

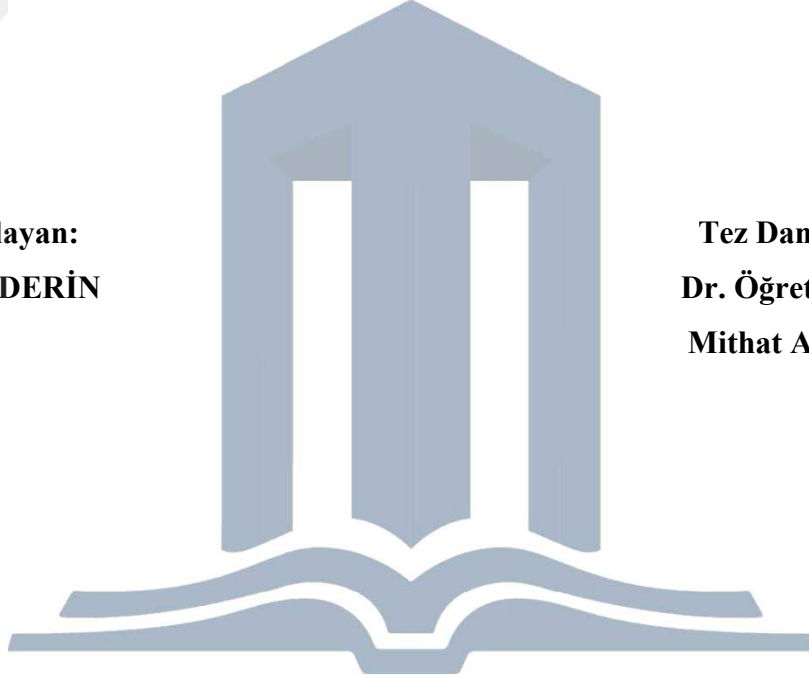
**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR ANABİLİM DALI
BALKAN ARAŞTIRMALARI**

**BATI TRAKYA'DA BİR SİYASİ PARTİ:
DOSTLUK EŞİTLİK VE BARIŞ PARTİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan:
Murat DERİN**

**Tez Danışmanı:
Dr. Öğretim Üyesi
Mithat ATABAY**

Çanakkale – 2018

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Batı Trakya’da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06.09.2018

Murat DERİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Murat DERİN'e ait **Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi** adlı çalışma, jürimiz tarafından Disiplinlerarası Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı Balkan Araştırmaları Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üyeler	İmza
Dr. Öğretim Üyesi Mithat ATABAY (Danışman)	
Dr. Öğretim Üyesi Yakup KURT	
Dr. Öğretim Üyesi Tülay DEMİRALAY	

Tez No : 10209610
Tez Savunma Tarihi : 29.08.2018

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

06.29./2018

ÖZET

BATI TRAKYA'DA BİR SİYASİ PARTİ: DOSTLUK EŞİTLİK VE BARIŞ PARTİSİ

Batı Trakya Türklerine her alanda yıllarca baskıcı politikalar uygulandı. AB üyesi Yunanistan, azınlık üyelerini “eşit vatandaş” olarak görmek yerine onların en temel haklarını bile engellemeye çalışıyordu. 1990 yılında yeni seçim kanunu ile %3 barajı getirilerek, Batı Trakya Türklerinin siyasi katılımı engelledi. Bu baraja rağmen Batı Trakya Türkleri 10 Ekim 1993 seçimlerine bağımsız listelerden girmiş, “Güven” listesi adayı Dr. Sadık Ahmet 24.906 oy almıştı. Ancak, %3’ü aşamayınca meclise girememişti. Batı Trakya Türkleri, ilk kez Yunan Parlamentosu’na temsilci gönderemeyince azınlık için siyasi bir parti kurmak kaçınılmaz olmuştu. Tarihsel siyasal koşullar DEBP’in kurulmasını gerektirdi. Bunun yanı sıra, Yunan siyasi partileri Türk azınlığın sorunlarına gerekli duyarlılığı göstermiyordu. Dr. Sadık Ahmet, 12 Eylül 1991’de Batı Trakya Türklerinin ilk ve tek siyasi partisi DEBP’i kurdu. DEBP, Dr. Sadık Ahmet’in döneminde aktif bir parti görünümündeydi. Ancak, liderin vefatından sonra 2010 yılına kadar “tabela partisi” durumuna düşmüştü. 2010 yılında göreve gelen genç kadro ile birlikte parti canlanmış, yeniden teşkilatlanmış, yeni genel merkezine taşınmış ve ilk kez resmi bir seçime girmişti. AP seçimlerinde İskeçe ve Gümülcine illerinde birinci parti olarak çıkmıştı. Bu olay, Batı Trakya Türklerini umutlandırmış, parti 2019 yılında yapılacak olan AP seçimlerine odaklanmıştır. Batı Trakya Türkleri, ülkedeki diğer yurttaşlar gibi eşit vatandaş olmak ve eşit haklardan yararlanmak istiyorlar. DEBP, bu hedeflere ve kuruluş amaçlarına yönelik çalışan en önemli araçtır. DEBP günümüzde iyi yönetilmekte, dünyada azınlığın sesini duyurmaktadır. Bu bakımdan DEBP’in varlığı Batı Trakya Türkleri açısından hayati önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya Türkleri, Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi, Siyasal Katılım

ABSTRACT

A POLITICAL PARTY IN WESTERN THRACE: FRIENDSHIP, EQUALITY AND PEACE PARTY

For many years, repressive policies were applied to the Western Thrace Turks. The EU member Greece was trying to prevent minority members from even their most basic rights, instead of seeing them as "equal citizens". In 1990, with the new election law, a 3% threshold was imposed, impeding the political participation of the Western Thrace Turks. Despite this threshold, the Western Thrace Turks entered the independent elections on October 10, 1993, and the "Güven" list candidate Dr. Sadık Ahmet received 24,906 votes. However, the 3% threshold prevented him from entering the parliament. When the Western Thrace Turks couldn't send representatives to the Greek Parliament for the first time, it became inevitable for them to establish a political party for the minority. Besides, the Greek political parties did not show the necessary sensitivity to the problems of Turkish minority. Dr. Sadık Ahmet established the first and only political party of the Western Thrace Turks, DEBP, on 12 September 1991. DEBP was an active party during the period of Dr. Sadık Ahmet. However, after his death, the party wasn't active until 2010. In 2010, the party was revived, reorganized, moved to its new headquarters, and participated in to a formal election for the first time with the young cadre who were elected to take over the management. In the EP elections, it became the first party in İskeçe and Gümülcine provinces. This event gave hope to Western Thrace Turks and the party focused on the EP elections to be held in 2019. Western Thrace Turks want to be equal citizens and benefit from equal rights like other citizens in the country. DEBP is the most important means which works to achieve these goals and founding purposes. DEBP is well managed today and it announces the voice of minority in the world. In this respect, the existence of DEBP is vital for Western Thrace Turks.

Keywords: Western Thrace Turks, Friendship Equality and Peace Party, Political Participation,

ÖNSÖZ

Bir Balkan göçmeni torunu olmanın yanısıra Edirne'nin sınır kasabası Yenikarpuzlu'da doğup büyümem Balkanlara olan tutku ve merakımın temelini oluşturur. Balkanları görmeyi çok istiyordum. Nihayet, 2009 yılında Batı Trakya ile Balkan maceram başladı. O yıldan sonra Balkan Coğrafyasının tamamını gezip görme imkanım oldu. Üsküplü şair Yahya Kemal Beyatlı, "Türkler bir deniz gibi Balkanlar'dan çekilmiş lakin tuzunu bırakmış, bütün o topraklar Türklük kokuyor" diyor. Balkanları gezdikten sonra Beyatlı'ya katılmamak mümkün değil.

93 harbi ile tersine göç başlamış ve hasbelkader Meriç'i geçenler olduğu gibi, suyun ötesinde kalanlar da olmuştur. Kalanların en büyük örneği Batı Trakya Türkleri'dir. Bu bölgede yaşayan Türkler mübadeleden ayrı tutulmuş, azınlık olarak Yunanistan'a bırakılmışlardır. 2009 yılından günümüze sürekli Batı Trakya'yı ziyaret eden biri olarak, güzel dostluklar edinme ve burada yaşayan Türklerin sorunlarını görme fırsatı buldum. İşte bu yüzden yüksek lisans bölümümü "Balkan Araştırmaları", tez konumu da "Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi" olarak seçtim.

"Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi" başlıklı bu tezin her aşamasında bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mithat ATABAY'a, Batı Trakya'lı hocamız Dr. Öğretim Üyesi Yakup Kurt'a, Öğr. Gör. Ahmet CİVANOĞLU'na, tez konumu seçmemde fikir veren azınlık basını temsilcilerinden "Rodop Rüzgarı" dergi sahibi İbrahim Baltalı'ya, T.C. Gümülcine Başkonsolosluğu'na, Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ) ve tüm çalışanlarına, Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Başkanı Mustafa Ali Çavuş ve ekibine, Batı Trakya'dan tarafıma bilgi ve arşiv belgesi sağlayan tüm dostlara, anne ve babama, ablalarım, tez aşamasında gösterdiği sabrından dolayı eşim Müge'ye ve oğlum Meriç Mert'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Murat DERİN

Edirne - 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM BATI TRAKYA

1.1. Dünya’da Batı Trakya	3
1.2. Batı Trakya’da Müslüman Türkler	4
1.2.1. Osmanlı Devletinin Batı Trakya Fethi	6
1.2.2. Batı Trakya’da Osmanlı Gücünün Zayıflaması	7
1.2.3. Batı Trakya Türklerinin Devlet Kurma Teşebbüsleri	10
1.2.3.1. Rodop Türk Muvakkat (Geçici) Hükümeti	11
1.2.3.2. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti	12
1.2.3.3. Batı Trakya Cunta Hükümeti	14
1.2.3.4. Müttefiklerarası Batı Trakya Hükümeti	14
1.3. Batı Trakya’nın Demografik Yapısı	16
1.4. Batı Trakya’da Sosyo - Ekonomik Durum	17
1.5. Uluslararası Metinlerde Batı Trakya	19
1.5.1. 1830 Londra Protokolü	20
1.5.2. 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi	21
1.5.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol	25
1.5.4. Sevr Antlaşması’nda Azınlıkların Korunması	28
1.5.5. Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine ilişkin 30 Ocak 1923 Tarihli Sözleşme ve Protokol.....	32
1.5.6. 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması	34
1.5.7. 1926 Atina Antlaşması	42
1.5.8. 1930 Ankara Antlaşması	43
1.5.9. 1933 Ankara Antlaşması	43

1.6.	Batı Trakya Türklerinin Güncel Sorunları	44
1.6.1.	Etnik Kimliğin İnkarı	44
1.6.2.	Vatandaşlık Sorunu	46
1.6.3.	Dini Özgürlüklerin Kısıtlanması ve Müftülük Sorunu	48
1.6.4.	Cemaat Yönetimleri ve Vakıf Malları Sorunu	51
1.6.5.	Eğitim Sorunu	52
1.6.6.	Siyasi Katılımın Engellenmesi İçin Getirilen Sınırlamalar	55
1.6.7.	Diğer Sorunlar	58
1.7.	AB ve Batı Trakya	58
1.8.	Demokrat Parti Döneminde Yunan Yakınlaşması ve Batı Trakya	60
1.9.	Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkması ve Batı Trakya'ya Yansımaları	61
1.10.	Türk Siyasilerin Batı Trakya Ziyaretleri	63

İKİNCİ BÖLÜM
BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN PARTİSİ:
DOSTLUK EŞİTLİK VE BARIŞ PARTİSİ (DEBP)

2.1.	Partinin Kuruluşuna Götüren Sebepler	65
2.2.	Parti Kuruluşu	66
2.3.	Teşkilatlanma	69
2.4.	DEBP'in Genel Kurulları	73
2.4.1.	1. Genel Kurul (11 Nisan 1992)	74
2.4.2.	2. Genel Kurul (19 Ocak 1994)	75
2.4.3.	3. Genel Kurul (13 Aralık 1998)	76
2.4.4.	4. Genel Kurul (14 Şubat 1999)	78
2.4.5.	5. Genel Kurul (11 Temmuz 2010)	78
2.4.6.	6. Genel Kurul (22 Mayıs 2016)	81
2.5.	DEBP'in Genel Başkanları	84
2.5.1.	Dr. Sadık Ahmet	84
2.5.2.	Işık Sadık Ahmet	86
2.5.3.	Nazmi Arif	87
2.5.4.	Ahmet Hacıosman	88
2.5.5.	Mustafa Mustafa (Boşnak)	89
2.5.6.	Mustafa Ali Çavuş	90

2.6. DEBP'in Programı	91
2.7. DEBP'in Tüzüğü	92
2.8. DEBP'in Yayın Organları	93
2.9. DEBP'in Katıldığı Seçimler	95
2.10. DEBP'in Siyasi Pozisyonu ve Önemi	96
2.11. DEBP Üzerine Değerlendirme	101
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	104
EKLER	114
ÖZGEÇMİŞ	151

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABTTF	:	Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu.
AGİK	:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	:	Avrupa Konseyi
AP	:	Avrupa Parlamentosu
AT	:	Avrupa Topluluğu
BAKEŞ	:	Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi
BTTDD	:	Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği
BTTÖB	:	Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği,
CERD	:	BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
DEBP	:	Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi
ECRI	:	Irkılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
EFA	:	Avrupa Hür İttifakı
EOKA	:	Kıbrıs Savaşçıları Ulusal Örgütü
FUEN	:	Avrupa Hakları Federal Birliği
İTB	:	İskeçe Türk Birliği
GTGB	:	Gümölcine Türk Gençler Birliği
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
MC	:	Milletler Cemiyeti
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Örgütü)

ND	:	Yeni Demokrasi (Nea Dimokratia)
PASOK	:	Pan Hellenik Sosyalist Hareket (Panhellinion Sosyalistki Kinema)
SİRİZA	:	Radikal Sol Koalisyon (Synaspismós Rizospastikís Aristerás)
TO POTAMİ	:	Nehir Partisi
USAD	:	Uluslararası Sürekli Adalet Divanı
a.g.e	:	Adı Geçen Eser
a.g.m	:	Adı Geçen Makale
a.g.t	:	Adı Geçen Tez
bkz	:	Bakınız
ed	:	Editör
çev	:	Çeviren
haz	:	Hazırlayan
s	:	Sayfa
ss	:	Sayfa Aralığı
p	:	Sayfa
pp	:	Sayfa Aralığı

GİRİŞ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'a azınlık olarak emanet edilen Batı Trakya Türklerinin en temel insan hakları ve uluslararası metinlerle elde ettikleri azınlık hakları geçmişten günümüze ihlal edilmektedir. Etnik kimliğin inkarından siyasi katılımın engellenmesine, vatandaşlıktan çıkarılmaktan cemaat ve vakıf mallarının yönetimine, eğitimden dini özgürlüklerin kısıtlanmasına kadar birçok alanda hak ihlalleri devam etmekte, buna karşın azınlık varolma mücadelesi vermektedir. Yaşanılan ihlaller neticesinde varlık mücadelesinin en önemli unsurlarından biri olarak DEBP ortaya çıkmıştır. İşte buradan hareketle tez konumuzu "Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi" olarak belirledik.

Çalışmamız farklı bir ülkede gerçekleştiği için bazı sıkıntılarla karşılaştık. En büyük sıkıntıyı DEBP'in 2010 yılı öncesi kayıtlarında yaşadık. DEBP Genel Merkezinde 2010 yılı öncesine ait herhangi bir belge bulamadık. Partinin, o dönemde yaşadığı sıkıntılar ve bir dönem bürosunun kapanması nedeniyle ne yazık ki kayıtlar muhafaza edilememiştir. Bu kayıtların bir kısmını B.A.K.E.Ş'ten, bir kısmını da kişisel arşivlerden bulduk. Özellikle o dönem yayınlanan azınlık gazetelerinin içeriğini analiz ettik. Litetatürde ve arşivlerde bulamadığımız bilgileri saha araştırması ve mülakat yöntemleriyle elde ettik. Bu bilgileri tümünden gelim yöntemiyle yazıya aktardık.

"Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi" başlıklı çalışmamız, iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Batı Trakya'nın tarihi, coğrafyası, demografik ve sosyo-ekonomik yapısı, uluslararası metinler sayesinde kazanılan haklar ile bölgede yaşayan azınlığın güncel sorunları ele alınmıştır. Ayrıca, 1950'li yıllarda Türk Yunan ilişkilerine de değindik.

İkinci bölümde ise tez konumuzun odak noktasını oluşturan DEBP'in kuruluş öncesi Batı Trakya'daki siyasi durum, kuruluşu götüren koşullar, partinin kuruluş ve teşkilatlanması, genel kurulları ve genel başkanları, parti programı ve tüzüğü, katıldığı seçimleri inceledik, DEBP'in siyasi pozisyonu ve önemi üzerine değerlendirmelerde bulunduk.

Tez konumuz için yaptığımız litetatür araştırmasında, DEBP üzerine yazılan bir yüksek lisans ya da doktora tezi bulamadık. 2008 yılında Özkan Özpak tarafından DEBP'in kurucu lideri "Dr. Sadık AHMET'in Siyasi Hayatı ve Kişiliği" başlıklı bir tez yazılmıştır.

Ancak, Özkan ÖZPAK'ın çalışması kişi üzerinedir. Bizim çalışmamız ise, DEBP'in kurumsal düzeyde ele alınmasıyla ilgilidir. Aradaki en önemli fark budur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI TRAKYA

1.1. Dünya’da Batı Trakya

Balkan Yarımadasının güneydoğu kısmını oluşturan, Karadeniz, Marmara ve Ege denizleriyle, Balkan - Rodop sıradağları arasında kalan araziye “Trakya” adı verilmiştir¹. Bu ismi eski çağlarda bölgede yaşamış olan Traklar’dan almış ve bu isim günümüze kadar gelmiştir². Trakya, Doğu Trakya ve Batı Trakya olarak iki kısma ayrılır. Doğu Trakya, günümüz Türkiye’sinin Avrupa kıtasındaki topraklarından oluşur. Batı Trakya ise, 1923 Lozan Antlaşması’yla sınırları çizilen, Doğu’da Türkiye sınırını oluşturan Meriç Nehri, Kuzeyde Bölgeyi Bulgaristan’dan ayıran Rodop Dağları, Batı’dan Mesta–Karasu (Nestos) nehri, Güneyden de Ege Denizi ile çevrili arazi parçasından oluşmaktadır. 1913 yılında kurulan “Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi”nde ise sınırların bir kısmı Yunanistan’ın, bir kısmı da Bulgaristan’ın hudutları içinde yer almaktaydı. Günümüz Batı Trakya’sı ise Yunanistan’ın kuzeydoğu topraklarını oluşturan ve tamamen bu devletin idaresinde olan bölgedir³.

Yunanistan’ın dokuz coğrafi bölgesinden biri olan Batı Trakya⁴’nın, Ege denizine kadar inen düzlük kısmına “Ova”, Ova ile Rodop Balkanlar’ı arasındaki kısma “Yaka”, Yaka’nın kuzeyindeki dağlık bölgeye ise “Cebel” ya da daha yaygın olarak “Balkan Kolu” denilmektedir⁵. Kıyı boyunca dar bir şerit şeklinde uzanan 8578 km²’lik Bölge üç ilden oluşmaktadır. Doğuda Evros (Merkezi: Dedeağaç/Alexandrupolis), orta kısımda Rodop (Merkezi: Gümülcine/Komotini) ve batıda ise Ksanthi (Merkezi: İskeçe/Ksanthi) bulunmaktadır⁶.

Yunanistan Cumhuriyetinde, ülkenin idari yapısını yeniden düzenleyen Kallikratis Planı (Πρόγραμμα Καλλικράτης)⁷ 2011 yılı itibari ile yürürlüğe girmiştir. Bu Plan ile Batı

¹ Yusuf Halaçoğlu ve Halit Eren, “Batı Trakya”, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 144.

² İlker Alp, “Batı Trakya Türkleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XI, Sayı: 33, Kasım 1995, s. 614.

³ Yusuf Halaçoğlu ve Halit Eren, a.g.m., s. 144.

⁴ Batı Trakya Haritası için Ek-1’e bkz.

⁵ İlker Alp, a.g.m., s. 614.

⁶ Baskın Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2.Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, ss. 24-25.

⁷ Yunanistan Cumhuriyeti, 3852/2010 sayılı kanun.

<http://www.ypes.gr/el/MediaCenter/Minister/Seasonable/?id=1d0d37e7-fa9e-423a-86a5-8ef538b49cd1>
(20.06.2017)

Trakya Bölgesini oluşturan Meriç (Evros), Rodop (Rodopi) ve İskeçe (Ksanthi) Doğu Makedonya ve Trakya Eyaleti içerisine alınmıştır. Meriç: Dedeağaç (Aleksandropolis), Kumçiftliği (Orestiada), Dimetoka (Didimotiho), Sofulu (Sufli) ve Semadirek (Samothraki) şehirlerindeki bölgesel birimlerden oluşmaktadır. Rodop: Gümülcine (Komotini), Kozlukebir (Arriana), Yassıköy (İasmos) ve Maronya-Şapçı (Maronia-Sapes) belediye birimlerinden ibarettir. İskeçe: İskeçe (Ksanthi), Mustafçova (Myki), İnhanlı (Topiros) ve Avdira (Abdera) belediyelerinden oluşturulmuş bir bölgesel birime ayrılmıştır⁸.

1.2. Batı Trakya'da Müslüman Türkler

Batı Trakya'nın yerleşim tarihi M.Ö. 2000'li yıllara kadar dayanmaktadır. Hint-Avrupa kökenli bir halk olan Trak'lar Batı Trakya'nın en eski unsurlarıdır⁹. Batı Trakya'da, M.Ö. VII. yüzyıldan itibaren Pers, Yunan, Makedonya uygarlıkları hüküm sürmüşlerdir. Bu uygarlıklardan sonra Trakya Krallığı, M.Ö. 335 yılına kadar varolmuştur. Roma ve Bizans İmparatorluklarının ardından Osmanlı Devleti, bölgeyi¹⁰ 1354 yılında fethetmiş ve burada 559 yıl egemen olmuştur. Fakat, Osmanlı Devleti'nden önce, M.Ö. II. yüzyılda Balkanlara gelen, İskit Türkleri ve Orta Asya'dan batıya göç eden diğer kavimlerin varlıkları da unutulmamalıdır. M.S. 4. yüzyılda Hun Türkleri, 5. yüzyılda Avar Türkleri, 9. yüzyılda Peçenekler ve 11. yüzyılda da Kuman Türkleri bölgeye gelmiş ve yerleşmişlerdir. Batı Trakya'daki bu Türk kavimleri, Balkanların fethi sırasında Osmanlı Devleti'ne yardımcı olmuşlardır. Bu yüzden, Slav dilinde "Yardımcı" anlamına gelen "Pomaga" veya "Pomagadiç" kelimelerinden türeyen Pomak¹¹ ismi Balkanların fethi sürecinde Osmanlı Türkleri tarafından Kuman Türklerine verilen isimdir¹².

Orta Asya'da yurtlarını bırakıp batıya yönelen Hun'lar M.S. 4. yüzyılda Tuna nehrini aşmış, Trakya'ya gelmişlerdir. Atilla önderliğindeki Hunlar, Bizanslılarla yaptıkları

⁸ Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, Bakeş Yayınları, Gümülcine 2015, ss. 2-3.

⁹ Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basım, İstanbul 1997, s. 13; Ahmet Aydın, *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*, İklim Ofset, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, s. 20.

¹⁰ Bölge ile kastedilen Osmanlı Devleti'nin, 1354 yılında Gelibolu'yu fethederek Rumeli'ye ayak basması ve Balkanlara doğru ilerlemesidir.

¹¹ Pomak Türklerinin, konuştuğu dilde fazlaca Slav menşeli kelimelerin olması sürekli istismar edilmektedir. Bulgarlar da bu sebeple Pomak Türklerinin Bulgar Menşeli olduklarını iddia etmektedirler. Oysaki, Pomak Türk Lehçesi %30 Ukrayna, Bulgaristan, ve Makedonya Slavcaları, %25 Kumanca-Kıpçakça, %20 Oğuz Türkçesi, %15'i Nogayca ve % 10'u da Arapça'dan oluşmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İlker Alp, Pomak Türkleri (Kumanlar-Kıpçaklar), Edirne 2008, ss. 24-25; Son zamanlarda Yunanistan da Pomak Türklerinin Türk olmadıkları tezini savunmakta ve bu yönde politikalar izlemektedir.

¹² Halit Eren, a.g.e., s. 14.

savaşlarda başarılı olup; Belgrat, Niş ve Filibe gibi 70 kadar Bizans Şehrini topraklarına katmışlardır. Hun İmparatoru Atilla'nın 453 yılında ölmesiyle Avrupa'da kalan Hunların bazıları daha sonradan buralara gelen Avarlara, bazıları da Slav ve Germenlere karışmışlardır.

Hunlardan sonra bu bölgeye Bulgar ve Macar akınları olmuştur. Bulgarlar, 20. yüzyılda batıda Morova nehrine kadar Sırbistan'a; güneyde ise Makedonya'ya kadar olan topraklara hakim olmuşlardır. Macarlar ise, 896 yılından itibaren bölgeye yerleşmeye başlamışlardır. Macarlar, Türklere karşı Bizanslılar ile işbirliği yaparak yaşamışlardır¹³.

Osmanlı Devletinden önce, Türklerin Rumeli'ye ilk geçişleri, Aydınoğlu Umur Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Umur Bey, 1320'li yıllarda Bizans İmparatoru III. Andranikos'un ölümü sonrasında taht mücadelesi veren Kantakuzen'e yardım etmek amacıyla donanmasıyla Rumeli'ye geçmiştir. Umur Bey'in Kantakuzen'e yardımı 1344 yılına kadar sürmüştür. Kantakuzen, 1344 yılından sonra Umur Bey'in tavsiyesiyle, Orhan Gazi'den yardım talep etmiştir. Kantakuzen yardım karşılığı olarak Çimpe kalesini vaad etmiştir. Bu nedenle, Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa 20.000 kişilik Türk kuvveti ile Rumeli'ye geçmiştir. Süleyman Paşa ve kumandasındaki kuvvetleri, kuşatma altındaki Edirne'nin geri alınması için Kantakuzen'e yardım etmişlerdir. Bu yardımdan geri dönüşlerinde kendilerine vaad edilen Çimpe (Çimpi) Kalesi'ne bir miktar asker bırakmışlardır. Çimpe (Çimpi) Kalesi stratejik konumuyla, Osmanlı Devletinin daha sonra Balkanlarda gerçekleştirdiği fetihler için köprü görevi görmüştür¹⁴.

1.2.1 Osmanlı Devletinin Batı Trakya Fethi

Batı Trakya, Osmanlı Devletinin eline 1364 yılında geçmiştir¹⁵. Bazı kaynaklar¹⁶ 1363 yılını vermektedir. Fakat, Baskın Oran¹⁷, Doğu Trakya'nın 1363 yılında, Batı Trakya'nın ise 1364 yılında fethedildiğini ifade etmektedir. Hikmet Öksüz¹⁸ de Batı Trakya'nın fetih tarihini 1364 olarak vermektedir.

¹³ A.g.e., s. 14.

¹⁴ A.g.e., s. 15; Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, 1. Baskı, İlke Yayıncılık, İstanbul 2005, ss. 25-26; Abdülhalim Dede, *Rumeli'de Bırakılanlar*, Otağ Matbaası, İstanbul 1975, ss. 15-19.

¹⁵ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 27.

¹⁶ Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974, ss.16-18; *Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler*, Batı Trakyalılar Derneği, Ankara 1987, s. 105; Harp Akademileri Bülteni, *Batı Trakya Mücadeleleri*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1988, s. 1.

¹⁷ Baskın Oran, a.g.e., s. 27.

¹⁸ Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri (1913-2006)*, Karam Yayıncılık, Çorum 2006, s. 1, 57.

Sultan I. Murat Rumeli fetihlerine devam ederken, kumandanları Gazi Evrenos Paşa'yı Batı Trakya, Lala Şahin Paşa'yı da Bulgaristan civarlarını fethetmekle görevlendirmiştir. Bu dönemde orduların başında Gazi Evrenos Paşa, Lala Şahin Paşa, Hayrettin Paşa, Hacı İlbey gibi devletin önemli kumandanları bulunmaktaydı. Gazi Evrenos Paşa ve Lala Şahin Paşa kısa zamanda üstün başarılar elde etmişlerdir¹⁹. 1364 – 1374 yılları arasında Ferecikten başlanıp, Gümülcine, İskeçe, Drama, Kavala, Serez ve Karaferya'yı alarak Batı Trakya'nın tamamı fethedilmiştir²⁰. Yukarıda söz ettiğimiz gibi 1364 yılından önce Anadolu'dan Rumeli'ye geçişler olmuş ve bazı Müslüman Türk Boyları Rumeli'nde kalmışlardır. Fakat buradaki amaç ganimet elde etmek ya da Bizans'a para karşılığı askeri amaçlı ve geçici süreliğine verilen bir hizmet niteliğinde olduğu için bu yerleşmeler fetih anlamına gelmemektedir²¹. Biz de bu bilgiler ışığında Batı Trakya'nın fetih yılını 1364 olarak kabul ediyoruz.

Batı Trakya'da, 1364 yılında fetih ile başlayan Türk hakimiyeti 1913 yılı Balkan Savaşları sırasında kaybedilmesine kadar 549 yıl²² sürmüştür. Bu 549 yıllık süreçte tüm fethedilen yerlerde olduğu gibi, Balkanlarda ve Batı Trakya'da da imar ve iskan faaliyetleri gerçekleşmiştir. Fetih sonrası Anadolu'dan Müslüman-Türk aileler bu bölgeye yerleştirilmiştir. Özellikle I. Murat zamanında Batı Trakya'ya çok sayıda Yörük ailelerin iskanı gerçekleştirilmiştir²³. Batı Trakya'ya han, hamam, medrese, cami, imaret, köprü gibi çok sayıda mimari eserler yapılmıştır. Bu dönemden kalan mimari yapıların bir kısmı halen Yunan makamlarınca farklı amaçlarla kullanılmaktadırlar²⁴.

1.2.2. Batı Trakya'da Osmanlı Gücünün Zayıflaması

Osmanlı tarihinde gerileme döneminin başlangıcı olarak kabul edilen Karlofça Antlaşması (26 Ocak 1699), Rusya'nın sıcak denizlere açılma politikasını uygulamaya koymasına vesile olmuştur. Rusya, Çar I. Petro dönemiyle birlikte Balkanlarda askeri hareketlere başlamıştır. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması da Rusya'ya Osmanlı Devleti'nin topraklarındaki Ortodoksların

¹⁹ Adil Özgüç, a.g.e., 16.

²⁰ Halit Eren, a.g.e., s. 16.

²¹ *Türkiye'nin Göç Tarihi, 14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, (Der: Erdoğan, M. Murat ve Kaya, Ayhan) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, ss. 22-31; Adil Özgüç, a.g.e., ss. 16-17.

²² 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonucu imzalanan Ayastefanos (3 Mart 1878) ve Berlin Antlaşmaları (13 Temmuz 1878) arasında geçen yaklaşık dört aylık bir süre hariç tutulmuştur.

²³ Fatma Tunç Yaşar, a.g.e., s. 26.

²⁴ A.g.e., s. 26; Adil Özgüç, a.g.e., ss. 17-18; Yazarın Bölge ziyaretlerindeki gözlemleri.

himaye hakkını vermiştir. Bu antlaşma ile Rusya, Karadeniz'den Ege'ye kadar tüm bölgede etkisini arttırmıştır.

Dünya tarihinin dönüm noktalarından birini oluşturan 1789 Fransız İhtilali ile Milliyetçilik akımları çok güçlenmiştir. Bu akımının etkisiyle çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nde azınlık isyanları ortaya çıkmıştır. 1804-1817 Sırp, 1815-1830 Yunan isyanları, ayrıca Yunan bağımsızlık hareketini başlatan Etniki Eteryaya Derneği'nin 1814'te kurulması gibi gelişmeler Osmanlı Devleti'nin bölge siyasetinde zayıflamasını hızlandırmıştır. Yunanların, Osmanlı egemenliğine karşı başlattığı, 1821-1829 yılları arası süren ve Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlanan ayaklanmalar Rusya tarafından da desteklenmiştir. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nı sona erdiren 14 Eylül 1829 tarihli Edirne Antlaşması ile Eflak, Boğdan ve Sırbistan'a geniş ölçüde muhtariyet verilmiştir. Aynı yıl içinde daha önce İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Londra'da imzalanan bir protokol ile Yunanistan'ın bağımsızlığı öngörülmüş ve bu karar Osmanlı Devleti'ne kabul ettirilmiştir²⁵.

Batı Trakya'daki ilk ciddi sorunlar, 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla başlamıştır. Burada yaşayan Müslüman Türkler ilk kez azınlık durumuna düşmüşler ve Yunanistan'ın büyük hayali olan "Megali İdea"²⁶ politikalarının hedefi olmuşlardır²⁷. Yunanistan, Edirne Antlaşmasıyla bağımsızlığını kazanmış, fakat bu kazanımın Rusya'ya hiçbir faydası olmamıştır. Ruslar, Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakabilmek için Balkan milletlerini kışkırtmaya devam etmişlerdir. Fakat, 1853-1856 yılları arasındaki Osmanlı-Rus Savaşı (Kırım Savaşı)'nda, Rusya'yı Avrupa ve Akdeniz dışında tutmak isteyen İngiliz ve Fransızlar Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldılar. Savaş

²⁵ Halit Eren, a.g.e., s. 16; Salahi R. Sonyel, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923*, Remzi Kitabevi, I. Basım, İstanbul 2011, ss. 18-44.

²⁶ Megali idea: Yunanlıların, Bizansa ait olan tüm toprakları tekrar elde ederek, Konstantinopolis (İstanbul) başkent olmak üzere, büyük Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurma hayalidir. Kısaca Yunanistan'ın Bizans'ı en parlak dönemine geri getirme ideolojisidir. İpsilanti, Ksantos ve Çakalof tarafından kurulan Etniki Eteryaya (Azınlıkların Birliği) ve daha sonra Filiki Eteryaya adını alan cemiyetin kurulurken hazırladığı program, Megali İdea'nın hedefleri olmuştur. Megali İdea'nın hedefleri: 1. Yunan Milletinin tam istiklalinin temini, 2. Batı Trakya ve Selanik'in Yunanistan'a ilhakı, 3. Ege Adaları'nın Yunanistan'a ilhakı, 4. Oniki Ada'nın Yunanistan'a ilhakı, 5. Girit Adası'nın Yunanistan'a ilhakı, 6. Batı Anadolu'nun Yunanistan'a ilhakı, 7. Pontus Rum Hükümetinin kurulması, 8. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı, 9. İmroz ve Bozcaada'nın Yunanistan'a ilhakı, 10. İstanbul'un işgal edilerek Doğu Roma İmparatorluğu'nun ihyası ile "Megali İdea" gerçekleşecektir. Yunanlıların bu hayali Büyük Taarruz ile sona ermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuz Kalelioğlu, "Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Mayıs 2008, Sayı 41, ss. 105-123; Mithat Atabay, *20'nci Yüzyılda Türkiye ve Balkanlar (Savaş, Barış, Göç ve Dramın Tarihi)*, Kriter Yayınevi, İstanbul 2012, ss. 44-49; Nadir Yaz, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul 1986, ss. 100-101 ve Ramazan Tosun, *Türk – Yunan İlişkileri ve Nüfus Mübadelesi*, Berikan Yayınları, Ankara 2002, ss. 82-88.

²⁷ Fatma Tunç Yaşar, a.g.e., s. 27; Salahi R. Sonyel, a.g.e., ss. 28-44.

sonunda Ruslar mağlup oldu. 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması göre Rusya ve Osmanlı Devleti Karadeniz’de donanma bulunduramayacak ve tersane kuramayacaktı.

Bu gelişmeler ile birlikte, Rumeli’deki halkların Osmanlı idaresine bağlılıklarının azalması ve kıskırtmalar sonucu azınlık isyanlarının çıkması, Rusya ve Avrupa devletlerinin müdahaleleri, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşını hazırlayan temel sebeplerdir²⁸.

Tarihte 93 harbi²⁹ olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşlarında sadece Ruslarla değil, onların kıskırtma ve teşvikleriyle isyan edip, Osmanlı’ya savaş açan Karadağlılar, Sırpalar ve Bulgarlar gibi birden fazla ulus ile bir çok cephede savaşılmıştır. Her ne kadar Doğu’da Gazi Ahmet Paşa, Rumeli’de de Gazi Osman Paşa kahramanca savaşmış olsalar da büyük bozgun önlenememiştir. Ruslar, Yeşilköy önlerine kadar ilerlemiş, Osmanlı Ayastefanos³⁰ anlaşmasına razı olmuştu³¹. Bu antlaşmanın şartları Osmanlı açısından son derece ağırdı ve Rusya’yı da Balkanlar’da tek güç haline getiriyordu. Bu durum Avrupa’nın diğer büyük devletlerini rahatsız etmekteydi. Gelişmeler, Batı Trakya Türklerini de huzursuz etmişti.

Bulgaristan’ın bağımsız bir devlet olması Ayastefanos Anlaşması ile sağlanmıştır. Bu antlaşmayla Bulgaristan ve Rusya, Batı Trakya’ya girmiştir. Batı Trakya Türkleri işgale uğrayan vatanlarını kurtarmak için büyük bir direniş başlatmışlardır. Osmanlı’dan başka bir hakimiyetin altına girilmeyeceği de duyurulmuştur. Ancak, Osmanlı Devleti’nin siyasi ve askeri durumu yeterli olmadığından Rodop Türklerine hiçbir yardım ve destekte bulunamamıştır. Osmanlı Devleti’nin desteğinden umut kesilince, 4 Mart 1878’de “Rodop Türk Muvakkat Hükümeti” kurulmuştur. Rodoplardaki bu direniş, “Rodop Türk Muvakkat Hükümeti”nin diplomatik girişimleri ve Avrupa Devletleri’nin Rusya’nın Balkanlardaki etkisinden rahatsızlık duymaları Ayastefanos Anlaşması’nın yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. 13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin Anlaşması imzalanarak Ayastefanos Anlaşması geçersiz sayılmıştır. Her ne kadar Berlin Antlaşması ile Batı Trakya tekrar Osmanlı topraklarına katılsa da eski huzur bir daha geri gelmemiştir.

Batı Trakya, I. Balkan savaşında Bulgarlar tarafından tekrar işgal edilmiştir. Bu savaş ile Batı Trakya’nın elden çıkmasıyla bölgede 549 yıl süren Osmanlı hakimiyeti de sona ermiş

²⁸ Halit Eren, a.g.e., ss. 18-19.

²⁹ Rumi takvime göre 1293 yılında olması nedeniyle “93 Harbi” olarak bilinir.

³⁰ 93 Harbi’nin ardından Osmanlı ile Rusya arasında, 3 Mart 1878 tarihinde Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştı. Geniş bilgi için bkz. Tefik Bıyıklıoğlu, *Trakya’da Milli Mücadele*, I. Cilt, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, ss. 7-42

³¹ Recep Kırıkçı, *93 Harbinden 93 Miladiye Selamlar*, Katibim Yayınları, İstanbul 1993, ss. 4-6.

oldu. Fakat I. Balkan Savaşı sonuçları bazı Balkan Devletlerini memnun etmemiş, kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Bulgaristan'ın I. Balkan savaşı sonucunda çok fazla toprak sahibi olmasını hazmedemeyen Sırbistan ve Yunanistan birleşerek Bulgaristan'a saldırdı³². Böylece, 29 Haziran 1913 yılında II. Balkan Savaşı başlamıştır. I. Balkan Savaşına katılmayan ancak Bulgarların yenilgisini gören Romanya, hemen Yunan-Sırp tarafında savaşa dahil olup Bulgaristan'a saldırmıştı. Bulgarların birçok cephede savaşmasını fırsat bilen Osmanlı Devleti de Midye-Enez çizgisi aşarak, Kırklareli ve Edirne'yi geri almıştı. 23 Temmuz 1913'te Edirne kurtarılmıştı, ancak Bulgar çetelerinin Batı Trakya'daki Türklere saldırı ve zulüm haberleri geliyordu. Enver Paşa, nüfusunun %85'i Türk olan Batı Trakya bölgesindeki Türk varlığını korumak istiyordu. Enver Paşa, 3000 bin kişilik güçle Meriç nehri ötesine geçmiş ancak başta Rusya olmak üzere Batılı devletlerin baskıları karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştı³³. Buna rağmen Enver Paşa, bölgenin geri alınması için daha önce Trablusgarp'ta bağımsız çete örgütlenmeleri ile gerçekleştirdiği mücadeleyi burada da yapmak arzusundaydı. Bu görev Teşkilat-ı Mahsusa³⁴ ya verildi. Kuşçubaşı Eşref³⁵ komutasında 16 Subay ve 100 erden oluşan bir çete örgütlenmesi Batı Trakya'ya gönderilmişti. Bu kuvvet, Bulgarlara karşı mücadele vererek Koşukavak, Papazköy, Mestanlı ve Kırcalı'yi Bulgarlardan geri aldı. 22 Ağustos 1913 tarihinde, Umum Çeteler Komutanı Kuşçubaşı Eşref ve Enver Bey arasındaki görüşmeden Batı Trakya'nın tamamının kurtarılması kararı çıkmıştı. Süleyman Askeri Bey, Fuat Balkan³⁶ gibi bazı gönüllü subayların da katılımıyla 31 Ağustos'ta Gümülcine ve 1 Eylül'de de İskeçe Türkler tarafından geri alındı. Sonraki günlerde, Ferecik ve Sofulu civarında bulunan bir kısım Bulgar kuvvetleriyle çatışmaya girilmiş, Bulgar kuvvetleri Yunanlıların elinde bulunan Dedeoğaç'a sığınmışlardı. Böylece, Yunan kontrolünde bulunan Dedeoğaç dışındaki tüm

³² Mithat Atabay, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (Kurtuluş Savaşı, Devrimler ve Atatürkçülük)*, Kriter Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010, ss. 47-48.

³³ H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, Arba Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1996, ss. 33-38.

³⁴ Enver Paşa tarafından, Osmanlı Devleti'nin siyasi birliğinin korunmasını sağlamak, ayrılıkçı hareketleri önlemek ve yabancı devletlerin Orta Doğu'daki istihbarat ve gerilla faaliyetlerine karşı koymak amacıyla kurulan İstihbarat Teşkilatı'na, Teşkilâtı Mahsusa veya Umûru Şarkiye Dairesi adı verilmiştir. Milli İstihbarat Teşkilatı öncesi varolan istihbarat kuruluşudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. "Türkler'de İstihbarat http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B.html (21.09.2017) ve Ergun Hiçyılmaz, *Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri*, Kamer Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1996.

³⁵ Kuşçubaşı Eşref, Umum Çeteler Kumandanı sıfatı ile bu kuvvetin başında bulunuyordu. Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, Tarih Yayınları, İstanbul 1962, s. 109.

³⁶ Fuat Balkan'ın komitacılığa girişi burada başlamıştır. Balkan, komitacılığı "Zannettikleri gibi komitacılık soygunculuk, çapulculuk değildir, aksine vatanseverliğin en aşırısına komitacılık denir" şeklinde tanımlamıştır. Geniş bilgi için bkz. Turgut Güner, *Komitacı BJK'nin Kurucusu Fuat Balkan'ın Anıları*, Güner Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008, ss. 43-45.

Batı Trakya kurtarılmış oldu. Bu dönemde aşağıda söz edeceğimiz ilk Türk Cumhuriyeti olan “Batı Trakya Türk Cumhuriyeti” kurulmuştur.

II. Balkan Savaşı ile beş devletle savaşmak zorunda kalan Bulgaristan tüm cephelerde yenilince antlaşma istemiştir. Bulgaristan ile diğer Balkan Devletleri (Romanya, Yunanistan, Sırbistan) arasında Bükreş Anlaşması, ardından Osmanlı Devleti ile diğer Balkan Devletleri arasında ikili anlaşmalar imzalanmıştır. Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Batı Trakya Bulgaristan’a kalacak şekilde Osmanlı-Bulgar sınırı çizilmiştir.

1913 yılından 1919 yılına kadar Bulgaristan egemenliğinde kalan Batı Trakya, 1919 ile 1920 yıllarında da Müttefik Devletler adına Fransa tarafından yönetilmiştir. Son olarak, 1920 yılından itibaren Yunanistan’ın kontrolü ve siyasi hakimiyetindedir³⁷.

1.2.3 Batı Trakya Türklerinin Devlet Kurma Teşebbüsleri

1877-78 Osmanlı Rus Savaşı, Balkanlarda çıkan isyanlar ve savaşlar Osmanlı Devletini siyasi ve ekonomik olarak fazlasıyla yıpratmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devletinin toprak kaybederek gerilemesi ters yönde bir göç hareketine sebep olmuştur. Binlerce Türk yaşadıkları toprakları bırakarak göç etmişlerdir. Bunların bir kısmı Batı Trakya’ya sığınmıştır. Batı Trakya’da yaşayan Türkler de 1878 yılından itibaren Bulgar ve Yunan işgaline uğrayan vatanlarını kurtarma mücadelesi vererek, kendi devletlerini kurma ve bağımsızlıklarını ilan etme başarıları da göstermişlerdir³⁸.

Batı Trakya Türkleri’nin 1878 yılında başlayan direniş, bağımsızlık mücadeleleri ve devlet kurma teşebbüslerini 4 bölümde inceleyebiliriz.

1.2.3.1. Rodop Türk Muvakkat (Geçici) Hükümeti

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşını sona erdiren Ayastefanos Antlaşması ile Bulgaristan’a bırakılan yerlerde yaşayan Türkler bu duruma tepki göstermişlerdir. Abdullah Efendi ve Hacı Halil Efendi tarafından derlenen ve otuz milletvekili ile yüz köy meclis

³⁷ Hikmet Öksüz, 2006, a.g.e., s. 57; Balkan Savaşları geniş bilgi için bkz. Lev Troçki (Çev: Tansel Güney), *Balkan Savaşları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013; Justin McCarthy (Çev: Fatma Sarıkaya) *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı: 1821 – 1922*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2013.

³⁸ Turgay Cin, “Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:1, 2009, ss. 147-148.

üyelerinin imzalarından oluşan bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiri ile Rodop Türklerinin Osmanlı egemenliğinden başka hiçbir ülkenin egemenliğine girmeyeceklerini, istilacı Çar ve Bulgar ordularına karşı kanlarının son damlasına kadar mücadele edeceklerini duyurmuşlardı. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun başı Abdülhamit Han'dan silah ve cephaneye istenmiş ve bu cephanenin Rodop Türklerinin savaşı kazanmalarına etkili olacağı da belirtilmiştir³⁹.

Ayestafanos Antlaşma'nın imzalanmasından kırk gün sonra yani 14 Nisan 1878 tarihinde Çirmen civarında Türkler ile Kazak Süvarileri arasında ilk silahlı çarpışma gerçekleşmiştir. Bu direniş ve silahlı mücadele Bulgaristan'a bırakılmak istenen diğer yerlere de hızla yayılmıştır. Özellikle Kırcaali ve Rodopların kuzey kısımlarında düzenli ve örgütlü mücadele söz konusuydu. Rus ve Bulgar mezalimi sadece Türklere değil, diğer hristiyanlara (Rum, Ermeni, Hristiyan Arnavut, Yahudi) da yönelmişti⁴⁰.

Ayaklanmanın yatıştırılması amacıyla Rus memurlar ile birlikte İstanbul'dan Serasker Kapısı Hassa Meclis üyelerinden Sami Paşa ile Edirne Vilayeti Müsteşarı Vasa Efendi gönderilmişti. Bu olay, Osmanlı Devleti'nin Batı Trakya'daki Türkleri destekle(ye)mediği anlamına gelmekteydi. Rodop Türkleri, Osmanlı Devletinden beledikleri desteği alamayınca, direnişlerini daha düzenli bir hale getirebilmek amacıyla ilk Türk Geçici Hükümetini kurmuşlardır.

Rodop Türk Muvakkat (Geçici) Hükümetinin kuruluş yeri ve tarihinde farklı kaynaklarda farklı bilgiler karşımıza çıkmaktadır. Bıyıklıoğlu⁴¹, Oran⁴² ve Demirbaş⁴³, 16 Mayıs 1878 tarihini; Kurtuluş⁴⁴ ve Cin⁴⁵ ise 4 Mart 1878 tarihini kullanmışlardır. Kuruluş yeri olarak da Batıbey⁴⁶ ve Cin⁴⁷ Çirmen kasabasını; Baş⁴⁸ ve Eren⁴⁹ ise Sultanyeri kazasının Karatarla köyünde kurulduğunu yazmışlardır. Bu hükümet, Bulgar ve Rus istilalarına karşı Rodopları 8 yıl boyunca başarıyla savunmuştur. Yine kuruluş tarihinde olduğu gibi

³⁹ Ümit Kurtuluş, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Sincan Matbaası, Ankara 1979, s. 4; Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, I. Cilt, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, ss.19-20.

⁴⁰ Tevfik Bıyıklıoğlu, 1992a, a.g.e., s. 20.

⁴¹ A.g.e., s. 22.

⁴² Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 27.

⁴³ H. Bülent Demirbaş, a.g.e., s. 18.

⁴⁴ Ümit Kurtuluş, a.g.e., s. 4.

⁴⁵ Turgay Cin, 2009, a.g.m., ss. 147-148.

⁴⁶ Kemal Şevket Batıbey, *Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1979, s. 118.

⁴⁷ Turgay Cin, 2009, a.g.m., ss. 147-148.

⁴⁸ Hakan Baş, *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, Umay Yayınları, İzmir 2005, s. 23.

⁴⁹ Halit Eren, a.g.e., s. 23.

hükümetin sona erme tarihinde de farklılıklar söz konusudur. Baş⁵⁰, 20 Nisan 1886 tarihini, Cin⁵¹ ise 5 Nisan 1886 tarihini yazmıştır. Rodop Türk Muvakkat (Geçici) Hükümetinin Kurucuları: Hidayet Paşa, Timrişli Ahmet Ağa, Hacı İsmail Efendi, Kara Yusuf Çavuş'tur. Yardımcıları ise Kırcaalili Abdullah Efendi, Hacı Ragıp, Çirmenli Ahmet Efendi, Dimetokalı Şakir Efendi, Hacı Mümin, Hacı Halil, Hasköylü Halil Efendi ve Ali Ağa'dır⁵².

1.2.3.2 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti

Yukarıda söz ettiğimiz gibi, İkinci Balkan Savaşı esnasında Kuşçubaşı Eşref komutasındaki çete örgütlenmesi Bulgarlara karşı mücadele vererek Koşukavak, Papazköy, Mestanlı ve Kırçalı'yi Bulgarlardan geri aldı. Kuşçubaşı Eşref ve Enver Bey arasındaki görüşmeden Batı Trakya'nın tamamının kurtarılması kararı çıkınca, 31 Ağustos 1913'de Gümülcine geri alınarak burada Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi adıyla Batı Trakya geçici hükümeti kuruldu. Batılı Devletler, Türk çetelerinin Batı Trakya'daki faaliyetlerinden oldukça rahatsız olmuşlardı. Osmanlı Devletine, Meriç nehri ötesindeki faaliyetlerini sona erdirmesi ve bölgedeki kuvvetlerini geri çekmesi yönünde baskı yapıyorlardı. Bu baskıya dayanamayan Osmanlı hükümeti bölgede bulunan Türk kuvvetlerine geri çekilme emri vermek zorunda kaldı. Türk kuvvetlerinin geri çekilmesi bölgenin Bulgarlar ve Yunanlılara bırakılması anlamına gelmekteydi. Halkının tamamına yakını Müslüman Türk olan bölgenin terk edilmesi buradaki kuvvetlerce kabul edilmedi. Osmanlı Devleti ile tüm ilişkiler kesilerek, 12 Eylül 1913'te Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi (Batı Trakya Türk Cumhuriyeti) adıyla bağımsız bir devlet kurduklarını dünyaya ilan ettiler⁵³. Tarihte kurulan ilk Türk Cumhuriyeti ünvanına sahip olan bu devletin kurucuları Hafız Salih Efendi, Hafız Galip, Hacı Saffet Bey, Hüseyin Paşa, Mehmet Paşa, Hacı İsa Efendi, Şükrü Bey, Süleyman Askeri Bey, Hilmi Paşa ve Kuşçubaşı Eşref'tir. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'na Hoca Salih Efendi ve Genelkurmay Başkanlığı'na da Piyade Kurmay Binbaşı Süleyman Askeri getirildi⁵⁴. Bağımsızlığını ilan eden yeni yönetim, ilk olarak ülkenin sınırlarını belirlemiştir. Kırcaali, İskeçe, Gümülcine

⁵⁰ Hakan Baş, a.g.e., s. 25.

⁵¹ Turgay Cin, 2009, a.g.m., ss. 147-148.

⁵² Kemal Şevket Batıbey, a.g.e., s. 118-120.

⁵³ Ömer Aymalı-Tarih Dosyası/Dünya Bülteni, "İlk Türk Cumhuriyeti Batı Trakya'da İttihatçılar tarafından kurulmuştu" <http://www.dunyabulteni.net/tarihten-olaylar/293496/ilk-turk-cumhuriyeti-bati-trakyada-itthaticilar-tarafindan-kurulmustu> (22.09.2017)

⁵⁴ Mithat Atabay, *İmparatorluktan Ulus Devletlere Türkiye ve Balkanlar*, Paradigma Akademi Yayınları, 3. Baskı, Edirne 2015, ss. 116-118.

ve Dedeoğaç⁵⁵ illerinden oluşmuş bu hükümet, Gümülcine’yi Başkent olarak seçmiştir. Bağımsız devletin sembolü olan yeşil-beyaz-siyah zemin üzerine hilal ve üç yıldızlı bayrak⁵⁶ resmi binalara çekilmiş, Milli Marşı⁵⁷ hazırlanmış, 29.170 kişilik ordu kurulmuş, bütçe hazırlanmış ve pul bastırarak, pasaport uygulamasına geçilmiştir⁵⁸. Osmanlı yasa ve tüzükleri aynen kabul edilerek davalara da Garbi Trakya Adliyesi bakmaya başlamıştır. Yeni Cumhuriyetin sesinin yurt dışında duyurulması amacıyla Samuel Karaso adlı bir Musevi’ye Batı Trakya Ajansı kurdurulmuştur. Bu ajansın Türkçe ve Fransızca olarak “İndependant” (Bağımsız-Müstakil) adında bir gazete çıkarması kararlaştırılmıştı⁵⁹. Kurulan bu hükümeti, Bulgar Başkanı Wradislav ve Yunanistan Başbakanı Venizelos da tanımıştır⁶⁰. Fakat, tüm bunlar devletin devamlılığını sağlayamamıştır. Bulgaristan’ın Batılı devletler ve Rusya’ya yaptığı girişimler sonucunda Osmanlı Devleti üzerinde baskı kuruldu. Bu baskılara dayanamayan Osmanlı Devleti, Edirne’nin elde kalması karşılığında Bulgaristan ile 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Antlaşmasını imzalamıştır⁶¹. Bu antlaşmanın uygulanmasını sağlamak amacıyla Bahriye Nazırı Cemal Paşa Batı Trakya’ya gelir. Cemal Paşa’nın ikna etmesiyle⁶² Batı Trakya yeniden Bulgaristan egemenliğine bırakılmıştır⁶³. Böylece, “Batı Trakya Türk Cumhuriyeti”nin 55 günlük varlığı 25 Ekim 1913 tarihinde sona ermiştir⁶⁴.

1.2.3.3 Batı Trakya Cunta Hükümeti

“Batı Trakya Cunta Hükümeti” ya da diğer adıyla “Batı Trakya Bölge Hükümeti” Batı Trakya’da, 30 Temmuz 1915 ile 27 Eylül 1917 tarihleri arasında varolmuştur. Bu

⁵⁵ Dedeoğaç şehri ve limanı, Yunanistan tarafından güçlü bir Bulgar Devleti yerine zayıf bir Türk Hükümeti gelecek planlar için daha uygun olacağı düşüncesiyle gönüllü olarak Batı Trakya Türk Cumhuriyetine devredilmiştir. Yunanistan, Bulgaristan’ı eski sınırına çekmek ve Batı Trakya’yı da kendi topraklarına katma hedefindeydi. Hakan Baş, a.g.e., s. 32.

⁵⁶ Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Bayrağında yer alan Ay yıldız, Türklüğü; yeşil renk, İslamiyeti; Siyah renk, matem; Beyaz renk ise kurtuluşu temsil ediyordu. Abdürrahim Dede, *Balkanlarda Türk İstiklal Hareketleri*, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul 1978, s. 48; Cemal Kutay, a.g.e., s. 255; Tevfik Bıyıkhoğlu, 1992a, a.g.e., s. 80; Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Bayrağı için bkz. Ek-2.

⁵⁷ Süleyman Askeri Bey tarafından yazılan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Milli Marşı için bkz. Ek-3.

⁵⁸ Türel Yılmaz, “Batı Trakya’da Türk Devletleri Kurma Teşebbüsleri (1878-1920)”, *Trakya Üniversitesi Balkan Uygulama ve Araştırma Merkezi*, Sayı I, Cilt I, Nisan 1998, ss. 121-124.

⁵⁹ “İndependant” isimli gazete Binbaşı Süleyman Askeri Bey tarafından Gümülcine’de hazırlanmaya başlanmıştı. Bazı kaynaklarda gazetenin tasarlanıp yayınlanmadığı ifade edilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Feyyaz Sağlam, *Batı Trakya Türkleri Basın Tarihi Üzerine Bir Araştırma 1924-2000*, Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir 2000, s. 7 ve Feyyaz Sağlam, *Batı Trakya Türkleri Basın-Yayın Tarihi*, Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir 2002, s. 16.

⁶⁰ Adil Özgüç, a.g.e., ss. 26-29; Ümit Kurtuluş, a.g.e., s. 8.

⁶¹ Cemal Kutay, a.g.e., ss. 262-265.

⁶² Necmettin Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, İstanbul 2004, s. 17.

⁶³ Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Bursa 2012, s. 25.

⁶⁴ Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 27-29.

hükümet, Drama'nın Radalios köyünde "Batı Trakya Kurtuluş Komitesi"ni oluşturan Piyade Yüzbaşı Fuat Balkan, Şakir Zümre ile Cevat Bey'in başkanlığında kurulmuştur⁶⁵. Birinci Cumhuriyet denemesinden sonra ikinci kurtuluş mücadelesi olarak ortaya çıkan bu hükümet II. Cunta Hükümeti olarak bilinmektedir. Hükümet kurucularının asker kökenli olmaları nedeniyle "Cunta" ifadesinin kullanıldığını düşünmekteyiz. I. Dünya savaşı sırasında Bulgar ve Yunan çetelerden korunmak için harekete geçen Fuat Balkan ve arkadaşları Bulgarların tüm güçleriyle yüklenmeleriyle başa çıkamamıştır. Fuat Balkan emrindeki üç milis taburuyla Drama'dan ayrılarak Anadolu'ya geçmiştir. Böylece bu girişim de tarihe karışmıştır⁶⁶. Harb Akademileri Bülteni⁶⁷ bu komitenin İstanbul'dan gelen emirle kendini feshettiğini yazmaktadır.

1.2.3.4. Müttefiklerarası Batı Trakya Hükümeti

Birinci Dünya Savaşı sonunda başlayan barış görüşmelerinde, Bulgaristan'ın 1913 yılından beri resmen elinde tuttuğu Batı Trakya'nın ne yapılacağı "Paris Barış Toplu Görüşmesi"nde değerlendirilmiş, fakat Bulgaristan'dan sonra Yunanistan'ın da burada hak iddia etmesi sebebiyle herhangi bir sonuca varılamamıştır. Bu durum, Bulgaristan'ın güney sınırlarını belirleyen bir barış antlaşması yapılması ve Batı Trakya'nın kesin sonuç alınana dek bölgenin müttefiklerin kontrolünde kalması ile nihayete ermiştir. Söz konusu antlaşma Bulgaristan ile galip devletler arasında 27 Kasım 1919 tarihinde imzalanan Neuilly (Nöyyi) Antlaşması'dır. Bu antlaşma gereği, Bulgaristan Batı Trakya'dan çekilerek, bölgeyi Fransız askeri yönetimi yetkililerine bırakmıştır⁶⁸.

Batı Trakya'nın işgalinden sonra Fransız Tümen Komutanlığı yönetiminde "Müttefiklerarası Batı Trakya Hükümeti" kuruldu. Bu hükümet Fransız General Charpy idaresindeydi. Yunanistan, itilaf devletleri yetkililerine bu yönetimi tanıdığını beyan etmiş, fakat sürekli olarak bu hükümetin feshini istemiştir. Bu yönetimin geleceğini tespit etmek amacıyla bir referandum yapılması kararlaştırıldı. Neuilly (Nöyyi) Antlaşması'nın 48. maddesi gereği Batı Trakya'da bir halk oylaması (Plesibit, Referandum) yapıldı. İki aşamalı bir seçim olmuştu. Halk ilk olarak kendileri adına oy kullanacak olan temsilcileri seçti. Bu temsilciler de kesin sonucu ilan edecek oyu kullanmışlardı. Fakat Halk Temsilcileri

⁶⁵ Ümit Kurtuluş, a.g.e., ss. 12-13.

⁶⁶ Adil Özgüç, a.g.e., ss. 29-30.

⁶⁷ Harp Akademileri Bülteni, a.g.e., s. 12.

⁶⁸ Hakan Baş, a.g.e., s. 35.

beklenmeyen kişilerdi. Seçim sonucu Yunanlı diplomat Vamvakas'ın sayesinde "Yunan İdaresinde Yaşama" şeklinde çıkmıştı. Seçimin hemen ardından Yunanistan Batı Trakya'yı işgale başladı⁶⁹. Bu işgale karşı "Batı Trakya Komitesi" harekete geçti ve 27 Mayıs 1920 tarihinde Gümülcine'nin kuzeyindeki Hemitli köyünde bir araya gelen Türkler, Peştereli Tevfik Bey başkanlığında "Batı Trakya Ulusal Hükümeti"ni kurdular. Bu hükümette, Mahmut Nedim (Dışişleri), Hasan Tahsin (İçişleri), Sabri Tüten (Maliye), Fuat Balkan (Harbiye), Bekir Sıtkı (Adliye) ve Mustafa Efendi (Evkaf) yer alıyordu. Batı Trakya'yı Yunanistan'a kaptırmak istemeyen Bulgarlar bu hükümete destek vermişlerdi. Hatta bu hükümette Vangel Georgiyef ve Dr. Doçkof adında iki de Bulgar üye bulunmaktaydı⁷⁰. Fakat siyasi mücadele yanında silahlı mücadele de veren hükümet Yunan işgaline karşı koyamamış, Hükümet üyeleri Bulgaristan ve İstanbul'a çekilmek zorunda kalmışlardı⁷¹. Batı Trakya'nın üç yıl süre ile en uzun ömürlü hükümeti olan "Batı Trakya Ulusal Hükümeti" 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'na kadar varlığını sürdürdü. Bu hükümet, Batı Trakya'da Yunan ordusuna büyük zararlar verdirmiştir. Yunan hükümeti bu durumu göz önüne alarak ordusunun büyük bir kısmını Batı Trakya'da bırakmıştır. Batı Trakya Müslüman Türkleri⁷², Atatürk önderliğinde Kurtuluş Mücadelesi veren Anadolu Türklerine bu şekilde faydalı olmuşlardı⁷³.

1.3. Batı Trakya'nın Demografik Yapısı

Batı Trakya fethedildikten sonra Osmanlı Devleti'nin iskan politikası gereği, Anadolu'dan Türk aileler getirilmiştir. Böylece, bölgedeki nüfus yoğunluğu Türkler lehine değişmiş ve bu yoğunluk asırlarca devam etmiştir⁷⁴. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmeye başlaması, asırlardır bölgede yaşayan Müslümanların Batı Trakya ve Anadolu'ya doğru göç hareketlerini başlatmıştı. Batı Trakya'daki Türk nüfusu, 93 harbi olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve sonrasında Balkan Savaşı yıllarında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Tuna boylarındaki yüzbinlerce Türk Ailesi, savaş nedeniyle evlerini, yurtlarını terk ederek Batı Trakya'ya sığınmışlardı. Evler, camiler, sokaklar, Türk

⁶⁹ Türel Yılmaz, "Batı Trakya'da Türk Devletleri Kurma Teşebbüsleri (1878-1920)", *Trakya Üniversitesi Balkan Uygulama ve Araştırma Merkezi*, Sayı I, Cilt I, Nisan 1998, ss. 126-129; Ümit Kurtuluş, a.g.e., s. 16.

⁷⁰ Tevfik Bıyıklıoğlu, 1992a, a.g.e., ss. 140-141; Kemal Şevket Batıbey, a.g.e., s. 119.

⁷¹ Türel Yılmaz, a.g.m., s. 129.

⁷² Bundan sonra "Batı Trakya Türkleri" ifadesini kullanacağız.

⁷³ Turgay Cin, 2009, a.g.m., s. 148; Hakan Baş, a.g.e., s. 38.

⁷⁴ *Balkanlar El Kitabı Cilt 1: Tarih*, Karam & Vadi Yayınları, Çorum/Ankara 2006, (Der: Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ) s. 332.

göçmenler ile dolmuştu. Çeşitli sebeplerle bazıları Batı Trakya'ya varamadan hayata gözlerini kapatmışlardı. Bu dönemde Batı Trakya nüfusunun bir milyona yaklaştığı söylenmektedir⁷⁵. Savaş sonrası göçmenlerin bir kısmı Anadolu'ya göç etmiş bir kısmı da hükümetin verdikleri arazilere yerleşmiştir⁷⁶. O günlerden günümüze her dönemde gerek toplu gerekse münferit göçler gerçekleşmiştir.

Batı Trakya Türkleri, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile azınlık statüsüyle Yunanistan'a emanet edildi. Yunanistan, Lozan Antlaşmasının dinsel kimlik üzerinden yapıldığını öne sürmekte ve Türk azınlığa "Müslüman Azınlık"⁷⁷ ya da "Helen Müslümanları" tanımlamaları yapmaktadır⁷⁸. Yunanistan milli politikası gereği, azınlıkların varlığını ve "etnik kimlik" vurgulu azınlık anlayışını reddetmektedir. Yunanistan, yapılan nüfus sayımlarında asimilasyon politikasının bir gereği olarak etnik köken, din, dil gibi bilgileri kaydetmemekte, kaydetse bile ilan etmemektedir⁷⁹. Bu yüzden Batı Trakya'daki azınlıkların sayısını tespit etmek oldukça zordur.

İsmet Paşa Başkanlığı'ndaki Türk Heyeti'nin, Lozan Barış Konferansına sunduğu rakamlara göre, Batı Trakya'nın 1923 yılı itibariyle toplam nüfusu, 191,699 kişiden oluşmaktaydı. Buna göre, Türkler 129.120, Rumlar 33.910, Bulgarlar 26.266, Yahudiler 1.480, Ermeniler de 923 kişiydiler⁸⁰. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere Türkler, %67'lik bir oran ile bölgedeki diğer tüm milletlerin toplamından daha fazlaydılar ve Batı Trakya topraklarının %84'ine sahiptiler⁸¹. Yunan Devleti, Lozan Antlaşması'ndan sonra nüfus ve mal dengesini Yunanlılar lehine çevirme ve Türkleri azınlığa indirme politikalarını uygulamaya koymuştu. Nitekim 1924 yılından günümüze çeşitli baskı, zulüm ve asimilasyon politikaları ile büyük oranda başarılı olmuştur⁸². Batı Trakya Türkleri'nin nüfus artış hızı % 2,8 oranındadır. Bu yüksek nüfus artış hızına göre, günümüzde Batı Trakya'daki

⁷⁵ Adil Özgüç, a.g.e., ss. 18-19.

⁷⁶ A.g.e., s. 19.

⁷⁷ Batı Trakya Türk Azınlığının en önemli sorunlarının başında "Etnik Kimlik" sorunu gelmektedir. Yunan Devleti Lozan Antlaşması'nın 45. maddesinde azınlığın "Müslüman Azınlık" olarak tanımlanması nedeniyle "Türk" kimliğini kabul etmemektedir. Geniş bilgi için bkz. M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu içinde Batı Trakya Türkleri, Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, Aydın 2005, s. 46-47.

⁷⁸ Ailin İsmail, Yunanistan'da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2012, Ankara Üniversitesi, Ankara, s. 54.

⁷⁹ Ahmet Serdar, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2014, ss. 97-126.

⁸⁰ *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, (Çev: Seha L. Meray), Takım I, Cilt 1, Kitap 1, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1969, ss. 42-54.

⁸¹ Hikmet Öksüz, 2006, a.g.e., s. 6.

⁸² Meşkure Yılmaz Börklü, "Lozan Sonrası Batı Trakya Türkleri'nin Durumu ve Genel Problemleri", *Yunanistan'ın Etnik Yapısı ve Batı Trakya Türklüğü*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul 2000, ss. 11-24.

Türk nüfusun bir milyonu aşmış olması gerekirdi. Ancak, sürekli göçler nedeniyle nüfus artmamış, %84'lerden % 40'lara gerilemiştir. Arazi mülkiyetleri de yitirilerek %20 ile %40'lara kadar düşmüştür⁸³.

Yunan Heyeti'nin, 30 Aralık 1918 tarihinde Lozan Barış Konferansına sunduğu rakamlar da Türk İstatistiklerini doğrular nitelikteydi. Venizelos, Batı Trakya'daki Türklerin 114.810, Rumların 44.686 ve Bulgarların ise 28.983 kişi olduğunu beyan etmiştir⁸⁴.

Batı Trakya'daki Türklerin nüfus sayıları resmi veriler olmadığı için tahmini olarak bilinmektedir. Azınlığın çoğunun Türkiye ve Avrupa ülkelerinde parçalanmış ailelerden oluşması, Türkiye ve farklı ülke vatandaşlarıyla evlilikler nüfusla ilgili tahminleri de zorlaştırmaktadır⁸⁵. Günümüzde Batı Trakya'nın toplam nüfusu yaklaşık 400.000'dir. Batı Trakya'daki Türk nüfusun ise 150.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir⁸⁶.

1.4. Batı Trakya'da Sosyo - Ekonomik Durum

Batı Trakya, Yunanistan'ın ve Avrupa'nın en fakir ve en geri kalmış bölgesidir⁸⁷. 1990'lı yılların başlarında AB'nin yakınlaştırma politikaları çerçevesinde hayata geçirilen yapısal fon uygulamaları ile Yunanistan'ın tamamında önemli oranda kalkınma gerçekleşmiştir. Batı Trakya da bu gelişmelerden nasibini almıştır. Ancak, bölgedeki Türk azınlık bu uygulamalardan Yunanlı yurttaşlara kıyasla daha az istifade etmiştir⁸⁸.

Bölgede yaşayan Türkler geçimlerini tarım ve hayvancılık ile sağlamaktadırlar. Azınlığın %80'e yakını tarım ile uğraşmaktadır⁸⁹. Azınlığın faaliyet gösterdiği başlıca tarım ürünleri tütün, pamuk, kiraz, sebze, pancar'dır⁹⁰. Özellikle tütün üretimi ile on bin aile

⁸³ Ata Atun, "Batı Trakya'daki Planlı Türk Soykırımı", <https://www.batitrakya.org/e-bati-trakya/yayinlar/bati-trakyadaki-planli-turk-soykirimi.html> (16.06.2018); Turgay Cin, 2009, a.g.m., s. 149.

⁸⁴ M. Cemil Bırsel, *Lozan*, II. Cilt, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998, s. 187; Baskın Oran, a.g.e., ss. 35-36.; Ümit Kurtuluş, a.g.e., s. 36.

⁸⁵ Ahmet Serdar, a.g.m., s. 102.

⁸⁶ Daha detaylı bilgi için bkz. <https://www.fuen.org/tr/avrupa-azinliklari/members/map/m/single/show/member/friendship-equality-and-peace-party/>; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'daki Türk Varlığı. <http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> (06.09.2017)

⁸⁷ Fatma Tunç Yaşar, a.g.e., s. 14.

⁸⁸ Ahmet Serdar, a.g.m., s. 113.

⁸⁹ Ümit Kurtuluş, a.g.e., s. 122-123; Fatih Baysal, *Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2013, Trakya Üniversitesi, Edirne, s. 19.

⁹⁰ Batı Trakya Türk Azınlığının Sosyoekonomik Sorunları: Tespit ve Çözüm Önerileri, Sektör Çalıştay Sunumları, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 4 Nisan 2008, s. 6-8 http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1255435112r3846.Bati_Trakya_Turk_Azinliginin_Sosyoekonomi_k_Sorunlari_ve_Cozum_Onerileri.pdf (30.11.2017); Işık Sadık Ahmet, "Batı Trakya'da Mevcut Durum", *Milletten Azınlığa Yolculuk, Dünyü Bugünü ve Geleceği ile Batı Trakya Türklüğü* (19 Nisan 2003), Konferans

geçimini sağlamaktadır. Buna mevsimlik işlerde çalışanlar ve İskeçe’de bulunan tütün fabrikalarında çalışanlar da eklenince tütünden geçimini sağlamayan neredeyse yoktur diyebiliriz. Tarımın yanında, hayvancılık ile uğraşanlar da vardır. Ancak, profesyonel olarak sadece hayvancılıkla geçimini sağlayan azınlık mensubu çok azdır. Hayvancılık genel olarak tarımsal ürünlerin yanında bir ek gelir kaynağı olarak görülmektedir. Hayvancılık yapanların bir kısmı süt ve süt ürünlerinden de gelir elde etmektedirler⁹¹.

Gümölcine ve İskeçe’de açılan T.C. Ziraat Bankası dışında, devlet dairelerinde ve bankalarda çalışan Türk asıllı memur yok denecek kadar azdır. Bunun dışında sahibi ya da ortağı Türk asıllı olan finans kuruluşu, sigorta şirketi, otel gibi büyük işletmeler de bulunmamaktadır. Gümölcine ve İskeçe’de, çeşitli mesleklerde faaliyet gösteren Türk asıllı esnaf ve sanatkarlar vardır. Bunlardan ancak %2’si büyük, %30’u orta, %68’i küçük işletmeler şeklindedir⁹².

Batı Trakya Türk azınlığının her alanda olduğu gibi bu alanda da sorunları fazlasıyla mevcuttur. 1923 yılından günümüze işlenebilir arazide Türk azınlığı payının yaklaşık olarak %84’lerden %18’lere gerilemesi dikkat çekmektedir⁹³. Toprak mülkiyetindeki gerilemenin ve mülkiyetin Yunanlıların lehine değişmesinin birçok nedeni vardır. Örneğin: Yunanistan Merkez Bankası ile Yunanistan Ziraat Bankası arasında 22 Kasım 1966 tarihinde yapılan bir antlaşma ile Trakya Müslümanlarına ait arazilerin, zirai yapıların, Yunan vatandaşı ve Hıristiyan dini mensuplarınca satın alınması özendirilmekteydi. Yukarıdaki rakamlar da bu hedefe ulaşıldığını göstermektedir. Bundan daha da önemlisi kamulaştırma işlemleridir. Azınlığın elindeki toprakların neredeyse yarısı bu şekilde el değiştirmiştir. Türklerin sürekli arazi kaybetmesinin diğer bir sebebi de, zamanla bölünüp ekonomik olmaktan çıkan arazilerin birleştirilip yeniden dağıtılması işlemidir⁹⁴.

2008 yılında ABD’den tüm Avrupa’ya yayılan ekonomik kriz Yunanistan’da ağır tahribata yol açmıştır. Batı Trakya azınlığı da gerek tarım sektöründe ve gerekse diğer sektörlerde krizden fazlasıyla etkilenmiştir. Özellikle krize çözüm amacıyla uygulamaya konulan maliye politikaları azınlık mensuplarını ekonomik bir dar boğaza sokmuştur⁹⁵.

Notları (Haz: Mustafa Kahramanyol), Ankara Ticaret Odası-Türk Ocakları Genel Merkezi, Ankara 2003, s. 23.

⁹¹ Ahmet Serdar, a.g.m., s. 120.

⁹² A.g.m., s. 122.

⁹³ A.g.m., s. 97.

⁹⁴ A.g.m., s. 108-112.

⁹⁵ A.g.m., s. 101.

Bunun yanında, tütün kalitesi ve tütün üreticiler birliğinin yönetim sıkıntıları, AB'nin sunduğu kaynaklardan yeterince yararlanılamaması, Batı Trakya azınlık mensuplarının diğer sorunlarındandır.

Günümüzde Batı Trakya Türklerinin ekonomik durumları, ülkenin diğer bölgelerine göre oldukça düşüktür. Bu durumu, Celal Bayar'dan 65 yıl sonra Yunanistan'ı ziyaret eden T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan "Yunanistan'da kişi başına düşen gelir ortalama 15 bin Euro iken Batı Trakya'da niçin 2.200 Euro?"⁹⁶ sorusunu sorarak ekonomik dengesizliği gündeme getirmiştir.

Bu kadar olumsuzluğun yanında, Batı Trakya azınlık mensuplarından yükseköğrenim düzeyinde eğitim görenlerin sayısının her geçen gün katlanarak artması, özellikle tarım alanında kısıtlı arazilere rağmen uzmanlaşmanın ve makineleşmenin artması, tarımdaki üretim tekniklerinin gelişmesi, suni gübreleme ve tarımsal ilaçların kullanımı sonucunda tarımsal ürünlerde verimin artması da önemli gelişmelerdendir⁹⁷.

1.5. Uluslararası Metinlerde Batı Trakya

Batı Trakya'da yaşayan Türklerin haklarını güvence altına alan ve koruyan birçok metin ve düzenleme vardır⁹⁸. Bunlar, 1830 Londra Protokolü, 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol, 10 Ağustos 1920 Tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Antlaşma, 30 Ocak 1923 Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol, 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması (37.-45. maddeleri) ve mübadele sözleşmesinin getirdiği sorunlarla ilgili olan 1926 Atina, 1930 Ankara ve 1933 Ankara Antlaşmaları'ndan oluşmaktadır⁹⁹.

1.5.1. 1830 Londra Protokolü

Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması öncesinde imzaladığı anlaşmalar ve uluslararası metinlerle ülkesindeki azınlıklara karşı yükümlülük altına girmiştir. Yunanistan, her yeni toprak kazanımını ve genişlemesini Avrupa'nın Büyük Devletlerine tescil ettirmek istiyordu.

⁹⁶ "Erdoğan'ın Lozan Antlaşması'nın Gölgesinde Kalan Atina Ziyareti", Stelyo Berberakis, (07.12.2017) <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42265410>

⁹⁷ Yazarın, Bölge ziyaretleri sırasındaki gözlemleri.

⁹⁸ Yunanistan, Türk azınlığa karşı yükümlülükleri konusunda Batı Trakya ile ilgili yapılmış uluslararası metinlerden sadece Lozan Barış Antlaşması'nı tanımaktadır. Buna rağmen, Türk azınlığı üzerindeki baskı ve insan hakları ihlalleri devam etmektedir.

⁹⁹ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 100-112; Özlem Zerrin Keyvan, "Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu", *Mesleki Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 4, 2012, ss. 20-31.

Bu devletlerle yaptığı anlaşmalar neticesinde de topraklarındaki azınlıklara bir takım haklar vermek zorunda kalmıştı¹⁰⁰.

Yunanistan'ın, Lozan Barış Antlaşması öncesinde imzaladığı ilk anlaşma, 3 Şubat 1830 tarihli Londra Protokolü'dür. Bu protokol, Yunanistan, Fransa, İngiltere ve Rusya arasında imzalanarak, Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olduğu ilan edilmiştir¹⁰¹. Londra protokolü, yeni Yunanistan Devletinin topraklarında kalan Müslüman azınlıklara bir takım güvenceler getirmiştir. Protokolün 5. maddesi, Yunan Hükümetinin, Osmanlı Hükümeti gibi genel af çıkarmasını ve kendilerine karşı savaşmış kişilerin mülkiyet haklarının korunmasını, bu kişilere herhangi bir sebeple ilişilmemesini hükme bağlıyordu. Yunanistan'ın yeni sahip olduğu bu topraklarda kalan ve kalmaya devam edecek olan Müslümanların mülkiyet haklarının yanında tam bir güvenlikten faydalanmaları da sağlanacaktı. Diğer bir deyişle, hem can hem de mal güvenlikleri koruma altına alınacaktı¹⁰².

Protokolün son maddesi ise bu protokol hükümlerinin üç ülke temsilcileri tarafından Osmanlı ve Yunan Hükümetlerine tebliğ edileceğini karara bağlamaktaydı. Bu tebliğ, Yunan Hükümetine resmen 8 Nisan'da yapılmıştır. Yunanlılar, Protokol'ün sınırlarından memnun olmamış, fakat üç ülkenin temsilcileri bu hükümlerin tartışılmayacağını bildirmişlerdir. Neticede, bu protokol 16 Nisan 1830 tarihinde, Yunan Hükümeti adına Yunan Meclisi'nce seçilmiş olan Yunan Valisi Kapodistrias tarafından resmen kabul edilmiştir¹⁰³.

1.5.2. 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi

Yunanistan, 1878 yılında Teselya'yı topraklarına dahil edince, burada kalan Müslümanların haklarını düzenleyecek yeni bir anlaşmaya ihtiyaç duyuldu. Aynı zamanda Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki sınırın yeniden belirlenmesi de gerekiyordu. İşte bu sebepler gereği, 24 Mayıs 1881 tarihinde görüşmeler başlamış ve 2 Temmuz 1881 tarihinde İstanbul Uluslararası Sözleşmesi imzalanmıştır¹⁰⁴. Bu sözleşmenin bir tarafında Osmanlı Devleti, diğer tarafında da 1878 Berlin Antlaşmasının 24. maddesi ile arabuluculuk görevlerini yerine getiren, Almanya, Fransa, Avusturya-Macaristan, İtalya, Büyük Britanya

¹⁰⁰ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 57.

¹⁰¹ Ailin İsmail, a.g.t., s. 60.

¹⁰² Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 58-59.

¹⁰³ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 59.

¹⁰⁴ Turgay Cin, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığının Din ve Vicdan Özgürlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, ss. 101-102; 2 Temmuz 1881 tarihinde imzalanan İstanbul Uluslararası Sözleşmesinin Fransızca asıl metni ve resmi olmayan Türkçe tercümesi için bkz. Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 420-429.

ve Rusya bulunuyordu. Bu sözleşme ile Teselya Yunanistan'a bırakıldı. Yunanistan, emperyalist devletler sayesinde savaşmadan toprak sahibi oldu¹⁰⁵.

İstanbul Uluslararası Sözleşmesi, Yunanistan'a bırakılan topraklarda yaşamını sürdüren Müslüman Türklerin haklarını güvence altına almaktadır. Yunanistan, bu sözleşme ile ülkesindeki azınlıklara karşı bazı yükümlükler altına girmiştir¹⁰⁶. Batı Trakya Türklerine güvence sağlayan önemli maddeleri inceleyelim:

Bu sözleşmenin, Yunanistan'da yaşayan Müslüman Türklere diğer yurttaşlar ile hukuki eşitlik sağlayan 3. maddesi tam olarak şöyledir:

Yunanistan'a devredilen yerlerdeki ahalinin hayatı, mal varlığı, onuru, dini, örf ve adetleri Yunanistan yönetimi altında kalacak ve titiz bir şekilde gözetilecektir. Bu kişiler Yunan asıllı kişilerle aynı medeni ve siyasi haklara tam olarak sahip olacaklardır¹⁰⁷.

Bu madde, 1830 Londra Protokolü'nde olduğu gibi, bölgede kalan Müslümanların can ve mal güvenliğini güvence altına almakta, sosyo-kültürel yapıya saygıyı ve diğer yurttaşlar gibi eşit birey olmayı sağlamaktadır.

Vakıflar ve Mülkiyet haklarını güvence altına alan 4. madde:

Yunanistan'a terk edilen topraklarda Osmanlı kanunlarıyla veya fermanlarla, "hodjets", tapu ve diğer belgelerle kişilere veya mahalli idareler tarafından sahip olunan çiftlikler ile otlaklar, meralar, kışlaklar, ormanlar ve her türlü arazi ile taşınmazların mülkiyet hakkı Yunan Hükümeti tarafından kabul edilecek ve korunacaktır. Mülkiyet veya vakıf malları, camiler, medreseler, okullar ve diğer hayır kurumları ve hasanet binalarının, vakıf mallarının bakımına ayrılan malların mülkiyeti de aynı şekilde tanınacaktır¹⁰⁸. şeklindedir.

4. madde ile Osmanlı Belgelerinin geçerliliği tanınmakta, her türlü taşınmaz mülkiyeti tanınmakla birlikte bu taşınmazların korunması da hüküm altına alınmaktadır. Ayrıca kişisel mülkiyetler ile birlikte Vakıflar da bu güvence kapsamına alınmıştır. Batı Trakya vakıflar meselesi bu sözleşmede dahi güvence kapsamına alınmış olmasına rağmen günümüzde vakıflar ile ilgili hak ihlalleri halen devam etmektedir.

¹⁰⁵ Özlem Zerrin Keyvan, a.g.m., 22.

¹⁰⁶ Ailin İsmail, a.g.t., s. 61.

¹⁰⁷ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 103, 426.

¹⁰⁸ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 103, 426; Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 59-60.

5. maddesi, Sultan ve ailesinin mallarını güvence altına almaktadır¹⁰⁹.

Birçok sözleşmede olduğu gibi bu sözleşmede de Sultan ve ailesinin malları kapsama dahil edilmiş, mülkiyet hakları güvence altına alınarak korunmuştur.

6. maddesi, “Hiç kimse mülkiyet hakkından mahrum bırakılamaz, sadece yasa ile belirlenmiş hal ve durumlarda adil ve önceden hesaplanmış bedel karşılığında usulüne uygun bir şekilde kamu yararı amacıyla mülkiyet hakkından yoksun kılınabilir. Hiçbir malik ne mallarını çiftçiye veya üçüncü kişilere satmaya ne de bir bölümünü onlara bırakmaya zorlanamaz. Aynı şekilde malikler ve çiftçiler arasındaki ilişkilerde hiçbir değişiklik yapılamaz, meğer ki Krallıkta herkese uygulanabilir genel bir yasa olsun. Terkedilmiş topraklarda taşınmazı ellerinde bulunduran Krallık dışındaki malikler taşınmazlarını kiraya verebilirler veya üçüncü kişilere kullanılabılırler”¹¹⁰ demektedir.

6. maddede çok açık ve net bir şekilde belirtildiği üzere, mülkiyet hakkı güvencesi pekiştirilmiş, mülkiyetin istisnalar dışında hiçbir şekilde alıkonulamayacağı, el değiştiremeyeceği hükme bağlanmıştır. Sadece “Kamu Yararı” ile bedeli adil bir şekilde hesaplanarak verilmesi durumunda değişiklik söz konusu olabilecekti. Her ne kadar 1881 yılında bu güvence verilmişse de günümüzde halen birçok mülkiyet sorunu devam etmektedir. Yunanistan’ın uyguladığı istimlak politikası ile birçok Müslüman Türk’ün taşınmazı el değiştirmiştir.

Yunanistan’a terk edilen topraklarda yaşayan Müslümanların dini özgürlüklerini güvence altına alan sözleşmenin 8. maddesi şöyledir:

Yunanistan’a terk edilen topraklar üzerinde yaşayan Müslümanlara ibadet özgürlüğü tanınır. Varolan ve ileride oluşacak olan Müslüman cemaatlerinin özerkliğine ve hiyerarşik yapılanmasına, örgütlenmesine ve bunlara ait fon ve taşınmaz malların yönetilmesine hanel getirilmeyecektir. Bu cemaatlerin, dini konularda manevi önderleriyle olan ilişkilerine herhangi bir engel konulmayacaktır. Yerel Şer-i Mahkemeler (İslam Mahkemeleri) sadece dini yargılama yapmaya devam edeceklerdir¹¹¹.

Yine günümüzde ihlal edilen dini haklar konusu ve Müslüman cemaatinin özerkliği bu sözleşmede de güvence altına alınmış görünmektedir. Görünmektedir diyoruz, çünkü bu sözleşmeden sonra birçok metinde de dini haklar çeşitli güvence altına alındıysa da sürekli

¹⁰⁹ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 60; Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 426.

¹¹⁰ Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 426-427.

¹¹¹ Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 103, 104-427.

olarak ihlal edilmekte ve dini olarak yeni sorunlar da ortaya çıkarılmaktadır. Örnek: Seçilmiş/Atanmış Müftü Sorunu ya da 240 imam yarası gibi... 8. maddenin “Varolan ve ileride oluşacak olan Müslüman cemaatlerinin...” cümlesi sözleşme imza edildiği andaki ve gelecekte oluşacak cemaatleri ve özerkliklerini tanıma hükmü ile önem arz etmektedir.

11. maddesi: “Hiçbir dış önlem ve silahsızlanma konusunda hiçbir istisna Müslümanlarla ilgili olarak alınamayacaktır”¹¹². Bu maddeye göre, bölgede kalan Müslümanları hedef gösterecek, ya da onları zor durumda bırakacak özel kararlar alınmaması ve özellikle silahsızlandırma yapılmaması üzerinde durulmuştur. Bu hüküm can güvenliğini güvence altına almaktadır.

13. maddesi, 19. yüzyıl sistemi içindeki Azınlık Koruma Metinlerinde ve Milletler Cemiyeti dönemi antlaşmalarında sürekli olarak karşımıza çıkan “Yurttaşlık” hükmünü getirmektedir. Bu antlaşmalarda, yaşadıkları topraklar el değiştiren kişilerin uyrukluksuz durumu ele alınmıştır. Bu kişilerin özgür iradelerini kullanabilmeleri ve vatansız durumuna düşmemeleri için önlem alınmıştır. Bu madde hükmü şöyledir:

Osmanlı uyruğunu korumak isteyen Yunanistan’a bırakılan topraklarda doğan bireyler veya halen bu yerlerde ikamet edenler onay değişiminden itibaren üç yıl boyunca ve yetkili makama ön bildirim aracılığı ile Osmanlı İmparatorluğundaki ikametgahlarını taşıma isteklerini vereceklerdir ki, Osmanlı tebaası niteliğini koruyabilsinler. Üç yıllık süre içinde göç edecek olanlar Krallık dışındaki malikler lehine bu antlaşmanın 6. maddesinin 3. paragrafındaki özel hükümden yararlanmaya devam edeceklerdir. Aynı zamanda üç yıl boyunca Müslümanlar askerlik hizmetinden sorumlu olmayacaklardır¹¹³.

Doğup büyüdükleri vatan toprağı bir anda başka bir devletin eline geçince, ne yapacaklarını bilemeyen Müslümanlar yukarıdaki madde hükmü ile güvence altına alınmışlardır. Şöyle ki, yurttaşlık seçmek için üç yıl süre tanınmış ve bu süre içinde Müslümanlar askerlik hizmetine de alınmamıştır. Osmanlı yurttaşlığını korumak isteyenler için bildirim yaparak, ikametlerini taşıyabilme imkanı sağlanmıştır.

17. maddesi, karşılıklı “Genel Af” güvencesidir. Bu madde “Yunanistan ve Türkiye Antlaşmada çözümlenen soruna ilişkin ve iç politik olaylarda uzlaşma ve kapsam içindeki bütün bireylere tam bir barış sağlayacaktır”¹¹⁴ şeklindedir.

¹¹² A.g.e., ss. 104, 427; Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 60.

¹¹³ Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 427-428; Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 60 .

¹¹⁴ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 428; Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 61 .

“Genel Af” meselesi, 1830 Londra Protokolünde olduğu gibi birçok metinde karşımıza çıkmaktadır. Bu maddenin amacı, devlet ve yurttaş iletişiminin sağlanması, toplumsal barış ve huzurun tesis edilmek istenmesidir, diye düşünüyoruz. Genel Af, savaş ile ilgili suçların savaşan devletlerce takip edilmemesi anlamına gelmektedir. Zaten savaş esnasında yapılan işler, barış zamanında takip edilip, ceza uygulanırsa bu olay savaşın acılarını yeniden açar. Dost olarak yaşama kararı ile sözleşme yapmış ve silah bırakmış iki memleketi yeniden savaşa sürükleyebilir. Bu yüzden tüm olanlara sünger çekilmesi zorunluluk olmaktadır. Genel af, bu sebepler yüzünden genel hükümlerden olmuş ve birçok sözleşmede yer almıştır¹¹⁵.

İstanbul Uluslararası Sözleşmesi, 18. maddesi gereği, Yunanistan Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu arasında 2 Temmuz 1881 tarihinde İstanbul'da yapılan bir sözleşmeyle her iki ülke tarafından onaylanmış ve yürürlüğe konmuştur¹¹⁶.

1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi, Yunanistan'a bırakılan topraklar üzerinde yaşayan Müslümanların hakları ile sınırlıdır. 1830 Londra Protokolü Yunanistan'ın bağımsızlığını kazandığı andaki topraklarında yani Mora ve Attik yarımadaları ile civar adalarla, 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi ise daha sonra topraklarına kattığı Teselya ile ilgilidir. Dolayısıyla bu metinler Batı Trakya için geçerli değildir. Fakat, 19.yüzyıl sistemi içerisindeki azınlıkları koruma anlaşmaları bakımından önemli metinler niteliğindedirler¹¹⁷.

1.5.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol

Atina Antlaşması, Balkan Savaşları sonunda 14 Kasım 1913 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ile Yunanistan Krallığı arasında imzalanmış bir barış antlaşmasıdır. İki ülke arasındaki savaş durumunu sona erdiren bu antlaşma, Atina'da imzalandığı için “Atina Barış Antlaşması” olarak anılır. Yunanistan'daki Müslümanlara en çok güvence sağlayan, Yunanistan'a da en fazla yükümlülük getiren metin Atina Barış Antlaşması'dır¹¹⁸. Bu antlaşmanın getirdiği önemli hükümler şöyledir:

¹¹⁵ M. Cemil Birsnel, a.g.e., 288-289.

¹¹⁶ Sözleşme ile aynı değerde olup, sözleşmenin bir parçası olan 4 adet ek madde vardır. Geniş bilgi için bkz. Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 428-429.

¹¹⁷ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 101.

¹¹⁸ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 62; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 104-105.

Antlaşmanın 2. maddesi ile iki ülke arasında daha önceden yapılan ya da yürürlüğe konan tüm anlaşmalar yeniden gündeme getiriliyordu. Böylelikle, 1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi tekrar onaylanarak, yürürlükte kalmaya devam edecektir. Ayrıca, yine bu madde ile antlaşmaya eklenen 3 Numaralı Protokol “Yunanistan’ın bütün topraklarında geçerli olacaktır”¹¹⁹ hükmünü getirmektedir.

4. madde, Yunanistan topraklarında yerleşik olan kişilerin Yunanistan uyruğuna geçeceklerini, bu tarihten itibaren üç yıl içinde Osmanlı uyruğuna geçme haklarının saklı tutulacağını belirtmektedir.¹²⁰ Yurttaşlık ile ilgili olan bu madde, mevcut durumda o topraklarda yaşayanlara özgür iradeleriyle tercih hakkı sunmakta, bu kişilerin vatansız duruma düşmelerine engel olmaktadır.

5. madde ile Yunanistan’a bırakılmış topraklarda işgale kadar kazanılmış olan hakların ve her türlü Osmanlı belgelerinin geçerli olacağını karara bağlanmıştır.¹²¹

6. madde ile Osmanlı uyruğu koruyarak Yunanistan’dan ayrılanlar bu topraklardaki taşınmazlarını korumaya ve onları başkalarına yönettirebilmeye devam edeceklerdir. Yine bu madde ile kır ve kentlerde Osmanlı hukukuna göre özel ve tüzel kişilerce edinilmiş mülkiyet hakları Yunanistan tarafından tanınmaktadır. Böylelikle, hiç kimse kanunda belirtilen kamu yararı söz konusu olmaksızın, uygun ve peşin bir tazminat ödenmeden mülkiyetinden yoksun bırakılamayacaktır¹²². Ancak, daha önce de söz ettiğimiz gibi Yunanistan’ın uyguladığı istimlak politikası ile birçok Müslüman Türk’ün taşınmazı el değiştirmiştir.

7. madde ile Padişah ve sülalesinin malları güvence altına alınmıştır. Bu madde de diğer metinlerdeki gibi tekrarlanan bir hükümdür. Padişahın ve sülalesinin mal varlıklarına mülkiyet güvencesi sağlanmaktadır. Padişah ve sülalesinin malları ile ilgili oluşabilecek bir ihtilaf Lahey’de hakem marifetiyle çözüme ulaştırılacaktı¹²³.

11. madde, Yunanistan’a bırakılan topraklarda kalacak olanların can ve mallarıyla, onur, din ve gelenekleri güvence altına alınmakta, bu kişilerin diğer Yunan yurttaşlarla eşit medeni ve siyasi haklara sahip olmalarını, dinlerini açıkça uygulayabilmelerini hükme

¹¹⁹ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri, (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları) Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1953, s. 478.*

¹²⁰ A.g.e., s. 478; Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 105.

¹²¹ Nihat Erim, a.g.e., s. 479.

¹²² A.g.e., s. 479.

¹²³ A.g.e., s. 480.

bağlamaktadır. Ayrıca, hutbelerde, halife olarak yüce padişahın adı okunmaya devam edilecektir. Bu madde ile Müslüman Türk Cemaatinin yönetim konusu da düzenlenmektedir. Şöyle ki: Mevcut olan ve gelecekte oluşacak olan cemaatlerin özerkliğine ve hiyerarşik yapısına karışılmayacak, sahip oldukları fonlarına ve taşınmazlarına dokunulmayacaktır. Müslümanların dini liderleri ile aralarındaki ilişkilere karışılmayacak ve bu dini liderler Şeyhülislamlık makamına bağlı olacaklardır. Müftüleri, Müslüman seçmenler seçecek, Başmüftü ise Yunanistan'daki tüm müftülerin toplanıp seçtikleri üç aday içinden Yunan kralı tarafından atanacaktır. Osmanlı padişahı da atanan Başmüftüye bir menşur¹²⁴ ile diğer müftüler üzerinde egemenlik hakkı ve fetva verme yetkisini sağlayacak bir mürasele¹²⁵ gönderecektir. Bu şekilde, Müslüman cemaatinin İstanbul ile ilişkilerinin sürekliliği sağlanmış olacaktır¹²⁶. Müftüler, din konularında ve vakıf yönetimine nezaret etmelerinin yanında evlenme, boşanma, nafaka, vesayet, velayet, rüşt(erginlik), Müslümanlarla ilgili vasiyet ve miras işleri, Müslümanlar arasındaki uyuşmazlıklara hüküm verme ve müteveli tayini gibi konularda da yetki sahibidirler. Müftülerce düzenlenen kesinleşmiş kararlar, Yunan yetkili makamlarınca uygulamaya konulacaktır¹²⁷.

12. madde ile her türlü vakıfları güvence altına almaktadır. Terkedilen topraklarda bu vakıfların cemaat tarafından idare edileceği, gelirleri Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan kurumlara bırakılmış olsa dahi bu vakıfların Evkaf Vekaleti tarafından satılana kadar Müslüman cemaatleri tarafından idare edileceği hüküm altına alınmıştır. Bu konular ile ilgili ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklar Lahey Hakem Mahkemesine başvurularak çözüme kavuşturulacaktır¹²⁸.

13. madde, Antlaşmanın her iki taraf devleti de mezarlıklara ve özellikle savaş meydanında hayatını kaybetmiş askerlerin kabirlerine saygı göstermeleri hususunda illerdeki memurlarına bu emri vermeyi yükümlendiler. Memurlar, yabancı ülke toprağına gömülmüş ölülerin kemiklerini akraba ve yakınları tarafından alınmasına engel olmayacaklardı¹²⁹.

¹²⁴ Hükümdar tarafından yapılan bir tayini, bir görev veya muafiyeti yahut iktâ tevcihini bildiren belge. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/maddesnc.php?MaddeAdi=menşur> (09.10.2017)

¹²⁵ Kazaskerlerin kadılarına, bunların da naiplere, atanma ve yetkileri ile ilgili olarak yazdıkları buyruk. TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=189731 (09.10.2017)

¹²⁶ Nihat Erim, a.g.e., s. 481; Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 62-63.

¹²⁷ Nihat Erim, a.g.e., ss. 481-482; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 105-107.

¹²⁸ Nihat Erim, a.g.e., s. 482; Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 63.

¹²⁹ Nihat Erim, a.g.e., ss. 482-483; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 107-108.

1913 Atina Antlaşmasına üç adet protokol eklenmiştir. 1 Numaralı Protokol, terk edilen topraklarda yaşayanlar ile Osmanlı toprakları dışına yerleşenlere Yunan yurttaşlığını seçmek üzere altı aylık bir süre vermeyi hüküm altına alıyordu¹³⁰. 2 Numaralı Protokol ise terkedilen topraklarda (Selanik ve Yanya’da) Osmanlı Hükümetinin özel emlaklarının kendi uhdesinde kalmasını gerektiğini savunması, buna karşın Yunanistan’ın bunu kabul etmediği ve çözümün Lahey’de hakem marifetiyle çözüme kavuşturulacağı hüküm altına alınıyordu¹³¹. Son olarak, yukarıda da söz ettiğimiz gibi, 2. madde ile antlaşmaya eklenen 3 Numaralı Protokol’ün “Yunanistan’ın bütün topraklarında geçerli olacaktır” şeklinde düzenlenmesi Müslümanlara bir takım azınlık hakları getirmektedir. 15 maddeden oluşan 3 Numaralı Protokol’ün, 7. maddesi ile Baş müftü ile müftüler ve bunların dairelerinde çalışan memur ve hizmetliler de Yunan memurlarının hak ve görevlerine sahip olmuşlardır. 8, 10 ve 14. maddeler, Baş müftüye, müftüleri mali ve dini bakımdan denetleyebilme hakkını vermektedir. 9. maddesi Müftülerin sadece Yunan Krallığı anayasasının 88. maddesine göre görevlerinden alınabileceği hükme bağlıyordu. Protokolün en önemli maddesi, Müslüman Cemaatinin tüzel kişiliğinin tanınmasını sağlayan 13. maddesidir¹³². 15. maddesi de Özel Müslüman Okullarını ve bu okulların gelirlerini tanımaktadır. Bireylerden ya da tanınmış Müslümanlar tarafından oluşacak komisyonlarca kurulacak tüm İslam okulları da aynı statüde olacaktır. Bu okullar, Baş müftü ile müftüler ve Yunan Hükümetinin müfettişlerince de teftiş edilebilecektir. Eğitim - Öğretim resmi programa uyularak Türkçe yapılacak ve Yunanca zorunlu olacaktır¹³³.

1913 Atina Antlaşması ile kazanılan azınlık hakları da “Yunanistan’a bırakılan topraklar” ile sınırlıdır. Fakat, bu antlaşmanın 2. maddesi ile antlaşmaya eklenen 3 Numaralı Protokol bu sınırları Yunanistan’ın bütün topraklarında geçerli yapmaktadır. Dolayısıyla, bu metin sadece Batı Trakya Türk Azınlığı için değil, bu antlaşmadan sonra Yunanistan’ın üzerinde Müslümanların yaşadığı başka bir toprağa sahip çıkmasında dahi geçerli olacaktır.

Yunanistan, 1981 yılında Türkiye’ye verdiği notalarda antlaşmanın geçersiz olduğunu iddia etmiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, 1923 tarihinde yapılan Lozan Antlaşması ve buna bağlı nüfus değişiminin 1913 tarihli antlaşmayı geçersiz kıldığı ve Yunanistan’ı Türk kökenli azınlıklar açısından bağlayan tek anlaşmanın Lozan Antlaşması

¹³⁰ Nihat Erim, a.g.e., s. 483.

¹³¹ A.g.e., ss. 484-485.

¹³² A.g.e., s. 486.

¹³³ A.g.e., s. 486; Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 63-64; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 108-109.

olduğunu savunmaktadır¹³⁴. Yunanistan'ın bu tezini Lozan Konferansı görüşmeleri sırasında her iki tarafın da önceki yükümlülükler ile ilgili bazı taleplerini Fransız delege Laroche şu sözler ile reddetmiştir:

Bu antlaşma (Lozan), Yunanistan ve Türkiye'nin daha önce doğrudan doğruya girişmiş buldukları hukuksal yükümlülüklerden hiçbirini değiştiremez ve konferansın bu çeşit yükümlülükleri kaldırmak ya da doğrulamak yetkisi de yoktur¹³⁵.

1.5.4. Sevr Antlaşması'nda Azınlıkların Korunması

10 Ağustos 1920 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris'in Sevr semtinde yedi farklı antlaşma imzalanmıştır. Yedi farklı antlaşmanın üçü Osmanlılar ile ilgilidir¹³⁶. Bu antlaşmalardan ilki, Türkiye'de Sevr denince akla gelen Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasını öngören anlaşmadır¹³⁷. İkincisi, Batı Trakya'yı Yunanistan'a resmen veren antlaşmadır. Üçüncüsü ise tezimizin konusu ile ilgili ve en önemli antlaşma olan "Yunanistan'daki Azınlıkların Korunması"na dair yapılan antlaşmadır. Türkiye'nin taraf olmadığı, Müttefikler (Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya) ve Yunanistan Krallığı'na imzalanan bu antlaşma, Baskın Oran tarafından "Yunan Sevr'i" olarak adlandırmıştır¹³⁸.

Antlaşmanın başlangıç kısmında, Yunan Krallığı'nın topraklarını 1913 yılından itibaren genişlettiği vurgulanarak, bu topraklarda yaşayanların din, dil, ırk gibi hiçbir ayırım gözetilmeden hak eşitliği sağlanması ve bu hakların ileride Krallığa yeni eklenebilecek topraklarda yaşayacaklar için de geçerli olmasını öngörmektedir¹³⁹. Yunanistan bu antlaşma ile önceden bazı devletlere karşı azınlık hakları konusunda girdiği yükümlülüklerden kurtulacak ve sadece Milletler Cemiyetine karşı sorumlu olacaktır. İki bölümden oluşan

¹³⁴ Yunanistan, her ne kadar bu antlaşmanın geçersiz olduğunu savunsa da ülkesindeki çeşitli arazi anlaşmazlıklarında 1913 Atina Antlaşmasının hükümlerine atıfta bulunarak geçerliliğini kabul ettikleri çokça görülmüştür. Ayrıntılı Bilgi için bkz. Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 101-103.

¹³⁵ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 104.

¹³⁶ Diğer anlaşmalar şunlardır: 1-Ermenistan ile Azınlık antlaşması 2-Yunan-İtalyan Antlaşması 3-İtalya ile Avusturya Macaristan'ın mirasçısı devletler arasındaki sorunları çözen antlaşma 4-Doğuda ekonomik sözdinletirlik alanlarını saptayan Üçlü Pakt. 10 Ağustos 1920 günü imzalanan tüm anlaşmalar birbirinden bağımsız gibi görünse de Sevr Barış Antlaşması aynı gün imzalanan diğer antlaşmaları kapsar niteliktedir. Birer maddeyle de olsa diğer antlaşmalara gönderme yapan maddelerin bulunması, Sevr Antlaşması'nın önemini gözler önüne sermektedir. Çağla Derya Tağmat, "Sevr Barış Antlaşması Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler", Konferanslar ve İmza, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 2, 2016, ss. 307-339.

¹³⁷ Geniş bilgi için bkz. Nihat Erim, a.g.e., ss. 525-691.

¹³⁸ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 72; Baskın Oran'dan sonra birçok yazar da "Yunan Sevr'i" deyimini kullanmıştır. Örnek: Fatma Tunç Yaşar, a.g.e., ss., 32-34, Halit Eren, a.g.e., ss. 50-52, 58-60.

¹³⁹ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 436-437.

antlaşmanın ilk bölümü azınlık hakları, ikinci bölümü ise büyük devletlere karşı bazı ayrıcalıkların tanınmasıyla ilgili olan antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:

Antlaşmanın ilk maddesi, 2'den 8'e kadar olan maddelerin temel yasa sayılacağını ve bu yasalar ile çatışacak ya da ihtilafa düşecek hiçbir ulusal yasa çıkarılmayacağını hüküm altına almıştır¹⁴⁰. Bu hüküm, Lozan Antlaşması'nın 37. maddesinde 38'den 45'e kadar olan maddeler için de karşımıza çıkmaktadır¹⁴¹.

2. maddesi, yalnız yurttaşlar değil ülkede yaşayan herkese doğum, yurttaşlık, dil, din ya da ırk ayrımı gözetilmeden hayat ve özgürlük güvencesi getirmektedir. Yunanistan'da yaşayan herkes özgür bir şekilde hareket etmekte serbesttir. Kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olmamak şartı ile düşünce, dini ve cemaat birlikleri kurabilirler. Bu kişiler dinlerini özgürce uygulayabileceklerdir. Bu hükmün Lozan Antlaşması'ndaki karşılığı 38. maddedir¹⁴².

3,4,5 ve 6. maddeler yurttaşlık ile ilgilidir. Bu maddelere göre, antlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte bu topraklarda sürekli ikamet edenler ve bu kişilerin çocukları burada ikamet etmeseler dahi doğal olarak ve hiçbir işleme gerek kalmadan Yunan vatandaşı olarak kabul edilmektedirler. Vatandaşlık tercihi özgürce yapılacak, başka bir ülke vatandaşlığını seçenler taşınır mallarını gümrük vergi uygulanmadan yanlarına alarak ve taşınmaz malları üzerindeki hakları saklı kalarak, seçtikleri ülkeye rahatça göç edebilmektedirler¹⁴³.

7. madde, her Yunan vatandaşının kanunlar önünde eşit olduğunu, aynı medeni ve siyasî haklardan herhangi bir ayırım yapılmadan yararlanacağını belirtmektedir. Din, ibadet, düşünce gibi farklılıklar işe alınma ve memur olma haklarına engel teşkil etmeyecektir. Herhangi bir Yunan vatandaşı, özel ilişki, ticaret, din, basın veya herhangi bir yayın ya da halka açık toplantılarda istediği dili özgürce kullanabilecek, bu konuda herhangi bir sınırlama getirilmeyecektir. Mahkemelerde de Yunan Hükümeti tarafından Yunan dilini konuşamayanlara kendi dilini sözlü ya da yazılı olarak kullanabilmesi için yeterli imkanlar sağlanacaktır. Bu hükmün Lozan Antlaşması'ndaki karşılığı 40. maddedir¹⁴⁴.

8. madde, Irksal, dinsel veya dilsel azınlık mensuplarının, diğer Yunan vatandaşları gibi hukukta aynı muamele ve güvenceden yararlanmalarını karara bağlamaktadır. Ayrıca,

¹⁴⁰ Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 72-73.

¹⁴¹ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 116.

¹⁴² Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 73; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 111-112.

¹⁴³ A.g.e., 2003, a.g.e., ss. 437-438.

¹⁴⁴ A.g.e., 2003, a.g.e., ss. 112, 438-439.

azınlık mensuplarına dinsel ve sosyal kurumlar, okullar ve eğitimle ilgili diğer kuruluşları kurma, işletme ve denetleme hakkı vermektedir. Buralarda kendi dillerini kullanma ve dini vecibelerini yerine getirme konusunda eşit haklar sağlamaktadır¹⁴⁵.

9. madde, Yunanistan'da Yunan dilini konuşamayan Yunan vatandaşlarının yaşadıkları kasaba ve mahallelerde, ilkokullarda kendi dillerinde eğitim verilebilmesi için kamu sisteminde gerekli kolaylıklar sağlanmasını hükme bağlar. Bu hüküm, Yunan Hükümeti'nin söz konusu okullarda Yunan dili öğretimini zorunlu kılmasını engellemez. Irk, dini veya dinsel azınlıklara mensup Yunan vatandaşları için devlet ve belediye gibi kamu kuruluşlarından eğitimsel, dinsel ve insani amaçlar için adil bir pay temin edilecektir. Bu madde 1 Ocak 1913 tarihinden sonra Yunanistan'a katılan topraklarda geçerli olacaktır¹⁴⁶. Buna göre, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın da bu haklardan yararlanması gerekmektedir.

10. madde, Yunanistan'da yaşayan Yahudi vatandaşlar ile ilgili bazı konuları içermektedir. Oysa, Baskın Oran¹⁴⁷ ve sonrasında yayınlanan birçok yayın¹⁴⁸ ya da tezlerde¹⁴⁹ 10. maddenin Müslümanlar ile ilgili olduğu yazılmıştır. Antlaşmanın¹⁵⁰ hükümleri incelendiğinde, 10. madde yerine 14. maddenin işlendiği görülmektedir.

14. maddesi ile Yunanistan, aile hukuku ve kişisel statüsüyle ilgili sorunların Müslüman kullanımına uygun olarak düzenlenebilmesi için Müslümanlarla ilgili tüm önlemleri almayı kabul eder. Camileri, mezarlık alanlarını ve diğer Müslüman dini kuruluşlarını korumayı da taahhüt eder. Mevcut vakıflar ve diğer dini ve insani kuruluşları tam olarak tanıyarak, yeni dinî ve insanî kuruluşların meydana gelmesi halinde Yunanistan'ın bu tür özel kuruluşlara sağlanan kolaylıkları bunlar için de sağlayacak ve reddetmeyecektir¹⁵¹.

16. madde ise antlaşmanın ilk bölümüne ait olan azınlıkların korunması ile ilgili hükümlerin, Milletler Cemiyeti güvencesi altında olduğunu, Milletler Cemiyeti Konseyinin çoğunluğunun onayını almaksızın değiştirilemeyeceğini, Yunanistan'ın bu antlaşmaya taraf

¹⁴⁵ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 73; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 113, 439.

¹⁴⁶ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 113, 439.

¹⁴⁷ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 73

¹⁴⁸ Örneğin: Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 113'de, aynı hükmü hem 10. hem de 14. maddede yazmıştır. Baskın Oran'dan alıntı yapan Halit Eren, a.g.e., s. 51'de ve Halit Eren'den alıntı yapan Fatma Tunç Yaşar, a.g.e., s. 33'de 14. maddeyi 10. madde olarak yazmışlardır.

¹⁴⁹ Örneğin, Ailin İsmail, a.g.t., s. 65.

¹⁵⁰ Antlaşmanın İngilizce metni için bkz. www.forost.ungarisches-institut.de/pdf/19200810-2.pdf (14.10.2017); Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 430-442.

¹⁵¹ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 113, 440.

olan ya da Cemiyet üyesi olan herhangi bir ülke ile bu hükümler ile ilgili bir uyuşmazlık çıkması durumunda karşı taraf talep ederse, Yunanistan'ı Milletler Cemiyeti Sözleşmesinin 14. maddesi uyarınca zorunlu olarak Daimi Uluslararası Adalet Divanı'na götürebileceğini karara bağlar. Bu durumda Daimi Mahkeme kararı nihai olacak ve Sözleşmenin 13. maddesi uyarınca verilen karar ile aynı yetkiye sahip olacaktır¹⁵².

Antlaşma'nın ikinci bölümü 17-20. maddelerden oluşmaktadır. Bu maddeler büyük devletlere bazı ayrıcalıkların tanınmasıyla ilgilidir¹⁵³.

Yunanistan bu antlaşma ile üç çeşit yükümlülük altına girmiştir. Bunlardan ilki, antlaşmanın 2. maddesi ile hiçbir ayırım yapılmaksızın Yunanistan'da yaşayan herkese yaşam hakkı ve özgürlük tanınmaktadır. İkincisi, 7. madde ile dil, din ve ırk azınlıklarına diğer Yunan uyruklular ile aynı medeni ve siyasî haklardan ayırım yapılmadan ve eşit şekilde yararlanma hakkı tanınmaktadır. Üçüncüsü ise, 8.-14. maddeler ile kendi dilinde eğitim ve vakıfların tanınması gibi haklar verilmiştir¹⁵⁴.

Antlaşmanın başlangıç bölümünde iki husus dikkat çekmektedir. İlk olarak, "Yunanistan'ın daha önce birtakım ülkelere karşı giriştiği birtakım yükümlülüklerin kaldırılması" hususudur. Buradan, Yunanistan'ın ülkesindeki Müslüman azınlıkların korunması için 1830 ve 1881 yılında büyük devletlere karşı yüklediği bazı taahhütlerin kaldırılması anlaşılmalıdır. Yani ikili anlaşmaları değil, çok taraflı anlaşmaları kaldırabilir. İkinci husus, bu antlaşmaya kadar "Yunanistan'a bırakılan topraklar" ile sınırlı olan azınlık hakları, bu antlaşma ile Yunanistan'ın tamamını kapsamakta, hatta bu tarihten sonra Yunanistan'a katılabilecek olan topraklarda da geçerli olacaktır. Buradan hareketle Batı Trakya ile birlikte Menteşe Adaları¹⁵⁵ (Oniki ada)'nda yaşayan Müslüman Türklerin de bu antlaşma hükümlerinden yararlanması gerekmektedir.

1.5.5. Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine ilişkin 30 Ocak 1923 Tarihli Sözleşme ve Protokol

Yunanlıların Anadolu Macerası¹⁵⁶, 15 Mayıs 1919'da Anadolu'ya asker çıkarmalarıyla başlamış, Türk Kurtuluş Savaşı esnasında Türk Kuvvetlerinin Yunan

¹⁵² Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 74.

¹⁵³ A.g.e., s. 74; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 441-442.

¹⁵⁴ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 74.

¹⁵⁵ Menteşe Adaları (Oniki Ada) Yunanistan'a 1947 Paris Antlaşması ile katılmıştır.

¹⁵⁶ Geniş bilgi için bkz. Alexander Anastasius Pallis, *Yunanlıların Anadolu Macerası 1915-1922*, 2. Baskı, (çev. Orhan Azizoğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.

Kuvvetlerine karşı başlattığı Büyük Taarruz ile sona ermiştir. 26 Ağustos'ta başlayan taarruz, 9 Eylül'de Türk Ordusunun İzmir'e girmesi ve 18 Eylül tarihinde de Anadolu'nun tamamının Yunan Ordusundan temizlenmesiyle sona ermiştir. Büyük Taarruzun başarıyla sonuçlanması nedeniyle telaşlanan İtilaf Devletinin mütareke isteği üzerine 11 Ekim 1922 Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı. Ateşkes antlaşmasından sonra Lord Curzon barış antlaşması yapılması için girişimlerde bulunmuş ve görüşmelerinin tarafsız bir yer olan İsviçre'nin Lozan şehrinde olmasına karar verilmiştir¹⁵⁷.

Lozan Barış Konferansı'ndaki görüşmelerde¹⁵⁸ ulus devlet olma yolunda homojen bir yapıya kavuşmayı hedefleyen iki ülke, Milletler Cemiyeti görevlisi Fridtjof Nansen tarafından önerilen Yunanistan'daki Müslüman Türkler ile Türkiye'deki Ortodoks Rumların¹⁵⁹ mübadele önerisini kabul etmişlerdir. Taraflarca¹⁶⁰ kabul edilen bu öneri, 30 Ocak 1923'te imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ile kesinlik kazanmıştır¹⁶¹. Balkan Savaşlarından sonra 1 Temmuz 1914 tarihinde iki ülke arasındaki halk değişimi yapılması için bir antlaşmaya varılmış, ancak bir ay sonra I. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle bu değişim uygulanamamıştı¹⁶².

Mübadele¹⁶³ sözlüklerde "değiş - tokuş" olarak açıklanmış, mübadele sözleşmesi ile Türkiye'ye gelenlere de "Mübadele Muhaciri" ya da "mübâdil" denilmiştir¹⁶⁴. Bu protokol ile her iki ülke kendi vatandaşlarını zorunlu göçe tabi tutmuşlardır¹⁶⁵. Bu halkların

¹⁵⁷ İbrahim Erdal, Türkiye ile Yunanistan Arasında Mübadele Meselesi (1923-1930) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi, Ankara, ss. 31-32.

¹⁵⁸ Lozan görüşmeleri, ilki 21 Kasım 1922-4 Şubat 1923 (ikibuçukay), ikincisi 23 Nisan-24 Temmuz 1923 (üçay) tarihleri arasında iki dönemde toplanmıştır. Geniş bilgi için bkz. Ali Güler, *Rakamlarla Türkiye'de Azınlıklar*, Berikan Yayınları, 2.Baskı, Ankara 2004, s. 153; Ali Güler, *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*, Berikan Yayınları, Ankara 2005, s. 280.

¹⁵⁹ Rum denilenlerin arasında, Türkçe'den başka dil bilmeyen ve konuşmayan Karamanlı Hristiyan Türkler de vardır. <http://www.gokceadarehberim.com/nm-Nüfus-cp-91> (19.10.2017)

¹⁶⁰ Lozan'a giden heyet için bkz. Ali Naci Karacan, Lozan Konferansı ve İsmet Paşa, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1993, ss. 49-50; İsmet Paşa'nın Dışişleri Bakanı ve Lozan'daki Konferansta Baş Temsilci seçilme süreci için bkz. Mithat Atabay, "Vatan Sana Minnettardır: İsmet İnönü", <http://www.canakkaletravel.com/yazi/vatan-sana-minnettardir-ismet-inonu.html> (25.10.2017)

¹⁶¹ A. Öner Pehlivanoglu, *Sevr, Lozan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2005, s. 127.

¹⁶² Tevfik Bıyıklıoğlu, 1992a, a.g.e., ss. 92-93; Ramazan Tosun, a.g.e., ss. 106-107.

¹⁶³ Mübadele: Değişmek, değiş tokuş etmek, <http://lugatim.com/s/MÜBÂDELE> (17.10.2017)

¹⁶⁴ Lütfü Kuzucu, *Krişçe'den Yeşilburç'a Mübadil Yaşamlar*, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, ss. 12-13.

¹⁶⁵ Rumların, Balkan Savaşı sırasında Osmanlı Devleti aleyhine yürüttükleri faaliyetler onlara olan güveni sarsmıştı. Kurtuluş Savaşında İzmir'in alınıp, Yunanlılardan temizlenmesiyle ülkedeki Rumların bir kısmı korku ve telaşa Yunanistan'a göç ettiler. Geniş bilgi için bkz. Ahmet Efiloğlu, *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2011.

mübadelesinde sadece dini kimlikleri esas alınmış, dilsel, etnik ve kültürel farklılıklar dikkate alınmamıştır.

On dokuz madde ve bir protokolden oluşan “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” ün, Mübadeleye tabi tutulacaklar ya da mübadele kapsam dışında kalacak istisnalar ile ilgili ilk iki maddesi şöyledir:

Madde: 1

Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiç biri, Türk Hükümetinin izni olmadıkça Türkiye’ye ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan’a dönerek orada yerleşmeyecektir.

Madde: 2

Birinci Maddede öngörülen mübadele:

- a) İstanbul’da oturan Rumları (İstanbul’un Rum ahalisini);
- b) Batı Trakya’da oturan Müslümanları (Batı Trakya’nın Müslüman ahalisini) kapsamayacaktır.

1912 Kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti daireleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş (etablis)¹⁶⁶ bulunan bütün Rumlar, İstanbul’da oturan Rumlar (İstanbul’un Rum ahalisi) sayılacaklardır. 1913 tarihli Bükreş Andlaşması’nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş (etablis) bulunan Müslümanlar, Batı Trakya’da oturan Müslümanlar (Batı Trakya’nın Müslüman ahalisi) sayılacaklardır¹⁶⁷. Bu maddelere göre, Türkiye’de sadece İstanbul şehri ile Gökçeada (İmros) ve Bozcaada (Tenedos)’da oturan Rumlar, Yunanistan’da ise sadece Batı Trakya’da oturan Türkler mübadeleden muaf tutulmuşlardır¹⁶⁸. Diğer maddeler mübadelenin uygulanma esasları ile ilgilidir.

Mübadele Sözleşmesi, Lozan Barış Antlaşması’ndan 83 gün önce 1 Mayıs 1923’te yürürlüğe girmesiyle oluşturulan karma komisyon derhal çalışmalara başlamıştır.

¹⁶⁶ Etablis sözcüğü, yerleşmiş, oturmuş, kökleşmiş, kurulu, yerleşik anlamına gelmektedir. www.fransizcasozluk.net/etabli.htm (19.12.2017)

¹⁶⁷ Yunan ve Türk Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol’ün tam metni için bkz. *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, (Çev: Seha L. Meray), 2. Takım, 2. Cilt, 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, ss. 82-88; M. Cemil Bırsel, *Lozan II. Cilt*, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998, ss. 666-672; İsmail Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları I. Cilt (1920-1945)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, ss. 185-191.

¹⁶⁸ Mümtaz Soysal. *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Konferans Notları (25 Kasım 2006)*, (Haz: Pervin Hayrullah), BTAYTD Yayınları, Gümülcine 2007, s. 20.

Uygulamada Etabli ve Patrik sorunu gibi birçok sorunlar çıkmıştır. Bunun nedeni, ulus devlet olma yolunda etnik bir homojenlikten ziyade dini homojenliğin tercih edilmesiydi. “Dindaşlar” olarak gelenlerin çoğunun etnik kimliği farklıydı. Türkiye’ye Türkçe bilenlerin yanında hiç Türkçe bilmeyen Müslüman Arnavutlar, Boşnaklar, Rumca konuşan Giritliler gibi çeşitli gruplar da gelmiştir. Yunanistan’da da durum farklı değildi. Türkçe'den başka dil bilmeyen ve konuşmayan Karamanlı Hristiyan Türkler¹⁶⁹ de Yunanistan’a zorunlu olarak göç ettirilmişti. Çözüm olarak görülen mübadele, nesiller boyunca süren yeni toprağa uyum sağlama, tutunma, dışlanma, kabul görme gibi birçok yeni sorunlar doğurmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen 1923 yılından 1927 yılına kadar süren mübadele sonucunda 400.000 Müslüman Türk Yunanistan’dan Türkiye’ye göç etmiş, buna karşılık bir milyonu aşan Ortodoks Rum Yunanistan’a göç etmiştir¹⁷⁰. Mübadele edilen Rumların yüzde sekseni Anadolu’nun çeşitli yerlerinden, yüzde yirmisi ise Doğu Trakya’dandır. Mübadele her iki toplum üzerinde de psikolojik, ekonomik ve siyasal derin etkiler yaratmış, büyük sosyal adaletsizliklere ve yıkımlara da yol açmıştır¹⁷¹.

1.5.6. 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması

İsviçre’nin Lozan şehrinde yapılan barış görüşmeleri, iki dönemde gerçekleşmiştir. İlk görüşmeler, 21 Kasım 1922’de başlamış, tarafların temel konularda¹⁷² taviz vermemeleri ve önemli fikir ayrılıkları sonucunda görüşmeler 4 Şubat 1923’te sona ermiştir¹⁷³. Böylece yeniden savaş ihtimali ortaya çıkmış, Başkomutan Maraşel Mustafa Kemal, Türk Ordusuna savaşa hazırlanılması emrini vermiştir. Sovyetler Birliği yeniden savaş çıkması halinde Türkiye’nin yanında savaşa gireceğini ilan etmiştir. Bu gelişmeler, yeni bir savaşı ve kendi kamuoyunun tepkisini göze alamayan İtilaf Devletlerini zor durumda bırakmış, barış görüşmelerinin yeniden başlaması için Türkiye, Lozan’a çağırılmıştır.

Görüşmelerin ikinci dönemi 23 Nisan 1923’te yeniden başlamış ve 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması’nın imzalanmasına kadar devam etmiştir¹⁷⁴. Yüzyıllık

¹⁶⁹ Geniş bilgi için bkz. Yonca Anzerlioğlu, *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2009.

¹⁷⁰ H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanların Makus Talihi Göç*, Kum Saati Yayınları, I. Basım, İstanbul 2001, s. 306.

¹⁷¹ A. Öner Pehlivanoglu, a.g.e., ss. 128-129; *Türkiye’nin Göç Tarihi...*, ss. 185-188.

¹⁷² Bakanlar Kurulu, Lozan’da savunulacak temel ilkelere dair 14 maddeden oluşan “Talimatname”yi imzalayıp, Baş Temsilci İsmet Paşa’ya vermiştir. Bu temel ilkeler için bkz. Ayhan Tunca, *1905’ten 1930’a... O yıllar... Olaylar... Ve Edirne’den Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK geçti*. Edirne Haber Gazetesi, Edirne 2015, s. 472.

¹⁷³ M. Cemil Birsnel, a.g.e., ss. 102-103; Ali Naci Karacan, a.g.e., ss. 190-203.

¹⁷⁴ M. Cemil Birsnel, a.g.e., s. 111.

hesapların¹⁷⁵ görüldüğü bu antlaşmaya Türkiye ve diğer tarafta İngiltere, İtalya, Fransa, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven (Yugoslavya) imza koymuşlardır.

Lozan Barış Antlaşması, yeni Türk Devleti'nin uluslararası alanda eşit haklara sahip tam bağımsız bir devlet olduğunu tescil etmiştir. Dört yıl süren savaş sonunda yenilgiye uğratılan büyük devletlerle eşit şartlarda anlaşma yapan ve varlığını kabul ettiren Türk Devleti büyük bir başarıya imza atmıştır.

Lozan Barış Antlaşması, 5 Bölüm 143 maddeden oluşmaktadır¹⁷⁶. Bizim konumuz ile ilgili olan kısım yani Batı Trakya Meselesi, konferansın 22, 23, 24, ve 25 Kasım günlü oturumlarında tartışılmıştır. Bu oturumlarda Türk Heyeti, kaynağını Misak-ı Milli'den alan Batı Trakya için halkoymasına gidilmesini ısrarla savunmuştur. Hatta bunu nüfusun ve taşınmaz malların istatistiksel verileriyle de desteklemiştir. Fakat, Türk Heyeti Batı Trakya için halkoyması yapılmasını sağlayamamıştır. Lozan Barış Antlaşması'nın 37-45. maddelerinde yer alan azınlıkların korunmasına dair hükümlerin mübadele dışında bırakılan İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri için geçerli olacağı teminatıyla yetinmek zorunda kalmıştır¹⁷⁷.

Lozan Barış Antlaşması'nın “Siyasal Hükümler” adını taşıyan I. Bölümün III. Kesimi “Azınlıkların Korunması” hususunda birtakım hükümler getirmiştir. Buna göre, 37-44. maddeler Türkiye'deki gayrimüslim azınlıkların statüsünü belirlemiştir. 45. madde ise sözkonusu maddelerin Batı Trakya'daki Müslüman azınlık için de geçerli olduğunu ifade etmektedir¹⁷⁸.

Batı Trakya Türkleri için deyim yerindeyse “Anayasa” niteliği taşıyan Lozan Barış Antlaşmasının “Azınlıkların Korunması” ile ilgili maddeleri şunlardır:

Madde 37: Türkiye, 38. maddeden 44. maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir kanunun, hiçbir yönetmeliğin (tüzüğün) ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik (tüzük) ve

¹⁷⁵ Atatürk, Nutuk'ta, Lozan'da görüşülen konular için, “Yüzyıllık hesaplar görülüyordu. Bu kadar eski, bu kadar karışık, bu kadar kirli hesapların içinden çıkmak elbette, o kadar engelsiz ve kolay olmayacaktı” demiştir. Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara 2008, s. 654.

¹⁷⁶ 143 maddenin dağılımı şöyledir: 1-45 Siyasal Hükümler, 46-63 Mali Hükümler, 64-100 Ekonomik Hükümler, 101-118 Ulaşım ve Sağlık Sorunları, 119-143 Çeşitli Hükümler.

¹⁷⁷ Hikmet Öksüz, 2006, a.g.e., s. 1; Hikmet Öksüz, “Lozan'da Batı Trakya Sorunu”, 38. ICANAS (International Congress of Asian and North African Studies), 10-15.09.2007, Ankara, Bildiriler, Tarih ve Medeniyet Tarihi, C.V, Ankara, 2012, ss. 2301-2312;

¹⁷⁸ Geniş bilgi için bkz. Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., ss. 10-13.

hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümlenir¹⁷⁹.

Bu maddeye göre, Lozan Barış Antlaşmasının hükümleri her iki ülkenin iç hukukunun ve Anayasasının üzerindedir. Anayasalar, kanunlar, tüzükler, yönetmelikler ve diğer hukuki metinler Lozan Barış Antlaşması hükümlerine aykırı olamaz. Her ne kadar 37. madde hükmü çok sağlam bir güvence olsa da Yunan Devleti zaman zaman Lozan Antlaşmasına aykırı bazı hukuki uygulamalar getirmiş ve sürekli bu anlaşmayı tahrif etmeye çalışmaktadır. Örneğin: Geçmişte çıkarılmış olan 376 sayılı ve 1936 tarihli Yasak Bölge Yasası, 1366 sayılı ve 1938 tarihli “Sınır ve Kıyı Bölgelerinde Alım satım Hakkının Kullanılmasının Yasaklanması Hakkında İhtiyaca Mebni Kanunu” ile Batı Trakya Türklerinin, kendi yaşadıkları bölge olan Batı Trakya’da taşınmaz mal satın almalarını yasaklamıştır. Ayrıca, Batı Trakya Türklerinin cami, mescit tamiri ve inşaatlarını engelleyebilmek amacıyla 1672 sayılı ve 1939 tarihli Zorunlu Yasalar ile bu faaliyetler yasaklanmıştır. 24 Aralık 1990 tarih ve 182 sayılı Yunan Hükümet Gazetesinde yayınlanan 1091 sayılı ve 1980 tarihli “Vakıflar Yasası” ile de ihlal edilmektedir¹⁸⁰.

Madde 38: Türk Hükümeti, Türkiye’de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olmak (milliyet, nationalite), dil, soy yada din ayırımı yapmaksızın, hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı tam ve eksiksiz olarak sağlamayı yükümlenir.

Türkiye’de oturan herkes, bir inancın, dinin yada mezhebin, kamu düzeni ve ahlak kurallarıyla çatışmayan gereklerini, ister açıkta isterse özel olarak, serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktır.

Müslüman-olmayan azınlıklar, bütün Türk uyruklarına uygulanan ve Türk Hükümetince, ulusal savunma amacıyla ya da kamu düzeninin korunması için, ülkenin tümü ya da bir parçası üzerinde alınabilecek tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaklardır¹⁸¹.

38. madde, azınlıklara negatif haklar¹⁸² kazandırmıştır. Esasında azınlıklara verilen haklar pozitif haklardır¹⁸³. Ancak, bu maddede negatif haklar söz konusudur. Şöyle ki, yaşadıkları ülkede diğer yurttaşlar ile aynı haklara sahip olmayı ifade eden bu haklar

¹⁷⁹ Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., ss. 10-11.

¹⁸⁰ Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 118-119.

¹⁸¹ Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., s. 11.

¹⁸² Bir ülkede tüm yurttaşlara verilen bireysel haklar negatif haklardır. Baskın Oran, *Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama*. İletişim Yayınları, 7.Baskı, İstanbul 2015, ss. 13-14.

¹⁸³ Bir ülkede herkese verilmeyen, azınlığa verilen grup hakları pozitif haklardır. Baskın Oran, 2015, a.g.e., ss. 13-14.; Azınlık Hakları geniş bilgi için bkz. Naz Çavuşoğlu, *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, Bilim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1999.

yukarıda da belirtildiği gibi eğitim, öğretim, dil ve dini konularda yurttaşları eşit konuma getirmektedir¹⁸⁴. 38. madde her iki ülkeye, ülkesindeki azınlık mensuplarına diğer bir deyişle etabli denilen yerleşiklere doğum, milliyet, dil, din veya ırk ayrımı yapılmadan yaşamlarını ve özgürlüklerini tam olarak koruma ve sağlama görevini yüklemektedir. Her iki taraftaki yerleşikler kamu düzenine ve ahlak kurallarına aykırı olmadıkça, ister açık isterse özel şekilde dini vazifelerini yerine getirebileceklerdir. Yine bu madde hükümlerine aykırı birçok olay ile karşılaşılıyor. Örneğin: Ekim 1975 İskeçe Pınarlık mezar taşlarının kırılması olayı, 16-17 Ağustos 1976 gecesi Dedeoğaçta bir Türk İlkokulunun ateşe verilmesi olayı ve Mayıs 1988 Gümölcine Tabakhane ve Yüksek Mescit camilerinin bombalanması olayları gibi¹⁸⁵. Bu konu ile ilgili hak ihlalleri günümüzde de yaşanmaktadır.

Madde 39: Müslüman-olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, Müslümanların yararlandıkları aynı yurttaşlık [medeni] haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaklardır.

Türkiye'de oturan herkes, din ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşit olacaktır. Dini, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiçbir Türk uyruğunun, yurttaşlık haklarıyla [medeni haklarla] siyasal haklarından yararlanmasına, özellikle kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından, bir engel sayılmayacaktır.

Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır.

Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçeden başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır¹⁸⁶.

39. maddenin ilk iki fıkrası negatif haklar ile ilgili olup, her iki ülkeye topraklarında yaşayan azınlıkların diğer yurttaşlarla aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanmalarını sağlama yükümlülüğü getirmiştir. Tüm yurttaşların aynı haklardan eşit olarak yararlanmaları hem bireysel hem de toplumsal huzura katkı sağlar. Maddenin diğer fıkraları negatif haktan pozitive geçmekte, tüm Yunan uyrukluların çeşitli işlerinde istedikleri dili kullanma imkanı sağladığı gibi, Müslümanların mahkemelerde kendi dillerini kullanabilme kolaylıklarının

¹⁸⁴ Baskın Oran, 2015, a.g.e., ss. 13-14.

¹⁸⁵ Turgay Cin, a.g.m., s. 119; Ümit Kurtuluş, a.g.e., s. 137.

¹⁸⁶ Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., s. 11.

sağlanmasını da karara bağlamaktadır¹⁸⁷. 39. Madde hükümleri uygulamada Yunanistan tarafından sıkça ihlal edilmektedir. Örneğin: Kamu kurum ve kuruluşlarında Müslüman Türklerin istihdamı Ortodoks Hristiyanlara kıyasla yok denecek kadar azdır. Diğer taraftan, Yunan makamları cami inşaatlarına izin vermemekte, izin vermek zorunda kaldıklarında ise cami minare yüksekliğinin kilise çan kulelerini aşmaması bahanesiyle sürekli sorunlar çıkarmaktadır. Avrupa'da ibadete açık camisi olmayan tek başkent Atina olması da ayrıca dikkat çekmektedir¹⁸⁸. AB üyesi, insan haklarına saygılı, hukuk devleti ve demokrasinin beşiği olduğunu iddia eden Yunanistan günümüzde de bu hak ihlallerini sürdürmektedir.

Madde 40: Müslüman-olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada, öteki Türk uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden [garantilerden] yararlanacaklardır. Özellikle, giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinsel âyinlerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır¹⁸⁹.

40. madde ile her iki ülkedeki azınlık mensuplarının, pozitif haklar açısından giderlerini kendileri karşılamak şartıyla her türlü hayır kurumu, dinsel ve sosyal kurumlar, her çeşit okul ve bunun gibi eğitim ve öğretim kurumları kurma, yönetme ve denetleme hakkı güvence altına alınmıştır. Azınlık mensupları, bu kurumlarda kendi dillerini serbestçe kullanabilme ve dini ayinlerini serbestçe yapabilme konularında eşit hakka sahip olmuşlardır. Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin dini liderlerini seçme ve kendi kendilerini yönetme hakkına engel olmaktadır. Ayrıca, azınlığa masrafları kendilerine ait olmak kaydıyla anaokulu, ilköğretim, ortaokul, lise ve diğer eğitim kurumlarının da açılmasına izin vermemektedir¹⁹⁰. Yunanistan, böylelikle 40. maddeyi de ihlal etmektedir.

Madde 41: Genel [kamusal] eğitim konusunda, Türk Hükümeti, Müslüman-olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde, bu Türk uyruklarının çocuklarına ilk okullarda ana dilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından, uygun düşen kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm, Türk Hükümetinin, söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır. Müslüman-olmayan azınlıklara mensup Türk uyruklarının önemli bir oranda buldukları il ve ilçelerde, söz

¹⁸⁷ Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 79-80.

¹⁸⁸ Atina'ya cami yapılıma durumu 2004 yılındaki Atina Olimpiyatları öncesinde tartışılmış, cami yapımına (minaresiz cami) ilişkin kararlar alınmasına rağmen 2018 yılı itibarıyla bu süreç olumlu olarak sonuçlanmamıştır. "Atina'da cami Yunan hükümetini böldü" <http://aa.com.tr/tr/dunya/atinada-cami-yunan-hukümetini-boldu/826428> (02.01.2018)

¹⁸⁹ Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., s. 11.

¹⁹⁰ Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 122-123.

konusu azınlıklar, Devlet bütçesi, belediye bütçesi ya da öteki bütçelerce, eğitim, din ya da hayır işlerine genel gelirlerden sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hak gözetirliğe uygun ölçülerde katılacaklardır. Bu paralar, ilgili kurumların (établissements et institutions) yetkili temsilcilerine teslim edilecektir¹⁹¹.

41. madde ile her iki ülke azınlık mensupları, nüfus olarak önemli sayıda buldukları yerlerde devlet bütçesi, belediye ya da diğer bütçelerden, eğitim, din ya da hayır amaçlı gerçekleşen işlere, genel gelirden sağlanan paralardan hakça faydalanacaklardır. Bütçelerden ayrılan bu paralar ilgili kurum yetkilileri ya da temsilcilerine teslim edilecektir. AB üyesi Yunanistan, devlet bütçesinden düzenli olarak Türk okullarına ekonomik katkıda bulunmamaktadır¹⁹².

Madde 42: Türk Hükümeti, Müslüman-olmayan azınlıkların aile durumlarıyla [statüleriyle, aile hukukuyla] kişisel durumları [statüleri, kişi halleri] konusunda, bu sorunların, söz konusu azınlıkların gelenek ve görenekleri uyarınca çözümlenmesine elverecek bütün tedbirleri almayı kabul eder. Bu tedbirler, Türk Hükümetiyle ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden kurulu özel Komisyonlarca düzenlenecektir. Anlaşmazlık çıkarsa, Türk Hükümetiyle Milletler Cemiyeti Meclisi, Avrupa'lı hukukçular arasından birlikte seçecekleri bir üst-hakem atayacaklardır. Türk Hükümeti, söz konusu azınlıklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve öteki din kurumlarına tam bir koruma sağlamayı yükümlenir. Bu azınlıkların Türkiye'deki vakıflarına, din ve hayır işleri kurumlarına her türlü kolaylıklar ve izinler sağlanacak ve Türk Hükümeti, yeniden din ve hayır kurumları kurulması için, bu nitelikteki öteki özel kuramlara sağlanmış gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir¹⁹³.

42. madde ile her iki ülke, azınlık mensupları aile hukuku ya da kişi durumları konusunda meydana gelebilecek sorunlarda, azınlıkların kendi gelenek ve göreneklerine çözüme kavuşturulması için gereken tüm tedbirleri almayı kabul etmektedirler. Bu madde ile dini mekanlar, mezarlıklar ve diğer dini kurumlar tam bir koruma altına alınmıştır. Ancak, Yunanistan bu maddeyi de ihlal etmektedir. Cami ve mescit inşasına izin verilmemektedir, ayrıca günümüzde birçok dini yer farklı amaçlarla yıkılmış ve değiştirilmiştir. Örneğin: Gümölcine merkezindeki Müslüman mezarlığı park olarak kullanıma açılmıştır.

Madde 43: Müslüman-olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, inançlarına ya da dinsel âyinlerine aykırı herhangi bir davranışta bulunmaya zorlanamayacakları gibi, hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazır bulunmamaları ya da kanunun öngördüğü herhangi bir işlemi yerine getirmemeleri yüzünden haklarını yitirmeyeceklerdir. Bununla birlikte bu

¹⁹¹ Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., ss. 11-12.

¹⁹² Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 123.

¹⁹³ Seha L. Meray, (2001b), a.g.e., s. 12.

hüküm, söz konusu Türk uyruklarını, kamu düzeninin korunması için, öteki Türk uyruklarına yükletilen yükümler dışında tutar anlamına gelmeyecektir¹⁹⁴.

43. madde ile her iki ülkenin azınlık mensupları inançlarına veya dini ibadetlerine aykırı herhangi bir davranışta bulunmaya zorlanmayacaklardır. İnançları gereği yerine getirmedikleri herhangi bir işlem için haklarını da yitirmeyecekleri hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte, azınlık mensuplarının kamu düzeninin korunması konusunda diğer yurttaşlara yükletilen yükümlülükler dışında tutulmayacağı da belirtilmektedir.

Madde 44: Türkiye, bu Kesimin bundan önceki Maddelerindeki hükümlerin, Türkiye'nin Müslüman-olmayan azınlıklarıyla ilgili olduğu ölçüde, uluslararası nitelikte yükümler meydana getirmelerini ve Milletler Cemiyetinin güvencesi [garantisini] altına konulmalarını kabul eder. Bu hükümler, Milletler Cemiyeti Meclisinin çoğunluğunca uygun bulunmadıkça, değiştirilemeyecektir. İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japon Hükümetleri, Milletler Cemiyeti Meclisinin çoğunluğunca razı olunacak herhangi bir değişikliği reddetmemeyi, işbu Andlaşma uyarınca kabul ederler. Türkiye, Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her birinin, bu yükümlerden herhangi birine aykırı herhangi bir davranışı ya da böyle bir davranışta bulunma tehlikesini Meclise sunmağa yetkili olacağını ve Meclisin, duruma göre, uygun ve etkili sayacağı yolda davranabileceğini ve gerekli göreceği yönergeleri [talimatı] verebileceğini kabul eder. Türkiye, bundan başka, bu maddelere ilişkin olarak, hukuk bakımından ya da uygulamada Türk Hükümetiyle imzacı öteki Devletlerden herhangi biri ya da Milletler Cemiyeti Meclisine üye herhangi bir başka Devlet arasında görüş ayrılığı çıkarsa, bu anlaşmazlığın, Milletler Cemiyeti Misakının 14 ncü Maddesi uyarınca uluslararası nitelikte sayılmasını kabul eder. Türk Hükümeti, böyle bir anlaşmazlığın, öteki taraf isterse, Milletlerarası Daimi Adalet Divanına götürülmesini kabul eder. Divanın kararı kesin ve Milletler Cemiyeti Misakının 13 ncü maddesi uyarınca verilmiş bir karar gücünde ve değerinde olacaktır¹⁹⁵.

44. madde ile antlaşma maddeleri uluslararası nitelikte sayılarak Milletler Cemiyetinin güvencesi altına almakta, MC konseyinin çoğunluk kararı olmadan değiştirilememekte, bu hükümlere aykırı bir davranış ortaya çıktığı zaman bu durum Konsey üyelerinden herhangi biri tarafından Konsey'in dikkatine sunulabilmektedir. Taraflar, Konseyin böyle bir durumda gerekli gördüğü talimatları verebileceğini kabul ederler. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda USAD'a gidilecek ve Divan'ın vereceği karar kesin olacaktır.

¹⁹⁴ A.g.e., s. 12.

¹⁹⁵ A.g.e., ss. 12-13; Baskın Oran, 2015, a.g.e., ss. 330-333; Baskın Oran, "Lozan'da Azınlıkların Korunması", Toplumsal Tarih, s:115, c:19, Temmuz 2003, ss. 72-77; Lozan Barış Antlaşması, Azınlıkların Korunması ile İlgili Maddeler, <http://www.btdd.org.tr/bilgiler/lozan-antlasmalar.html> (24.10.2017)

Madde 45: Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman-olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır¹⁹⁶.

45. madde karşılıklı ilkesi ile ilgilidir. Buna göre, 37- 44. maddelerin Türkiye'deki Müslüman-olmayan azınlıklarına tanınan hakların, aynı şekilde Yunanistan Batı Trakya'daki Müslüman azınlığa da verilmesini karara bağlamıştır. Diğer bir deyişle, Türkiye ülkesindeki gayrimüslim azınlığına karşı yükümlülük altına girerken, Yunanistan'da ülkesinde yaşayan Müslüman azınlığa karşı yükümlü sayılacaktır. Bu yüzden, antlaşma maddeleri yorumlanırken her iki ülkenin azınlığı göz önüne alınmıştır.

Lozan Barış Antlaşması¹⁹⁷, Yunanistan'da "Müslüman azınlıklara" Türkiye'de ise "Gayrimüslimlere¹⁹⁸" azınlık statüsü hakkını sağlamaktadır. Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin etnik kimliğini antlaşmada geçen "Müslüman azınlık" kavramını gerekçe göstererek inkar etmektedir. Bu antlaşma, Yunanistan'ın azınlıklar ile ilgili tanıdığı tek anlaşma olmasına rağmen yine Yunanistan tarafından sıkça ihlal edilmektedir.

1.5.7. 1926 Atina Antlaşması

Mübadelenin başlamasından sonra ortaya çıkan sosyal sorunlar ve sözleşmenin yorumlanmasıyla ilgili baş gösteren birtakım anlaşmazlıklar Türk - Yunan ilişkilerinin gerilmesine sebep olmuştur. Bu anlaşmazlıkların giderilmesi için 1926 Atina, 1930 Ankara ve 1933 Ankara Antlaşmaları imzalanmıştır. Bu antlaşmalar ile Batı Trakya Türk azınlığının da bazı hakları düzenlenmiştir¹⁹⁹.

Lozan'da 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Türk ve Rum ahalinin mübadelesine dair sözleşmenin 11. maddesi karma bir komisyon kurulmasını öngörmekteydi. Mübadele işlemlerini yürütmek ile görevlendirilecek olan bu karma komisyonda 4 Türk, 4 Yunan ve 3 de tarafsız olmak üzere 11 üye yer alıyordu²⁰⁰. Komisyon, Ekim 1923'te çalışmalarına başlamış ve bir süre herhangi bir engelle karşılaşmadan çalışmalarına devam etmiştir. Fakat

¹⁹⁶ Seha L. Meray, 2001b, a.g.e., s. 13.

¹⁹⁷ Antlaşmanın İngilizce metni için bkz. http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Lausanne (25.10.2017)

¹⁹⁸ Gayrimüslimlere getirilen haklardan tüm gayrimüslimler yararlandırılmamaktadır, yalnızca üç cemaat yani, Rum, Ermeni ve Museviler yararlanmaktadırlar. Örneğin Süryaniler-Keldaniler vb. Mad.40'a göre okul açıp orada kendi dillerini okutamamaktadırlar. Oysa, Lozan'ın hiçbir maddesinde azınlıkların yalnızca Rum, Ermeni ve Museviler olduğuna dair herhangi bir ibare mevcut değildir. Yani, bu üç cemaatin adı, anlaşmanın hiçbir maddesinde geçmemektedir; tek kullanılan terim "gayrimüslim" dir. Geniş bilgi için bkz. Baskın Oran, "Lozan'da Azınlıkların Korunması", Toplumsal Tarih, s:115, c:19, Temmuz 2003, ss.72-77.

¹⁹⁹ Ailin İsmail, a.g.t., s. 72.

²⁰⁰ Özlem Zerrin Keyvan, a.g.m., s. 24.

komisyondaki ilk anlaşmazlık sözleşmenin ikinci maddesindeki etabli (yerleşmiş) kavramı ile ortaya çıkmıştır. İkinci madde, İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkleri mübadele dışında bırakmıştı. Aynı madde İstanbul'daki Rumların durumuna açıklık getiriyordu. Etabli (yerleşmiş) kavramı her iki ülke üyeleri tarafından farklı yorumlanmıştır. Türk üyeler, İstanbul'da 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş bulunan kişilerin Türk kanunlarına göre belirlenmesi gerektiğini savunmaktaydı. İstanbul'da daha fazla Rum'un kalmasını isteyen Yunan üyeler ise, sözleşmede böyle bir hususun olmadığını ve bu yüzden her ne suretle olursa olsun 30 Ekim 1918 tarihinden önce İstanbul'da bulunan her Rum'un "yerleşmiş" sayılması gerektiği tezini ileri sürmüşlerdir. Bu sorun komisyonda çözülemeyince, Yunanistan tarafından Milletler Cemiyeti Meclisine götürülmüş, bunu öğrenen Dışişleri Bakanı İsmet Paşa Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğine bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta Muhtelit Komisyonunun Milletler Cemiyetini temsil ettiğini, o görevini yaparken başka bir otoritenin onun yerine geçmesinin komisyonun itibarını sarsacağını belirtmiştir. Meclis bu uyarıyı dikkate almıştır. Uyuşmazlık Milletler Cemiyetinin tavsiyesi üzerine La Haye Milletlerarası Daimi Adalet Divanı'na götürülmüştür²⁰¹. Divan'ın 21 Şubat 1925 tarihinde verdiği görüş²⁰² de sorunu çözememiştir. Bunun üzerine, Yunanistan ülkesine gelen Rum göçmenleri anlaşma hükümlerini çiğneyerek Batı Trakya'daki Türklerin ev ve arazilerine yerleştirmiştir. Buna karşılık Türkiye de İstanbul'daki Rumların mallarına el koymuş ve Türk Yunan ilişkilerinde yeni bir sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunun ortadan kaldırılması amacıyla, 1 Aralık 1926 tarihinde taraflarca Atina antlaşması imzalanmıştır²⁰³. Azınlıkların mülkiyet haklarını düzenleyen bu antlaşma, Batı Trakya'daki mülklerin bir ay içinde sahiplerine geri iade edilmesi hükmünü getirmiştir. Ancak, bu antlaşma azınlıklar sorununa kesin bir çözüm olmamıştır.

1.5.8. 1930 Ankara Antlaşması

1 Aralık 1926 tarihli Atina Antlaşması yukarıda da belirttiğimiz gibi azınlıkların sorunlarını kesin olarak çözüme kavuşturmamıştır. Antlaşmanın uygulanmasında bir takım sorunlar çıkmış ve Türk Yunan ilişkileri tekrar gerginleşmiştir. Hatta daha da ileri giderek her iki tarafta denizde silahlanma yarışına girişilmiştir. 1928 yılında yeniden iktidar olan Venizelos, bu gerginlikten her iki tarafın da siyasi ve ekonomik olarak çok zarar göreceğini

²⁰¹ Nihat Erim, "Milletlerarası Daimi Adalet Divanı ve Türkiye", s. 64. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/225/1905.pdf> (27.10.2017)

²⁰² Görüş için bkz. Ramazan Tosun, a.g.e., ss. 120-121.

²⁰³ Antlaşmanın hükümleri için bkz. Ramazan Tosun, a.g.e., ss. 121-122.

sezmiş ve barışçı bir politika izlemiştir²⁰⁴. Nitekim, her iki taraf da sağduyulu davranıp, mübadeleden kaynaklanan sorunların kesin bir çözüme ulaşması için 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara Antlaşması'nı imzalamışlardır²⁰⁵. Böylece, yerleşim tarihleri ve doğum tarihleri dikkate alınmaksızın, Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumlarının tamamı “Etabli (yerleşmiş)” kapsamına alınmış, her iki ülkedeki azınlıkların malları ile ilgili birçok düzenlemeler yapılmıştır²⁰⁶.

1.5.9. 1933 Ankara Antlaşması

Etabli Sorunu, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinin uzun yıllar gerilmesine sebep olmuştur. Bu sorunun kesin çözümü ile ilgili son antlaşma, Karma Komisyonun kaldırılmasına ilişkin 9 Aralık 1933 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Bu antlaşma²⁰⁷ ile Karma Komisyon'un 19 Ekim 1934 tarihinde dağılması karara bağlanmıştır. Bu tarihten sonra mal varlıklarıyla ilgili uyuşmazlıklara her iki ülkede yetkili kılınan mahkemeler bakmaya başlamıştır²⁰⁸. Antlaşmanın, Batı Trakya Türk Azınlığı açısından önemli olan 2. maddesi şöyledir:

Değişime giren ya da dönüş hakkından yoksun olan kişilere ait oldukları saptansa bile, Karma Komisyon'un dağılmasından sonra, Yunanistan'da oturan kişilerin (Batı Trakyalıların) 10 Haziran 1930 tarihinden önce Yunan Hükümeti tarafından fiilen işgal edilmemiş olan malları hakkında hiçbir önlem ya da sınırlayıcı işlem getirilmeyecektir²⁰⁹.

Karma Komisyon görevde bulunduğu sürede, “etabli” olanların tamamını tespit etmiş ve bu kişilere belgeleri verilmiştir. Ayrıca Nüfus Kütüğü defterlerine de kayıtları

²⁰⁴ Venizelos, 1928 yılında İsmet İnönü'ye mektup yazmış, Ankara'ya kadar gelerek, 1930 Ankara Antlaşmasını imzalamış ve Mustafa Kemal Atatürk'ü Nobel Barış Antlaşması'na aday göstermiştir. Venizelos, yaptığı bu jest bu dönemde Türk Yunan ilişkilerindeki sıcaklığı göstermektedir. Geniş bilgi için bkz. Damla Demiröz, “Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* S 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 291-312; Mithat Atabay, “Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Lozan'dan Arta Kalan Sorunlar ve Çözümleri”, *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran 2015, s. 4519-4520.

²⁰⁵ Mübadelei Ahali Hakkında Lozan Muahedenesine Atina İtilâfnamesinin Tatbikatından Mütevellit Mesailin Halli İçin Yunanistanla İmza Edilen Mukavelenamenin Tasdikini Mutazammın Kanun, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc008/kanuntbmmc008/kanuntbmmc00801725.pdf (27.10.2017)

²⁰⁶ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 82.

²⁰⁷ Türk-Rum Ahali Mübadelesi Muhtelit Komisyonunun Kaldırılmasına Ait Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanun, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc013/kanuntbmmc013/kanuntbmmc01302374.pdf (27.10.2017)

²⁰⁸ Özlem Zerrin Keyvan, a.g.m., s. 25.

²⁰⁹ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 83.

işlenmiştir. Günümüzde Etabli belgesi, Türkiye’deki bazı iş ve işlemler için istenebilmektedir. Batı Trakya’lılar bu belgeyi Gümülcine’deki Türk Konsolosluğu’ndan alabilmektedirler²¹⁰.

1.6. Batı Trakya Türklerinin Güncel Sorunları

Her ne kadar tez konumuz siyasi konular olsa da Batı Trakya’da yaşanan diğer hak ihlallerine de değinmeden edemedik. Bu bağlamda, Batı Trakya’da yıllardır yaşanan başlıca hak ihlalleri şunlardır:

1.6.1. Etnik Kimliğin İnkarı

Batı Trakya Türk azınlığının karşılaştığı sorunlarının en başında “Etnik Kimlik Sorunu” gelmektedir. Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması’nda azınlık için “Müslüman” ifadesi geçmesine dayanarak, “Yunanistan’da Türk Yoktur” tezini savunmaktadır. Ancak, Türk-Yunan ilişkilerinin iyi olduğu 1930-1950 yılları arasında Yunanistan “Türk” kimliğini tanımıştır. Atatürk ile Venizelos’un başlattığı dostane ilişkileri İnönü ve Menderes devam ettirmiştir. Yunanistan idaresi, 1954 yılında 3065 sayılı kanun (Maraşel PAPAGOS kanunu) ile ilkokulların isimlerinde “Türk” kelimesinin geçmesini resmen onaylamıştır²¹¹. Bu olumlu hava 1955 yılından itibaren tersine dönmeye başlamış, çeşitli kısıtlamalar ve baskılar söz konusu olmuştur. Bu baskı ve kısıtlamalar, özellikle 1967 yılı cunta döneminde had safhaya ulaşmıştır. Yunan Yüksek Mahkemesi (Yargıtay), 4 Kasım 1987 tarihinde Trakya Yerel Mahkemesi’nin aldığı kararı onayarak, İskeçe Türk Gençler Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği’ni isimlerinde “Türk” kelimesi geçtiği ve kamu düzenini bozacağı gerekçesiyle kesin olarak kapatmıştır²¹². Türk derneklerinin kapatılması ve Yunan Hükümet sözcüsü Rumbatis’in “Batı Trakya’da Türk Yoktur” şeklindeki beyanını protesto etmek amacıyla azınlık mensuplarınca 29 Ocak 1988 tarihinde “Türklüğü İspat Yürüyüş ve Gösterisi” yapıldı. Yunan idaresinin yasaklamasına, binlerce polis ve askerle tedbir almasına rağmen çoğu kadın binlerce azınlık mensubu Gümülcine’ye akın etti ve Türklüklerini haykırdılar. Bu olay, Batı Trakya Türklerinin

²¹⁰ Halit Eren, a.g.e., s. 68.

²¹¹ Türkçe ve Yunanca iki dilli olarak hazırlanan diploma için bkz. Ek-4.

²¹² M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan’ın Etnik Dokusu içinde Batı Trakya Türkleri, Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, Aydın 2005, ss. 46-47; Işık Sadık Ahmet, “Batı Trakya Türklüğü ve Önemli Problemleri”, Yunanistan’ın Etnik Yapısı ve Batı Trakya Türklüğü, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul 2000, s. 8.

yüksek sesle yaptıkları ilk haykırış ve ilk toplu hareketti. Yürüyüş ertesini yıl da tekrarlandı ve 29 Ocak Batı Trakya Türklerinin “Milli Günü” niteliğine bürünmüş oldu²¹³. Yunanistan, Türk azınlığı kaynaştırıp, ayakta tutan bu sivil toplum kuruluşlarını kapatmakla yetinmemiş, azınlığı pomak ve roman olarak ayırma çabalarına da girişmiştir. Pomakça-Yunanca sözlük, gramer kitapları, gazeteler basarak, ücretsiz dağıtmış, yeni etnik kimlikler oluşturarak azınlığı parçalama politikaları uygulamıştır. Azınlık mensupları, bu ayrıştırıcı politikalara itibar etmemekte ve kendilerini “Türk” olarak tanımlamaktadırlar²¹⁴.

Yunan idaresinin, “Batı Trakya’da Türk yoktur.” tezi, 30 Ocak 1923 tarihli “Türk-Rum Ahalinin Mübadelesi Ahitnamesi” ile geçersiz kılınmaktadır. Çünkü, sözleşmede değişimi yapılacak olan azınlıkların Türk ile Rum/Yunan oldukları yazmaktadır. Ayrıca bu sözleşme gereği kurulan karma komisyon tarafından değişimi yapılmayacak olan gayri mübadil yerleşiklere verilen Etablis (Yerleşik) Belgelerinde de Türk ve Rum ifadeleri yer almaktadır.

Batı Trakya’da Türklerin bulunduğu gerçeği inkar edilemez. Ancak, Batı Trakya Türkleri “Türk” olduklarını ifade ettiklerinde hapse atıldılar²¹⁵. Batı Trakya Türklerinin merhum lideri Dr. Sadık Ahmet ve dava arkadaşı İbrahim Şerif, 26 Ocak 1990 tarihinde Batı Trakya Türklerine “Türk” diye hitap ettikleri için yargılanmışlar ve hapis cezası alarak Selanik Dudullu (Diavata) cezaevine gönderilmişlerdir²¹⁶. İki ay hapis yattıktan sonra cezaları paraya çevrilerek, serbest kalmışlardır²¹⁷. Bu mahkemeler sürecinde azınlık mensupları liderlerini yalnız bırakmamış, mahkeme salonlarının önünde desteklerini “Türkün, Türkün” diye haykırarak vermişlerdir. Bütün bu engellemeler Batı Trakya Türklerinin lideri Dr. Sadık Ahmet’i caydırmamış, aksine kamçılayıcı olmuş ve her fırsatta:

Ben bir Türk olduğum için hapse götürülüyorum. Eğer Türk olmak bir suç ise, burada tekrar ediyorum. Ben bir Türk’üm ve öyle kalacağım. Bu

²¹³ Mehmet Koca, a.g.e., s. 16-17.

²¹⁴ M. Murat Hatipoğlu, a.g.m., ss. 47-48; Şerafettin Hurşit, *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülüne 2006. s. 17.

²¹⁵ M.Cosmas Megalommatıs, *Türk-Yunan İlişkileri ve Balkanlar Bir Tarihçi Gözü ile Bugünün Sorunları*, Kıbrıs Vakfı, İstanbul 1994. s. 22.

²¹⁶ *European Court Of Human Rights, Case Of Ahmet Sadık v. Greece (46/1995/552/638)*, Strasbourg, 15 November 1996, İnternet Edition, s. 11, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin karar metni için bkz. www.minelres.lv/coe/court/AhmetSadik.htm (03.01.2018); Dr.Sadık Ahmet’in Selanik Dudullu cezaevine gönderilişi bkz. Ek-6.

²¹⁷ 5 Kasım 1989’da yapılan seçimler öncesinde azınlığa dağıttığı bildirimlerde, Güven gazetesinde yayınlanan yazılarında ve yaptığı seçim konuşmalarında “Müslüman azınlık” tanımı yerine “Türk”, Müslüman Türk”, “Müslüman Türk Azınlığı” ifadelerini kullanmaları sebebiyle Rodop Bidayet Mahkemesi, Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif’i 25 Ocak 1990 günü haklarındaki suçlamalarla ilgili olarak açılan davanın duruşmasına davet etmiştir. Geniş bilgi için bkz. Özkan Özpak, Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, s. 93-109.

mesajımla Batı Trakya azınlığına sesleniyorum ve Türk olduklarını unutmamalarını söylüyorum. Haklarımızı bir gün mutlaka alacağız²¹⁸

diyerek, Batı Trakya Türk azınlığının sesini dünya kamuoyuna duyurmaya çalışmıştır. Yunanistan, otuz yedi yıl önce AB üyesi olmasına ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinin pek çoğuna imza koymasına rağmen, ülkesindeki en büyük azınlık topluluğu olan Müslüman Türklerin en temel hak ve hürriyetlerin temininde üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmemektedir.

1.6.2. Vatandaşlık Sorunu

Yunan idaresi, 1923 Lozan Barış Antlaşmasından sonra Batı Trakya bölgesindeki Müslüman Türk azınlığından ve azınlığa ait olan arazilerden fazlasıyla rahatsızdı. Batı Trakya Türklerini sürekli olarak kendine tehdit unsurlar olarak gördü. Buradan hareketle bir yandan “Batı Trakya’da Türk Yoktur” politikasını sürdürürken, diğer yandan da bu bölgedeki Türklerin sayısını azaltma politikaları geliştirdi. Çeşitli zulüm ve baskılarla nüfus yoğunluğunu kendi lehine değiştirmeye çalıştı. Türk-Yunan ilişkilerinde 1930’lu yıllarda başlayan dostluk, bu politikaları bir dönem etkisiz kılmıştı. Ancak, bu dostluk, 1947 yılından itibaren bozulmaya başladı. II. Dünya Savaşı’nda İtalya yenilince, 10 Şubat 1947 tarihinde Paris’te imzalanan barış antlaşması ile Oniki Ada, adalarla tarihi ve hukuki açıdan taraf olmayan Yunanistan’a verilmişti. Buna gerekçe olarak, adalardaki halkın çoğunluğunun Rumlardan oluşması gösterildi. Oysa, adaların sahibi Türkiye idi ve adalarda azımsanamayacak kadar Türk nüfusu da vardı. Buna rağmen, Türkiye’ye danışılmadan böyle bir karar alınmıştı²¹⁹. Oniki Ada’nın 1923 yılında İtalya hakimiyetinde olması Lozan Barış Antlaşması imzalanırken burada yaşayan Müslüman Türklerin Azınlık statüsü kazanmalarına engel olmuştu. Yunanistan, Oniki Ada’yı almakla yetinmemiş, ENOSİS²²⁰ hevesiyle Kıbrıs’a gözünü dikmişti. Kıbrıs’a sahip olabilmek için adadaki Türkler üzerinde çeşitli politikalar uygulamıştı. 1954 yılında ortaya çıkan, Kıbrıs uyuşmazlığı her iki ülkenin olaya milli duygularla yaklaşması hatta aşırı grupların önlemez taşkınlıkları nedeniyle azınlıklara telafi edilemez zararlar vermişti. 1955 yılında Londra görüşmeleri sürerken, 6-7

²¹⁸ Ali Chousein, Continities and Changes in the Minority Policy of Greece: The case of Western Thrace, MSc Thesis, Middle East Technical University, 2005, p. 86.

²¹⁹ Oniki Ada’nın Yunanistan’a Verilmesi <http://www.istanbul.org/documents/47.html> (14.01.2018)

²²⁰ ΕΝΩΣΙΣ (ENOSİS), birlik anlamına gelmektedir. Ancak, burada Megali İdea’nın değişmeyen hedeflerinden biri olan “Kıbrıs Adasının Yunanistan’a bağlanmasını ifade etmektedir. Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması amacıyla Kıbrıslı Rumlar tarafından EOKA isminde bir silahlı örgüt kurulmuş. Bu örgüt, Kıbrıs’lı Türklere saldırmış, yüzlerce köyü yakmış ve orada yaşayan yüzlerce Türk’ü katletmiştir. Türkiye’nin 20 Temmuz 1974 tarihinde başlattığı Kıbrıs Harekâtı ile EOKA dağılmıştır.

Eylül²²¹ olayları İstanbul Taksim’de patlak vermişti. İstanbul’daki azınlık mensuplarının işyeri ve evleri yağmalanmış, istenmeyen bir çok olay meydana gelmişti. Yaşanan bu olaylar, her iki ülke halkları arasında geçmişte yaşanmış olan acıların yeniden hatırlanmasına sebep olmuştu. Tüm bu gelişmeler, 1955 yılında çıkarılan 3370 sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası’na zemin hazırlamıştır.

Yunan Parlamentosu tarafından 1955 yılında çıkarılan 3370 sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası’nın 19. maddesi:

Grek olmayan etnik kökenden bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan’dan ayrılırsa, bu kişinin Grek yurttaşlığını yitirdiğine hükmedebilir. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Grek olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana babasından ikisi birden ve ya hayatta olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurtdışında yaşayanlar da yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Yurttaşlık Konseyi’nin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konuda İçişleri Bakanlığı karar verir²²².

şeklindeydi. Yani, Yunan idaresi yurtdışına giden bir yurttaş için geriye dönmeyeceği kanaatine vararak bu yurttaşı re’sen yurttaşlıktan atabilecekti. Nitekim, bu madde ile 1955 yılından 1998 yılına kadar, aralarında seyahat için ülke dışına çıkan ve askerlik görevini yerine getirmek için Yunan ordusunda silah altında olanların da bulunduğu 60.000 Batı Trakya azınlık bireyi yurttaşlıktan atılmıştır²²³. Yunanistan İçişleri Bakanlığı, 19. madde ile Yunan vatandaşlığından çıkarılanların sayısını 46.638 olarak açıklamıştır. ECRI (İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu), 24 Şubat 2015 tarihinde yayınlanan Yunanistan ile ilgili raporunda bu sayının 60.000 olduğunu bildirmiştir²²⁴. Bu anti demokratik madde, 31 Ağustos 1998 tarihinde iptal edilmesine rağmen, kanunların geriye dönük işletilememesi nedeniyle istekleri dışında Yunan vatandaşlığından çıkarılanlar, yeniden Yunan vatandaşı olamamışlardır²²⁵. 1998 yılından günümüze bu mağduriyetin giderilmesi amacıyla Yunanistan tarafından herhangi bir düzenleme de yapılmamıştır.

²²¹ Geniş bilgi için bkz. Dilek Güven, *6-7 Eylül Olayları*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2014.

²²² Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 213; Mithat Atabay, 2012, a.g.e., s. 227.

²²³ Hakan Baş, a.g.e., s. 70.

²²⁴ Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Bilgi Broşürü, s. 14; ECRI websitesi için bkz. <https://www.coe.int> (26.01.2018)

²²⁵ Mehmet Müezzinoğlu, “Batı Trakya Türkleri”, *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran 2015, s. 4649; Metin Ayışığı, “Dünden Bugüne Batı Trakya Meselesi”, *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran 2015, s. 4713.

1.6.3. Dini Özgürlüklerin Kısıtlanması ve Müftülük Sorunu

Batı Trakya Türklerinin, ikili ve çok uluslu bir çok antlaşma ile kazanmış oldukları hakları Yunanistan tarafından sürekli engellenmiştir. Bu engellemeler dini alanlarda da söz konusudur. Azınlık mensuplarına dini vazifelerini yerine getirebilmeleri için yeni cami ya da mescit inşa izinleri verilmedi. Mevcut olanların tamirine de izin çıkmadı. Fanatiklerce kutsal mekanlara hatta mezarlara saldırılar gerçekleşti. Yunan idaresince mezarlıklar park, bahçe, okul gibi farklı amaçlarda kullanıma açıldı²²⁶. Bunların dışında Müslüman Türklerin Özerk Statüsü zedelenmeye çalışıldı. Yukarıda da söz ettiğimiz gibi 14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması ile Müslüman Türklerin Özerk yapısı tanınmıştı. Antlaşmanın 11. maddesi ile Müftülerin müslüman seçmenler tarafından seçileceği hüküm altına alınmış, Müslüman Türk Cemaatinin yönetim konusu bu madde ile düzenlenmişti. Atina Antlaşmasının bu hükümleri Yunan idaresince 1920 yılında kabul edilen bir yasa (2345/1920)²²⁷ ile Yunan iç hukukuna aktarılmıştır. Bundan 3 yıl sonra imzalanan Lozan Barış Antlaşması da bu yasayı kaldırmamış, aksine düzenleme ve yönetme hakkını açıkça tanımıştır. Buna göre serbest seçimle seçilen müftüler ömürlerinin sonuna kadar görevlerinin başında kalıyordu²²⁸.

2 Haziran 1985 tarihinde kalp krizi geçiren Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa²²⁹ vefat etmiş ve ertesi gün defnedilmişti. Bu durumu fırsat bilen Ortodoks Hristiyan Yunan idaresi, Müslüman Türk Azınlığa danışmadan, Uluslararası hukuka ve mevcut Yunan Mevzuatına da aykırı bir şekilde İmam Rüştü Ethem'i Gümülcine Müftü Vekili olarak atadı. Azınlık bu duruma yoğun tepki gösterince İmam Rüştü Ethem istifa etmek zorunda kaldı. Bu defa da yine Yunan idaresine yakınlığı ile tanınan Suudi Arabistan'da eğitim görmüş Hafız Cemali Meço Gümülcine Müftü Vekili olarak atandı. 16 Aralık 1985 tarihinde Müslüman Türklerin iradesi dikkate alınmadan, hukuka aykırı olarak atanan Cemali Meço, Yunan Polisi eşliğinde getirilerek, Müftülük makamına oturtuldu. Hafız Cemali A3-19/30.03.1990 sayılı ve tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Gümülcine Müftülüğüne asaleten atandı. Hafız Cemali 4 Nisan 1990 tarihinde Gümülcine Valisinin önünde yemin etmiştir²³⁰.

²²⁶ Gümülcine'de, 1923 yılından günümüze zaptedilen mezarlıklar için bkz. Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974, ss. 175-176.

²²⁷ "2345/1920 Sayılı Kanun Müftüler ve Başmüftü Seçimiyle İslam Cemaatlerine Ait Evkaf Varidatının İdare Şekline Dair Kanun", *Batı Trakya'nın Sesi*, s. 7-8, Aralık-Şubat 1988-1989, ss. 46-53

²²⁸ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 255; Hakan Baş, a.g.e., ss. 79-80.

²²⁹ Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tevfik Hüseyinoğlu ve Mehmet İmamoğlu, *Yunanistan'da Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014)*, Bakeş Yayınları, 1. Baskı, Gümülcine 2017, ss. 100-109.

²³⁰ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 259.

Dimetoka Müftü Vekili olarak 1970'den beri görev yapan Ahmet Şerif Damatoğlu 22 Eylül 1986'da vefat etmiştir. Buradaki Müslüman Türkler tarafından, 2345 sayı ve 1920 tarihli yasa gereği seçim yapılması talep edilmiş ancak Yunan idaresince yine Müslüman Türklerine danışılmadan hukuka aykırı olarak vefat eden Müftü Vekilinin oğlu Mehmet Şerif Damatoğlu Dimetoka Müftü Vekili olarak atanmıştır²³¹.

Hukuksuzca, Müslüman Cemaatine danışılmadan ve seçim hakları ellerinden alınarak re'sen yapılan bu atamalara İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi şiddetle karşı çıkıyordu. Ancak, Mustafa Hilmi de 12 Şubat 1990 tarihinde vefat edince Müftü Atama sorunu yeniden gündeme gelmiştir. Müslüman Türkler bu defa da 2345 sayı ve 1920 sayılı yasanın işletilerek seçime gidilmesini istediler. Seçim olmadan yapılacak bir atamayı tanımayacaklarını da beyan ettiler. Ancak, Yunan idaresi Mustafa Hilmi'nin oğlu Mehmet Emin Aga'yı vekaleten İskeçe Müftü Vekili olarak atamıştır. Azınlık Yüksek Kurulu derhal toplanıp, şu tavsiye kararı aldı:

Yunan Devletinin içinde bulunduğu seçim dönemi ve azınlığın içinden geçmekte olduğu zor şartlar göz önünde bulundurularak, 2345 sayı ve 1920 tarihli yasa gereği yeni müftü seçimi yapılana kadar Müftülük görevini geçici olarak Mehmet Emin Aga'nın üstlenmesi tavsiye olundu²³².

Mehmet Emin Aga²³³, 1 Mart 1990 tarihinde İskeçe Valisine 2345 sayı ve 1920 tarihli yasaya göre yeni müftü seçimi yapılana kadar Müftülük görevini geçici olarak üstlendiğini bildirdi. Ancak, Yunan hükümeti 30 Mart 1990 tarihinde Cemali Meço'yu Bakanlar Kurulu kararıyla Gümülcine müftülüğüne asaleten atayınca, İskeçe Müftülük görevini şartlı kabul eden Mehmet Emin Aga 10 Mayıs 1990 tarihinde bu görevinden istifa etti²³⁴.

11 Mayıs 1990 tarihinde, dönemin Bağımsız Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, bir bildiri yayınlamaya, Cemali Meço'nun atanmasının hukuksuz olduğunu, Müftülük makamını terketmesini, bu konuda tüm yasal yollara başvurduğunu beyan etmiştir.

15 Mayıs 1990 tarihinde yine o dönemde İskeçe Bağımsız Milletvekili olan Ahmet Faikoğlu ve çevresindeki din görevlileriyle bir bildiri yayınlayıp, Cemali Meço'nun

²³¹ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 259.

²³² A.g.e., s. 259.

²³³ İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tefvik Hüseyinoğlu ve Mehmet İmamoğlu, *Yunanistan'da Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014)*, Bakeş Yayınları, 1. Baskı, Gümülcine 2017, ss. 261-274.

²³⁴ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 260.

atanmasını kınadıklarını ve Müftülük makamına atama ile gelecek kişileri tanımayacaklarını açıkladılar.

18 Mayıs 1990 tarihinde Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu'nun davetiyle İskeçe ve Gümülcine'nin ileri gelenleri özellikle de resmi görevleri bulunanlar, 2345 sayı ve 1920 tarihli yasanın işletilerek Müftülerin Seçimle göreve gelmeleri yönündeki kararlılıklarını Yunan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'na iletiler²³⁵.

17 Ağustos 1990 tarihinde İskeçe'de 52 camide cemaat el kaldırma yöntemiyle seçim yapmış ve oyların %80'ini alan Mehmet Emin Aga Müslüman Türkler tarafından İskeçe Müftüsü olarak seçilmişti. Seçim sonucu İskeçe Milletvekili Ahmet Faikoğlu tarafından İskeçe Valiliğine bildirilerek, resmi atamanın gerçekleştirilmesi talep edilmişti. Fakat, bu talep kabul edilmeyip, resmi atama yapılmadı²³⁶.

28 Aralık 1990 tarihinde Gümülcine ve civarındaki 132 camide yine camilerde el kaldırma yöntemiyle seçim yapılmış ve Müslüman Türklerin %95 oyunu alan İbrahim Şerif Gümülcine Müftüsü olarak seçilmiştir. Gümülcine Milletvekili Dr.Sadık Ahmet Seçim sonucunu, Gümülcine Valiliğine ile Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'na bildirilerek resmi atamanın yapılması talep etmişti. Yunan yönetimi Faikoğlu gibi Şerif'i de resmen atamadı²³⁷.

Müftü Seçimlerinin ardından Yunan yönetimini 24 Ağustos 1990 tarihinde 182 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çıkararak, 2345 sayı ve 1920 tarihli yasa yürürlükten kaldırıldı ve Müftülük atamaları yerel yönetimlere devredildi. Yine bu Kanun Hükmünde Kararname ile Mehmet Emin Şinikoğlu İskeçe Müftüsü olarak atandı. Böylelikle, hem Gümülcine'de hem de İskeçe'de "Atanmış" ve "Seçilmiş" olarak ikişer müftü görev yapıyor oldu. Ancak, Yunan idaresi, azınlığın seçtiği Müftüleri "Müftülük Makamını Gasp etmek" ile suçlamış, defalarca yargılamış ve hatta hapis cezalarına çarptırmıştır. Ancak, iç hukuk yolu tüketildikten sonra davalar AİHM'e taşınmış ve Yunanistan'ın 5 kez AİHS²³⁸'nin 9. maddesini ihlal ettiğine hükmedilmiştir. Buna rağmen aynı durum günümüze sürmektedir.

Batı Trakya Türkleri, Yunan idaresince atanmış olan Müftülere güven duymamakta ve Seçilmiş Müftüleri tanımaktadırlar. Yunan idaresi, son olarak atanmış Müftüleri

²³⁵ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 262.

²³⁶ A.g.e., s. 262.

²³⁷ A.g.e., s. 262-263.

²³⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi için bkz. Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 74-80; Özkan Hüseyin, *Teşkilat ve İdare*, Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları, 3.Baskı, Bursa 2002. s. 186-187.

güçlendirmek amacıyla 2007 yılında gündeme alınan “240 İmam Yasası”²³⁹ olarak da bilinen 240 imamın din dersi öğretmeni adı altında Müftülüklerde kadrolu olarak atanmasını sağlayan 3536 sayılı yasayı, Lozan Barış Antlaşmasına aykırı olarak 2013 yılında çıkarmış ve uygulamaya koymuştur²⁴⁰.

1.6.4. Cemaat Yönetimleri ve Vakıf Malları Sorunu

Batı Trakya Türklerinin, ikili ve çok uluslu bir çok antlaşma ile kazanmış oldukları haklarından biri de kendi vakıflarını yönetme hakkıdır. Kendi kültürel ve dini kurumlarını kurup, yaşatma ve yönetme hakları son olarak Lozan Barış Antlaşması'nın 40. maddesi ile güvence altına alınmıştı. 1967 yılına kadar azınlık kendi cemaat yöneticilerini seçmekteydi, ancak bu yılda iktidara gelen Cunta Yönetimi Lozan Barış Antlaşması'nın 40. Maddesine aykırı hareket ederek, seçimle göreve gelmiş olan Gümülcine ve İskeçe Türk Cemaati Vakıfları İdare Heyetlerini 65/1967 sayılı yasa ile görevden almış ve yerine kendi heyetlerini getirmiştir²⁴¹. Cunta Yönetimi, Cemaat-ı İslamiye Yönetimlerinin ismini “Müslüman Emlakini Tedvire Memur Heyeti” olarak değiştirmişti. Bu salt bir isim değişikliği değildi. Bu değişiklik ile Cemaat-ı İslam Heyetleri sadece Müslüman vakıf mallarını idare etmekle kısıtlanmıştı. Yani sosyal ve kültürel faaliyet işlevleri ellerinden alınmıştı. Cunta Yönetimi 1974 yılında devrilip, Yunanistan'ın demokrasi ile yönetilmesiyle tüm kuruluşlarda seçim yapılmaya başlanmıştır. Ancak, vakıf seçimleri bunun dışında tutulmuş, halen cunta kanunları ile atanan heyetler görevlerine devam etmektedirler. Bu durumu, Yunanistan'ın AB'ye girmesi de değiştirememiştir. Yunan Meclisi'nce 27 Mart 2008 yılında Vergi Affı getirilmiş, ancak vakıfların gelir ve emlak vergileri nedeniyle ipotek altına alınmalarına çare olamamıştır. Yine Yunan Meclisi'nce 13 Şubat 2008 tarihinde 3647/2008 sayılı yasa çıkarılarak, Vakıf Yönetimlerinin Azınlık tarafından seçilmesi kağıt üzerinde kalmıştır. Çünkü bu yasa, Azınlığın tanımadığı “Atanmış Müftüler”in denetim ve onayı altındaydı. Ayrıca bu yasa vakıf mallarının idaresini bölmekte, okul vakıflarını, üyeleri keza Bölge Başkanlığı tarafından atanabilen “Okul Encümen Heyetleri”nin denetimine veriyordu²⁴².

²³⁹ Geniş bilgi için bkz. Ali Hüseyinoğlu, “Batı Trakya’da Dini Özerklik ve 240 İmam Yasası”, *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu – Bildiriler* (İstanbul: Türk Ocakları İstanbul Şubesi) İstanbul 2016, ss. 157-170.

²⁴⁰ Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Bilgi Broşürü, s. 12.

²⁴¹ Hakan Baş, a.g.e., ss.80-82; Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Bilgi Broşürü, ss. 12-13.

²⁴² Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Bilgi Broşürü, s. 13.

Yunanistan'daki Ortodoks Kilisesi, Hristiyanlar tarafından yönetilmektedir. Diğer taraftan, Batı Trakya Türklerinin kendi müftülerini ve vakıfların yönetimlerini seçmeleri engellenmekte, bu görevlere Ortodoks Hristiyan Yunan İdaresinin seçtiği kişiler getirilmektedir. AB'ye üye olan ve demokratik bir ülke olduğunu savunan Yunanistan, imza koyduğu tüm antlaşma ve metinleri çiğnemeye devam ediyor.

1.6.5. Eğitim Sorunu

Lozan Barış Antlaşması ile Azınlık statüsünde Yunanistan'a bırakılan Batı Trakya Türkleri, 1923 yılından günümüze kadar her alanda varolma mücadelesi vermişlerdir. Tarihte çeşitli anlaşma ve belgelerle Batı Trakya Türkleri'nin eğitim hakları güvence altına alınmıştır. 1913 Atina Anlaşması'na eklenen 3 Numaralı Protokolün, 15. maddesinde "Özel Müslüman Okullarının tanınacağı, gelir kaynaklarına dokunulmayacağı ve bu okullarda öğretimin resmi programa göre Türkçe yapılabileceği"²⁴³ karara bağlanmıştır. Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair 10 Ağustos 1920 Tarihli Sevr Antlaşması'nın 8. maddesi, "İrksal, dinsel veya dilsel azınlık mensuplarının, diğer Yunan vatandaşları gibi hukukta aynı muamele ve güvenceden yararlanmalarını, azınlık mensuplarına dinsel ve sosyal kurumlar, okullar ve eğitimle ilgili diğer kuruluşları kurma, işletme ve denetleme hakkı"nı vermekte, buralarda kendi dillerini kullanma ve dini vecibelerini yerine getirme konusunda eşit haklar sağlamaktadır²⁴⁴. 9. maddesi ise, "Yunanistan'da Yunan dilini konuşamayan Yunan vatandaşlarının yaşadıkları kasaba ve mahallelerde, ilkokullarda kendi dillerinde eğitim verilebilmesi için kamu sisteminde gerekli kolaylıklar sağlanmasını hükme bağlar. Bu hüküm, Yunan Hükümeti'nin söz konusu okullarda Yunan dili öğretimini zorunlu kılmasını engellemez. Irk, dini veya dilsel azınlıklara mensup Yunan vatandaşları için devlet ve belediye gibi kamu kuruluşlarından eğitsel, dinsel ve insani amaçlar için adil bir pay temin edilecektir. Bu madde 1 Ocak 1913 tarihinden sonra Yunanistan'a katılan topraklarda geçerli olacaktır"²⁴⁵ şeklindedir. Buna göre, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın da bu haklardan yararlanması gerekmektedir.

Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair 10 Ağustos 1920 Tarihli Sevr Antlaşması'nın 8. ve 9. maddeleri, 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 40. ve 41. maddelerine karşılık gelmekte ve eğitim ile ilgili konuları yeniden güvence altına

²⁴³ Nihat Erim, a.g.e., s. 487; Turgay Cin, 2003, a.g.e., ss. 108-109.

²⁴⁴ Turgay Cin, 2003, a.g.e., s. 113.

²⁴⁵ A.g.e., s. 113.

alınmaktadır. Yukarıda sözettiğimiz antlaşma ve metinlerle azınlığın eğitim hakkı güvence altına alınmış ve böylece 1950’li yılların sonlarına kadar eğitimle ilgili çok büyük sorunlar yaşanmamıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinin iyi olduğu 20 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Kültür Antlaşması²⁴⁶ ile “iki taraf karşılıklı olarak öğrencilere burslar vermiş, ilişkiler artırılmış, okul kitaplarındaki yanlışları düzeltilmiş, her iki ülke azınlıklarının eğitimi için “Kontenjan Öğretmenler” görevlendirilmiştir²⁴⁷. 1954 yılında çıkarılan ve “Maraşel Papagos Kanunu” olarak bilinen 3065/1954 sayılı kanun ile ilkokulların isimlerinde “Türk” kelimesinin geçmesi resmen onaylanmıştır²⁴⁸. Bu kanunla hem azınlığın “Türk” kimliği tanınmış hem de eğitim konusunda kazanımlar olmuştur. Ancak, 1950’lerin sonlarına doğru “Türk İlkokulları” ifadesi yeniden “Müslüman İlkokulları”na dönüyordu. Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs nedeniyle gerilmesi, Yunanistan’daki 1967-1974 yıllarındaki cunta dönemleri Batı Trakya Türk azınlığının yaşamını oldukça zorlaştırmıştır²⁴⁹. Cunta Döneminde 1972 yılında çıkarılan 1109/1972 sayılı kanun ile “Türk Okulları” isimleri artık resmen “Azınlık Okulu” oluyordu.

1966 yılında Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)²⁵⁰ kurularak, Batı Trakya’daki Türk Okullarına, Türkiye’de eğitim almış öğretmenler yerine Yunanca eğitim almış öğretmenleri getirmek amaçlanmıştır. Atanan bu öğretmenler Yunanca konuşmak ve Yunanca eğitim vermek zorundaydılar. Bu durumu protesto ederek çocuğunu okula göndermeyen çok sayıda aile olmuş ve bazı okullar bu yüzden kapanmıştır. Bunun dışında çeşitli sebeplerle Türkiye’de okumuş azınlık mensuplarına DİKATSA²⁵¹ tarafından fark dersleri çıkarılmış, bir çok öğretmen meslekten azledilerek öğretmenlik yapmaları engellenmiştir²⁵².

²⁴⁶ 20 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Kültür Antlaşması için bkz. Şerafettin Hurşit, *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine 2006, ss. 40-42.

²⁴⁷ Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 119-120.

²⁴⁸ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 120; 3065/1954 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi yeniden düzenleyen 1109/25.1.1972 sayılı Kanun Hükmünde Kararname için bkz. Recep Paçaman, *Batı Trakya’da Eğitim*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Ankara Üniversitesi, Ankara, s. 7.

²⁴⁹ Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 122.

²⁵⁰ Geniş bilgi için bkz. Recep Paçaman, *Batı Trakya’da Eğitim*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Ankara Üniversitesi, Ankara, s. 25-26.

²⁵¹ DİKATSA: Yurtdışı Diplomalari Denklik Merkezi

²⁵² Öğretmenlikten azledilerek mesleklerini icra edemeyen ya da öğretmenlik yapıp çeşitli zorluklarla karşılaşan Batı Trakya öğretmenleri hakkında geniş bilgi için bkz. İbrahim Baltalı, *Bir Efsane Sona Eerken*, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yayınları, Gümülcine 2012.

1951 Kültür Antlaşması 2000 yılına kadar yürürlükteyken, Şubat 2000 tarihinde imzalanıp 19 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Kültürel İşbirliği Antlaşması günümüzde bu antlaşmanın yerini almıştır. 1968 yılında da Kültür Protokolü imzalanmıştır. İmzalanan bu kültür protokolleri, okullardaki kitap ve ders araç gereçlerinin Türkiye'den temin edilmesi hususlarını içermektedir²⁵³.

Günümüzde Batı Trakya'da Gümülcine Celal Bayar Lisesi ve İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi faaliyet göstermektedir. Ancak, bu okullar azınlığın ihtiyacını karşılayamamaktadır. İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi ek bina için talepte bulunmasına rağmen gerekli izin verilmemiştir. Okulların fiziki yetersizlikleri dışında azınlığının Türkçe hizmet veren bir anaokuluna izin verilmemesi, kontenjan öğretmen sayısının giderek azaltılması, son ekonomik kriz bahanesiyle Türk Okullarının kapatılması da diğer sorunlardır.

1999 yılında Simitis hükümeti azınlığa yönelik binde beş (%0,5) oranında azınlık kontenjanı uygulaması oluşturularak azınlık mensuplarına üniversiteye girme hakkı tanınmıştır. Azınlıktan her yıl 200-250 öğrencinin Yunan Üniversitelerine girmesine rağmen bu kontenjan da yetersiz kalmıştır²⁵⁴. Batı Trakya Türk Öğrencileri Üniversite eğitimlerini genelde Türkiye'de almaktalar. Özellikle Trakya Üniversitesi ve son zamanda Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi azınlığa yönelik çalışmalarda bulunarak öğrenci sayılarını oldukça artırmışlardır. Bunun dışında büyük şehirler de tercih edilmektedir.

Görüldüğü gibi, eğitim alanında da hak ihlalleri Türk-Yunan ilişkileriyle paralellik göstermiştir. İlişkilerin kötü olduğu dönemlerde baskılar daha da artmıştır. Özellikle, son zamanlarda eğitim öğretim konusundaki sorunlar anaokulundan yükseköğretime kadar giderek artmaktadır.

1.6.6. Siyasi Katılımın Engellenmesi İçin Getirilen Sınırlamalar

Batı Trakya Türkleri, Lozan'dan günümüze Yunan yönetiminde siyasi temsilci bulundurma mücadelesi verdiler²⁵⁵. Batı Trakya Türklerinin temsilcileri genellikle Yunan Partilerinden aday olarak seçildiler. Seçildikleri partilerin tüzüğüne ve parti disiplinine uymak zorunda olduklarından, azınlığın sorunlarını Yunan Meclisinde savunmaları

²⁵³ İbrahim Baltalı, a.g.e., s. 227.

²⁵⁴ A.g.e., s. 237.

²⁵⁵ 1923 yılından itibaren Yunan Meclisinde görev yapan Azınlık Türk Temsilcileri ve Partileri için bkz.

tam anlamıyla mümkün olamamıştır. Bu şekilde bir kazanım elde edilemeyeceği anlaşılınca, 18 Haziran 1989 seçimlerine İskeçe’de “İkbal”, Gümölcine’de “Güven” bağımsız listeleri ile seçime girildi²⁵⁶. Bu gelişmeler Yunan yönetimini huzursuz etmiş, Türklerin seçilmesini engellemek için her yolu denemiştir. Türkiye’den oy kullanmak için gelenlerin girişleri grev bahanesiyle engellenmiş, farklı bölgelerden askerler Batı Trakya’ya getirilerek oy kullandırılmış ve seçim sonucuna etki edilmeye çalışılmıştır²⁵⁷. Tüm bu baskılara rağmen, Dr. Sadık Ahmet 24.472 oy ile Batı Trakya’nın ilk bağımsız milletvekili olmuştur²⁵⁸. Dr. Sadık Ahmet milletvekilliği 18 Haziran seçimleri sonucunda hiçbir partinin hükümet kurma yeter sayısına ulaşamaması nedeniyle dört buçuk ay sürmüştür. 5 Kasım 1989 tarihinde yenilenen seçimlere Bağımsız Güven Listesinden Dr.Sadık Ahmet, ilahiyatçı İbrahim Şerif ve gazeteci İsmail Rodoplu başvurmuştur. Ancak, Dr.Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif’in başvuruları eksik evrak bahanesiyle reddedilmiş ve seçime girmeleri engellenmiştir. 5 Kasım seçimlerinde Bağımsız Güven Listesi’nin tek adayı İsmail Rodoplu, Dr.Sadık Ahmet’in etkin çalışma ve desteğiyle 24.625 oy alarak meclise girmiştir. Seçim öncesi çalışma ve propagandalarda azınlık için “Türk” kelimesini kullanmaları Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif’i 26 Ocak 1990 tarihinde açıklanan mahkeme kararıyla Dudullu (Diavata) cezaevine götürülmeleriyle sonuçlanmıştı²⁵⁹. Bu olaydan 3 gün sonra yani 29 Ocak’ta Yunan basını ve Kilisenin kışkırtmasıyla tahrik olan gruplar Gümölcine’de terör estirmişlerdi. Dükkanlar tahrip edilip yağmalanmış, önünlerine çıkan Türkler dövülmüştü. Dövülenler arasında azınlığın eski milletvekili Ahmet Faikoğlu ve İskeçe’nin eski müftüsü Mehmet Emin Aga da vardı.

Patra’da görülen temyiz davası sonucunda Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif’in cezaları paraya çevrilerek, serbest kaldılar. Dr.Sadık Ahmet, cezaevinden çıkınca 9 gün sonra yapılacak olan seçimlere yeniden Bağımsız Güven Listesi’nden başvurmuştu. 8 Nisan 1990 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Dr.Sadık Ahmet 29.390 oy ile, İskeçe’de Bağımsız İkbal Listesi adayı Ahmet Faikoğlu ise 11.153 oy ile Yunan Parlamentosuna bağımsız aday milletvekilleri olarak gönderilmişlerdi. Konstantinos Miçotakis’in Başbakanlığında kurulan

²⁵⁶ Zerrin Balkaç, “Batı Trakya Türkleri”, *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran 2015, s. 4736.

²⁵⁷ Hakan Baş, a.g.e., s. 72.

²⁵⁸ Mehmet Koca, a.g.e., s. 146; Ali Hüseyinoğlu “Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği”, *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran 2015, ss. 4779; Dr.Sadık Ahmet’in seçim sonrası fotosu için bkz. Ek-5.

²⁵⁹ Dr.Sadık Ahmet’in Selanik Dudullu cezaevine gönderilişi için bkz. Ek-6; Dr.Sadık Ahmet daha önce de imza kampanyası çalışmaları nedeniyle gözaltına alınmış ve mahkemeye çıkarılmıştı.

hükümet üç buçuk yıl süreyle görevde kalmış ve iki milletvekili azınlık bu süre zarfında Müslüman Türkleri layıkıyla temsil etmiştir. Yunan Parlamentosunda bağımsız iki Türk milletvekilinin bulunması bazı çevreleri rahatsız etmiş, hatta Yunan basını sürekli bu durumu gündemde tutmuştur. Bazı politikacılar Sadık'ın Türkiye ajanı olduğunu, bazıları da ülkeden atmasını savunmuşlardı²⁶⁰.

Batı Trakya Türklerinin, Yunan Meclisine bağımsız olarak girmelerinin engellenmesi amacıyla Miçotakis Hükümeti tarafından seçim sisteminde değişiklik yapan kanun tasarısı parlamentoya getirildi. Bu kanun tasarısı, bir kişinin milletvekili seçilmesi için Yunanistan çapında en azından %3'lük oy oranını tutturmasını öngörüyordu. Bağımsız adaylara ve küçük partilere açıkça karşı olan bu kanun tasarısı için görüşlerini açıklayan Gümölcine Bağımsız Milletvekili Dr. Sadık Ahmet "Bu bağımsız azınlık adaylarının parlamentoya seçilmemesi kanunudur, azınlığın bağımsız adaylarına şimdiye kadar getirilen en büyük engeldir" şeklinde konuştu. Dr. Sadık Ahmet, "Bizim seçilmememiz için böyle bir Seçim Kanunu getirilmek istenmektedir." diyerek, kanun tasarısının görüşüleceği Meclis oturumlarında özellikle bu orana tüm güçleriyle itiraz edecekleri söyledi. Buna karşın, Miçotakis "Ülkede yürürlükteki seçim sistemi yüzünden ortaya çıkan istikrarsızlığı bertaraf ediyor ve bu kanun tasarısında herhangi bir değişikliği kabul etmeyeceğiz" diyordu²⁶¹. Nitekim, 24 Ekim 1990 tarihinde meclise getirilen 163 sayılı yeni seçim yasası ile küçük partiler ve bağımsız milletvekili adayları için %3 barajı getirildi²⁶². Azınlık adayları, 10 Ekim 1993 seçimlerinde seçim barajına rağmen yine bağımsız listelerle seçime girdiler²⁶³. Gümölcine Güven Listesi adayı Dr.Sadık Ahmet aldığı 24.906 oya rağmen %3 barajı nedeniyle meclise girememişti. Dr.Sadık Ahmet, 12 Haziran 1994 tarihinde Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılma kararı alınca %3 barajı Avrupa Parlamentosu seçimlerine de uygulanmaya başlamıştı.

Azınlığın siyasi etkinliğinin azaltılması gayesiyle Mart 1997'de uygulamaya konan bir diğer yöntem ise Kapodistriyas Planı (1997/2539)'dır. Bu plana göre, il, belediye ve nahiyelerin birleştirilmesi uygulamadır. Yani, azınlığın yaşadığı köy ya da nahiyeler idari

²⁶⁰ Özer Hatip, a.g.e., ss. 118-125.

²⁶¹ "Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 3, Sayı: 21-22-23, Ağustos-Eylül-Ekim 1990, s. 6; Ayrıntılı bilgi için bkz. Ek-7.

²⁶² Hikmet Öksüz, 2006, a.g.e., s. 222.

²⁶³ Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları, 1. Baskı, Bursa 2005, s. 48.

açından Yunan nüfusun yoğun olduğu köy ve nahiyelerle birleştirilerek, azınlığın seçilme şansını en aza indirme planıdır diyebiliriz²⁶⁴.

Günün şartlarıyla 240 bin oy alındığı takdirde seçim barajı aşılabılırdı²⁶⁵. Ancak, nüfusu 120 bin civarında olan azınlığın %3'ü aşması imkansızdı. Yunan idaresinin %3 barajını azınlığın nüfusuna göre hesapladığı açıktır. Oysa, günümüz demokrasilerinin temelini yurttaş ve yurttaşlık bilinci oluşturmaktadır. Yurttaş ve Yurttaşlık bilinci ülkedeki demokrasinin performansını belirler. Siyasal katılımı sadece seçim olarak algılanmamak gerekir. Seçim, siyasi katılımın hukuki anlamda demokratik bir aracıdır²⁶⁶. AB üyesi, insan haklarına saygılı, hukuk devleti ve demokrasinin beşiği olduğunu iddia eden Yunanistan'ın siyasi haklar bakımından da birçok hak ihlali devam etmektedir.

1.6.7. Diğer Sorunlar

Batı Trakya Türklerinin geçmişten günümüze o kadar çok sorunu var ki her biri ayrı bir tez konusu olabilir. Yukarıda incelediğimiz bazı temel sorunlardan dışında azınlık şu sorunları da yaşamış ve yaşamaktadır:

Azınlık mensuplarının toprakları anadasmos(arazi birleştirmesi)²⁶⁷, kamulaştırma ve azınlık topraklarının satın alınmasının özendirilmesiyle, 1923 yılından günümüze işlenebilir arazide Türk azınlığı payının yaklaşık olarak %84'lerden %18'lere gerilemiştir²⁶⁸. 1953 yılında Batı Trakya'nın kuzey bölgesinde (dağ kolu) Bulgaristan sınırı boyunca 20-40 km derinliğinde bir "Yasak Bölge" oluşturulmuş. Burada yaşayan 40.000 civarında Batı Trakya Türkü denetim altında tutulmuş ve özgürlükleri kısıtlanmıştır. Yasak Bölge'ye dışarıdan girişler ve içeride yaşayanların dışarı çıkması özel paso (özel izin belgesi) ile yapılmaktaydı. Bu anti demokratik uygulama 1995 yılında kaldırılmıştır. Basın ve ifade özgürlüğünde de sıkıntılar yaşanmıştır. Günümüzde azınlık basını ile ilgili idari işlemlerde ve kamusal reklam

²⁶⁴ Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 9; Cem Şentürk, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, ss. 72-73.

²⁶⁵ "Yunanistan'da Türklerin Parlamento'ya Girmesini Engelleyen Yeni Seçim Kanunu Kabul Edildi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı: 24-25, Kasım-Aralık 1990, s. 16.

²⁶⁶ Nevzat Güldiken, Mehmet Aslan, *Güncel Gelişmeler Işığında Siyasal Katılma*, İskele Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul 2006, ss. 14-16.

²⁶⁷ Miras ya da başka nedenlerle bölünerek küçülmüş arazilerin başka toprak parçalarıyla birleştirilip yeniden dağıtılmasıdır. Bu uygulamada Türkler adil davranılmamıştır. Türklerin ellerindeki verimli araziler, Yunanlılara aktarılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Baş, a.g.e., s. 77.

²⁶⁸ Ahmet Serdar, a.g.m., s. 97.

dağılımında da adil davranılmamaktadır²⁶⁹. Batı Trakya Türkleri evleri için inşaat ve onarım ruhsatı, işyeri açma ruhsatı, av silahları ve ruhsatları ve traktör ehliyetleri de alamamışlardır. Azınlığın %85'inin ekmeğini çiftçilikten çıkardığı göz önüne alınırsa, traktör ve ehliyet oldukça elzemdir.

Görüldüğü gibi siyasal, sosyal ve ekonomik alanda bir çok baskı ve engelleme söz konusudur. Bazı hak ihlallerine sebep olan yasalar kalkmış olsa bile azınlığa verdikleri zarar ve etkileri hala devam etmektedir. Batı Trakya Türkleri günümüzde de bu sıkıntıları fazlasıyla yaşamaktadır.

1.7. AB ve Batı Trakya

Azınlıkların korunması amacıyla düzenlemeler yapan üç örgüt bulunmaktadır. Bunlar, AGİK/AGİT, BM ve AK'dir. Tez konumuz gereği "AB ve Batı Trakya" başlığı altında şu sorulara cevap arayacağız: Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türkleri AB'nin temel azınlık haklarından yararlanılıyor mu? Yaşanan hak ihlalleri, AB'ye girdikten sonra değişmiş midir? AB müktesebatı gereği normatif düzeyde değişiklikler yapılmış mıdır ve bunların Batı Trakya Türkleri üzerine etkisi nedir?

AB, ilk olarak ekonomik bir örgütlenme olarak ortaya çıktıysa da zamanla yayılarak genişlemiş ve siyasi nitelik de kazanmıştır. Bu siyasi ve ekonomik örgütlenme, Avrupa'da yaşanan savaşların yeniden tekrarlanmaması için barış ve insan hakları projesi niteliğindedir. Bu yüzden, gelecekte barışı tehlikeye atabilecek gerilimler ve ortaya çıkabilecek sorunları ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Bu amaçla Avrupa Konseyi, 22 Haziran 1993 Kopenhag Zirvesi'nde; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve azınlıklara saygı gösterilmesi, aday ülkelerin tamamının uymak zorunda oldukları siyasal kriterler olarak belirlemiştir²⁷⁰. Kopenhag kriterleri, azınlık mensuplarına "Avrupa Konseyi Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı" ile anadillerini öğrenmeleri ve kamu görevlileri ile iletişimde anadillerini kullanmaları amacıyla uygun koşulların sağlanmasını öngörmektedir.

AB, azınlıklar konusunu insan hakları rejimi altında ele almaktadır. Azınlıkların korunmasına ilişkin çok taraflı ya da ikili anlaşmalarla getirilen düzenlemeler söz

²⁶⁹ A.Civanoğlu, Murat Derin "Güncel Verilerle Batı Trakya Türk Basın Yayını", VII. Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongreler Serisi, Tekirdağ 24-25 Mart 2018, ss. 26-38.

²⁷⁰ Meral Atılğan, "Avrupa Birliği, Azınlık Hakları ve Türkiye" <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/M.Atılğan43-66.doc> (12.07.2016)

konusudur. Ancak, azınlıkların korunması konusunda AB hukuk sisteminde henüz normatif bir düzen mevcut değildir. AB açısından azınlık hakları genel olarak Avrupa Konseyi, Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme²⁷¹ tarafından korunmaktadır. 1981 yılında AB'ye üye olan Yunanistan, Avrupa Konseyi'nin 1998 yılında yürürlüğe giren bu sözleşmeyi imzalamış, ancak onaylamamıştır. Yunanistan, 1923 yılında Lozan Barış Andlaşması ile sadece Batı Trakya Türk azınlığını “Müslüman Azınlık” statüsü ile tanımıştır. Bunun dışında hiçbir azınlığın varlığını kabul etmemektedir. AİHM, İskeçe Türk Birliği davasında²⁷² 27 Mart 2008 tarihli kararı ile Yunanistan'ı mahkum etmiştir. Fakat, Yunan idaresi bu karara yaklaşık on yıldır direnmekte, uygulamamaktadır. Yunanistan'ın, Batı Trakya Türk azınlığına ve diğer azınlıklara karşı tutumu göz önüne alındığında, Avrupa azınlık rejimine uyma konusundaki isteksizliği açıkça görülmektedir. Diğer taraftan AB'nin kurucu üyelerinin de bazı uluslararası sözleşmeleri imzalamadığı dikkate alınır, azınlıklarla ilgili AB'nin samimi bir politika izlemediği ortaya çıkmaktadır. Uluslararası antlaşmalarla korunmaya çalışılan azınlık haklarının uygulanmasında devletlere takdir yetkisi bırakılmış, bu hakların ihlalinde ise sadece rapor hazırlamakla yükümlü kılınmışlardır.

Batı Trakya Türklerin güncel sorunlarına yukarıda değinmiştik. AB üyesi Yunanistan'ın uluslararası hukuka ve taraf olduğu antlaşmalara uymadığı açıkça ortadadır. Batı Trakya Türklerine, AB normları müktesebatı çerçevesinde sağlanan haklar bireysel haklardır. Batı Trakya Türklerinin, Yunanistan ve Türkiye ile taraf oldukları ve halen yürürlükte olan antlaşmalar ile elde ettikleri kolektif hakları ve özerklikleri vardır²⁷³. AB alanında ise ulusal azınlıkların korunmasına yönelik bir koruma sistemi ya da mekanizma bulunmaması nedeniyle, bu durum Batı Trakya Türk Azınlığı ve diğer ulusal azınlıklar için bir çıkmaz oluşturmaktadır.

1.8. Demokrat Parti Döneminde Yunan Yakınlaşması ve Batı Trakya

Demokrat Parti, 7 Ocak 1946 yılında Celal Bayar tarafından kurulmuştur. İlk resmi seçime kurulduğu yılda girip, azınlık olarak mecliste görev almıştır. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde mecliste yarıdan fazla sandalye kazanıp iktidar olan parti, 27 yıl süren

²⁷¹ Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme için bkz. <http://www.ihd.org.tr/ulusal-azinliklarin-korunmasina-k-rve-slee/> (09.07.2018)

²⁷² İskeçe Türk Birliği'nin dernek tabelasında “TÜRK” ifadesi geçtiği için 1983 yılında indirilmiştir. İTB, 35 yıllık hukuk mücadelesine devam etmektedir.

²⁷³ Turgay Cin, 2009, a.g.m., ss. 172-173.

tek parti iktidarını sonlandırmıştır. 23 Mayıs 1950’de meclis açılmış, Celal Bayar Türkiye’nin üçüncü Cumhurbaşkanı ve Adnan Menderes de onbirinci Başbakanı olmuştur. 1954 ve 1957 yılında gerçekleşen seçimleri de kazanan parti 27 Mayıs 1960 yılı askeri darbeye kadar iktidarda kalmıştır.

Demokrat Parti, dış politikada bölgesel işbirliğine dayalı aktif bir siyaset yapmayı tercih etmiştir. 1950-1955 yılları arasında Türkiye ile Yunanistan arasında oldukça sıcak ilişkiler kurulmuştur. Türkiye’de Demokrat Parti iktidarken, Yunanistan’da ise Ellinikos Sinagermos (ES - Yunan Dirilişi) ve Ethniki Rizospastiki Enosis (ERE - Ulusal Radikal Birlik) partileri iktidardaydı²⁷⁴. Türk Yunan yakınlaşması, 18 Şubat 1952’de iki devletin NATO’ya girmesi ve 9 Ağustos 1954’te imzalanan Balkan Paketi ile pekiştirilmiştir. 1950-1955 yıllarında her iki ülkeden karşılıklı ziyaretler gerçekleşmiştir. İlk olarak Yunan Kralı Paulos ve Kraliçesi Frederika, Haziran 1952’de Türkiye’yi ziyaret ettiler. Kral ve Kraliçenin onuruna Dolmabahçe Sarayında verilen davette, Kraliçe Frederika Batı Trakya Türkleri için özel bir lise kurulması fikrini ortaya attı. Bu öneri, Yunan Parlamentosu tarafından 22 Temmuz 1952’de çıkarılan “Azınlık Okulları Kanunu” ile yasalaştı. Böylece, Kral Paulos’un da desteğiyle Gümülcine’de Celal Bayar Türk Lisesi açıldı. Açılış, Celal Bayar’ın Yunanistan’a yaptığı iade-i ziyaret sırasında gerçekleşti. 1954 yılında Maraşel Papagos Kanunu olarak da bilinen 3065 sayılı kanun ile ilkokul isimlerinde “Türk” kelimesi resmen geçiyordu. Bu olumlu gelişmelere rağmen, Batı Trakya Türkleri memnun değillerdi. Çünkü, her ne kadar siyasiler düzeyinde sıcak ilişkiler olsa da bunlar tamamıyla topluma yansımıyordu. Ekonomik baskı ve ayrımcı politikalar devam ediyordu. Dolayısıyla, Batı Trakya Türkleri anavatan Türkiye’ye göç etmek için çaba gösteriyorlardı. Türk basını da bu baskıları, arazilere el koymaları, azınlığın Türk İnkılap’ından faydalandırılmamalarını ve göç olaylarını haber yaparak, memnuniyetsizliklerini dile getiriyordu. Her ne kadar Türk basını tarafından olumsuz bir tablo çizilse de Batı Trakya Türkleri bu yıllarda biraz olsun rahatlamıştır. Ancak, asıl sıkıntılar 1955 yılında ortaya çıkan “Kıbrıs Sorunu” ile başlıyordu²⁷⁵.

²⁷⁴ Derya Sevinç, *Demokrat Parti Dönemi Türk- Yunan İlişkileri (1950-1960)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 33.

²⁷⁵ İbrahim Mert ÖZTÜRK, *Soğuk Savaş Döneminde Batı Trakya Türk Azınlığı (1945-1960)*, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, Sayı XIX, ss. 474-484.

1.9. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkması ve Batı Trakya'ya Yansımaları

Uzun yıllar aynı coğrafya'da birlikte yaşayan Türk ve Yunan halkları arasındaki dostluk, 1950 ile 1954 yılları arasında iki ülkenin birlikte NATO'ya üye olmaları ve Balkan Parti'nin olumlu etkisiyle en üst düzeye çıkmıştır. Ancak, bu dostluk havası 1954 yılında ortaya çıkan "Kıbrıs Sorunu" ile bozularak, 1960 yılına kadar sürecek olan sorunlu döneme girilmiştir²⁷⁶.

Kıbrıs, 1571 yılından 1878 yılına kadar Osmanlı'nın egemenliğinde kalmıştır. Ada, Osmanlı-Rus Savaşı esnasında İngiltere'den alınan diplomatik yardım karşılığında İngilizlere geçici olarak bırakılmıştır. İngiltere, I. Dünya savaşı sırasında 5 Kasım 1914'te Osmanlı'nın karşı cephede savaşa girmesi bahanesiyle adayı ilhak etti. Osmanlı, bu olayı protesto etmekle kaldı. Böylece İngiltere, adayı sömürgesi haline getirdi²⁷⁷.

İngiltere, Kıbrıs adasını çeşitli talepler karşılığında Yunanistan'a bırakmak için 1913 ve 1915 tarihinde tekliflerde bulunmasına rağmen bu durum gerçekleşmemiştir. Yunanistan, II. Dünya savaşı sonrasında Amerikan yardımları ile kendine gelir gelmez, Megali İdea (Büyük Ülkü) hedeflerinden biri olan Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi (Enosis) için girişimlere 1950'den itibaren başladı. Kıbrıs Başpiskoposu Makarios, 1951'de Yunan Subayı Grivas'ı Kıbrıs'a davet ederek, ona Rum Gençlik Teşkilatı PEON'u organize etme görevini verdi. PEON, zararlı faaliyetleri ve tahrik edici tutumu nedeniyle İngilizler tarafından kapatılmıştı. Daha sonra isim değiştirip, EOKA olan bu örgüt yine Makarios'a hizmet etmeye devam etmişti. EOKA, yalnız Türklere ve İngilizlere değil, fikirlerini benimsemeyen Rumlara da saldırıyordu²⁷⁸.

Yunanistan, Kıbrıs sorununu 16 Ağustos 1954 tarihinde Birleşmiş Milletler'e taşımış ve adada yaşayanlar için self-determinasyon (kendi kaderini kendinin belirlemesi) hakkı verilmesini talep etmişti. Bu dönemde, Türk Yunan ilişkilerinin bozulmasının asıl sebebi bu olaydır diyebiliriz. Kıbrıs adasındaki silahlı terör olayları 1955 yılında oldukça artmıştı. İngiltere, Kıbrıs sorununu görüşmek için her iki tarafı da Londra'ya davet etmişti. 27 Ağustos 1955'te görüşmeler başladı. Ancak, görüşmelerden hiçbir sonuç çıkmıyordu. 6 Eylül 1955 tarihinde İstanbul Ekspres Gazetesi'nin manşet haberi "Atamızın evi bomba ile

²⁷⁶ Derya Sevinç, Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama (1954-1960), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 60, Bahar 2017, s. 173.

²⁷⁷ Derya Sevinç, a.g.t., ss. 81-82.

²⁷⁸ Derya Sevinç, a.g.t., s. 177.

hasara uğradı” şeklindeydi. Bu haber, tarihte “6-7 Eylül Olayları”²⁷⁹ olarak bilinen olayların patlamasına neden oldu. Azınlıklara yönelik saldırılar İki gün sürmüştü. Bu sırada Yunanistan, Batı Trakya Türklerine yönelik olası bir misillemeye karşı sıkı önlemler almıştı. Herşeye rağmen, yaşanan bu olaylar Batı Trakya Türklerini endişelendirmişti. Yunan tarafı, misilleme ya da intikamın söz konusu olmadığını açıkladı, toplumlar ve azınlıklar da İstanbul’da yaşanan olayları kınadılar. Bu tarihten sonra Batı Trakya Türkleri çeşitli baskılara uğradılar ve göçe zorlandılar. Bu sorunlu dönem 1960 yılına kadar sürmüştür. 1967 yılında Albaylar Cuntası yönetime el koymuş ve 1974 yılına kadar Yunanistan’da darbe yönetimi hüküm sürmüştü. Bu dönemde Batı Trakya Türkleri’nin tüm hakları gaspedilmiş ve tüm kurumları kapatılmıştı. 1974 yılında Türkiye’nin Kıbrıs adasına düzenlediği “Kıbrıs Barış Harekatı” ile Yunanistan’daki darbe yönetimi de yıkılmıştır. Bu vesileyle, Türkiye Kıbrıs’a barış getirmekle kalmamış, Yunanistan’a demokrasinin gelmesini de sağlamıştır diyebiliriz.

Türk Yunan ilişkilerinin iyi ya da kötü olma durumu, Batı Trakya Türklerinin yaşamını da direkt olarak etkiliyordu. Doğal olarak, İstanbul Rumlarının da etkilenmesi kaçınılmazdır²⁸⁰.

1.10. Türk Siyasilerin Batı Trakya Ziyaretleri

Türkiye’nin, 1923 yılında azınlık olarak Yunanistan’a emanet ettiği Batı Trakya Türklerine sahip çıkma sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk, bazen ihmal edilse de Türkiye var gücüyle azınlığı gözetip, kollamaya çalışmaktadır. Bu amaçla bölgeye siyasi, resmi ve özel ziyaretler olmuştur. İlk resmi ziyaret, Kasım 1952’de Türkiye’nin 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından Atina ve Gümölcine’ye yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Türkiye’ye gelen Kral Paulos ve Kraliçe Frederika’ya iade-i ziyarette bulunmuş ve Gümölcine’deki Celal Bayar Türk Lisesi açılmıştır. Bu ziyaretten 52 yıl sonra 8 Mayıs 2004’te Gümölcine’ye gelen T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan gözyaşlarıyla karşılandı²⁸¹. Batı Trakya’nın 52 yıl boyunca ziyaret edilmemiş olması Türk dış politikası açısından büyük ihmaldir diyebiliriz. Başbakan Erdoğan, T.C. Gümölcine Başkonsolosluğu’nda Yunan vatandaşı Batı Trakya Türklerine şunları söylemiştir:

²⁷⁹ Geniş bilgi için bkz. Dilek Güven, *6-7 Eylül Olayları*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2014.

²⁸⁰ Derya Sevinç, a.g.t., ss. 182-188.

²⁸¹ “52 yıllık ilgisizlik... Erdoğan Batı Trakya’da gözyaşlarıyla karşılandı”
<https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=357&l=tr> (08.07.2018)

Şüphesiz ki kimliğinizi sizden söküüp almaya kimsenin gücü yetmez. Zira, bağırmanın da çok anlamı yok. Aslanan sizin varlığınız. Bu varlığınızı kazımak, yok etmek mümkün mü? Mümkün değil. Aslanan şudur: Asimilasyona uğramadan, bu toplumun içerisinde yani Yunanistan'ın kendi yasaları, kuralları içerisinde yaşamı sürdürmektir. Geleneği, göreneği, kültür değerleriyle vs... Bu neyi gerektirir, eğer burada yaşayacaksak, bunu yapmak zorundayız. Aynı şey Almanya'daki kardeşlerimiz için de geçerli. Orada 2.5 milyon kardeşimiz var. Bunların 650 bini oranın vatandaşı olmuş, şimdi kalkıp da “buranın kurallarını saymıyoruz” derlerse Almanya'ya ne yaparlar? Hiçbir şey. Ama kendilerine çok şey... Öyleyse oranın kuralları, yasaları içinde oradaki güçlerini artırarak, daha huzurlu, daha mutlu yaşam koşulları içinde yaşamak... Almanya Başbakanı, “Türkler bize çok şey kazandırdı” diyor. Avusturya Cumhurbaşkanı da aynı şekilde. Aynı başbakan ve cumhurbaşkanı, “Biz şunlardan nefret ediyoruz” diyor. Kimler olduğu konusunda isim vermeme gerek yok. Bize gönlünü açmış olanlara elimizden geleni yaparız. Belki siz burada göçmen değilsiniz. Burada doğdunuz, burada büyüdünüz. Şunu söyleyeyim ki, gelecek, iyi niyetle çok daha sağlam zeminler üzerinde inşa edilecek. Biz artık geçmişi çok konuşmayı değil, geleceği konuşmayı, planlamayı kendimize hedef almamız lazım²⁸².

Batı Trakya Türklerinin Yunanistan vatandaşı olmalarının yanısıra AB mensubu olduklarını da belirten Erdoğan, “Sizi unutmayan bir Türkiye Cumhuriyeti var” dedi.

7 Aralık 2017’de Yunanistan’ı ziyaret eden Türkiye’nin 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Atina’da Yunanistan Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopulos’a ve Yunan Başbakanı Aleksis Çipras’a, Lozan’ın uygulanmadığını ve bu antlaşmanın güncellenmesi gerektiğini söyledi. Buna karşın Pavlopulos ve Çipras, “Lozan'ın hiçbir hatası yoktur. Bu nedenle de gözden geçirilmesine ya da güncellenmesine gerek yoktur”²⁸³ şeklinde cevap verdiler.

Atina’daki resmi temaslarını tamamlayan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 8 Aralık 2017’de Batı Trakya’ya geldi. Erdoğan, Gümülcine’de Müslüman Azınlığa vurgu yaptı ve şunları söyledi:

Türküyle, Romanyla, Pomağıyla biz biriz beraberiz, burada hiçbir şeyimiz yok. Az önce söyledim ya, yaratılanı yaratandan ötürü sevdik biz. Benim indimde ha Türk olmuş, ha Pomak olmuş, ha Roman olmuş biz yaratılanı yaratandan ötürü sevdik mi bitti iş! Bitti! Bunun aksini kimse iddia edemez! Eğer birileri bunun aksini iddia ediyorsa kendisini çek etsin²⁸⁴!

Lozan Antlaşması ve etnik kimlik ile ilgili açıklamalar, Türk dış politikasında bir değişim mi oluyor sorularını da gündeme getirdi.

²⁸² “Başbakan Erdoğan Gümülcine’de Türkleri ziyaret etti.”

<https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=356&arsiv=1> (08.07.2018)

²⁸³ “Erdoğan'ın Lozan Antlaşması'nın Gölgesinde Kalan Atina Ziyareti”, Stelyo Berberakis, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42265410> (08.07.2018)

²⁸⁴ “Yunanistan’da ‘Müslüman azınlık’ vurgusu.”

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/883705/Yunanistan_da_Musluman_azinlik_vurgusu.html (08.07.2018)

5 Aralık 2007’de Türkiye’nin Dışışleri Bakanı Ali Babacan Batı Trakya’yı ziyaret etti²⁸⁵. 47 yıl aradan sonra bir Türk Dışışleri Bakanının Batı Trakya’yı ziyaret etmesi bölgede yaşayan Türkleri sevindirdi²⁸⁶. Batı Trakya’ya, Dışışleri Bakanı düzeyinde 47 yıl sonra gerçekleşen bu ziyaretin de gecikmiş olduğunu düşünmekteyiz.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan ve T.C. Avrupa Birliği ve Devlet Eski Bakanı Egemen Bağış 22 Mayıs 2011’de Gümölcine’yi ziyaret etti. Egemen Bağış’tan sonra T.C. Avrupa Birliği Bakanı olan Volkan Bozkır da Dr. Sadık Ahmet’in vefatının 20. yıl dönümü töreni için 24 Temmuz 2015’te Gümölcine’ye geldi²⁸⁷.

Son dönemde Ak Parti Hükümetlerinde Batı Trakya’lı milletvekilleri ve Bakanlar yer aldı. Özellikle eski Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu ve eski Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu sıkça Batı Trakya’yı ziyaret etmektedirler.

Türkiye’den Batı Trakya’ya Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar dışında da bazı ziyaretler olmuştur. 7 Şubat 2011’de CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, 27 Haziran 2012’de MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ve 31 Mayıs 2018’de Cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce Batı Trakya’yı ziyaret etti. Batı Trakya Türklerinin sorunlarına ciddi anlamda çare olmayan bu ziyaretler, manevi destek ve moral vermesi açısından oldukça önemlidir.

²⁸⁵ “Dışışleri Bakanı Babacan Gümölcine’de” https://www.ab.gov.tr/_41086.html (08.07.2018)

²⁸⁶ Özlem Zerrin Keyvan, a.g.m., s. 29.

²⁸⁷ “Sizler Türkiye ile Yunanistan arasında köprüsünüz” Gündem, Yıl 19, Sayı 941, 31 Temmuz 2015, ss. 8-9.

İKİNCİ BÖLÜM

BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN PARTİSİ: DOSTLUK EŞİTLİK VE BARIŞ PARTİSİ (DEBP)

2.1. Partinin Kuruluşuna Götüren Sebepler

Batı Trakya Türkleri tarihte hükümetler kurup, siyasi tecrübeler edinmişlerdir. 1878 yılında Ayestefanos Antlaşması ile başlayan ve Ekim 1919'a kadar süren bu mücadele 41 yıllık tecrübe ile sonuçlanıyordu²⁸⁸. Batı Trakya Bölgesi, Haziran 1920'de Yunanistan'ın kontrolü altına girmiş, 1923 Lozan Barış Antlaşması ile resmen Yunanistan'a bırakılmıştır. Batı Trakya Türkleri bu antlaşma ile azınlık statüsünü kazanmışlardır. Türk azınlığı bu tarihten günümüze kadar siyasi manada yönetime katılma mücadelesi vermişlerdir. Ancak, Yunanistan tarihine gözetdiğimizde 1936 yılında Metaksas diktası, 1941-1944 yılları II. Dünya Savaşı, 1946-1949 Yunan İç Savaşı²⁸⁹, 1967-1974 yılları arasındaki Albaylar Cuntası dönemlerinde demokratik haklar askıya alınmıştır diyebiliriz. Özellikle Albaylar Cuntası ile ülkedeki tüm demokratik kurumlar feshedilmiş, Türk azınlığın özerk ve yurttaşlık hakları bu yönetim tarafından ellerinden alınmıştır. Bu yönetimin 1974 yılında yıkılmasıyla, Konstandinos Karamanlis Fransa'daki sürgünden geri dönüp, yönetimi ele almıştır. Metapolitevsi olarak bilinen bu siyasi dönüşüm demokratik hakların iadesini sağlamış, Batı Trakya Türkleri de yitirdikleri hakları geri almak için mücadele etmişlerdir. Ancak çeşitli bahanelerle bu haklar uzun yıllar geri alınamamıştır. Azınlık mensupları ilk kez 1980'lerin sonlarında demokratik eylemlerle seslerini duyurmaya çalışmışlardır²⁹⁰.

1920 yılından 1993 yılına kadar olan süreçte Batı Trakya Türklerinin resmi temsilcileri Yunan Meclisinde sürekli olarak yer almışlardır. Azınlık temsilcileri genelde Yunanistan'ın Ulusal ve Merkez Siyasi Partilerinden aday olup, seçiliyorlardı²⁹¹. Ancak, 1970'li yılların sonları ile seksenli yıllarda artan baskılar Türk toplumunu yeni arayışlara

²⁸⁸ 1920 öncesi Yunan Parlamento kayıtlarındaki Türk milletvekilleri için bkz. Özer Hatip, a.g.e., ss. 16-18.

²⁸⁹ Geniş bilgi için bkz. Rahmi Ali ve Tefvik Hüseyinoğlu, *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı 1946-1949*, Bakeş Yayınları, Gümüllüne 2009.

²⁹⁰ Özer Hatip, a.g.e., s. 22, 92-93.

²⁹¹ Sebahattin Abdurrahman, "Yunanistan İle Bulgaristan'daki Türklerin Siyasal Temsil Mücadelelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi" Düünden Bugüne Batı Trakya Konferansı, İstanbul 2014. s. 225; Sebahattin, Abdurrahman. "The Struggle for Effective Representation in the Greek Parliament: Friendship-Equality-Peace Party and the Western Thrace Turks", *History Studies International Journal Of History, Special Issue on From Past to Present The Turks in Greece, Volume 6 Issue 2, February 2014*, pp. 22-39.

sevketti. 1985 yılında Gümülcine’de “Güven”, İskeçe’de “Barış” bağımsız listeleriyle hiçbir Yunan Partisine bağlı olmadan seçimlere girildi. Ancak, bu girişim başarısız oldu. 18 haziran 1989 seçimlerinde Gümülcine’de “Güven”, İskeçe’de “İkbal” isimli bağımsız listelerle bir kez daha denenmiştir²⁹². Dr. Sadık Ahmet, 18 Haziran 1989 seçimlerinde Gümülcine’de bağımsız “Güven” listesinden seçilerek Yunan Parlamentosuna girdi. 5 Kasım 1989’da İsmail Rodoplu (Gümülcine-Güven), 8 Nisan 1990’da Dr. Sadık Ahmet (Gümülcine-Güven) ve Ahmet Faikoğlu (İskeçe-İkbal) bağımsız olarak seçildiler. Böylece, 1989 ve 1990 yıllarında gerçekleşen bu üç seçimde, Batı Trakya Türkleri dört bağımsız milletvekili çıkarmış oldular²⁹³.

Yunanistan Parlamentosu 1990 yılında Seçim Kanunu’nda değişiklik yaparak %3 barajını getirdi. Bu %3’lük baraj bağımsız adaylar için de geçerliydi. Azınlık adayları, bu kanuna rağmen 10 Ekim 1993 seçimlerine bağımsız listelerle girdiler. Gümülcine Güven Listesi adayı Dr. Sadık Ahmet 24.906 oy almasına rağmen %3 barajı nedeniyle meclise giremedi. Böylece, Batı Trakya Türkleri ilk kez meclise giremiyor ve temsil edilemiyordu. Bu durum, azınlık siyasetçilerinin 1996 yılında yeniden büyük partilerden aday olmalarıyla son bulacaktı. Dr. Sadık Ahmet, 12 Haziran 1994 tarihinde Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılma kararı alınca, %3 barajı Avrupa Parlamentosu seçimlerine de uygulanmaya başlıyordu. Tüm bu engeller, Dr. Sadık Ahmet’i kendi siyasi organı olan Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisini (DEBP/ΚΙΕΦ)²⁹⁴ kurmaya zorluyordu.

2.2. Parti Kuruluşu

Batı Trakya Türklerinin siyasi katılımının engellenmesi için çeşitli yollara başvuruldu. %3 barajı bardağı taşıran son damlaydı. Dr. Sadık Ahmet, %3 barajı sonrası Miçotakis Hükümetine verdiği güvenoyunu geri geçti. Batı Trakya Türklerinin lideri Dr. Sadık Ahmet artık siyasi bir parti kurmanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Nitekim, 10 Nisan 1991 çarşamba günü Gümülcine Türk Gençler Birliği Lokali’nde bir toplantı düzenleyerek, ilk kez toplumun bir siyasi partiye ihtiyacı olduğunu açıkladı. Gümülcine’nin her bölgesinden çok sayıda davetlinin katıldığı toplantıda bir konuşma yapan Dr. Sadık Ahmet: “Bu partinin oluşturulma isteği, varolan Yunan siyasi partilerinin Türk azınlığın

²⁹² Halit Eren, a.g.e., s. 123; Baskın Oran, 1991, a.g.e., s. 204.

²⁹³ Halit Eren, a.g.e., ss. 124-125; Baskın Oran, 1991, a.g.e., ss. 204-210; Hikmet Öksüz, 2006, a.g.e., s. 222.

²⁹⁴ Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi’nin, Yunanca ismi Κόμμα Ισότητας Ειρήνης Και Φιλίας (Komma İsotitas İrinis Ke Filias) ve İngilizce de Friendship Equality and Peace Party olarak tercüme edilir.

meselerine gerekli duyarlılığı göstermemesinden kaynaklandı.” dedi. Dr. Sadık Ahmet konuşmasını şöyle sürdürdü:

Hükümet, son seçim yasasına, yüzde üçlük baraj getirmek suretiyle azınlığımızın siyasi temsilciliğini yok etmeyi amaçlamaktadır. Bunun üzerine, biz de hem siyasi temsilciliğimizi devam ettirmek, hem de dış dünya nezdinde daha aktif çalışmalarda bulunmak üzere Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunun bir siyasi parti şemsiyesi altında toplanmasının daha yararlı ve zaruri olduğu inancındayız. Parti sayesinde sesimizi dünyaya daha da güçlü duyuracağız. Böylece milletvekili çıkarmasak dahi parti sayesinde sorunlarımızı dünya çapında dile getireceğiz ve çözümü için dış dünyanın yardımını sağlamış olacağız²⁹⁵.

Dr. Sadık Ahmet, böyle bir toplantının İskeçe’de de yapılacağını, daha sonra tüzük taslağına son şeklinin verilerek, delege kayıt etmeye başlayacaklarını ve parti isminde de henüz bir karara varılmadığını da sözlerine ekledi.

Dr. Sadık Ahmet, parti kurma fikrini açıkladıktan sonra hemen parti kurma çalışmalarına başlamıştır. Batı Trakya’nın ileri gelenlerini partinin kurucu üyesi olmaya ve bu yönde çalışmalar yapmaya davet etmiştir. Bu davetler toplum nezdinde kabul görmüş ve kurucu üyeler şu kişilerden oluşmuştur:

- 1- Dr. Sadık Ahmet (Milletvekili),
- 2- İdris Mehmet (Rençper)
- 3- Yusuf Hüseyin (Din Görevlisi)
- 4- Sadık Sadık (Din Görevlisi)
- 5- Şerif Şerif (Din Görevlisi)
- 6- Hasan Paçaman (Vaiz)
- 7- Mustafa Mustafa (Rençper)
- 8- Salih Sulko (Öğretmen)
- 9- Şaban Makaracı (Tüccar)
- 10- Ali Ahmet (Rençper)
- 11- Ali Başoğlu Hüseyin (Rençper)
- 12- Halil İsmail (Rençper)
- 13- Yüksel Nurioglu (Eczacı)
- 14- Niyazi Hasan (Öğretmen)
- 15- Ahmet Kurt (Din Görevlisi)

²⁹⁵ “Batı Trakya’da Türkler Parti Kuruyor”, *Batı Trakya’nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 29, Nisan 1991, s. 4.

- 16- Orhan Mustafa (Rençper)
- 17- Ali Molla (Makine Mühendisi)
- 18- Nazif Şakir (Kooperatif Yönetim Kurulu Üyesi)
- 19- Necmi Abdürrezzak (Öğretmen)
- 20- İbrahim Ahmet (Rençper)
- 21- Ahmet Salih Çavuş (Makinist)
- 22- Mehmet Devecioglu (Veteriner)
- 23- Sayit Seyit (Rençper)
- 24- Ahmet Hacıosman (Vaiz, Gazeteci)
- 25- Remzi Hasan (Rençper)
- 26- Ali Bağdatlı (Esnaf)
- 27- Hüseyin Esat (Rençper)²⁹⁶

Partinin kurucu üyeleri belirlendikten sonra, partinin isminin ne olacağı gündeme geldi. İlk olarak “Güven” ismi ortaya atıldıysa da Dr. Sadık Ahmet’in “Dostluk, Eşitlik ve Barış” önerisi kabul görmüştür.

Dr. Sadık Ahmet, parti isminin “Dostluk, Eşitlik ve Barış” olarak istemesinin nedenini şöyle ifade etmiştir:

Bu kelimelerin ifade ettiği anlamların tatbikat sahasında az görülmesindedir. Aslında; herkesin, her kurum ve yönetimin ağzından düşürmediği, olmasını, uygulanmasını gerçek olarak arzu ettiğiidir. Bu kelimelerin anlamlarına, günlük hayatımızda ne kadar çok yaklaşırsak insanlığı koruma ve yaşatmak için en büyük katkıda bulunuruz²⁹⁷.

Dr. Sadık Ahmet, Ekim 1991 tarih ve 35 sayılı “Batı Trakya’nın Sesi” dergisinde “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunu’nundur”²⁹⁸ başlıklı yazısında partisinin ismini oluşturan kelimeleri şöyle açıklıyordu:

Eşitlik-Dostluk-Barış, kelimeleri rastgele seçilmedi. Her birinin Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun içinde bulunduğu hayat tarzı ve ilkeleriyle doğrudan doğruya ilişkisi vardır.

Eşitlik: Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun özellikle son 30 yıldan beri özlemini çektiği “Eşit Vatandaş” muamelesi partimizin başındaki Eşitlik kelimesiyle ile karşılığını bulmaktadır.

Dostluk: Herşeyden önce toplumumuz insanı her türlü dostluktan yanadır. Kendi arasında dostluk, yan yana yaşadığı Hristiyan vatandaşlarla dostluk,

²⁹⁶ Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Genel Merkezi, bkz. Ek-8

²⁹⁷ “Batı Trakya’da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi”, Batı Trakya’nın Sesi, Yıl 4, Sayı 34, Eylül 1991, ss. 6-7.

²⁹⁸ İlk olarak Eşitlik, Dostluk ve Barış olan kullanım daha sonra Dostluk, Eşitlik ve Barış şeklini almıştır.

vatan ve anavatan yöneticileriyle halklarının dostluğu ve genelde de tüm dünya insanların dostluğu partimizin baş hedefi ve ilkesidir.

Barış: Bugün üye sayısı 38'e ulaşan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'nin başlıca ilkelerinden biri dünyada barıştır. Hal böyleyken bizde bu ana ilkenin dışında kalmazdık²⁹⁹.

Parti ismi belirlendikten sonra amblemi hazırlandı. Amblem, genişçe siyah bir daire içinde dostluk ve barışı simgeleyecek şekilde, iki yanı zeytin dalı ile çevrelenmiş bir mavi dünyanın ortasında beyaz bir güvercinden oluşmaktadır. Siyah dairenin üst tarafında Türkçe D.E.B, Yunanca ise K.I.E.F (ΚΙΕΦ) kısaltmaları yer alır. Amblemde kullanılan siyah, beyaz ve yeşil renkler 1913 yılında kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin bayrağının renklerini temsil eder niteliktedir³⁰⁰.

Son olarak Parti Tüzüğü³⁰¹ çalışmaları da tamamlanınca, Dr. Sadık Ahmet 12 Eylül 1991 tarihinde parti başvurusunu yaptı³⁰². Nihayet, Batı Trakya Türkleri bir siyasi partiye kavuştular³⁰³. Dr. Sadık Ahmet tarafından, partinin resmen kurulduğunun azınlığa duyurulması amacıyla el ilanı dağıtıldı³⁰⁴. DEBP, azınlığın ilk ve tek siyasi partisi olarak varlığını sürdürmektedir.

2.3. Teşkilatlanma

DEBP, ilk kurucu üyeler toplantısını 13 Ekim 1991 tarihinde Gümölcine Türk Gençlerbirliği salonunda yaptı. Bu toplantının orijinal tutanakları incelendiğinde, üye kayıtlarına kısmen başlandığı, Batı Trakya'nın tamamında üye kayıtlarının yapılması gerektiği, üyelik aidatı alınıp alınmayacağı, partiye bir büro temin edilmesi, partinin bir gazete çıkarması ve 26 Ekim tarihinde Kozluktebir'de bir miting düzenlenmesi gibi konuların tartışılıp, karara bağlandığı görülmektedir. Ayrıca, 26 Ekim'de Amerika'dan İnsan Hakları İzleme Komitesi Başkan Yardımcısı Lois Whitman'ın Batı Trakya'ya geleceği de kayıtlara geçmiştir³⁰⁵.

²⁹⁹ "Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu'nundur." *Batı Trakya'nın Sesi*, Ekim 1991, Sayı: 35, s. 13.

³⁰⁰ Mehmet Koca, a.g.e., s. 286; Özkan Özpak, a.g.t., s. 206; DEBP amblemi için bkz. Ek-10.

³⁰¹ Tüzük konusu, DEB Partisi Parti Tüzüğü başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

³⁰² Dr. Sadık Ahmet tarafından hazırlanıp, Yunanistan Yargıtayı'na (Areios Pagos) sunulan DEBP Kuruluş Başvuru Dilekçesi için bkz. Ek-9.

³⁰³ Batı Trakya Türklerinin partileşmesinin TBMM'ye yansımaları resmi tutanaklarda araştırdık, ancak bu konu, o tarihlerde Türkiye'de Genel Seçimler yenilenmiş ve yeni yemin eden meclisin gündemine gelmemiştir.

³⁰⁴ Dr.Sadık Ahmet tarafından DEBP'in kuruluşunun duyurulması amacıyla dağıtılan el ilanı için bkz. Ek-11.

³⁰⁵ Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümölcine Türk Gençler Birliği, 13 Ekim 1991, bkz. Ek-12.

DEBP'in ilk toplantısında alınan karar gereği, partinin ilk mitingi 26 Ekim 1991 tarihinde Kozlukebir'de gerçekleşti. Elverişsiz hava şartlarına rağmen mitinge katılım oldukça fazlaydı. Dr. Sadık Ahmet mitingde yaklaşık bir saat konuşma yaptı. Yoğun tezahürat ve alkış nedeniyle sıkça kesilen konuşmasında özellikle Batı Trakya Türk toplumuna yapılan haksızlıklar, seçim barajı ve Avrupa Parlamentosu milletvekili seçimleri üzerinde duran Dr. Sadık Ahmet sözlerine şöyle devam etti:

Yönetim, birlik ve beraberliğimizi dağıtmak ve toplumumuzun bağımsız milletvekili çıkarmasını önlemek için ülke çapında %3'lük bir seçilme barajı getirdi. Böylece, bizim hem bağımsız milletvekili çıkaramayacağımızı hem de çeşitli siyasi partilerin taraftarı olmak suretiyle birlik ve beraberliğimizin dağılacağına zannetti. Pek çok konuda olduğu gibi bu planlarında da yanıldı. Şimdi toplumumuzun kendi partisi olduğu için eskisinden daha çok birbirine kenetlenecektir. Yunan Parlamentosuna milletvekili çıkarmayız ama Avrupa Parlamentosuna temsilci gönderebiliriz³⁰⁶.

Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi, Kozlukebir'de düzenlenen miting ile üye sayısını oldukça artırmış olmasına rağmen, azınlık mensupları arasında yayılan bazı dedikodular sebebiyle tereddütte olanlar da çok fazlaydı. Dr. Sadık Ahmet bu tereddütleri gidermek ve partiye kimlerin nasıl üye olabileceği ile ilgili şunları söyledi:

Seçmen yaşına gelmiş yani 18 yaşına girmiş tüm soydaşlarımız, kadın-erkek veya genç-ihtiyar ayrımı yapılmaksızın azınlığımızın ilk partisi olan Dostluk Eşitlik Barış'a herkes üye olabilir. Partiye ne kadar üye olursa o kadar güçlü olacaktır. Şu anda hiçbir üyeden kayıt olma veya aidat parası alınmamaktadır. Üyelerin ödeyeceği aidat partinin ilk genel kurul toplantısında tespit edilecektir. Ancak öyle sanıyorum ki bu aidat 3-5 yüz drahmiyi geçmeyecek ve bir aileden yalnız bir kişilik aidat alınacaktır³⁰⁷.

DEBP kurucu üyeleri ikinci toplantıyı 24 Aralık 1991 tarihinde Gümülcine Türk Gençler Birliği salonunda yaptı. Kurucu üyelerin tamamının yer aldığı toplantının açılış konuşmasını yapan Dr. Sadık Ahmet, partinin kuruluşundan itibaren geçirdiği safhaları ve Batı Trakya çapında devam eden üye kampanyasının hangi aşamada olduğunu bilgisini verdi. Dr. Sadık Ahmet:

Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi, Batı Trakya Türkü'nün öz malı ve kendi sesidir. En demokratik şartlarla başkanını ve yöneticilerini seçecek olan

³⁰⁶ "Kozlukebir'de Muhteşem Miting", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, ss. 4, 5; Mehmet Koca, a.g.e., ss. 291-293.

³⁰⁷ Özkan Özpak, a.g.t., s. 208.

partimiz toplumsal mücadelelerin bayraktarlığını yapacaktır. Bu sebeple de ne kadar çok üyemiz olursa sesimiz o kadar güçlü çıkacaktır³⁰⁸ dedi.

Açık Hava Hapishanesi yapma amacıyla azınlık mensuplarının tarlalarının kamulaştırması olayı ile ilgili olarak Dr. Sadık Ahmet şunları söyledi:

Bu uygulama toplumumuzun idam fermanıdır. Şurası kesinlikle bilinsin ki, bu kamulaştırma daha öncekilere benzemeyecektir. Biz tarlalarımız için ölmeye hazırız. Bu ve benzeri sözlerim bazı çevrelerce tahrif edilerek, “Sadık kan dökmekten söz etti” denildi. Oysa, idarecilerimize düşen görev, sözlerimiz tahrif ederek Yunan kamuoyunu yanlış yönlendirme yerine, azınlık insanına karşı adil davranmak olmalıydı. Kısaca, mücadelemiz kamulaştırma kararının iptal edildiğinin Resmi Gazete’de yayınlanmasına kadar devam edecektir³⁰⁹.

Daha sonra, Vaaz ve İrşad Heyeti’nin çalışmalarını yürüttükleri Yeni Cami Kütüphane’sinden çıkarılmaları konusunda ise: “Bu olay, dinimize karşı yapılmış bir harekettir, seçilmiş müftümüze karşı bir harekettir³¹⁰ dedi.

Toplantı sonunda şu iki karar oy birliği ile kabul edilerek, onaylandı:

- 1- Açık Hava Hapishanesi için yönetimin zorunlu kamulaştırmayı planladığı tarlalarımız konusunda Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi’nin tavrı açıktır. Bugüne kadar Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunun elinden yeterince fazla tarla alınmıştır. Artık azınlığın verilecek bir karış arazisi yoktur. Bu yerlerin alınması için cesetlerimizin çiğnenmesi gerekir.
- 2- Din adamlarımızın Yeni Camii Kütüphanesi’nden kapı dışarı edilmelerini nefretle kınıyoruz. Bu yer, ecdat yadigarı bir vakıf mülküdür. Buranın idaresi de yönetimin tayinlilerinin değil, azınlığın kendisine aittir. Toplumumuzun din konusunda gerçek temsilcileri olan yüksek din adamlarımızı da Yeni Camii Kütüphanesi’nden uzaklaştıracak bir güç tanımıyoruz ve bu konuda yüksek din adamlarımızın tüm karar ve mücadelelerini destekliyoruz³¹¹.

Toplantıda alınan bu kararlar ile kurucu üyeler, açık hava hapishanesinin yapılması için tarlaların zorla kamulaştırılmasını (Tarlalar Meselesi) ve din adamlarının Yeni Cami Kütüphane’sinden atılmalarını protesto ettiler.

DEBP kurucu üyelerinin üçüncü toplantısı ise, 25 Ocak 1992 tarihinde yine Gümülcine Türk Gençler Birliği’nde gerçekleşti. Yirmi dört kurucu üye ile dinleyici olarak Ali Kamber, Mustafa Hafız Mustafa ve Arif Hüseyin’in katıldığı bu toplantıda, 29 Ocak

³⁰⁸ “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi’nin Kurucular Kurulu Toplantısı yapıldı”, *Batı Trakya’nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, s. 5; Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 24 Aralık 1991, bkz. Ek-13.

³⁰⁹ “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi’nin Kurucular Kurulu Toplantısı yapıldı”, *Batı Trakya’nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, s. 5.

³¹⁰ “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi’nin Kurucular Kurulu Toplantısı yapıldı”, *Batı Trakya’nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, s. 5.

³¹¹ “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi’nin Kurucular Kurulu Toplantısı yapıldı”, *Batı Trakya’nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, s. 5.

olaylarının yıl dönümünde Batı Trakya'daki tüm camilerde mevlit okutulması ve parti adına bir bildiri yayınlanması kararlaştırıldı. Ayrıca, önceki toplantılarda çıkarılma kararı alınan parti gazetesinin ismi “Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Yayın Organı” olarak belirlendi. Dr. Sadık Ahmet'in önerisiyle I. Genel Kongre tarihi 10-11 Nisan olarak kararlaştırıldı. Bu tarihteki kongreye katılacak delegelerin her köyden 150 üyeye kadar bir, 151 ile 250 arası iki, 251 ve yukarısı için üç üyenin seçilmesi kabul edildi³¹².

Dr. Sadık Ahmet, teşkilatlanma çabalarının yanısıra partiyi tanıtmaya, partinin neden kurulduğunu ve amaçlarını anlatmak için Batı Trakya köylerini geziyordu. Şubat ayında da İskeçe'nin ova köyleri Kırköy, Kurthasanlı ve Beyköy'e kurucu üyelerle birlikte gitti. Dr. Sadık Ahmet ve heyet köylerde büyük ilgi gördü ve partiye önemli katılımlar gerçekleşti³¹³.

DEBP kurucu üyeleri 16 Şubat 1992 tarihinde yeniden Gümülcine Türk Gençler Birliği'nde toplandılar. Bu toplantıda gündem işbölümü ve kitap sorunuydu. Öncelikle parti içi işbölümü yapılması için seçim yapıldı. Buna göre; Genel Başkan Dr. Sadık Ahmet, Başkan Yardımcısı Ali Bağdatlı ve Salih Sulko, Genel Sekreter Ahmet Hacıosman, Yönetim Kurulu üyeleri olarak da Mustafa Boşnak, Nazif Şakir ve Şaban Makaracı oy birliğiyle seçildiler. Genel Başkan olarak seçilen Dr. Sadık Ahmet şunları söyledi:

Genel Başkanlığa gelmem dolayısıyla sizlere teşekkür ederim. Parti olarak en iyisini yapmak görevimiz olacaktır. Hepimize hayırlı olsun. Sizlerden şuanda bir tek isteğim var: Düşüncelerinizi açık olarak, hiç çekinmeden söyleyeceksiniz. Saygılı ve demokratik olmak görevimiz olacaktır³¹⁴.

Seçimin ardından, Yunan idaresinin Uluslararası metinlere aykırı olarak hazırlatıp, azınlık okullarında dağıttığı kitaplar ve açık hava hapishanesi kurulması için kamulaştırılan tarlalar meseleleri görüşüldü. Ayrıca, Genel Kongre için delege seçimlerinin bu toplantıdan itibaren her köyde seçilmeye başlanacağı da dile getirildi.

Toplantıda görüşülüp, karara bağlanan maddeler şöyledir:

- 1- Türk çocuklarına, Türk olmayan birinin hazırladığı ikili anlaşmalara tamamen ters düşen bir kitap okutulamaz.
- 2-Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği tarafından hazırlanıp, 1968 tarihli Türk- Yunan Kültür Protokolü hükümlerine uygun olarak Yunanistan

³¹² Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 25 Ocak 1992, bkz. Ek-15; “DEB Partisi I. Olağanüstü Kurultayı Kararları”, “Dr. Sadık Ahmet'in DEB Partisi Kurultayı'ndaki konuşmasından özetler”, *Balkan*, Yıl 2, Sayı 101, 25 Ocak 1994, s. 2.

³¹³ Özkan Özpak, a.g.t., s. 209.

³¹⁴ Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 16 Şubat 1992, bkz. Ek-14.

yetkililerine teslim edilen 55 adet Türkçe ders kitabı en kısa zamanda onaylanıp okullarımıza getirilmelidir.

- 3-Okullarımızdaki öğretmen, okul encümeni, öğrenci velileri ve tüm soydaşlarımız ortak hareket ederek anlaşmalar dışı hazırlanıp, okullarımıza sokulmak istenen bu alfabe ve okuma kitaplarını geri çevirmelidirler.
- 4-Önümüzdeki günlerde de benzeri bir durumla karşılaşılması halinde, eğer bu kitap bahse konu protokol dışı hazırlanmışsa okul yöneticilerince müfettişliklerden alınmamalıdır³¹⁵.

Düzenli olarak her ay gerçekleşen DEBP kurucu üyeler toplantılarında alınan kararlara ve toplantı tutanaklarına gözattığımızda, partinin azınlığın sorunlarına odaklanmayı temel ilke edindiği ve bu sorunların gündeme getirilme görevinin diğer bir ifadeyle temsil yetkisinin Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'nde olduğu açıkça görülmektedir.

2.4. DEBP'in Genel Kurulları³¹⁶

Dr. Sadık Ahmet, DEBP'i 12 Eylül 1991 tarihinde kurdu ve partinin geçici genel başkanı oldu. 11 Nisan 1992'de yapılan seçimli kongrede asil genel başkan olan Dr. Sadık Ahmet, bu görevine vefat ettiği 24 Temmuz 1995 tarihine kadar devam etti. Dr. Sadık Ahmet, çeşitli mahkemeler ve seçimler nedeniyle 19 Ocak 1994 tarihinde olağanüstü genel kurul yapmıştı. Merhum liderin vefatından günümüze bir çok genel kurul yapıldı. Batı Trakya Azınlık Basınına incelediğimizde, genel kurul numaralandırılmasında tutarsızlıklar tespit ettik. Genel kurul davetlerinde ya da sonuçlarında farklı rakamlar söz konusuydu. Örneğin, 14 Şubat 1999 tarihli kongre ilanı "5. Genel Kongre" olarak duyurulmuş, Birlik Gazetesi 9 Mart 2010 tarihinde "DEB Partisi 9. Kongresini gerçekleştirecek" manşetini atmış, diğer taraftan mevcut genel başkan Mustafa Ali Çavuş'un 22 Mayıs 2016 tarihinde ikinci kez genel başkan seçildiği kongre ise "4. Olağan Kongre" olarak haber yapılmıştır. Bu bilgi ve belgeler ışığında, olağan-olağanüstü ya da toplantı yeter sayısı olmayan genel kurulların da hesaplama dahil edildiğini düşünüyoruz. DEBP Genel Merkezinde de sadece 2010 yılından sonraki bilgi ve belgeler bulunmaktadır. Bu yüzden, genel kurul toplantılarını kronolojiyi dikkate alarak numaralandırıyoruz.

³¹⁵ Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümölcine Türk Gençler Birliği, 16 Şubat 1992, bkz. Ek-14.

³¹⁶ Araştırmamızda basın parti toplantılarını "Genel Kurul", "Kurultay" ve bazen de "Genel Kongre" kavramlarıyla haberleştiğine rastladık. Halbuki bu kavramlar farklı anlamlara gelir. Bu kavramları basında yer aldıkları şekliyle kullanmayı tercih ettik.

2.4.1. 1. Genel Kurul (11 Nisan 1992)

DEBP'in ilk kurultayı 11 Nisan 1992 tarihinde Gümölcine Türk Gençler Birliği Salonu'nda gerçekleşti. Bu kurultaya köy ve mahalleleri temsil eden 185 delege katıldı. Ayrıca, çok sayıda azınlık önde gelenleri, eski politikacıları, yerel yöneticileri, çeşitli dernek başkanları ve basın mensupları bu kurultayı izlediler³¹⁷.

DEBP'in I. Kurultayı, en yaşlı üye olan Ali Bağdatlı'nın başkanlığında başladı. Daha sonra divan üyelerinin seçimi yapılarak, kurultay divan başkanlığına Mustafa Hafız Mustafa, yazmanlıklara ise Ahmet Kurt ve Ahmet Arif getirildi. Divan üyelerinin seçilmesinden sonra konuklardan Mehmet Müftüoğlu ve Halil Haki temsil ettikleri sıfatlar veya şahısları adına birer konuşma yaptılar. Bu kısa konuşmalardan sonra Türkiye, Avrupa ve Amerika'daki Batı Trakya Türk derneklerinin yanı sıra içten ve dıştan gönderilen kutlama mesajları okundu. Nihayet Dr. Sadık Ahmet konuşma yapmak üzere kürsüye geldi. Batı Trakya Türklerine partiye verdikleri destek için teşekkür ederek başlayan Dr. Sadık Ahmet, şunları söyledi:

Ne durumdan geçtiğimizi ve ne kadar zor şartlar altında yaşadığımızı sizin kadar bende biliyorum. Çareler tükenmiyor. Ne şartlar altında olursa olsun bunun çaresini aramaya devam edeceğiz. Biz bu ülkede insanca yaşamak istiyoruz... Yunanlılar dedelerimizin bu vatan için yaptıklarını, bu vatan için can verdiklerini biliyorlardır... Toplumlari ayakta tutanlar toplumun önünde koşan ve bu yolda didinen kişilerdir. Savaş, ekonomik savaştır. Savaş, insanca yaşama savaşıdır. Kendi benliğimizi yaşatma ve devam ettirme savaşıdır... Batı Trakya, 80 yıldan beri ilk defa bu kadar birlik ve beraberlik içindedir... Hedefimiz, bütün Batı Trakya Türklerini tek bir şemsiye altında toplamak, tek hedefe doğru bilinçlendirmek ve tek vücut halinde mücadele etmesini sağlamaktır... Toplumu ayakta tutan milliyeti ve dinidir. Bunlardan biri yok olduğu zaman toplum da yok olmuştur. Biz kendi milliyetimizi ve dinimizi koruyarak yaşayacağız ve yaşamak zorundayız³¹⁸.

Dr. Sadık Ahmet'in konuşmasından sonra Ahmet Hacıosman, Ali Nuri ve Ali Müminoğlu da kürsüye gelerek, delegelere hitap ettiler. Konuşmaların ardından genel başkanlık seçimine geçildi. Genel başkanlık seçimine tek aday olarak giren Dr. Sadık Ahmet, yapılan açık oylama ile tüm delegelerin oyunu alarak genel başkan seçildi. Yedi aylık kurucu genel başkanlık sona ermiş ve Dr. Sadık Ahmet seçimle gelen asil genel başkan olmuştu. Dr. Sadık Ahmet, artık faaliyet ve temaslarını bu ünvanla daha güçlü olarak sürdürecekti³¹⁹.

³¹⁷ "D.E.B. Partisinin 1. Kurultayı Muhteşem oldu." Balkan, Dostluk Eşitlik Barış Partisi Gazetesi, Yıl:1, Sayı:9, 14 Nisan 1992, ss. 3-4.

³¹⁸ Özkan Özpak, a.g.t., s. 211.

³¹⁹ Mehmet Koca, a.g.e., s. 293.

Dr. Sadık Ahmet seçim sonrası yaptığı konuşmasında şunları söyledi:

Üstlendiğim görevin ağırlığının bilincindeyim. Ancak, kolay işleri herkes yapar, biz bu güç göreve bile bile talip olduk. Sizlerin yardımı ve Allah'ın izniyle sorumluluğumuzun üstesinden geleceğimize inanıyorum. Toplumumuzun çıkarları için azınlık içindeki tüm güçlerle işbirliği yapmaya hazırız. Çünkü, bizim davamız şahıs davası değil toplum davasıdır. Toplum davalarında ise, özel çıkar veya rekabetlerin yeri yoktur. Partimiz herkese açık olacaktır. Hiçbir ard niyet ve çıkar düşünmeden toplumumuza hizmet etmek isteyenler her an partimize gelebilirler³²⁰.

Dr. Sadık Ahmet'in teşekkür konuşmasını tamamlamasıyla birinci oturum sona erdi. Öğleden sonra ikinci oturumda öncelikle Merkez Denetleme Kurulu seçimi yapıldı. Tüzük gereği, bu kurul üyelerinin kurucu üyelerden oluşması gerekiyordu. Yapılan oylama ile şu üyeler DEBP Merkez Denetleme Kuruluna seçildiler: Yüksek Nurioğlu, Ahmet Kurt, Sadık Sadık, Remzi Hasan ve Necmi Abdürrezzak.

Partinin ikinci kurulu olan Merkez Kuruluna ise, Ahmet Hacıosman, Mustafa Hafız Mustafa, Hamdi Lütfü, Hüseyin Yazıcı, Ali Müminoğlu, Salih Sülko, Esat Hüseyin, Hasan Paçaman, Ali Bağdatlı, Mustafa Mustafa(Boşnak), Şerif Şerif, Nazif Şakir, Sayit Seyit, Şaban Makaracı, Orhan Mustafa, Mehmet Hasan, Niyazi Avcı, Cemali Ferhat, Hüseyin Kuru, Hüseyin Babaemin, Ahmet Mustafa, Hasan İsmail, Mehmet İdris, Mehmet Sepetçi, İbrahim Salihoğlu, Mehmet Mehmet, Ali Yaşar, İdris Ramadan, Feyzullah Halil ve Mehmet Muzaffer seçildi. Merkez Kurulu, 16 Mayıs 1992 tarihinde toplanarak Ahmet Hacıosman'ı genel sekreter, Salih Sülko, Ali Bağdatlı, Mustafa Mustafa(Boşnak), Nazif Şakir ve Niyazi Avcı'yı siyasi büro üyeliklerine seçtiler. Ayrıca, disiplin kurulu başkanlığına Ali Müminoğlu, disiplin kurulu üyeliklerine ise Hasan Paçaman, Hüseyin Yazıcı ve Ahmet Mustafa seçildi³²¹.

2.4.2. 2. Genel Kurul (19 Ocak 1994)

DEBP tüzüğünün 23. maddesi parti başkanına uygun gördüğü bir zamanda kurultay yapma yetkisini tanımaktadır. Dr. Sadık Ahmet, partili delegelerin isteklerini de dikkate alarak bu yetkiyi kullanmış ve 19 Ocak 1994 tarihinde Olağanüstü Kurultay kararı alınmıştır.

³²⁰ "D.E.B. Partisinin 1. Kurultayı Muhteşem oldu.", *Balkan Dostluk Eşitlik Barış Partisi Gazetesi*, 14 Nisan 1992, ss. 3-4.

³²¹ "D.E.B. Partisinin 1. Kurultayı Muhteşem oldu.", *Balkan Dostluk Eşitlik Barış Partisi Gazetesi*, 14 Nisan 1992, ss. 3-4.

Bu olağanüstü kurultayın Ekim ayında yapılması öngörülmüş, fakat araya erken seçimlerin girmesi bunun gerçekleşmesini engellemiştir.

Dr. Sadık Ahmet, kongre’de çeşitli mahkemeler ve seçimler yılı olmaya aday 1994 yılının değerlendirilmesinin yapılacağını açıklamıştır. Tüzüğün 23. maddesine göre iki yılda bir toplanan DEBP olağan kurultayında başkan ve partinin diğer kurullarının seçimleri de yapılır. Fakat, 19 Ocak tarihli kurultay, başkanın isteği üzerine olağanüstü olduğu için seçimlerin yapılmayacağı gibi köylerden de yeni delege seçimine gidilmeyecektir. Dr. Sadık Ahmet, olağanüstü kurultay ile ilgili şunları söyledi:

“10 Ekim seçimleri sonrası değişen koşullar, toplumumuzun eğitim, müftülükler, cemaatler, vatandaşlıktan çıkarmalar vs. gibi önemli sorunları bir kurultay yapılmasını zorunlu kıldı. İnşallah Batı Trakya Türklüğü için hayırlı uğurlu olur”³²².

DEBP’in olağanüstü kurultayı, 19 Ocak 1994 Çarşamba günü Gümölcine Türk Gençler Birliği’nde gerçekleşti. Parti genel başkanı Dr. Sadık Ahmet’in ana konuşmacı olduğu kurultay çalışmalarını Divan Başkanı Mustafa Hafız Mustafa başlattı. Açılıştan, gazeteci ve televizyon ekibi yoğunluğu yaşandı. Özellikle, Atina’nın ve bölgenin tüm yayın organları açılış ve Dr. Sadık Ahmet’in konuşmasını görüntülediler. Dr. Sadık Ahmet’in azınlık sorunları ve bu konular ile ilgili düşüncelerini açıklayan konuşmasının ardından soru cevap kısmına geçildi. Kurultay’da Dr. Sadık Ahmet’in ayrıntılı açıklamalarının yanı sıra, 29 Ocak kutlamaları ve kutlamalara katılacak olan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile beraberindekilerin gerektiği gibi ağırlanması, 1 Şubat’ta Dr. Sadık Ahmet’in Selanik’teki davasının toplum olarak izlenmesi gibi kararlar da alındı. Büyük güvenlik önlemleri altında yaklaşık üç saat süren Kurultay çalışmalarına yerel yöneticiler ve dernek temsilcileri de katıldılar³²³.

2.4.3 3. Genel Kurul (13 Aralık 1998)

DEBP’in kurucusu ve ilk genel başkanı Dr. Sadık Ahmet, 24 Temmuz 1995 tarihinde elim bir trafik kazasında hayatını kaybetti. Dr. Sadık Ahmet, partinin kuruluşundan vefatına kadar genel başkan olarak görev yaptı. Dr. Sadık Ahmet’in eşi Işık Sadık Ahmet de uzun yıllar olayların içinde bulunmuş ve merhuma her zaman yardımcı olmuştu. Bu sebeple, 7 Ekim 1995 tarihinde Gümölcine’de bir otel salonunda toplanan DEBP Merkez Komitesi

³²² “D.E.B Kurultayı yapılıyor.” *Balkan*, Yıl 2, Sayı 98, 28 Aralık 1993, s. 1.

³²³ “DEB Partisi I. Olağanüstü Kurultayı Kararları”, *Balkan*, Yıl 2, Sayı 101, 25 Ocak 1994, ss. 1-2; “DEB Partisi Olağanüstü Kurultayı başarılı geçti”, *Yuvamız*, Yıl 10, Sayı 114, Şubat 1996, ss. 6-7.

üyeleri oybirliğiyle Işık Sadık Ahmet'i DEBP Geçici Genel Başkanlığına seçtiler. Işık Sadık Ahmet: “Eşimin başlattığı mücadeleyi devam ettireceğim. Bu benim için kutsal bir görevdir.” diyerek, görevi devraldı³²⁴. Işık Sadık Ahmet, genel başkanlık görevini 13 Aralık 1998 tarihine kadar sürdürdü.

DEBP'in olağan genel kurul toplantısı, 13 Aralık 1998 tarihinde Gümölcine Türk Gençler Birliğinde gerçekleşti. Balkan gazetesinin sahibi ve genel yayın yönetmenliğini de yapan Nazmi Arif, üç aylığına partiyi yeniden yapılandırma görevi ile genel başkanlığa getirildi. Eski genel başkan Işık Sadık Ahmet'in aday olmadığı seçimde, Mustafa Boşnak 27 oy alırken, Nazmi Arif 30 oy alarak partinin yeni genel başkanı oldu. Genel kurulda delege sayısı yetersizliği sebebiyle Merkez Komite ve Disiplin Kurulu Üyeleri seçimleri yapılamadı. 27 Aralık 1998 tarihinde parti binasında yapılan toplantıda Merkez Komitesi seçiminde, Yönetim ve Denetim Kurulu Üyeliklerine yapılan seçimlerin tümünde oybirliği sağlandı. Böylece, üç ay süreyle görev yapacak kurullar ve üyeleri şu kişilerden oluştu:

Merkez Komite: 1- Hasan Paçaman, 2- Ali Bağdatlı, 3- İdris İlyas 4- Sebahattin Zeynel, 5- Ömer Kerim, 6- Efraim Ahmet İbram, 7- Hüseyin Buyuklu, 8- Erhan İmamoğlu, 9- Şükrü Mustafa Paşa, 10- Ali Ramadan Mustafa, 11- Ali Yaşar, 12- Mahmut Hüseyin, 13- Sebahattin Ali Yusuf, 14- Ali İbrahimoglu, 15- Koç Mehmet Abdullah, 16- Feyzullah Halil, 17- İsmail Süleyman, 18- Hasan Bekirusta, 19- Halil Salih, 20- İlhan Tahsin, 21- İbrahim Salihoğlu, 22- Salih Buyuklu, 23- Hasan Hasan, 24- Lütfü Hasan, 25- Şerif Şerif, 26- Mustafa Boşnak, 27- Mehmet İdris Mehmet, 28- Salih Sulko, 29- Halil İbrahim, 30- Mustafa Niyazi.

Yönetim Kurulu: 1- Hasan Paçaman (Başkan Yardımcısı-Kasadar), 2- Hüseyin Buyuklu (Başkan Yardımcısı), 3- Ali Bağdatlı (Genel Sekreter), 4- Mehmet İdris Mehmet (Üye), 5- Hüseyin Mahmut (Üye).

Denetim Kurulu: 1- İbrahim Hüseyin (Başkan) 2- Mücahit Dükkancı (Başkan Yardımcısı) 3- Salih Buyuklu (Üye) 4- Orhan Mustafa (Üye) 5- Mehmet Ali Mehmet (Üye).

Disiplin Kurulu: 1- Ali İbrahimoglu (Başkan), 2- Ali Ramadan (Başkan Yardımcısı), 3- İdris İlyas, 4- Sebahattin Zeynel, 5- Koç Mehmet Abdullah.

³²⁴ “Işık Ahmet: Eşimin Başlattığı Mücadeleyi Devam Ettireceğim. Bu Benim İçin Kutsal Bir Görevdir.”, Yeni Balkan, Yıl 1, Sayı 1, 20 Şubat 1996, s. 1; “DEB Partisine Yeni Lider: Işık Ahmet”, *Yuvamız*, Yıl 10, Sayı 111, Kasım 1995, s. 11.

2.4.4. 4. Genel Kurul (14 Şubat 1999)

Nazmi Arif, 13 Aralık 1998 tarihinde 3 aylığına aldığı partiyi yeniden yapılandırma görevini tamamladı ve yeni kongre tarihi 14 Şubat 1999 olarak belirlendi.

14 Şubat 1999 Pazar günü Gümölcine Türk Gençler Birliği salonunda yapılan Genel Kurul toplantısında DEBP'in yeni başkanı ile Merkez Kurulu üyeler belirlendi. Kongre Divan Başkanlığını Susurköy (Sosti) Belediye Başkanı Erdoğan Sayit, Divan Sekreterliğini Necmi Abdürrezzak ve Rıdvan Mümin yaptılar. Yapılan açık oylamada 79 delege oy kullandı ve Genel Başkanlık için tek aday olan Ahmet Hacıosman 76 oy alarak Genel Başkan seçildi³²⁵. Seçimde üç delege çekimser oy kullandı. Yönetim ve Disiplin Kurulları üyelerinin seçimi ise 21 Şubat'a bırakıldı. Merkez Kurulunun 21 Şubat Pazar günü yine aynı yerde yaptığı toplantıda belirlenen Yönetim ve Disiplin Kurulu üyeleri şu kişilerden oluştu:

Yönetim Kurulu: 1- Ahmet Hacıosman, 2- Orhan....Sekreter, 3- Aydın Mehmet Arif, 4- Abdül Hoca, 5- Mücahit Dükkancı, 6- İbrahim Baltalı, 7- Nazif Şakir, 8- Rıdvan Kocamümün, 9- Mustafa Boşnak, 10- Hasan Paçaman, 11- Ali Bağdatlı, 12- Murat Yunus, 13- Hasan Bekirusta,

Disiplin Kurulu: 1- Ahmet Kurt, 2-Hasan Mehmet, 3- Ali Halil, 4- Şerif İsmail, 5- Şerif Şerif, 6- Sait Paşalı, 7- Hasan Karahüseyin³²⁶.

2.4.5. 5. Genel Kurul (11 Temmuz 2010)

DEBP'in, 14 Şubat 1999 tarihli olağan kurultayında genel başkan seçilen Ahmet Hacıosman, bu görevinden 16 Eylül 2007 seçimlerinde PASOK'tan milletvekili aday olması üzerine istifa etmiştir. Bu durum üzerine, partinin kurucu üyelerinden olan Mustafa Mustafa (Boşnak), geçici genel başkan olmuştur. Ancak, bu dönemde DEBP siyasi gücünü kaybetmiş ve ekonomik olarak da yitlik durumdadır. Bir dönem parti bürosu kira borcu ödenemediğinden kapanmıştır. Geçimini çiftçilik ile sağlayan Boşnak, çoğu zaman büronun kirasını yaşlılık maaşından ödemiştir. Aidat sisteminin düzenli işlememesi, ekonomik sıkıntılar parti başkanını takvim çıkartma ve bağış toplama gibi çeşitli faaliyetlere yöneltmiştir. Bu takdire şayan mücadeleyi 3 yıl sürdüren Mustafa Boşnak, son dönemlerde

³²⁵ "Işık Ahmet, Batı Trakya bayrağını Nazmi Arif'e devretti, DEB'de yeni dönem", Ekspres, Yıl 2, Sayı 91, 21 Aralık 1998, s 1; 14 Şubat 1999 tarihli kongre sonunda Genel Başkan seçilen Ahmet Hacıosman, seçildiğine dair ilgili yasal belgeyi Yunan Yargıtay'ına teslim etmiştir. Belge için bkz. Ek-18.

³²⁶ "DEB Partisinde Yönetim ve Disiplin Kurulu Üyeleri Belli Oldu." *Trakya'nın Sesi Gazetesi*, Yıl 19, Sayı 609 (9), 28 Şubat 1999, s. 5; "D.E.B Partisi'nde Seçim", *Öğretmenin Sesi*, Yıl 1, Sayı 9, Şubat 1999, s. 3.

yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle görevi bırakacağı belirtmesi üzerine, partinin mevcut yönetim kurulu olağanüstü genel kurul toplantısı kararı aldı³²⁷.

11 Temmuz 2010 Pazar günü Gümölcine’de Achillion otelinde gerçekleşen Olağanüstü Kurultaya yaklaşık olarak 160 civarında soydaş katıldı. Kurultay, genel başkan Mustafa Boşnak’ın konuşması ile başladı. Mustafa Boşnak, konuşmasında katılımcılara teşekkür etti, ayrıca yoğun katılım sağlayan gençleri de tebrik etti. Boşnak, konuşmasını yaşadığı sağlık sorunları nedeni ile genel kurul kararı alındığını açıklayarak sürdürdü. Boşnak, yeni seçilecek kişilerin bıkmadan başkanlarına saygılı olmalarını temenni etti. Daha sonra genel kurul toplantısını yönetecek olan divan kurulunun oluşturulması için eski Gümölcine Türk Gençler Birliği başkanlarından Arif Hüseyin’i başkan olarak üyelere önerdi. Bu öneri tüm üyeler tarafından kabul edildi. Divan kurulu oluşturulduktan sonra başkan Mustafa Boşnak divan kurulu başkanına Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi genel başkanlık görevini bıraktığını bildirdi. Mustafa Boşnak daha sonra, DEBP’in merhum lideri Dr. Sadık Ahmet’in nurlar içinde uyuması temennisinde bulunarak herkesi bir dakikalık saygı duruşuna davet etti. Boşnak, konuşmasını tamamlarken, partinin yeni döneminde genel başkanlığa Mustafa Ali Çavuş’u önerdi.

Mustafa Boşnak’dan sonra divan kurulu başkanı Arif Hüseyin de bir konuşma yaptı. Arif Hüseyin DEBP’in azınlık olarak yaşatılması gerektiğini ve azınlığın bu ülkede söz sahibi olması gerektiğini belirtti. Son dönemlerde azınlıklar ile ilgili alınan kararlarda pasif kaldığını, ancak artık bir şeyler yapma zamanının geldiğini ifade etti. Ayrıca, yeni seçilecek kişilere partinin geleceğiyle ilgili bazı önerilerde bulundu. Bu önerilerin en dikkat çekenini, yapılan araştırmalara göre partinin resmi olmadığını ortaya çıktığını bildirdi ve bu konunun ilk iş olarak araştırılması gerektiğini belirtti. Arif Hüseyin, son olarak gelecek olan yeni yönetimin partiye yeni üyelerin akışının en kısa zamanda hızlı bir şekilde sağlamaları gerektiğini dile getirdi. Arif Hüseyin konuşmasından sonra görüş ve öneri bölümüne geçildi. Söz alan üyeler bazı üyeler partinin geleceğiyle ilgili bazı önerilerde bulundular. Daha sonra, DEBP’in yeni genel başkanının ve merkez yürütme kurulu üyeleri seçimine başlandı. Genel başkanlığa sadece Mustafa Ali Çavuş aday oldu. Başka bir adayın çıkmaması sonucu Mustafa Ali Çavuş toplantıya katılan üyeler tarafından DEBP’in yeni genel başkanı seçildi. Genel başkanlığa seçilen Mustafa Ali Çavuş söz alarak şunları söyledi:

³²⁷ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümölcine, 21.04.2017.

Bugün tarihi bir gün yaşıyoruz. DEBP bildiğiniz gibi 1991 yılının en zor günlerinde merhum Dr. Sadık Ahmet tarafından kurulmuş ve büyük badireler atlatmış bir partidir. Biz gençler olarak geçmişi sorgulamadan bu mirası sahipleniyoruz. Azınlığın uğradığı haksızlıkları gündeme getirmeliyiz. Azınlığımıza PASOK, YDP, KKE ve SİRİZA gibi virüsler bulaşmıştır. DEBP, bundan sonra partiye gönülden destek verenlerin partisi olacaktır. Bu mirası en üst seviyeye taşıyabilmemiz için herkesi üye olmaya davet ediyorum. Ayrıca sizlere bir önerim olacaktır. Eski genel başkanımız Mustafa Boşnak'ın partimizin onursal başkanı olarak seçilmesini sizlere öneriyorum. Sözlerimi tamamlarken son olarak her şey Batı Trakya için diyorum³²⁸.

Yeni genel başkan Mustafa Ali Çavuş'un önerisi üyeler tarafından kabul edilerek, Mustafa Boşnak partinin onursal başkanı seçildi. Son olarak, merkez yürütme kuruluna üye olmak isteyenler belirlendi. Merkez yürütme kuruluna çoğu gençlerden oluşan 46 kişi üye oldu ve seçildiler.

Bu genel kurula yoğun bir katılım olmasa da katılımcıların çoğunun gençlerden oluşması ve bu gençlerin Merkez yürütme kurulunda görev almaları partinin geleceği için umut vericidir. Mustafa Ali Çavuş ve arkadaşları, sessiz geçen uzun bir sürecin ardından partinin yeniden aktif hale gelebilmesi için oldukça önemli adımlar attılar.

Bu kongrede 46 Kişilik Merkez Yürütme Kurulu Üyeleri şu isimlerden oluştu:
 1.Murat Yunus (Kurcalı) 2.Bekir Mustafaoğlu (Güreci) 3.Mahmut Hüseyin (Hotalılar)
 4.İsmail Güvey (Makıf) 5.Arif Hüseyin (Gümülcine) 6.Sait Paşalı İsmail (Üntren) 7.Rıdvan Durhan (Gümülcine) 8.İbrahim Halil Hasan (Gümülcine) 9.Ahmet Hasan (Karagözlü) 10.Necat Ahmet (Gümülcine) 11.Özcan Aliosman (Delinasufköy) 12.Mehmet Ali Erkan (Taşkınlar) 13.Mustafa Aliçavuş (Kalfa) 14.Feyzullah Hasan Kahya (İskeçe) 15.Ramadan Molla (Musacık) 16.Şerif Aliosman (Delinasufköy) 17.İlhan Tahsin (Gümülcine) 18.Raif Usta (İskeçe) 19.Mustafa Trampa (İskeçe) 20.Ozan Ahmetoğlu (İskeçe) 21.Ahmet Kara (İskeçe) 22.Ramadan Duban (İskeçe) 23.Hüseyin İstanbullu (Büyük Müsellim) 24.Hasan Hasan (Payamdere) 25.Orhan Mustafa (Ircan) 26.Recep Paçaman (Gümülcine) 27.Ali Pencal (Seçek) 28.Kemalettin Mümin Hasan (H. Mustafaköy) 29.Hüseyin Çapar (Güreci) 30.İsmet Tüccar (İskeçe) 31.İsmail Ahmet (Kozlukebiri) 32.Mehmet Emin (Gümülcine) 33.Koray Hasan (Salmanlı) 34.Serhat Nuri (Kurcalı) 35.Ender Ali Çavuş (Yahyabeyli) 36.Ali Salih (Küçük Müsellim) 37.Kadir Hüseyin (Dolapçılar) 38.İkbal Karasalihosman (Sirkeli) 39.Fikret Dağlı (Salmanlı) 40.Sedat Ali (Bulduklı) 41.Metin Hacıosman (Uysallı) 42.İbdereli Hasan (Eşekçili) 43.Hüseyin

³²⁸ "Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi'nde Yeni Dönem", <http://archive.is/R9nA> (29.05.2018);

Yoluç (Hemetli) 44.Mehmet Ali Aga (Kalenderköy) 45.Mehmet İlhan (Susurköy) 46.Ahmet Feridun (Melikli)³²⁹.

Yönetim Kurulu: 1- Mustafa Ali Çavuş, 2- Ali Pencal (Asbaşkan), 3- Hüseyin Çapar Hasan (Asbaşkan), 4- Hasan Hasan (Asbaşkan), 5- Ozan Ahmetoğlu (Asbaşkan), 6- Necmi Abdülrezzak (Genel Sekreter), 7- Koray Hasan (Kasadar), 8- Kemalettin Mümin Hasan (Üye), 9- İsmail Ahmet (Üye), 10- Murat Yunus (Üye), 11- Mustafa Trampa. Yedek Üyeler: 1- Özcan Aliosman, 2- Ramadan Molla, 3- Hüseyin İstanbullu, 4- Metin Hacı Osman.

Disiplin Kurulu: 1- Mehmet Emin (Başkan), 2- Bekir Mustafaoğlu (Üye), 3- Mahmut Hüseyin (Üye).

Denetim Kurulu: 1- Fikret Dağlı (Başkan), 2- İsmet Tüccar (Üye), 3- Mehmet Aliaga (Üye)³³⁰.

2.4.6. 6. Genel Kurul (22 Mayıs 2016)

DEBP'in, 22 Mayıs 2016 tarihinde parti genel merkezinde gerçekleşen olağan kongresine azınlık kuruluşlarının temsilcileri, parti üyeleri ve davetliler katıldı.

Genel kurulda, ilk olarak divan heyeti seçildi. Divan başkanlığına Sami Toraman, yazmanlıklara ise Ferhan Hasan ve Semra Hüseyin getirildi.

Genel kurul, Dr. Sadık Ahmet ve bu davaya hizmet edip, ahirete göç edenler için bir dakikalık saygı duruşuyla başladı. Ardından, Dr. Sadık Ahmet'in hayatı ve DEBP'in beş yıllık yapılanma sürecini içeren bir video izletildi. Video gösteriminden sonra protokol konuşmalara geçildi. İlk olarak DEBP'in Onursal Başkanı Işık Sadık Ahmet söz alarak şunları söyledi:

Dr. Sadık Ahmet yaşatma uğruna, yaşama sevdasından vazgeçen yiğitlerdendi. Onunla gurur duyuyorum. Dr. Sadık Ahmet'in fikirlerine gençlerin sahip çıktığını görmekten çok mutluyum. Şehit Dr. Sadık Ahmet Batı Trakya Türk toplumunun lideriydi. Bu değişmez gerçek bugün bile bazı insanları korkutmaktadır. Kaza yaptığımız aracı bile çalmak gerektiğine inandılar. Vefat ettiği arabayı yok etseler bile, yüksek şahsiyetini asla yok edemezler. O arabayı istiyoruz. Her şeyimizi, hatta bizleri bile yok edebilirler. Ama ruhlardaki manevi makamında taht kurmuş olan Dr. Sadık Ahmet'i asla yok edemezler. Ben o çalınan, eşimin, kızımın, oğlumun kanının bulaştığı

³²⁹ "DEB hasta yatağından kalkıyor", *Birlik*, Yıl 3, Sayı 155, 15 Temmuz 2010, ss. 8-9.

³³⁰ "D.E.B Partisinin yeni başkanı Mustafa Aliçavuş oldu.", *Rodop Rüzgarı Dergisi*, Yıl 3, Sayı 34, Temmuz 2010, ss. 22.

arabayı istiyorum. O benim malımdı. Benim canımı ve malımı korumakla mükellef olan devlet, onu bulmakla yükümlüdür³³¹.

Işık Sadık Ahmet'in ardından, Batı Trakya Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve İskeçe Müftüsü Ahmet Mete ve Eyalet Başkan Yardımcısı Mustafa Katrancı da söz alarak protokol konuşmaları tamamlandı. Ardından genel kurula katılmayan, ABTTF Başkanı Halit Habipoğlu, IRCICA Genel Direktörü Dr. Halit Eren, Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif ve EFA Başkanı François Alfonsi'nin mesajları okundu.

Genel kurulun görüşler ve istekler bölümünde ilk olarak söz alan DEBP Genel Başkan Yardımcısı ve İskeçe İl Teşkilatı Sorumlusu Ozan Ahmetoğlu, DEBP'in tüm organlarıyla birlikte Batı Trakya Türk azınlığının en aktif kurumu olduğunu söyledi ve AP seçimlerinde destek veren azınlık üyelerine teşekkür etti. Bu bölümde, Hüseyin Yazıcı, Genel Başkan Yardımcısı Hasan Hasan, partinin kurucu üyelerinden Orhan Mustafa ve Sadık Sadık, BTAYTD Başkanı Avukat Ahmet Kara, GTGB Başkanı Koray Hasan, İskeçe Türk Birliği Asbaşkanı İsmet Tüccar söz aldılar ve genel kurulu selamlayarak, hayırlı olması dileğinde bulundular³³².

Son olarak DEBP Genel Başkanı Mustafa Ali Çavuş söz aldı ve şunları söyledi:

2008 yılında arkadaşlarımla birlikte bir rüya gördük ve DEBP'i yeniden canlandırmaya karar verdik, böyle gelmiş, böyle gidemez dedik. 2010 yılında göreve geldikten sonra DEBP'i yeniden yapılandırmak üzere meşakkatli bir çalışmanın içine girdik, mahalle mahalle, köy köy, İskeçe, Meriç, Dimetoka, Selanik ve Gümülcine bölgelerini gezdik ve DEBP'in neden siyaset sahnesinde olması gerektiğini anlattık. Bununla da yetinmeyip uluslararası kuruluşlara EFA ve FUEN'e üye olduk. 7 Aralık 2015 tarihinde saldırıya uğradık, bizi susturmak istediler, bunun için parti binasının camlarını kırdılar, maddi hasar her zaman yerine gelebilir ancak bizi en çok rahmetli liderimiz Dr. Sadık Ahmet'in içinde can verdiği arabanın çalınması üzdü. Aradan altı ay geçmesine rağmen devlet yetkilileri hiçbir ilerleme kaydedemedi. Araba alınırken burada bir anahtar düşürülmüş, buradan nasıl bir sonuca gidilemedi çok merak ediyoruz. Bizim için manevi değeri yüksek olan bu aracın bulunmasını istiyoruz. Eğer bu araba bulunmazsa rahmetli liderimizin ölümünden de devlet sorumlu olacaktır. Azınlık adına çok zor günler yaşadık, EFA ile birlikte ortak bir çalışma sayesinde hem AP Parlamentosu'ndaki milletvekillerine sorunlarımızı içeren bir mektup gönderdik, hem de AB Komisyonu'na soru önergesi sunuldu. DEBP dolaylı da olsa Avrupa Parlamentosu'ndadır. 2019 yılına kadar görevde olacağız ve bu üç yıl içerisinde mecliste olmak için çalışacağız. Geçen hafta Cumhurbaşkanı buradaydı, bize resmi bir davetin yapılmaması bizleri üzdü. Bu durumu

³³¹ "Deb Partisi kongresi büyük katılımı ile gerçekleşti", *Gündem*, Yıl 19, Sayı 979, 27 Mayıs 2016, ss. 6-7.

³³² "Deb Partisi 4. Olağan Genel Kongresi", <http://www.debpartis.org/indexY.php?s=detay&id=4357> (30.05.2018)

kınıyorum. Oradaki bir fotoğrafta Cumhurbaşkanı ve ANEL Partisi yetkilileri bir arada gördüm. Aynı zamanda Atina'ya da seslenmek istiyorum, azınlığımız oylarını ANEL'e vermiyor, hiç kimse bu Cumhurbaşkanı da olsa, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nı terbiye etmeye kalkmasın. Azınlığımız haklarını, kanunları ve kuralları çok iyi biliyor. Batı Trakya Türklerini bu ülkeye emanet edenler, insanlarımızı köle olsunlar diye bırakmadılar. Haklarımız için ve çalınan araba için Lozan ile rahmetli liderimizin ölüm yıldönümü olan 24 Temmuz günü partiden kabre kadar demokratik bir halk yürüyüşü yapmalıyız. Bugün bizi yalnız bırakmayan tüm katılımcılara teşekkür ediyorum. Sözlerime son verirken, bugüne kadar görev yapmış ancak ebediyete göç etmiş olan rahmetli liderimiz Dr. Sadık Ahmet ve Mustafa Mustafa (Boşnak) amca başta olmak üzere herkese Allah'tan rahmet diliyor, hayatta olanlarına teşekkür ediyorum³³³.

Daha sonra seçime geçildi. Mustafa Ali Çavuş 827 oy alarak, yeniden DEBP Genel Başkanı seçildi. Genel kurulda elli kişilik MYK aday listesi de aynı sayıda oy alarak seçildi³³⁴.

Genel kuruldan sonra, 31 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleşen ilk Merkez Yürütme Kurulu toplantısında görev dağılımı yapıldı. Buna göre görev alan kişiler, görev ve sorumlulukları şöyledir:

DEBP Yönetim Kurulu: Mustafa Ali Çavuş Genel Başkan, Ahmet Kara Başkanvekili Siyasi ve Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Ozan Ahmetoğlu Basın ve Medyadan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Başkan Danışmanı, Aydın Ahmet Genel Sekreter-Teşkilatlardan Sorumlu Genel Başkan Baş Danışmanı, Raif Usta Azınlık ve İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Bekir Mustafaoğlu Çevre ve Doğa Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Ramadan Duban Eğitim İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Burhan Hasan Ekonomi İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Refika Memet Adem Sosyal İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Leyla Salihoğlu Uluslararası İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Mutlu Osman Mustafa Uluslararası İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Erdi Şerif Tarım ve Hayvancılıktan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, İsmet Tüccar Kültürel İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı, Duygu Mustafa Kadın Kolları Başkanı, Murat Ahmet Gençlik Kolları Başkanı, Yeşim Hasan Yönetim Kurulu Üyesi, Sümeyye Hasan Yönetim Kurulu Üyesi,

³³³ "Deb Partisi 4. Olağan Genel Kongresi", <http://www.debpertisi.org/indexY.php?s=detay&id=4357> (30.05.2018)

³³⁴ "Deb Partisi 4. Olağan Genel Kongresi", <http://www.debpertisi.org/indexY.php?s=detay&id=4357> (30.05.2018)

Ayşe İbrahim Yönetim Kurulu Üyesi Danışman: Özcan Aliosman Genel Başkan Basın ve Medya Danışmanı³³⁵.

Komisyonlar: Metin Hacı Osman Tarım ve Hayvancılık Komisyonu Başkanı, Hüseyin H. Mehmet Azınlık ve İnsan Hakları Komisyonu Başkanı, Hüseyin Baltacı Sağlık, Gençlik, Spor ve Kültür Komisyonu Başkanı, Onur Hint Ekonomi ve İstihdam Komisyonu Başkanı Disiplin Kurulu: Mehmet Emin, Serhat Nuri, Müjdat Kara Hasan Denetleme Kurulu: Cihat Şerif, Erdal Hasan, Esra İsmail³³⁶.

2.5. DEBP'in Genel Başkanları

DEBP'in kongrelerinden yukarıda söz ettik. Bazı özel durumlarda genel kurul yapılmadan, merkez kurul kararı ile de genel başkan seçimi yapılmıştır. Işık Sadık Ahmet ve Mustafa Boşnak gibi. DEBP'in kuruluşundan günümüze kadar görev yapan genel başkanları ve görev süreleri şöyledir:

- 1- Dr. Sadık Ahmet (12.09.1991-24.07.1995),
- 2- Işık Sadık Ahmet (07.10.1995-13.12.1999),
- 3- Nazmi Arif (13.12.1998-14.02.1999),
- 4- Ahmet Hacıosman (14.02.1999-16 Eylül 2007),
- 5- Mustafa Boşnak (16.09.2007-11.07.2010)
- 6- Mustafa Ali Çavuş (11 Temmuz 2010-22 Mayıs 2016) ve (22 Mayıs 2016-Devam Ediyor)

2.5.1. Dr. Sadık Ahmet³³⁷

Batı Trakya'nın lideri Dr. Sadık Ahmet'in kısa biyografisi şöyledir:

Dr. Sadık Ahmet, 7 Ocak 1947 tarihinde Gümölcine'ye bağlı Küçük Sirkeli köyünde dünyaya geldi. İlköğrenimini kendi köyünde, ortaokul ve liseyi de Gümölcine Celal Bayar Lisesi'nde tamamladı. 1966-67 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini kazandı ve bir yıl okuduktan sonra Selanik'teki Aristotelion Üniversitesi Tıp Fakültesine geçiş yaptı. Buradan 1974 yılında Tıp Doktoru olarak mezun oldu. Mezuniyet sonrası 34,5 ay süren askerliğini de tamamladı. Terhisinden hemen sonra mecburi hizmetini yapmak için başvurdu

³³⁵ "Deb Partisi'nde Görev Dağılımı" <http://www.debpartis.org/indexY.php?s=detay&id=4412> (30.05.2018)

³³⁶ "Deb Partisi'nde Görev Dağılımı" <http://www.debpartis.org/indexY.php?s=detay&id=4412> (30.05.2018)

³³⁷ Dr. Sadık Ahmet ile ilgili geniş bilgi için bkz. Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Bursa 2012; Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, ss. 93-109; Dr. Sadık Ahmet'in fotoğrafı için bkz. Ek-17.

ve Orta Yunanistan'a (Agrinio) gönderildi. Bir yıl süren zorunlu hizmetinden sonra Karditsa-Kastanya'da da görev yaptı. 1978 yılında Gümülcine'ye geri döndü.

7 Ekim 1978'de İskeçe'de kırtasiye işi ile uğraşan Ali Molla'nın kızı Işık Müminoğlu ile evlendi. Sadık-Işık çiftinin Levent ve Funda isminde iki çocukları oldu. Gümülcine Devlet Hastanesi'nde hem çalışıp, hem de ihtisasını tamamladı. 1984 yılında Operatör Doktor ünvanını aldı. Azınlık sorunlarıyla bu dönemde ilgilenmeye başladı. 5 Eylül 1985 tarihinde Almanya'nın Frankfurt şehrinde dernekler arası ortak toplantıda Almanya ve Batı Trakya çapında bir imza kampanyası başlatma kararı alındı. Bu kampanyanın amacı, azınlığın mevcut sorunların sorunlarının çözülmesi için Yunan Parlamentosuna başvurmaktı. Eğer bu başvuru sonuçsuz kalırsa, bu defa sorunlar Strasburg'a taşınacaktı. Almanya'da alınan bu kararı, Batı Trakya Yüksek Azınlık Kurulu 1986 yılında benimseyince Dr. Sadık Ahmet tek başına Batı Trakya'da bir imza kampanyası başlattı. Dr. Sadık Ahmet'in de amacı sorunları Atina'ya ve daha sonra Dünya'ya duyurmaktı. Yaklaşık 15.000 imza topladığı sırada, 9 Ağustos 1986 tarihinde Dedeoğaç Miri kavşağında Yunan Trafik Polisleri durdurularak, aracı arandı ve aracında bulunan 1500 kadar imzanın sahte olduğu iddiasıyla tutuklandı. Yönetim imza kampanyasından rahatsız olduğu çok açıktı.

İngilizce, Fransızca ve Yunanca bilen Dr. Sadık Ahmet, hem ulusal hem de uluslar arası alanlarda hak arama mücadelesi veriyordu. 25 Eylül 1987 yılında Selanik'e tek başına giderek Demokrasi ve İnsan Hakları konulu Uluslararası bir toplantıda delegelere Batı Trakya sorunlarını anlatan bir broşür dağıttı. O dönemin önemli olaylarından olan İskeçe İnhanlı'daki soydaşların topraklarının Rumlar tarafından işgaline karşı düzenlenen oturma eylemine katıldı. 24 Haziran 1988 tarihinde Selanik Üç Hakimli Mahkemesi imza kampanyasından dolayı Dr. Sadık Ahmet'e 30 ay hapis ve 100 bin Drahmi para cezası verdi, karar temyiz edildi. İki kez süresiz ertelenme kararı çıktı.

Dr. Sadık Ahmet, 18 Haziran 1989 seçimlerinde Batı Trakya Türklerinin ilk bağımsız milletvekili seçildi. Ancak, ülkede istikrar sağlanamadığı için yeniden seçime gidildi. Dr. Sadık Ahmet başvuru evrakında eksiklik bahanesiyle 5 Kasım 1989 seçimlerine katılmadı. 5 Kasım seçim çalışmalarında "Türk Azınlığı" tabirini kullandığı için, 25-26 Ocak 1990 tarihinde yargılanarak, tutuklandı ve 18 ay hapis cezasına çarptırıldı. 64 gün ceza evinde yattıktan sonra kalan cezası paraya çevrilerek, serbest kaldı. Yunanistan'daki siyasi istikrarsızlık yüzünden seçimler yenilendi. 8 Nisan 1990 seçimlerine hapisneden aday oldu ve ikinci kez bağımsız milletvekili seçildi. 12 Eylül 1991 tarihinde Batı Trakya

Türklerinin ilk ve tek siyasi partisi olan Dostluk Eşitlik ve Barış partisini kurdu. 10 Ekim 1993 tarihindeki seçimlere %3 barajı getirilmesine rağmen Dr. Sadık Ahmet yeniden bağımsız olarak girdi ve yeterli oyu fazlasıyla almasına rağmen ülke genelindeki %3'lük barajı aşamadığı için milletvekili seçilemedi. Dr. Sadık Ahmet, artık milletvekili değildi ama siyasi bir liderdi. Batı Trakya Türkleri onu öyle kabul etti. Dr. Sadık Ahmet, 24 Temmuz 1995 Pazartesi günü Lozan Antlaşması'nın yıl dönümünde şaibeli bir trafik kazasıyla hayatını kaybetti. Dr. Sadık Ahmet'in vefatı Batı Trakya ve tüm Türk Dünyası'nda derin üzüntüye sebep oldu. Sadık Ahmet, binlerce Batı Trakya Türkünün katıldığı büyük bir cenaze töreniyle Gümölcine Kahveci Mezarlığı'nda toprağa verildi. Siyasi birikimi, bilgisi ve liderlik vasıfları güçlü olan Dr. Sadık Ahmet bugün Batı Trakya Türk toplumunda, uluslararası arenada ve Türk Dünyası'nda mücadelesiyle düşünceleriyle yerini almış ve yaşatılmaya devam etmektedir³³⁸.

2.5.2. Işık Sadık Ahmet³³⁹

Işık Müminoğlu, 25 Ağustos 1959 tarihinde İskeçe'de doğdu. Işık Müminoğlu'nun annesi Nakiye Ali Molla, babası Mümin Ali Molla'dır. Babası kırtasiyecilik yaparak geçimini sağlamaktadır. Işık Müminoğlu'nun, Ali isminde Alsamar Mermer Fabrikasını işleten makine mühendisi bir ağabeyi vardır. Işık Müminoğlu, ilk öğrenimini İskeçe Merkez İlkokulunda, Orta öğrenimini ise yine İskeçe'de bulunan Muzaffer Salihoğlu Azınlık Ortaokul ve Lisesinde tamamladı.

Işık Hanım, 7 Ekim 1978'de Dr. Sadık Ahmet ile evlendi. Işık-Sadık çiftinin, 29 Eylül 1979'de Levent isminde bir oğlu, 24 Nisan 1982'de de Funda isminde bir kızı oldu.

Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra, 07 Ekim 1995 tarihinde toplanan DEBP Merkez Kurulu tarafından partinin genel başkanı seçildi. Işık Sadık Ahmet, genel başkanlık görevini 13 Aralık 1998 tarihinde Nazmi Arif'e devretmiş, kendisi Onursal Başkan olarak kalmıştır.

Işık Sadık Ahmet, uzun yıllar olayların içinde bulunarak birçok zorluğa göğüs germiş ve merhuma her zaman yardımcı olmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin sorunlarını duyurmak amacıyla gittiği konferans, sempozyum ve panel gibi etkinliklere

³³⁸ Özkan Özpak, a.g.t., ss. 93-109; Mehmet Koca, a.g.e., ss. 39-346; Dr. Sadık Ahmet - Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucusu www.debpartis.org/indexY.php?s=sadikahmet (03.06.2018).

³³⁹ Işık Sadık Ahmet'in fotoğrafı için bkz. Ek-19

katılarak, dünyadaki bir çok yere gitmiştir. Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra da böyle etkinliklere gitmeye devam etmektedir. Işık Sadık Ahmet, Türk Dünyası Kadınları Dostluk ve Dayanışma Derneği Balkan Türk Kadın Yürütme Kurulu Başkan Yardımcılığını da yürütmektedir. Yaşamını İstanbul'da sürdüren Işık hanım, İngilizce ve Yunanca bilmektedir.

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, bu yıl Batı Trakya Türklerinin lideri merhum Dr. Sadık Ahmet'in eşi Işık Sadık Ahmet'i 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında Yılın Kadını seçti³⁴⁰.

2.5.3. Nazmi Arif³⁴¹

Nazmi Arif, 14 Nisan 1961'de Gümülcine'ye bağlı Kurcalı köyünde doğmuştur. İlkokulu kendi köyünde, Ortaokul ve Lise eğitimini Gümülcine Celal Bayar Azınlık Lisesi'nde tamamlamıştır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anadolu Üniversitesi (AÖF) İlahiyat ve Anadolu Üniversitesi (AÖF) Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur.

1987 yılından 1992 yılına kadar Türkiye Gazetesi Dış Haberler Bölümünde Balkanlardan Sorumlu Gazeteci-Muhabir olarak çalışmıştır. Yugoslavya'nın parçalanması esnasında Bosna Hersek'te, Türkiye Gazetesi'nin "Savaş Muhabiri" olarak görev yapmıştır. Nazmi Arif'e Bosnalı vatandaşlara verdiği destek ve katkılarından ötürü "Saraybosna Fahri Hemşehrilik Berati" verilmiştir.

1992-1996 yılları arasında KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığında Enformasyon Görevlisi ve Cumhurbaşkanlığı Danışmanı olarak görev yapmış, aynı zamanda KKTC Devlet Televizyonu olan Bayrak Radyo Televizyonunda Rumca-Yunanca dilinde haber ve yorum programları hazırlayıp sunmuştur. Yine bu dönemde Türkiye'de basılan Akşam gazetesinin temsilciliği görevini de üstlenmiştir.

1996 ile 1999 yılları arasında İhlas Haber Ajansı'nın Türkiye Gazetesi'nin ve TGRT Televizyonu'nun Atina muhabirliklerini ve bu kurumların Yunanistan temsilciliğini üstlenmiştir.

1997 yılında Batı Trakya Türklerine yönelik olarak çıkarmaya başladığı "Özgür Balkan Gazetesi"nin sahipliği ve genel yayın yönetmeliğini 2005 yılına kadar sürdürmüştür.

³⁴⁰ "Bursa Şubemizden Işık Sadık Ahmet'e Ödül" www.btdd.org.tr/haberler/subelerden-haberler/bursa-subemizden-isik-sadik-ahmete-odul.html (06.06.2018)

³⁴¹ Nazmi Arif'in fotoğrafı için bkz. Ek-20

Dr. Sadık Ahmet'in kurduğu "Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi"ni yeniden yapılandırma göreviyle Genel Başkan olmuştur. Üç ay gibi kısa bir süre içinde çok sayıda yeni üyeyi partiye kazandırmıştır.

2006 yılında T.C. Kültür Bakanlığı'nın Turist Rehberliği kursuna katılarak "Profesyonel Turist Rehberliği Diploma ve Kokartımı" olarak 2011 yılına kadar Yunanca Turist Rehberliği yapmıştır.

2011 yılında bir yıllık Avukatlık Stajına başlayıp, 28 Aralık 2012 tarihinde Avukatlık Ruhsatını almıştır. Halen İstanbul Barosuna kayıtlı Avukat olarak çalışmaktadır. Nazmi Arif, Yunanca, İngilizce ve Arapça bilmektedir.

Nazmi Arif'e, 1 Eylül 2012 tarihinde Dostluk Eşitlik Barış Partisi'nin 21. Kuruluş Yıldönümü kutlamalarında DEB Partisi'nin logosunu taşıyan bir teşekkür plaketi sunulmuştur³⁴².

2.5.4. Ahmet Hacıosman³⁴³

Ahmet Hacıosman, 1 Ocak 1958 tarihinde Gümölcine'nin Mastanlı mahallesinde doğdu. Babası Raif Bey ve annesi de Ayşe Hanım'dır. Ailesi geçimini çiftçilik yaparak sağlamaktadır. İlkokulu bu mahalledeki okuyan Ahmet Hacıosman, orta öğrenimini Medrese-i Hayriye de sürdürmüş, lise eğitimini ise Türkiye'de Balıkesir İmam Hatip Lisesi'ni yatılı okuyarak 1980 yılında tamamlamıştır. Lisans eğitimini, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 1980-1984 yılları arasında tamamlayarak memleketine geri dönmüştür. Fadile Ali Oğlu ile evlenen Hacıosman'ın, Enise isminde bir kızı ve Enes isminde de bir oğlu vardır. Azınlık meselelerine yoğunlaşan Ahmet Hacıosman, siyasete ilk olarak 1986 yılında yapılan yerel seçimlerde belediye meclis üyesi seçilerek girmiştir. Bu tarihte, meclis üyeliği ile birlikte müftülük kadrosunda vaiz olarak da görev yapmıştır. Ahmet Hacıosman, Azınlığın neredeyse tüm kurumlarında görev almıştır. 8 Nisan 1990 yılı genel seçimlerinde Güven Listesi'nden Dr. Sadık Ahmet ve Mustafa Hafız Mustafa'nın ardından 3. sırada milletvekili adayı olmuştur.

DEBP kurucu üyesi ve kurulduğu 1991 yılından 1997 yılına kadar genel sekreterliğini yaptı. 14 Şubat 1999 tarihinde yapılan genel kurulda DEBP genel başkanı seçildi. 2002 yılında parti başkanlığı devam ederken, Rodop İl Meclisi seçimlerinde Rodop-

³⁴² Nazmi Arif'in Biyografisi bizzat kendisinden temin edilmiştir.

³⁴³ Ahmet Hacıosman'ın fotoğrafı için bkz. Ek-21

Evros genişletilmiş bölgede en çok oy (15.000) alan aday olmuştur. İl Meclisindeki görevi, 2003 yılından Eylül 2007 yılına kadar Vali Yardımcısı olarak devam etmiştir. DEBP başkanlığı döneminde PASOK ile iyi ilişkiler kuran Ahmet Hacıosman, 2007 yılı seçimlerinde bu partiden Rodop Milletvekili adayı gösterilince DEBP genel başkanlığından istifa etmiştir. Ahmet Hacıosman, Eylül 2007, Ekim 2009, Mayıs 2012 ve Haziran 2012 olmak üzere toplamda 4 kez milletvekili olarak seçilmiştir³⁴⁴. Rodop ili eski milletvekili Ahmet Hacıosman, Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ)'nin 19 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen olağan genel kurulunda başkan seçildi ve halen bu görevine devam etmektedir³⁴⁵.

2.5.5. Mustafa Mustafa (Boşnak)³⁴⁶

Mustafa Boşnak, 20 Ekim 1932 tarihinde Gümülcine'ye bağlı Küçük Müsellim köyünde doğdu. İlkokulu köyünde tamamlayan Mustafa Boşnak, yaşamını köyünde çiftçilik yaparak sürdürdü. Politikaya girişi, yerelde Kozlukebiri Belediye Başkan Yardımcılığı ve Meclis Üyeliği ile oldu³⁴⁷. Daha sonra Dr. Sadık Ahmet'in yanında yer alıp, imza kampanyasına destek vermiş ve DEBP'in kurucu üyelerinden olmuştur. Asıl ismi, Mustafa Mustafa'dır. Ancak, "Boşnak Mustafa" ya da "Mustafa Boşnak" olarak bilinir. "Boşnak", ailenin geçmişten gelen lakabıdır³⁴⁸.

Mustafa Boşnak, Raife Arif ile evlenir. Bu evlilikten, Cahit isminde bir oğlu ve Nazmiye isminde bir kızı olur. Boşnak, dört torun sahibi olmuştur. Oğlu Cahit'in Gökhan ve Mustafa isminde oğulları, kızı Nazmiye'nin ise Hatice ve Canan isminde kızları olmuştur³⁴⁹.

Mustafa Boşnak, Batı Trakya'da Yunan baskılarına karşı düzenlenen mitinglerde daima en ön saflarda yer alarak kendini topluma adanmış, cesur, dürüst ve fedakar bir kişiydi. Boşnak, 29 Ocak Olayları'nda Gümülcine'ye yürümek isterken Kafkasköy Kavşağı'nda

³⁴⁴ Özer Hatip, a.g.e., ss. 150-153.

³⁴⁵ "BAKEŞ'in yeni başkanı Ahmet Hacıosman", *Gündem*, Yıl 20, Sayı 1016, 28 Nisan 2017, s. 4.

³⁴⁶ Mustafa Boşnak'ın fotoğrafı için bkz. Ek-22

³⁴⁷ Ahmet Hacıosman ile mülakat, BAKEŞ Genel Merkezi, Gümülcine, 23.05.2018.

³⁴⁸ Cahit Mustafa (Boşnak) ile mülakat, Küçük Müsellim, 11.06.2018.

³⁴⁹ Cahit Mustafa (Boşnak) ile mülakat, Küçük Müsellim, 11.06.2018.

gösterdiği üstün cesaretle dikkat çekmiş, dövülmüş, yaralanmış ve DEBP'in zor zamanlarında önemli görevlerde bulunmuştu³⁵⁰.

Ahmet Hacıosman, 16 Eylül 2007 seçimlerinde PASOK'tan milletvekili adayı olması üzerine DEBP'in genel başkanlığından istifa etmiştir. Bu durum üzerine, partinin kurucu üyelerinden olan Mustafa Boşnak, 75 yaşındayken geçici genel başkan olmuştur. Boşnak, bu görevi çok zor şartlar altında 3 yıl sürdürmüştür. Yukarıda söz ettiğimiz gibi özellikle ekonomik sıkıntılardan dolayı çok zorluklar yaşamıştır. Parti bürosunun kirasını ödeyebilmek için takvim basma, geziler düzenleme gibi faaliyetlere girişmek zorunda kalmıştır. Ekonomik sorunların yanı sıra sağlık sorunlarıyla da mücadele eden Boşnak, görevi bırakacağını belirtince, partinin mevcut yönetim kurulu olağanüstü genel kurul toplantısı kararı aldı. 11 Temmuz 2010 tarihinde genel başkanlığı, seçimi kazanan Mustafa Ali Çavuş'a devretmiştir. Bundan, bir ay sonra 11 Ağustos 2010 tarihinde 78 yaşındayken vefat etti. Boşnak'ın cenazesi 12 Ağustos 2010 günü öğle namazını müteakiben Küçük Müsellim (Mikro Pisto) köyünde defnedildi.

2.5.6. Mustafa Ali Çavuş³⁵¹

Mustafa Ali Çavuş, 27 Ocak 1997 tarihinde Gümülcine'de doğdu. İlk öğrenimini Kalfa Türk Azınlık ilkokulu'nda tamamlamıştır. Daha sonra eğitimine Türkiye'de devam etmiş, Bursa Cumhuriyet Ortaokulu'ndan ve İstanbul Yeşilköy 50. Yıl Lisesi'nden mezun olmuştur. Eğitimini tamamladıktan sonra Yunanistan'a dönen Mustafa Ali Çavuş, 2002 ile 2010 yılları arasında Gümülcine Türk Gençler Birliği Genel Sekreterliği ve Gümülcine Türk Gençler Birliği İşletmecilik görevlerini yürütmüştür. DEBP'in Gençlik Kollarına 1997 yılında üye olmuştur. DEBP'i yeniden yapılandırmak amacıyla gençler olarak 2008 yılından 2010 yılına kadar ciddi hazırlık yapmışlardır. Nitekim, mevcut genel başkan Mustafa Boşnak'ın ikna olmasıyla 11 Temmuz 2010 tarihinde gerçekleşen olağanüstü genel kurulda DEBP'in genel başkanı seçilmiştir. Mustafa Ali Çavuş, genel kuruldan altı yıllığına genel başkanlık yetkisi almıştır. 22 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleşen olağan genel kurulda güven tazelemiş ve halen görevine devam etmektedir³⁵².

³⁵⁰ “Değerli Büyüğümüz, Mustafa Boşnak vefat etti”, <https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/degerli-buyugumuz-mustafa-bosnak-vefat-etti.html> (13.06.2018); Ahmet Hacıosman ile mülakat, BAKEŞ Genel Merkezi, Gümülcine, 23.05.2018.

³⁵¹ Mustafa Ali Çavuş'un fotoğrafı için bkz. Ek-23

³⁵² Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017; “Mustafa Ali Çavuş Dostluk Eşitlik Barış Partisi Genel Başkanı” <http://www.debpartis.org/indexY.php?s=baskan> (13.06.2018)

2.6. DEBP'in Programı

DEBP'in parti programı, Temel Haklar ve Siyasi İlkeler, Ekonomi, Kamu Yönetimi, Sosyal Politikalar ve Dış Politika olmak üzere beş ana başlık altında toplanmıştır.

Öncelikle, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın Lozan Barış Antlaşması'ndan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan haklarından yoksun bırakılan azınlık mensuplarının hukuka dayalı hak arama mücadelesi verebilmek amacıyla kurulan bu partinin Yunanistan'ın yasal bir partisi olduğu üzerinde durulmuştur. Partinin, azınlığın maruz kaldığı ayrımcı politikaları kamuoyuna anlatmak, resmi makamlarla iletişim yolları aramak ve hukuk zemininde kalarak haksızlıkları bertaraf etmek için çalıştığı da belirtilmiştir. DEBP, ülkenin Anayasasına, yasalarına, ülkenin yapmış olduğu uluslararası antlaşmalara saygı duymakta, Yunanistan'ın da bu uluslararası antlaşmalara saygılı olmasını hem parti hem de azınlık mensupları olarak beklemektedir. DEBP, Yunanistan'ın arzu etmesi durumunda topluma huzur, güven ve refah sağlayacak, geleceklerine güvenle bakmalarına öncülük edecek, dinamik ve vizyon sahibi siyasi düşünceler yaratılmasına parti olarak katkı vermeye hazır olduğunu açıklamıştır.

DEBP, Yunanistan'ın birlik ve bütünlüğünü, demokratik yapısını, devletin sosyal hukuk sistemini, demokratikleşmeyi, inanç özgürlüğünü, eğitim ve iş alanında fırsat eşitliğini savunmaktadır. Parti, tüm vatandaşları cinsiyetleri, etnik kökenleri, inançları ve dünya görüşleri ne olursa olsun ayırım yapmaksızın kucaklamak istemektedir. "Herkes özgür olmadıkça, kimse özgür değildir" ilkesi, partinin temel ilkelerindedir. Parti, bireyi bütün politikaların merkezine alarak demokratikleşmenin sağlanmasını, temel insan hak ve özgürlüklerini temin etmeyi ve korumayı en önemli ödevleri arasında saymaktadır. Başta düşünce, ifade, inanç, eğitim, örgütlenme ve teşebbüs özgürlükleri olmak üzere bütün sivil ve siyasi özgürlükleri, çoğulculuğun, barış ve uzlaşmanın temel şartı olarak görmektedir. Parti din, dil, mezhep, bölge, etnik köken ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün Yunanistan Cumhuriyeti vatandaşlarını birinci sınıf vatandaş olarak görür ve kucaklar. Partinin demokrasi anlayışında farklılıkların birbirine dönüşme mecburiyeti yoktur.

DEBP, kucaklayan, birleştiren, haklı zayıfları haksız güçlülere karşı koruyan bir yönetim anlayışına sahip olduğunu beyan etmektedir. Bu beyanlarını gerçekleştirmek için, evrensel ölçülerde hak ve özgürlüklere dayalı bir anlayışı tüm alanlara yayacak, ekonomi, dış politika, kültür, sanat, eğitim, sağlık, tarım ve hayvancılık gibi alanlarda çağdaş, akılcı,

gerçekçi ve uygulanabilir bir siyasi program sunmaktadır. Parti, bu program ile herkesin huzur ve mutluluğunu sağlamayı hedeflemektedir.

İşte DEBP tarafından sunulan bu programın içtenlikle benimsediği siyasi doğrultu ve önerilerle Yunanistan'ın, hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine dayalı demokratik bir yapıya kavuşturulması hedeflenmiştir.

DEBP programına göre, kaliteli hizmet üreten güçlü bir devlet hedeflenmektedir. Ülke bütünlüğüne saygılı, çoğulculuğa ve çok sesliliğe dayalı bir yönetim anlayışla, devletin bir orkestra şefi görevinde olacağını belirtmektedir. Düzenleyen, denetleyen, fırsat yaratan, teşvik eden ve yol gösteren bir devletin, yirmi birinci yüzyılın demokratik anlayışının bir gereği olduğu savunulmaktadır.

DEBP'in programı, büyümeyi ve yeni bir atılımı hedeflemektedir. Kamu harcamalarını disipline etmek, her düzeydeki israfın önüne geçmek, girişimciliği her yönüyle desteklemek, üretime dayalı bir kazanç sistemi tesis etmek, vergi tabanını genişletirken vergi oranlarını düşürmek, gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek, yoksulluğa ve her çeşit yolsuzluğa son vermek, verimliliği esas almak, programın ekonomik öncelikleri arasındadır. İnsanların sağlıklı, eğitilmiş, huzurlu olması, insanca yaşayabileceği bir hayat standardına kavuşturulması, yarınından emin, devletine, birbirlerine ve kendilerine güvenen bireyler haline getirilmesi için çaba göstereceklerini beyan etmektedirler.

Bu programın en önemli tarafı, eyleme dönüştürülemez söylemlere yer verilmemiş olmasıdır. Doğru, gerçekçi ve uygulanabilir olması, parti politikalarının tanımlayıcı özelliğidir. DEBP, gücünü halktan alan kadro hareketidir.

DEBP, bu programdaki ilkeler çerçevesinde Yunanistan'a hizmeti esas alır. Demokrasiye inanan, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, çoğulcu değerleri benimsemiş, ahlaki ve insani duygulara sahip, piyasa ekonomisine bağlı herkesi bu partinin çatısı altına davet ediyor³⁵³.

2.7. DEBP'in Tüzüğü

DEBP'in kuruluş aşamasında ilk olarak ismi, sonra logosu belirlenmişti. Daha sonra parti tüzüğünün hazırlanması için Yunan avukatlarla görüşülmüş, yüksek meblağlar talep edilince bu fikirden vazgeçilmişti. Bu yüzden, tüzüğün hazırlanması görevi Ali

³⁵³ DEBP Parti Programı, DEBP Genel Merkezi, Gümüllüne.

Müminoğlu'na verildi. Ali Müminoğlu, bir çok parti tüzüğünü incelemiş, 40 gün süren çalışma neticesinde taslak bir metin ortaya çıkarmıştı. Bu taslak metin, azınlık avukatlarından Adem Bekiroğlu, Sabahattin Emin Salepçi, Hasan Kasıkçıoğlu ve Hüseyin Ağa tarafından kontrol edilerek son halini almıştı. Tüzük, Necmi Abdürrezzak tarafından temize çekilerek, 12 Eylül 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'in imzasıyla Yunan Yüksek Mahkemesi (Areios Pagos) teslim edildi. Böylece, Batı Trakya'nın ilk ve tek partisi olan DEBP, 13 Eylül 1991 tarihinde resmen kurulmuş oldu³⁵⁴.

DEBP, kuruluşundan günümüze 13 Eylül 1991 tarihli tüzüğü³⁵⁵ esas alarak faaliyetlerini sürdürdü. Ancak, Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra tüzüğe uygun işleyiş bazen sekteye uğradı. Bu duruma, Işık Sadık Ahmet'in ve Mustafa Boşnak'ın tüzüğe uygun şekilde Merkez Kurul kararı ile geçici genel başkan seçilmelerinin ardından iki yıl içinde seçimli kongre yapılmaması örnek gösterilebilir³⁵⁶.

DEBP'in resmi web sayfasında³⁵⁷ güncel tüzüğü göremedik ve Genel Merkezden değişiklikleri ile birlikte güncel tüzüğü talep ettik. DEBP başkanvekili, siyasi ve hukuki işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı Avukat Ahmet Kara, 13 Eylül 1991 tarihi tüzüğün değişmediğini, sadece 11 Temmuz 2010 tarihinde gerçekleşen genel kurulda göreve gelen organların görev süresinin 6 yıl olduğuna dair geçici bir hüküm ile var olan tüzüğü tescil ettirdiklerini beyan etti³⁵⁸.

2.8. DEBP'in Yayın Organları

Dr. Sadık Ahmet siyasi hayatı boyunca kitlelerle iletişim kurabilmek amacıyla çeşitli el ilanları, bültenler ve gazeteler yayınlamıştır. DEBP'i kurmadan önce genel seçimlere girdiği Bağımsız Güven listesinin seçim gazetesi olan Güven'i yayınlamıştır. Ancak, tezimizin konusu gereği DEBP adına çıkan yayın organlarından söz edeceğiz.

Dr. Sadık Ahmet'in bireysellikten particiliğe geçişinin aracısı durumunda olan yayın organı "Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni"dir. Dr. Sadık Ahmet yaptığı faaliyetleri, gezilerini ve mesajlarını azınlık toplumuna bu yolla aktarıyordu. DEBP'in ismi bu yayın

³⁵⁴ Özkan Özpak, a.g.t., s. 206.

³⁵⁵ DEBP Parti Tüzüğü için bkz Ek-16.

³⁵⁶ Özcan Aliosman ile mülakat, Gümölcine, 11.06.2018.

³⁵⁷ <http://www.debpartis.org> (20.06.2018)

³⁵⁸ DEBP'in başkanvekili, siyasi ve hukuki işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı Avukat Ahmet Kara ile mülakat, Gümölcine, 19.06.2018.

organında, 24 Aralık 1991 tarihinde 8. sayıdan itibaren geçmeye başlamıştır³⁵⁹. Bu tarihte, kurucular kurulu ikinci kez toplanarak parti adına bir gazete çıkarma kararı almıştır. 4 Şubat 1992 tarihli 13. sayıda ise “Aylardır çıktı çıkacak denilen DEBP gazetesi nihayet haftaya çıkıyor”³⁶⁰ şeklinde haber yapılmıştır.

Kurucular Kurulu’nun ikinci toplantısında alınan karar gereği partinin gazetesi 11 Şubat 1992 tarihinde yayın hayatına başladığını düşünüyoruz. Araştırmamızda 14 Nisan 1992 tarihli ve 9 sayılı gazeteye ulaşabildik. Haftalık yayınlandığını düşündüğümüz bu gazete “Balkan - D.E.B Partisi Gazetesidir” ismiyle yayınlanmıştır. Gazete isminin sağ yanında DEBP’in logosu bulunmakta ve partinin ismi açıkça “Dostluk Eşitlik Barış Partisi” olarak yazılmıştır. Gazetinin sahibi Dr. Sadık Ahmet, yayın yönetmeni Mustafa Hafız Mustafa ve sorumlu olarak da Ahmet Hacıosman’ın ismi yer almaktadır. İlgili sayının manşeti ise “DEB Partisi’nin 1. Kurultayı Muhteşem Oldu” şeklindedir³⁶¹.

“Balkan - D.E.B Partisi Gazetesidir” isimli gazete ilerleyen sayılarında sadece “Balkan” ismi ile çıkmıştır. Önceki sayılarda sadece parti ile ilgili yazılar varken, yeni sayılarda parti sözcülüğünün yanısıra toplumsal olaylar ve diğer konular da dile getirilmiştir. Balkan’ın yayıncı kadrosu değişmemiştir. Yani, sahibi Dr. Sadık Ahmet, yayın yönetmeni Mustafa Hafız Mustafa ve sorumlusu Ahmet Hacıosman’dır. Balkan, gazete isminin sağ tarafında DEBP’in logosu, sol tarafında ise günün tarihini çevreleyen yuvarlak mühür şeklinde “Haftalık Siyasi Kültürel Gazete” ibaresi yer almaktadır. Gazete isminin altında da “Milletlerin medeniyetteki seviyeleri, ülkelerindeki azınlıklara tanıdıkları haklarla ölçülür” şeklinde mesaj yüklü bir söz vardır. Bu söz sonraki sayılarda “Balkan” yazısının sol tarafında yer almıştır. Balkan yayına başladığı 1992 yılından kapandığı 1994 yılına kadar aralıksız olarak yayınlanmıştır. 1994 yılında, Dr. Sadık Ahmet ile gazetenin yayın yönetmeni Mustafa Hafız Mustafa’nın araları açılınca gazete yayına ara vermiş ve bir daha yayınlanmamıştır³⁶².

20 Şubat 1996 yılında Balkan gazetesinin aynı şablonuyla yayınlanan ancak ismi “Yeni Balkan” olan bir gazete ilk sayısını çıkarmıştır. Gazetenin sahibi M. M. Mustafa, yayın yönetmeni Aydın Mehmet Arif ve Sorumlusu olarak da Ahmet Hacıosman’ın ismi yer almaktadır. İlgili gazetenin sonraki sayılarına ulaşamadık, bu yüzden kaç sayı çıktığı hakkında bilgi sahibi değiliz.

³⁵⁹ Mehmet Koca, a.g.e., ss. 297-298.

³⁶⁰ “D.E.B. Partisi Gazetesi Haftaya Çıkıyor”, *Dr. Sadık Ahmet’in Basın Bülteni*, Sayı 13, 4 Şubat 1992, s. 2.

³⁶¹ B.A.K.E.Ş.’de yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz gazeteler; Feyyaz Sağlam, 2000, a.g.e., s. 83.

³⁶² Mehmet Koca, a.g.e., s. 299.

1997 yılı ortalarında da Balkan gazetesi ile aynı şablonu kullanan, ancak bu defa da “Özgür Balkan” ismi ile yayınlanan bir gazete ortaya çıkmıştır. Özgür Balkan’ın sahibi ve sorumlu yayın yönetmeni Nazmi Arif olarak yer almaktadır. Bu gazetenin 11 Mayıs 2000 tarih ve 55. sayısına kadar ulaşabildik. Ancak, Nazmi Arif’e ulaştığımızda gazetenin 2005 yılına çıkarıldığını beyan etmiştir³⁶³.

16 Kasım 1999 tarihinde “Barış” isminde bir gazete ilk sayısını çıkarmıştır. Barış isminin altında dünya haritası, sol tarafında ise günün tarihini çevreleyen yuvarlak mühür şeklinde “Haftalık Siyasi Kültürel Aktüel Gazete” ibaresi yer almaktadır. Gazetenin sahibi ve sorumlusu Ahmet Hacıosman, yayın kurulu Aydın M. Arif ve Cevat Abdurrahman’dan oluşmaktadır. Bu gazetede DEBP’e ait herhangi bir logo bulunmamaktadır. Ancak, kendisine ulaştığımız Cevat Abdurrahman 12 sayı çıkan bu gazetenin de parti adına yayımlandığını beyan etmiştir.

Barış gazetesinden sonra DEBP’e ait bilgi ve tanıtım broşürleri dışında herhangi bir yayın organına rastlamadık. Parti, günümüzde www.debpartis.org adresli web sitesini aktif olarak kullanmaktadır.

2.9. DEBP’in Katıldığı Seçimler

1991 yılında kurulan DEBP, 2014 yılına kadar herhangi bir resmi seçime katılmamıştır. Bu durumu mevcut genel başkan şöyle dile getiriyor: “Avrupa’dan gelen misafirlerimize Batı Trakya’yı ve partimizi gezdiriyoruz. Ancak, resmi bir seçime katıldınız mı sorusuna cevap vermekte zorlanıyorduk. 1991 yılında kurulan bir partinin bugüne kadar herhangi bir resmi seçime katılmamış olmasını anlatamıyorduk”³⁶⁴.

DEBP’in, ilk kez resmi olarak katıldığı seçim, 25 Mayıs 2014 tarihli AP seçimleridir. Batı Trakya Türk Azınlığı’nın siyasi alandaki tek temsilcisi DEBP, İskeçe, Rodop ve Evros illerinden gösterdiği 38 aday ile ilk kez katıldığı Avrupa Parlamentosu seçimlerinde tarihi bir başarıya imza attı. “Avrupa Avrupa Duy Sesimizi” sloganı ile Batı Trakya Türk Azınlığı’nın sesini Atina ve Brüksel’e duyurmak maksadıyla seçimlere katılan DEBP, AP seçimlerinde 26,042 oy alarak yüzde 42,00’lik oranında oy oranı ile Rodop’ta; 15.391 oy alarak yüzde 25,91’lik oy oranı ile İskeçe’de birinci parti oldu. DEBP, Doğu Makedonya-Trakya eyaletinde 42.726 oy alarak yüzde 12,28’lik oy oranı ile üçüncü parti oldu. Evros

³⁶³ Nazmi Arif ile mülakat, İstanbul, 31.05.2018.

³⁶⁴ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

ilinde ise 1.220 oy olarak yüzde 1,45'lik orana ulaştı³⁶⁵. Bu sonuçlara rağmen DEB, AP seçimlerine de uygulananan %3'lük barajı aşamayıp, AP'ye milletvekili gönderemedi. Bu baraj yüzünden DEB'in 46 parti arasından seçilecek 21 milletvekili arasında olması neredeyse imkansızdı.³⁶⁶ Bunun bilincinde olan DEB'in mevcut genel başkanı Mustafa Ali Çavuş, “2014 AP seçimi ile kendimizi tarttık ve ne kadar oy alacağımızı gördük. Ayrıca, “Biz de varız” mesajını vermek ve sorunlarımıza dikkat çekmek için seçime girdik”³⁶⁷ diyerek, seçime katılmanın önemine dikkat çekmiştir.

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) Başkanı ve Avrupa Halkları Federal Birliği (FUEN) Başkan Yardımcısı Halit Habip Oğlu, AP seçim sonuçları için şunları söyledi:

Batı Trakya Türk Azınlığı'mız 25 Mayıs Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sandık başına giderek DEB Partisi'ne verdiği oylar ile partimize sahip çıktığını göstermiştir. “Avrupa Avrupa Duy Sesimizi” diyen DEB Partisi, Batı Trakya Türk Azınlığımız'ın güçlü desteği ile hem Atina'ya hem de Brüksel'e çok güçlü bir mesaj vermiştir. Rodop ve İskeçe'de Yeni Demokrasi ve Radikal Sol İttifak'ı geride bırakarak DEB Partisi, birinci parti olmayı başarmış, ilk kez katıldığı Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Atina'ya “Biz de varız” demiştir. İlk kez katıldığı Avrupa Parlamentosu seçimlerinde tarihi bir başarıya imza atan DEB Parti'mizi, hedefe partimiz ile birlikte yürüyen azınlığımızı gönülden tebrik ederim³⁶⁸.

2014 yılında tarihi bir başarıya imza atan DEBP'in, şimdiki hedefi 2019 yılında yapılacak olan AP seçimleridir. Bu seçimlerde hedef %3'ü aşarak, en azından 1 milletvekili çıkarmaktır. Mevcut genel başkan Mustafa Ali Çavuş, bu hedefe yönelik çalıştıklarını beyan etmiştir³⁶⁹.

2.10. DEBP'in Siyasi Pozisyonu ve Önemi

DEBP kurulduğundan beri kendisini Batı Trakya Türklerinin haklarını savunmaya adanmıştır. Azınlık toplumunun ilk ve tek siyasi temsilcisi olmaya devam etmektedir. DEBP'in bu manada özel bir misyonu vardır. Parti ilk resmi seçim sınavını AP seçimlerinde

³⁶⁵ Υπουργείο Εσωτερικών, Ευρωεκλογές Μαΐος 2014 (İçişleri Bakanlığı, Avrupa Seçimleri Mayıs 2014) <http://ekloges-prev.singularlogic.eu/may2014/e/public/index.html> (20.06.2018); “Değerli Halkımıza Sonsuz Teşekkürler” <http://debpartisi.org/haberler.php?s=detay&id=2955> (21.06.2018)

³⁶⁶ “DEB, Rodop ve İskeçe'de birinci parti oldu” <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/deb-rodop-ve-iskecede-birinci-parti-oldu-26511763> (20.06.2018)

³⁶⁷ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

³⁶⁸ “DEB, Rodop ve İskeçe'de birinci parti oldu” <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/deb-rodop-ve-iskecede-birinci-parti-oldu-26511763> (20.06.2018)

³⁶⁹ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

vermiş ve ortaya olağanüstü bir tablo çıkmıştır. 2014 yılındaki AP seçimlerinde Batı Trakya Türkü tek yumruk olmuş, varlığını tüm dünyaya haykırmıştır. DEBP, azınlık toplumu ile bütünleşmiş ve meydanı kimselere boş bırakmamıştır. DEBP'in, kuruluşu ve varlığı ile ilgili "Ne gerek vardı? Gerek Var mıydı?" gibi tartışmalar Dr. Sadık Ahmet zamanında dahi olmuştu. Hatta Batı Trakya'nın entellektüelleri "Acaba tepede ayrışma mı oluyor?" şeklinde geçici bir endişe duymuşlardı. Ancak, bu partinin ne kadar gerekli olduğu o zaman ortaya çıkmıştı. 2010 yılı ile başlayan heyecan ve daha sonra 2014 yılındaki AP seçimleriyle bu partinin ne kadar gerekli ve önemli olduğu görüldü. Azınlık daha önce büyük partilerde eritilmişti. Hiç kimse kimliğine vurgu yapamıyordu. Azınlığın haklarını savunacak ve ciddi iddialarda bulunacak siyasi bir kuruluşa ihtiyaç vardı. İşte bu görevi DEBP üstlendi. Azınlık mensuplarımız "Burası hakkımızı arıyor" deyip, bu partiye aidiyet duygusuyla bağlanıyor³⁷⁰.

Mevcut genel başkan Mustafa Ali Çavuş, DEBP'in varlığı ve önemi ile ilgili şunları söylemiştir:

Batı Trakya'daki herhangi bir seçilmiş, "Batı Trakya Türk Azınlığı" tanımını ve "Lozan'dan doğan haklarımızı alamıyoruz" ifadesini söyleyemiyor. Bu seçilmiş kişiler "Türk". Ancak, mensup oldukları partiler nedeniyle mecliste "Batı Trakya Türkü" diyemiyorlar. Seçek ve Alantepe panayırlarında da kimse "Türk" diyemiyor. Batı Trakya'da ayrı konuşuyorlar, Atina'da ayrı konuşuyorlar. Biz DEBP olarak, her yerde aynı şeyi rahatlıkla konuşuyoruz. İşte bizim farkımız bu³⁷¹.

DEBP'in kuruluşundan 2010 yılına kadar olan süreçte resmîyet tartışmaları vardı. Dr. Sadık Ahmet kuruluş dilekçesini Yunan Yüksek Mahkemesi'ne 12 Eylül 1991 tarihinde teslim etmiştir³⁷². Yine, Ahmet Hacıosman'da 14 şubat 1999 tarihindeki genel kurul sonrası seçim sonucunda genel başkan olduğunu belirten dilekçeyi Yunan Yüksek Mahkemesi'ne göndermiştir³⁷³. Fakat, azınlık basınının Eylül 2010'da DEBP'in artık resmî bir siyasi parti olduğunu duyurduğu haberler şöyleydi:

24 Eylül 2010 tarihinde Dostluk, Eşitlik, Barış (DEB) Partisi resmîyet kazandı. 12 Eylül 1991 tarihinde kurulan DEB Partisi'nin resmîyet kazanması için Dr. Sadık Ahmet o tarihte başvuruda bulunmuş, ancak sonuç elde edilememişti. Şimdi DEB Partisi basın bürosu tarafından yapılan açıklamaya

³⁷⁰ Aydın Ahmet (Genel Sekreter-Teşkilatlardan Sorumlu Genel Başkan Baş Danışmanı) ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

³⁷¹ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

³⁷² Dr. Sadık Ahmet tarafından hazırlanıp, Yunanistan Yüksek Mahkemesi'ne (Areios Pagos) sunulan DEBP Kuruluş Başvuru Dilekçesi için bkz. Ek-9.

³⁷³ Ahmet Hacıosman tarafından hazırlanıp, Yunanistan Yüksek Mahkemesi'ne (Areios Pagos) sunulan 14 Şubat 1999 tarihli kongre sonucu için bkz. Ek-18.

göre Avukat Ahmet Kara'nın Atina'da yürüttüğü işlemler sonucunda DEB resmiyet kazandı. Böylelikle Batı Trakya Türk Azınlığı'nın partisi DEB kayıt altına alınmış, resmiyet kazanmıştır³⁷⁴.

Bu gelişme ile ilgili DEBP'in mevcut genel başkanı Mustafa Ali Çavuş, Birlik gazetesine yaptığı açıklamada şunları söylemiştir:

Yıllar sonra partimizin resmiyete kavuşmuş olmasını büyük bir memnuniyetle karşılıyorum. DEB Partisi'nin başta Batı Trakya Türklerine olmak üzere ülkemiz Yunanistan'a da hayırlı olmasını diliyorum. DEB Partisi artık siyasi bir konjunktür olarak vardır ve kapıları her zaman ayırım gözetmeden tüm Yunan vatandaşlarına açık olacaktır. DEB Partisi, başta ülkemiz Yunanistan olmak üzere, Balkanlar'da ve tüm Akdeniz Havzası'nda dostluğa, eşitliğe, barışa gerçek anlamda inanan bir partidir. Tekrar herkese hayırlı olmasını diliyorum³⁷⁵.

Konu ile ilgili olarak Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) Başkanı Halit Habipoğlu şunları söylemiştir:

Yunanistan'da Türk Azınlık'ın seçme hakkı zaman zaman çeşitli yöntemler ile engellenmeye çalışılmıştır. Bunun en açık ispatı 1990 yılında herhangi bir adayın parlamentoya girebilmesi için ülke genelinde oyların en az yüzde 3'ünü alma zorunluluğu getirilmesidir. O dönemde Türk Azınlık'ın bir partiye ihtiyacı olduğu ilan edilerek Dr. Sadık Ahmet liderliğinde "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi" kurulmuş ancak çeşitli sebepler nedeni ile resmiyet kazanamamıştır. 24 Eylül 2010 tarihi itibarı ile DEB'in resmiyet kazanması tarihi bir gelişmedir. 7 Kasım 2010 yerel seçimlerinde ülkenin yepyeni bir idari yapıya kavuşacak olması ile birlikte DEB'in siyaset sahnesinde resmi yer alması Batı Trakya Türk Azınlığı açısından yeni bir dönemin başladığına işaret etmektedir. Şimdi DEB, kısa ve uzun vadeli bir program hazırlayarak hedeflerini gerçekleştirmek için bugünden çalışmaya başlamalıdır. Böylelikle DEB, siyasi alanda kendine güçlü bir yer edinecektir³⁷⁶.

Yukarıda da görüldüğü üzere DEBP'in, 24 Eylül 2010 tarihinde resmiyet kazandığına dair açıklamalar yapılmıştır. Ancak, 12 Eylül 1991 yılında kurulan bir partinin başvurusuna rağmen 19 yıl resmiyet kazanmaması şaşırtıcıdır. Bu olayın gerçek sebebi evrak ya da belge eksiklikleri midir? Yoksa Yunan Devletinin sürüncemede bırakmak istemesi midir? İşte bu soruyu DEBP'in başkanvekili, siyasi ve hukuki işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı avukat Ahmet Kara'ya sorduk.

³⁷⁴ "DEB Partisi artık resmi bir siyasi parti!", <https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=2897&l=tr> (10.06.2018)

³⁷⁵ "DEB Partisi artık resmi bir siyasi parti!", <https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=2897&l=tr> (10.06.2018)

³⁷⁶ "DEB Partisi artık resmi bir siyasi parti!", <https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=2897&l=tr> (10.06.2018)

Kara şunları söyledi:

Parti, 2010 yılında resmîyet kazandı ifadesi doğru bir ifade değil. Parti, 12 Eylül 1991 yılında kuruluş beyannamesinin Yargıtay'ın (Areios Pagos) ilgili bürosuna merhum Sadık Ahmet tarafından sunulması ile resmîleşti. Bu noktada belirtmem gerekir ki, ne o dönemde ne de günümüzde bir siyasi partiler kanunu mevcut değil. Bu sebeple o zaman geçerli olan mevzuata göre (siyasi partilere yapılacak maddi yardım ile ilgili yasa) Areios Pagos (Yargıtayın) ilgili birimine kuruluş bildirdesini sunmak yeterli olup kurucu üyeler listesi, tüzük gibi belgelerin sunulmasına gerek yoktu. Dolayısıyla partinin 2010 yılına kadar gayri resmi olması gibi bir durum söz konusu olmamakla birlikte, 1995 sonrası 2010 yılına kadar bir tabela partisi olma dönemi (şahsi fikrim) söz konusudur. 2010 yılında yapılan kongre ile birlikte Yargıtayın ilgili birimine parti organlarını oluşturanların listeleri ve tüzük tescil edildi. Daha önce var olan ancak resmîyet kazanmamış olan tüzük yargıtay'a sunulup resmîleşti. Resmîleşmiş Tüzükte herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Yalnız, 2010 yılında yapılan genel kurulda göreve gelen organların görev süresinin 6 yıl olduğuna dair bir geçici hüküm ile var olan tüzüğü tescil ettirdik³⁷⁷.

Avukat Kara'nın beyanına göre, ortada bir yanlış anlama olduğunu anlıyoruz. Basının konuyu yüzeysel anlatımla işleme sanki partinin ilk defa resmîyet kazandığı ve daha önce gayri resmi olarak varlığını sürdürdüğü düşüncesini vermekteydi. Dönemin ilgili mevzuatına göre yapılan güncellemeler "DEBP resmîyet kazandı" yönünde yansıtılmış, oysa olayın iç yüzü tüzüğün ve seçilen organların resmi makamlara yasal tebliğidir diyebiliriz.

Merhum lider Dr. Sadık Ahmet'in oğlu Levent Sadık Ahmet'in, DEBP ile ilgili görüşleri şöyledir:

DEBP, azınlığın siyasi kariyerinin sıkıştırılmasından doğmuştur. O zaman çocuktum, ergenlik çağındaydım. %3'lük baraj getirilmişti. Hem rahmetlinin hem de rahmetli gibi bağımsız aday olanların milletvekili seçilmelerine engel olunmuştu. Babam, partiyi bu yüzden kurmuştu. Azınlıkta bir çok sivil toplum kuruluşu var, ancak azınlığı siyasi olarak temsil edebilmek için siyasi bir kimliğe, siyasi bir çatıya ihtiyaç vardı. İşte bu eksikliği DEBP doldurdu. Kurucular arasında rahmetlinin yakın çalışma arkadaşları vardı. Parti, bizim için ailenin bir parçası, yaşam tarzımızdır. Her ne kadar şu an aktif olmasam da gençlik kollarını kurmak bana nasip oldu. Annem genel başkanlığını yürüttü. Mevcut başkanımız Mustafa Ali Çavuş'tur. Mustafa Ali Çavuş, hem yakın aile dostumuz hem de partiyi çok farklı noktalara götürdü. Partiyi rahmetlinin hedeflerine ulaştırabilmek için gayret gösteriyor. Mayıs 2014'te AP seçimlerinde DEBP çok büyük bir başarı gösterdi. İşte bu DEBP'in ne kadar doğru bir karar olduğunu, ne kadar önemli bir kurum ve siyasi parti olduğunu gösterir. DEBP'e tüm azınlık fertlerinin bir evlat gibi sarılması gerekir. Parti farklı bir kurum ve şu an doğru yönetiliyor. Biz, DEBP'in

³⁷⁷ DEBP'in başkanvekili, siyasi ve hukuki işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı Avukat Ahmet Kara ile mülakat, Gümölcine, 19.06.2018.

azınlığın hak ve hukuk yolunda bu mücadelenin temel taşlarından biri olduğuna inanıyoruz ve bunu her platformda söylüyoruz, savunuyoruz. Gerçek de budur zaten. Azınlığın siyasi olarak temsil edileceği yer tartışmasız DEBP'tir³⁷⁸.

DEBP, 2010 yılından sonra siyasi olarak varlığını hissettirmiştir. Her ne kadar Yunan partileri ile ittifak ya da çatışma halinde bulunmasa da Batı Trakya Türklerinin siyasi tercihlerinde etkindir. Bilindiği üzere DEBP, Seçim Kanunu'nda yer alan %3'lük baraj nedeniyle Yunanistan'daki hiçbir resmi seçime katılmamıştır. Fakat, bazı seçimlerde Yunan partilerinden "Türk" adayları destekleme kararlarının alındığı da görülmüştür. Örneğin, DEBP Merkez Kurulu 17 Şubat 2000 tarihinde yaptığı toplantıda PASOK partisinden milletvekili adayları olan Ahmet Hacıosman'ı oy birliği ile onayladığını ve desteklediğini belirten bir karar almıştır³⁷⁹.

Yunanistan'da 2009 yılında ortaya çıkan kriz, uzun yıllar Yunan siyasetinin tek sahibi gibi hareket eden geleneksel partilerin koltuğunu sallamıştır. Bu doğal olarak Batı Trakya'yı da etkilemiştir. Batı Trakyalı Türk Milletvekilleri Pasok ve Nea Demokratia dışındaki partilerden de meclise girmişlerdir. Batı Trakya Türkleri, 1999-2015 yılları arasında yapılan dokuz genel seçimde sekiz ayrı milletvekili ile yirmi üç sandalye kazanmıştır. Galip Galip 1996-2000 / 2000-2004 (Pasok), Mustafa Mustafa 1996-2000 (Sinaspismos) 2015-2015 (Siriza) / 2015 (Siriza), Birol Akifoğlu 1996-2000 (Nea Demokratia), İlhan Ahmet 2004-2007 (Nea Demokratia) / 2015 (To Potami), Çetin Mandacı 2007-2009, 2009-2012 (Pasok), Ahmet Hacıosman 2007-2009, 2009-2012, 2012-2012, 2012-2014 (Pasok), Ayhan Karayusuf 2012-2012, 2012-2014, 2015-2015, 2015- (Siriza), Hüseyin Zeybek 2012-2012, 2012-2014, 2015-2015, 2015- (Siriza). Görüldüğü üzere, yirmi üç sandalyenin onaltısı Gümülcine, yedisi ise İskeçe'den çıkmıştır. Böylelikle, ülkenin tamamında olduğu gibi Batı Trakya'da da merkez sağ oyları son yıllarda Radikal Sol Partisi olan SİRİZA'ya kaymıştır. Yine, Mayıs 2014'te gerçekleşen AP seçimlerinde Batı Trakya Türkleri büyük partilerden uzaklaşarak tercihlerini DEBP yönünde kullanmışlardır. Eylül 2015'te yapılan erken genel seçimlerde Batı Trakya Türkleri, 65 yıl aradan sonra ilk kez 4 milletvekilini Yunan Parlamentosuna göndermiştir. İşte bu olaylar, Batı Trakya Türklerinin uzun yıllara dayanan siyasi tecrübelerini doğru kullanmayı başardıklarının en büyük göstergesidir³⁸⁰.

³⁷⁸ Levent Sadık Ahmet ile mülakat, Gümülcine, 11.06.2018.

³⁷⁹ DEBP Merkez Kurulu'nun 17 Şubat 2000 tarihli kararı için bkz. Ek-24.

³⁸⁰ Özer Hatip, a.g.e., ss. 130-158.

2.11. DEBP Üzerine Değerlendirme

DEBP'in kuruluşundan günümüze inişli çıkışlı bir grafiği vardır. Şöyle ki, kurucusu Dr. Sadık Ahmet ile giderek yükselen bir partiydi. Ancak, 24 Temmuz 1995 tarihinde parti genel başkanının vefatı ile bu yükseliş yerini duraklamaya bırakmıştır. Azınlık, üzerindeki şaşkınlığı çok uzun yıllar atamamıştır. Liderini kaybeden Batı Trakya Türk toplumu ve parti bu olumsuzlukların yanında maddi imkansızlıklar yüzünden de oldukça güç kaybetmiştir. Özellikle Işık Sadık Ahmet, Nazmi Arif, Ahmet Hacıosman dönemlerinde ekonomik sıkıntılar had safhadaydı. Parti bürosunun kirasının dahi ödenemediği günler yaşanmıştır. Hatta bir süre parti bürosu kapatılmış, dönemin genel başkanı Mustafa Boşnak parti tabelasını evinde muhafaza etmiştir. Ahmet Hacıosman, özellikle iktisadi sorunlardan yakınarak şunları söyledi:

“Dr. Sadık Ahmet'in anısını yaşatabilmek için, çok büyük imkansızlıklarla mücadele verdik. Büromuzun kirasını çıkarabilmek için hem benim dönemimde hem de Mustafa Boşnak döneminde Bulgaristan'a turlar düzenledik, yıl sonlarında takvim basarak gelir elde etmeye çalıştık”³⁸¹

2005 yılından sonra Batı Trakya'da ortaya çıkan aşırı partizanlık (Pasokçu, Nea Demokrasi) toplumu ikiye bölmüştü. Bunun yanında, Dr. Sadık Ahmet'i seven ve “Neden mirası bu halde?” sorusunu kendine soran Türk gençler “Bu böyle gitmez” dediler. 2008 yılından itibaren iki yıl ciddi şekilde hazırlık yapan bu gençler mevcut genel başkan Mustafa Boşnak'ı olağanüstü genel kurul için ikna ettiler. Nitekim, 11 Temmuz 2010 tarihinde gerçekleşen olağanüstü genel kurul ile Mustafa Ali Çavuş ve genç arkadaşları partide 6 yıl için görev aldılar. İşte bu tarihten itibaren parti yeniden teşkilatlanmış, fiziki koşullar iyileştirilmiş, resmi delege kayıtları gerçekleştirilmiştir. Neredeyse ölü durumda olan ya da diğer bir ifadeyle “Tabela Partisi” durumuna düşen parti ayağa kaldırılmıştır. Göreve gelen başkan ve yönetim ilk olarak gümülcine merkezinde 80 m² bir büro kiralamış, burası yetmeyince üst katında 35 m² lik bir yer daha kiralanmıştır. İlk etapta 5000 üye kaydedilmiş ve günümüzde bu sayı 7000 civarına çıkarılmıştır. İmkanlar giderek iyileşince parti Gümülcine Kozluköy yolu üzerindeki yeni DEBP Genel Merkezi'ne taşınmıştır³⁸². Günümüzde, burada teknik ekipman, idari personel, partinin resmi araçları gibi bir çok imkan sözkonusudur. Maddi şartların iyi olması, azınlık toplumuna ulaşımı ve iletişimi

³⁸¹ Ahmet Hacıosman ile mülakat, BAKEŞ Genel Merkezi, Gümülcine, 23.05.2018.

³⁸² “DEB artık yeni merkez binasında”, *Gündem*, Yıl 19, Sayı 962, 8 Ocak 2016, s. 1,7,8,9.

kolaylaştırmıştır. Gidilmedik köy, girilmedik ev ve sıkılmadık el bırakılmamıştır. Nitekim, bu ziyaretler sayesinde azınlık toplumunda bir heyecan ve kıpırdama olmuştur. Bu uyanış etkin ve verimli bir çalışma ile 2014 AP seçimlerinde zirve yapmıştır. Televizyonlardaki seçim sonuç tablolarında Rodop ve İskeçe Vilayeti griye boyanmıştır. Bu olay, Batı Trakya Türklerinin dağılmadığının ve istenildiğinde yeniden birlik olabileceklerinin göstergesiydi³⁸³.

2010 sonrasındaki gelişmeler bu kadarla kalmamıştır. Bu dönemde, ilk kez İskeçe'ye büro açarak İskeçe il teşkilatı oluşturulmuştur. Ayrıca Meriç il teşkilatı bürosunun açılışını yapılmıştır. Mevcut genel başkan Mustafa Ali Çavuş, bundan sonraki hedeflerinin Selanik ve Atina temsilcilik açmak olduğunu belirtmiştir. BTTDD, ABTTF ve DEB İşbirliği Protokolü imzalanmıştır³⁸⁴. Yine bu dönemde, DEBP, FUEN ve EFA gibi uluslararası kuruluşlara üye yapılmıştır. AP'da 12 milletvekili bulunan ve yeşillerle 20 vekil sayısına ulaşarak grup oluşturan EFA Batı Trakya için oldukça önemlidir. DEBP, 2016 yılında "Etnik Kimlik" ile ilgili bir soru önergesini AP'ye EFA aracılığıyla vermiştir.

Mustafa Ali Çavuş, "Mayıs 2019'daki AP seçimlerinde %3'ü aşarak bir vekil göndereceklerini, temel taşımız azınlık olmakla birlikte aday listelerinin çok çeşitli olması gerektiğini (Yunan, Arnavut, Makedon, Filistinli, Mısırlı), bölgesel parti kimliğini aşarak Yunanistan geneline açılmaları gerektiğini ve hatta parti merkezinin Atina'da olmasını istediklerini" söyledi. Ayrıca, "Koydumuz bu hedeflere ulaşmak için çok çalışacağız, Lozan'dan doğan hakların da tamamını elbet bir gün elde edeceğiz ve Güneş'i göreceğiz"³⁸⁵ dedi.

³⁸³ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

³⁸⁴ "BTTDD, ABTTF ve DEB Protokol İmzaladı.", <http://www.btddd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/bttdd-abttf-ve-deb-protokol-imzaladi.html> (10.06.2018)

³⁸⁵ Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

SONUÇ

Batı Trakya Türkleri, 7 Ocak 1947 - 24 Temmuz 1995 tarihleri arasında kısa sayılabilecek ömrünü azınlığa adayarak Dr. Sadık Ahmet'i "lider" olarak benimsemiştir. Bu lider, azınlığın uluslararası metinlerle kazanıldığı hakların mücadelesini her platformda vermiş ve azınlık toplumunun sesi olmuştur. Batı Trakya Türkleri'nin ilk bağımsız milletvekili olan Dr. Sadık Ahmet, %3 engelinden sonra azınlığın ilk ve tek siyasi partisi DEBP'yi 12 Eylül 1991 tarihinde kurmuştur. DEBP, 1991 ve 1995 yılları arasında azınlığın siyasi yaşamında aktif rol oynamıştır. Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra azınlık toplumuna miras bıraktığı DEBP "tabela partisi" durumuna düşmüş, bir dönem parti bürosu dahi kapanmıştır. Bu zor günlerden sonra, 2010 yılında bazı gençlerin yönetimi ele almalarıyla DEBP yeniden canlanmıştır. 2010 yılından günümüze DEBP'te çok önemli değişim ve gelişimler olmuştur. Teşkilatlanma ve yapılanma tamamlanmış, DEBP'e yakışır yeni genel merkez açılmıştır. Parti, ilk kez resmi bir seçime (25 Mayıs 2014 - AP seçimleri) katılmıştır. Bu seçimde, tarihi bir başarıya imza atan DEBP, İskeçe ve Gümülcine'de birinci olmuştur. Böylece, yıllarca baskı altında yaşamış, "Türk" olduğunu dahi rahatlıkla söyleyememiş bir toplumun haykırışı AP'de yankılanmıştır.

Siyasette hedef iktidar olmak ve orada kalmaktır. DEBP, %3'lük seçim barajı nedeniyle Yunan Parlamentosu'na temsilci gönderememektedir. Buna rağmen, karar alma süreçlerine dışarıdan etki yapabilmektedir. Parti, kuruluş misyonunu yerine getirerek azınlığın siyasi aktörü olmuştur. Ancak, zor olsa da bölgesel parti kimliğini aşarak Yunanistan geneline yayılmalıdır.

Batı Trakya Türkleri, özgüveni yüksek, eğitilmiş ve kültürlü gençleriyle geleceğe umutla bakıyor. Dr. Sadık Ahmet'in mirası emin ellere teslim edilmiş ve parti var gücünle toplumuna hizmet etmeye gayret göstermektedir. Batı Trakya Türklerine düşen en büyük görev ise; DEBP'e her zaman sahip çıkmak ve partinin varlığının azınlık açısından taşıdığı hayati önemi asla unutmamaktır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman, Sebahattin (2014a). Yunanistan İle Bulgaristan'daki Türklerin Siyasal Temsil Mücadelelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. Dünden Bugüne Batı Trakya Konferansı, (İstanbul). 224-262.
- Abdurrahman, Sebahattin (2014b). The Struggle for Effective Representation in the Greek Parliament: Friendship-Equality-Peace Party and the Western Thrace Turks. *History Studies International Journal Of History*, Special Issue on From Past to Present The Turks in Greece, Volume 6 Issue 2, 22-39.
- Alioğlu, Cafer (2005). *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Bursa: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları.
- Alp, İlker (1995). Batı Trakya Türkleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 33, 613-652.
- Alp, İlker (2008). *Pomak Türkleri(Kumanlar-Kıpçaklar)*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- Anzerlioğlu, Yonca (2009). *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Atatürk, Mustafa Kemal (2008). *Nutuk*, Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Atabay, Mithat (2010). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (Kurtuluş Savaşı, Devrimler ve Atatürkçülük)*, İstanbul: Kriter Yayınları.
- Atabay, Mithat (2005). *İmparatorluktan Ulus Devletlere Türkiye ve Balkanlar*, Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.
- Atabay, Mithat (2012) *20'nci Yüzyılda Türkiye ve Balkanlar*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Atabay, Mithat (2015). Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Lozan'dan Arta Kalan Sorunlar ve Çözümleri. *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran, 4517-4522.
- Aydınlı, Ahmet (2011). *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Ayışığı, Metin (2015). "Dünden Bugüne Batı Trakya Meselesi", *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran, 4694-4718.
- Balkaç, Zerrin (2015). "Batı Trakya Türkleri", *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran, 4736.
- Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih* (2006). (Der. Osman Karatay, Bilgehan A.Gökdağ), Çorum / Ankara: Karam & Vadi Yayınları.
- Baltalı, İbrahim (2012). *Bir Efsane Sona Ererken*, Gümölcine: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yayınları.
- Baş, Hakan (2005). *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, İzmir: Umay Yayınları.
- Batıbey, Kemal Şevket (1979). *Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920)*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler* (1987). Ankara: Batı Trakyalılar Derneği Yayınları.

- Batı Trakya Mücadeleleri* (1988). Harp Akademileri Bülteni, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Baysal, Fatih (2013). Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik (1992a). *Trakya'da Milli Mücadele*, I. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik (1992b). *Trakya'da Milli Mücadele Vesikalar, Resimler, Plan ve Haritalar*, II. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bilsel, M. Cemil (1998). *Lozan*, II. Cilt, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Chousem, Ali (2005). Continuity and Changes in the Minority Policy of Greece: The case of Western Thrace, MSc Thesis, Graduate School Of Social Sciences, Middle East Technical University, Ankara.
- Cin, Turgay (2003). *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Cin, Turgay (2009). Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:1, 147-179.
- Civanoğlu, Ahmet; Derin, Murat (2018). Güncel Verilerle Batı Trakya Türk Basın Yayını, *VII. Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongreleri Serisi*, (Tekirdağ 24-25 Mart 2018), 26-38.
- Çavuşoğlu, Naz (1999). *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, İstanbul: Bilim Yayınları.
- Dede, Abdülhalim (1975). *Rumeli'de Bırakılanlar*, İstanbul: Otağ Matbaası.
- Dede, Abdülhalim (1978). *Balkanlarda Türk İstiklal Hareketleri*, İstanbul: Türk Dünyası Yayınları.
- Demirbaş, H. Bülent (1996). *Batı Trakya Sorunu*, İstanbul: Arba Yayınları.
- Demirözü, Damla (2005). Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 35-36, Mayıs-Kasım, 291-312.
- Efiloğlu, Ahmet (2011). *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912 - 1918*, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Erdal, İbrahim (2006). Türkiye ile Yunanistan Arasında Mübadele Meselesi (1923-1930) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Eren, Halit (1997). *Batı Trakya Türkleri*, İstanbul: Rebel Basım.
- Erim, Nihat (1953). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri, (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları) Cilt: I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Güler, Ali (2004). *Rakamlarla Türkiye'de Azınlıklar*, Ankara: Berikan Yayınları.
- Güler, Ali (2005). *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*, Ankara: Berikan Yayınları.

- Güldiken, Nevzat; Aslan Mehmet (2006). *Güncel Gelişmeler Işığında Siyasal Katılma*, İstanbul: İskele Yayıncılık, 14-16.
- Gürer, Turgut (2008). *Komitacı BJK'nin Kurucusu Fuat Balkan'ın Anıları*, İstanbul: Gürer Yayınları.
- Güven, Dilek (2014). *6-7 Eylül Olayları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Halaçoğlu, Yusuf; Eren, Halit (1992), "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 144-147.
- Hatipoğlu, M. Murat (2005). *AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu içinde Batı Trakya Türkleri, Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Aydın: Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları.
- Hiçyılmaz, Ergun (1996). *Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri*, İstanbul: Kamer Yayınları.
- Hurşit, Şerafettin (2006). *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine.
- Hüseyin, Necmettin (2004). *Tarihe Bir Not*, İstanbul: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yayınları.
- Hüseyin, Özkan (2002). *Teşkilat ve İdare*, Bursa: Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları.
- Hüseyinoğlu, Ali (2015). "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği", *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran, 4777-4786.
- Hüseyinoğlu, Ali (2016). "Batı Trakya'da Dini Özerklik ve 240 İmam Yasası", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu – Bildiriler*, İstanbul: Türk Ocakları İstanbul Şubesi, 157-170.
- Hüseyinoğlu, Tevfik; İmamoğlu, Mehmet (2017). *Yunanistan'da Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014)*, Gümülcine: Bakeş Yayınları.
- İsmail, Ailin (2012). *Yunanistan'da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kalelioğlu, Oğuz (2008). *Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea*. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 41, 105-123.
- Karacan, Ali Naci (1993). *Lozan Konferansı ve İsmet Paşa*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Keyvan, Özlem Zerrin (2012). *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu*, *Mesleki Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, 20-31.
- Kırıkçı, Recep (1993). *93 Harbinden 93 Miladiye Selamlar*, İstanbul: Katibim Yayınları.
- Koca, Mehmet (2012). *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Bursa: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği.
- Kurtuluş, Ümit (1979). *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Ankara: Sincan Matbaası.
- Kutay, Cemal (1962). *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, İstanbul: Tarih Yayınları.
- Kuzucu, Lütfü (2008). *Kriççe'den Yeşilburç'a Mübadil Yaşamlar*, İstanbul: Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları.

- Megalommatis, M. Cosmas (1994). *Türk-Yunan İlişkileri ve Balkanlar Bir Tarihçi Gözü ile Bugünün Sorunları*, İstanbul: Kıbrıs Vakfı.
- McCarthy, Justin (2013). *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı: 1821 - 1922*, (Çev: Fatma Sarıkaya), Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Müezzinoğlu, Mehmet (2015). “Batı Trakya Türkleri”, *Yeni Türkiye: Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı IV*, Sayı: 69, Mart-Haziran, 4646-4649.
- Sadık Ahmet, Işık (2000). “Batı Trakya Türklüğü ve Önemli Problemleri”, *Yunanistan’ın Etnik Yapısı ve Batı Trakya Türklüğü*, İstanbul: Aydınlar Ocağı Yayını, 7-10.
- Sadık Ahmet, Işık (2003). “Batı Trakya’da Mevcut Durum”, *Milletten Azınlığa Yolculuk, Dünü Bugünü ve Geleceği İle Batı Trakya Türklüğü (19 Nisan 2003)*, Konferans Notları (Haz: Mustafa Kahramanyol), Ankara: Ankara Ticaret Odası-Türk Ocakları Genel Merkezi, 22-29.
- Soysal, İsmail (2000). *Tarihçeleri ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları I. Cilt (1920-1945)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Oran, Baskın (1991). *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Oran, Baskın (2003). “Lozan’da Azınlıkların Korunması”, *Toplumsal Tarih*, s:115, c:19, Temmuz, 72-77.
- Oran, Baskın (2015). *Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İctihat, Uygulama*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, Hatip (2015). *Yunan Parlamentosu’nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, Gümölcine: Bakeş Yayınları.
- Özgüç, Adil (1974). *Batı Trakya Türkleri*, İstanbul: Kutluğ Yayınları.
- Özpak, Özkan (2008). Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Öksüz, Hikmet (2006). *Batı Trakya Türkleri*, Çorum: Karam Yayıncılık.
- Öksüz, Hikmet (2012). Lozan’da Batı Trakya Sorunu, 38. International Congress of Asian and North African Studies, (Ankara 10-15.09.2007), 2301-2312.
- Öztürk, İbrahim Mert (2014) Soğuk Savaş Döneminde Batı Trakya Türk Azınlığı (1945-1960), *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, Sayı XIX, Eylül, 474-484.
- Paçaman, Recep (2011). Batı Trakya’da Eğitim. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Pallis, Alexander Anastasius (1995). *Yunanlıların Anadolu Macerası 1915-1922*, 2. Baskı, (Çev. Orhan Azizoğlu), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pehlivanoglu, A.Öner (2005). *Sevr, Lozan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Serdar, Ahmet (2014). Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, Aralık, 97-126.

- Sevinç, Derya (2012). Demokrat Parti Dönemi Türk- Yunan İlişkileri (1950-1960). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sevinç, Derya (2017). Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama (1954-1960), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 60, ss. 171-206.
- Sağlam, Feyyaz (2000). *Batı Trakya Türkleri Basın Tarihi Üzerine Bir Araştırma 1924 – 2000*, İzmir: Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sağlam, Feyyaz (2002). *Batı Trakya Türkleri Basın-Yayın Tarihi*, İzmir: Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları.
- Soysal, Mümtaz (2007). *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Konferans Notları (25 Kasım 2006), (Haz: Pervin Hayrullah), Gümülçine: Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Yayınları.
- Şentürk, Cem (2006). Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tağmat, Çağla Derya (2016). Sevr Barış Antlaşması Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler, Konferanslar ve İmza, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 2, 307-339.
- Tosun, Ramazan (2002). *Türk-Yunan İlişkileri ve Nüfus Mübadelesi*, Ankara: Berikan Yayınları.
- Troçki, Lev (2013). *Balkan Savaşları*, (Çev: Tansel Güney), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Türkiye'nin Göç Tarihi, 14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (2005) (Der: M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tunca, Ayhan (2015). *1905'ten 1930'a... O yıllar... Olaylar... Ve Edirne'den Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK geçti*. Edirne: Edirne Haber Gazetesi.
- Yaşar, Fatma Tunç (2006). *Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Yaz, Nadir (1986). *Ağlayan Batı Trakya*, İstanbul: Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları.
- Yılmaz, Türel (1998). Batı Trakya'da Türk Devletleri Kurma Teşebbüsleri (1878 – 1920). *Trakya Üniversitesi Balkan Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı I, Cilt I, Nisan, 115-130.
- Yılmaz Börklü, Meşkure (2000). “Lozan Sonrası Batı Trakya Türkleri'nin Durumu ve Genel Problemleri”, *Yunanistan'ın Etnik Yapısı ve Batı Trakya Türklüğü*, İstanbul: Aydınlar Ocağı Yayını.

ARŞİV BELGELERİ

Ahmet Hacıosman'ın 14 Şubat 1999 tarihli kongre sonucunun Yunan Yüksek Mahkemesine Bildirimi, Ahmet Hacıosman Arşivi - Gümülcine.

Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Bilgi Broşürü.

Dostluk Eşitlik Barış Partisi Parti Programı.

Dostluk Eşitlik Barış Partisi 1991 Tarihli Parti Tüzüğü.

Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 13 Ekim 1991.

Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 24 Aralık 1991.

Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 25 Ocak 1992.

Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 16 Şubat 1992.

Dr. Sadık Ahmet'in 26 Ocak 1990 tarihinde Selanik Dudullu cezaevine gönderilme fotoğrafı. Ali Ayazmalı Arşivi, Bursa.

Dr. Sadık Ahmet'in DEBP Kuruluş Dilekçesi, Ahmet Hacıosman Arşivi - Gümülcine.

Kemalettin Mümin Hasan arşivi - Gümülcine.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler (1969). (Çev: Seha L. Meray), Takım I, Cilt 1, Kitap 1, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler (2001a). (Çev: Seha L. Meray), Takım I, Cilt 1, Kitap 2, 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler (2001b). (Çev: Seha L. Meray), Takım II, Cilt 2, 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Nazmi Arif arşivi - İstanbul.

Türkçe ve Yunanca iki dilli olarak hazırlanan diploma, Büyük Müsellim Köy Folklor Derneği - Gümülcine.

Türkçe ve Yunanca iki dilli olarak hazırlanan diploma, Özkan Hüseyin - Bursa.

SÜRELİ YAYINLAR

“BAKEŞ'in yeni başkanı Ahmet Hacıosman”, *Gündem*, Yıl 20, Sayı 1016, 28 Nisan 2017, s. 4.

“Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 3, Sayı: 21-22-23, Ağustos-Eylül-Ekim 1990, s. 6.

“Batı Trakya'da Türkler Parti Kuruyor”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 29, Nisan 1991, s. 4.

“Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 34, Eylül 1991, s. 6-7.

- “Bozkır: Sizler Türkiye ile Yunanistan arasında en sağlam köprüsünüz” *Gündem*, Yıl 19, Sayı 941, 31 Temmuz 2015, ss. 8-9.
- “DEB Partisinde Yönetim ve Disiplin Kurulu Üyeleri Belli Oldu.” *Trakya'nın Sesi Gazetesi*, Yıl 19, Sayı 609 (9), 28 Şubat 1999, s. 5.
- “D.E.B Partisi'nde Seçim”, *Öğretmenin Sesi*, Yıl 1, Sayı 9, Şubat 1999, s. 3.
- “D.E.B Partisinin yeni başkanı Mustafa Aliçavuş oldu.”, *Rodop Rüzgarı Dergisi*, Yıl 3, Sayı 34, Temmuz 2010, s. 22.
- “DEB artık yeni merkez binasında”, *Gündem*, Yıl 19, Sayı 962, 8 Ocak 2016, s. 1,7,8,9.
- “Deb Partisi kongresi büyük katılımı ile gerçekleşti”, *Gündem*, Yıl 19, Sayı 979, 27 Mayıs 2016, s. 6-7.
- “DEB Partisi Olağanüstü Kurultayı başarılı geçti”, *Yuvamız*, Yıl 10, Sayı 114, Şubat 1996, s. 6-7.
- “DEB hasta yatağından kalkıyor”, *Birlik*, Yıl 3, Sayı 155, 15 Temmuz 2010, s. 8-9.
- “D.E.B. Partisinin 1. Kurultayı Muhteşem oldu.” *Balkan, Dostluk Eşitlik Barış Partisi Gazetesi*, Yıl:1, Sayı:9, 14 Nisan 1992, s. 3-4.
- “D.E.B Kurultayı yapıyor.” *Balkan*, Yıl 2, Sayı 98, 28 Aralık 1993, s. 1.
- “DEB Partisi I. Olağanüstü Kurultayı Kararları”, *Balkan*, Yıl 2, Sayı 101, 25 Ocak 1994, s. 1-2.
- “D.E.B. Partisi gazetesi haftaya çıkıyor”, *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, Sayı 12, 4 Şubat 1992, s. 2.
- “Dr. Sadık Ahmet'in DEB Partisi Kurultayı'ndaki konuşmasından özetler”, *Balkan*, Yıl 2, Sayı 101, 25 Ocak 1994, s. 2.
- “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi'nin Kurucular Kurulu Toplantısı yapıldı”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, s. 5.
- “Işık Ahmet: Eşimin Başlattığı Mücadeleyi Devam Ettireceğim. Bu Benim İçin Kutsal Bir Görevdir.”, *Yeni Balkan*, Yıl 1, Sayı 1, 20 Şubat 1996, s. 1.
- “Işık Ahmet, Batı Trakya bayrağını Nazmi Arif'e devretti, DEB'de yeni dönem”, *Ekspres*, Yıl 2, Sayı 91, 21 Aralık 1998, s. 1.
- “Kozlukebir'de Muhteşem Miting”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 35, Ekim 1991, ss. 4, 5.
- “Yunanistan'da Türklerin Parlamento'ya girmesini engelleyen yeni seçim kanunu kabul edildi”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı: 24-25, Kasım-Aralık 1990, s. 16.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Atina'da cami Yunan hükümetini böldü. <http://aa.com.tr/tr/dunya/atinada-cami-yunan-hukümetini-boldu/826428> (02.01.2018)
- Ata Atun, “Batı Trakya'daki Planlı Türk Soykırımı”, <https://www.batitrakya.org/e-bati-trakya/yayinlar/bati-trakyadaki-planli-turk-soykirimi.html> (16.06.2018)

- Başbakan Erdoğan Gümülcine'de Türkleri ziyaret etti.
<https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=356&arsiv=1> (08.07.2018)
- Batı Trakya Türk Azınlığının Sosyoekonomik Sorunları: Tespit ve Çözüm Önerileri, Sektör Çalıştay Sunumları, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 4 Nisan 2008, s. 6-8.
http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1255435112r3846.Bati_Trakya_Turk_Azinliginin_Sosyoekonomik_Sorunlari_ve_Cozum_Onerileri.pdf (30.11.2017)
- Bursa Şubemizden Işık Sadık Ahmet'e Ödül www.bttdd.org.tr/haberler/subelerden-haberler/bursa-subemizden-isik-sadik-ahmete-odul.html (06.06.2018)
- BTTDD, ABTTF ve DEB Protokol İmzaladı <http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/bttdd-abttf-ve-deb-protokol-imzaladi.html> (10.06.2018)
- Dostluk Eşitlik Barış Partisi 21. Kuruluş Yıldönümü'nü Kutladı
<http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=detay&id=1350> (06.06.2018)
- Dr. Sadık Ahmet - Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucusu
<http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet> (03.06.2018)
- Deb Partisi 4. Olağan Genel Kongresi
<http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=detay&id=4357> (30.05.2018)
- Deb Partisi'nde Görev Dağılımı <http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=detay&id=4412> (30.05.2018)
- Değerli Halkımıza Sonsuz Teşekkürler
<http://debpartisi.org/haberler.php?s=detay&id=2955> (21.06.2018)
- Dışişleri Bakanı Babacan Gümülcine'de https://www.ab.gov.tr/_41086.html (08.07.2018)
- Erdoğan'ın Lozan Antlaşması'nın Gölgesinde Kalan Atina Ziyareti, Stelyo Berberakis,
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42265410> (07.12.2017)
- European Court Of Human Rights, Case Of Ahmet Sadık v. Greece (46/1995/552/638), Strasbourg, 15 November 1996, İnternet Edition, s. 11,
www.minelres.lv/coe/court/AhmetSadik.htm (03.01.2018)
- European Minorities Fuen Members <https://www.fuen.org/tr/avrupa-azinliklari/members/map/m/single/show/member/friendship-equality-and-peace-party/> (06.09.2017)
- Lozan Barış Antlaşması, Azınlıkların Korunması ile İlgili Maddeler,
<http://www.bttdd.org.tr/bilgiler/lozan-antlasmalar.html> (24.10.2017)
- Meral Atılğan, “Avrupa Birliği, Azınlık Hakları ve Türkiye”
http://www.tid.gov.tr/Makaleler/M.Atılğan_43-66.doc (12.07.2016)
- Menşur: Devlet İslam Ansiklopedisi,
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/maddesnc.php?MaddeAdi=menşur> (09.10.2017)
- Mithat Atabay, “Vatan Sana Minnettardır: İsmet İnönü”,
<http://www.canakkaletravel.com/yazi/vatan-sana-minnettardir-ismet-inonu.html> (25.10.2017)
- Mübadele: Değişmek, değiş tokuş etmek, <http://lugatim.com/s/MÜBÂDELE> (18.10.2017)

- Mübadelei Ahali Hakkında Lozan Muahedenamesile Atina İtilâfnamesinin Tatbikatından Mütevellit Mesailin Halli İçin Yunanistanla İmza Edilen Mukavelenamenin Tasdikini Mutazammın Kanun,
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc008/kanuntbmmc008/kanuntbmmc00801725.pdf (27.10.2017)
- Mürasele: TDK,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&elimesec=189731 (09.10.2017)
- Nihat Erim, “Milletlerarası Daimi Adalet Divanı ve Türkiye”,
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/225/1905.pdf> (27.10.2017)
- Oniki Ada'nın Yunanistan'a Verilmesi <http://www.istan koy.org/documents/47.html>
 (14.01.2018)
- Ömer Aymalı - Tarih Dosyası / Dünya Bülteni, “İlk Türk Cumhuriyeti Batı Trakya'da İttihatçılar tarafından kurulmuştu”, <http://www.dunyabulteni.net/tarihten-olaylar/293496/ilk-turk-cumhuriyeti-bati-trakyada-itthaticilar-tarafindan-kurulmustu>
 (22.09.2017)
- Treaty Concerning The Protection Of Minorities In Greece Signed At Serves, August 10, 1920, www.forost.ungarisches-institut.de/pdf/19200810-2.pdf (14.10.2017)
- Türkiye - Yunanistan Nüfus Mübadelesi <http://www.gokceadarehberim.com/nm-Nüfus-cp-91> (19.10.2017)
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'daki Türk Varlığı.
<http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> (06.09.2017)
- Türkler'de İstihbarat http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B.html (21.09.2017)
- Türk - Rum Ahali Mübadelesi Muhtelit Komisyonunun Kaldırılmasına Ait Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanun,
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc013/kanuntbmmc013/kanuntbmmc01302374.pdf (27.10.2017)
- Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme.
<http://www.ihd.org.tr/ulusal-azinliklarin-korunmasina-k-rve-slee/> (09.07.2018)
- Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol
<http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/> (18.10.2017)
- Yunanistan Cumhuriyeti, 3852 / 2010 sayılı kanun.
<http://www.ypes.gr/el/MediaCenter/Minister/Seasonable/?id=1d0d37e7-fa9e-423a-86a5-8ef538b49cd1> (20.06.2017)
- Υπουργείο Εσωτερικών, Ευρωεκλογές Μαΐος 2014 (İçişleri Bakanlığı, Avrupa Seçimleri Mayıs 2014) <http://ekloges-prev.singularlogic.eu/may2014/e/public/index.html>
 (20.06.2018)
- 52 yıllık ilgisizlik... Erdoğan Batı Trakya'da gözyaşlarıyla karşılandı.
<https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=357&l=tr> (08.07.2018)

MÜLAKAT VERENLER

Ahmet Hacıosman (Eski Azınlık Milletvekili - Bakeş Başkanı), BAKEŞ Merkezi, Gümülcine, 23.05.2018.

Aydın Ahmet (Genel Sekreter-Teşkilatlardan Sorumlu Genel Başkan Baş Danışmanı), DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

Avukat Ahmet Kara (DEBP Başkanvekili Siyasi ve Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı), İnternet aracılığıyla görüşme, 19.06.2018.

Cahit Mustafa (Boşnak Mustafa'nın Oğlu), Küçük Müsellim, 11.06.2018.

Levent Sadık Ahmet (Merhum Lider Dr. Sadık Ahmet'in Oğlu), Gümülcine, 11.06.2018.

Mustafa Ali Çavuş (DEBP'in mevcut Genel Başkanı), DEBP Genel Merkezi, Gümülcine, 21.04.2017.

Nazmi Arif (DEBP'in eski Genel Başkanı), Telefon ile görüşme, 31.05.2018.

Özcan Aliosman (Dr. Sadık Ahmet'in akrabası – Gazeteci), Gümülcine, 11.06.2018.

EKLER

EK-1 Batı Trakya Bölge Haritası

Kaynak: <http://www.bttdd.org.tr/bati-trakya/harita.html> (21.06.2018)

EK-3, Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Milli Marşı.

Ey Batı Trakyalı asil Türk çocuğu ne mutlu sana,
Sen hayat verdin kanınla milli kurtuluş savaşına.
Yüce kahramanlığın nakşedildi cihanın her yanına,
Selam duruyor milletler senin şu milli bayrağına.

Bastığın şu yerler senin şanlı şehitlerinle dolu.
Düşmanlar taciz edemez yüce kahramanların ruhunu.
Şanlı şehitlerin sarılmış kurtuluş bayrağına,
Bu ne ulvi şereftir gömülmek ecdad toprağına.

Yurtta hürriyetin, istiklalin rüzgarı esiyor,
Kahraman mücahitler şu pis esareti deviriyor.
Bu şanlı milli istiklal savaşından asla dönölmez!
Karşımıza çelik ordular da çıksa, bizi ürkütemez!

Biz, milli istiklal için Meriç'i, Karasu'yu aştık,
Bütün müstevlileri ezerek, yenerek hedefe ulaştık.
Balkanlarda şanlı bir cumhuriyet çığırını açtık,
İlk defa hürriyet meş'alesini biz yaktık.

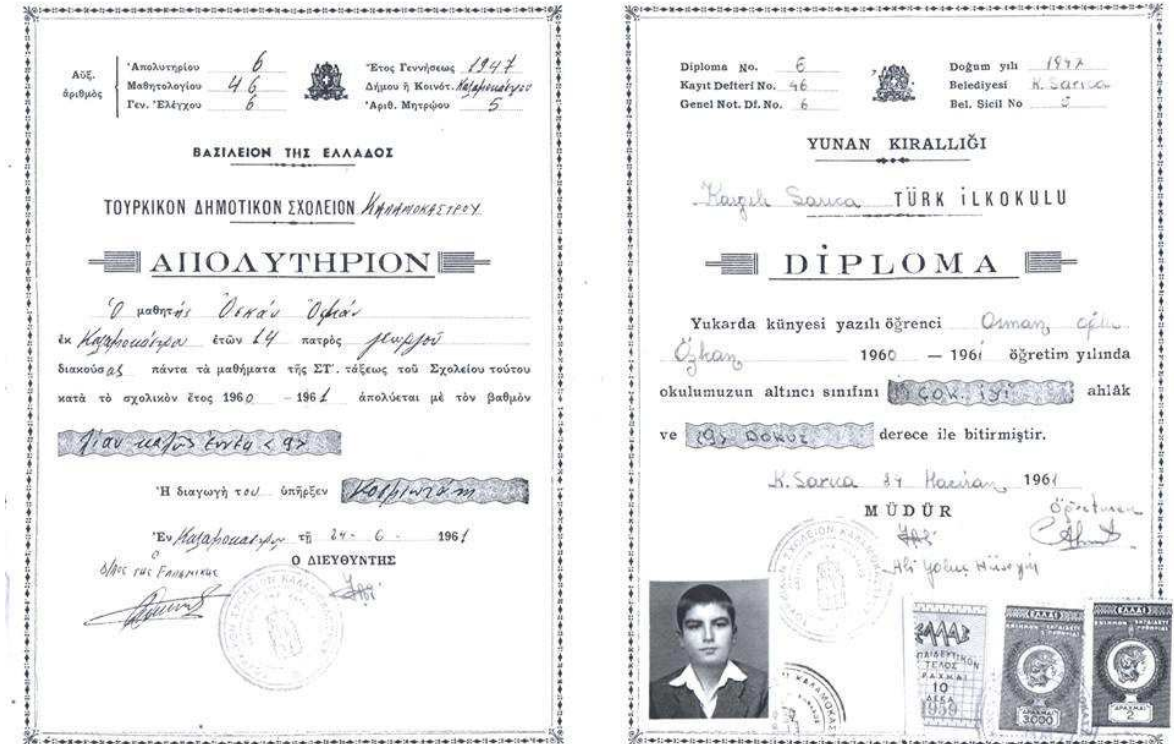
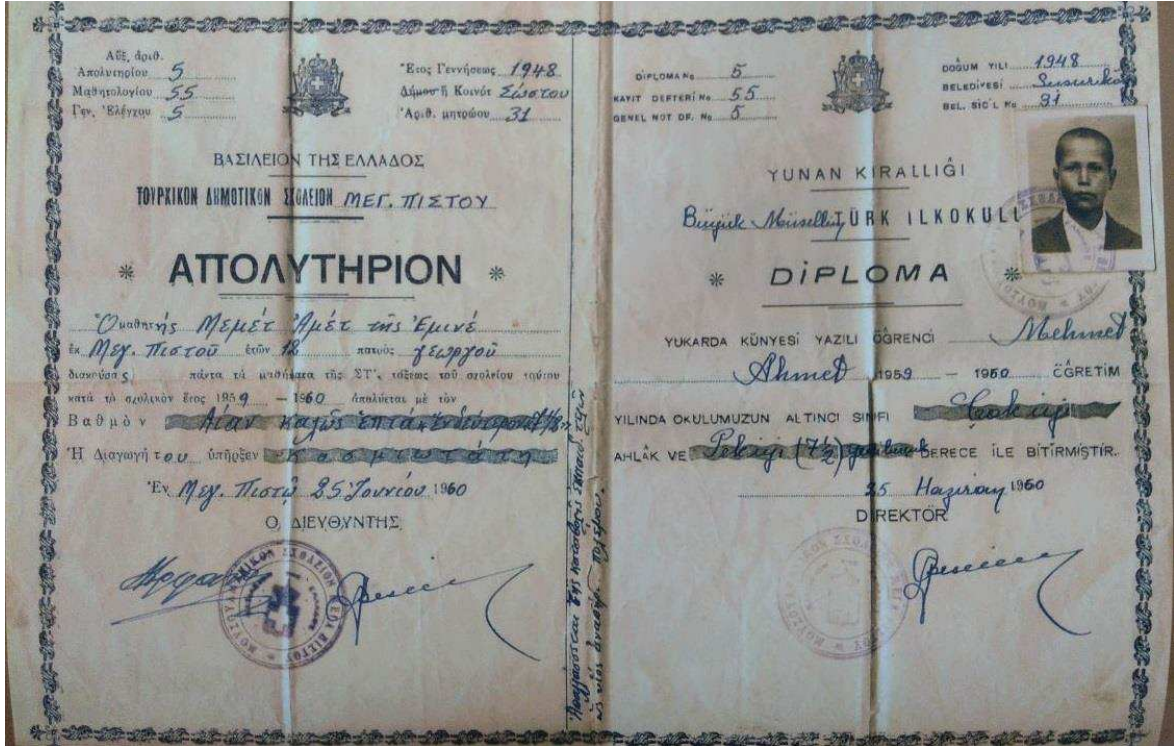
Bu bayrak dalgalanacak, cumhuriyet yaşayacak!
Karşımızdaki düşmanlar bizden ürküp kaçacak!
Binlerce yıl hür yaşayan bir milletin torunlarıyız,
Şu steplerin kurdu, arslanı, göklerin kartalıyız.

Mücahitlerin hamlesi her zaman fırtınalar andırır,
Savaşta heybetimizin dehşetinden düşmanlar bayılır.
Batı Trakya Cumhuriyeti yaşayacak, yaşayacak!
Terakkimizin karşısında milletler şaşıracak!

Ey şirin Batı Trakya!... İşte nihayet esaretten kurtuldun,
Ey düşmanlar!... Sanmayın savaşlardan bu millet yorgun.
Cumhuriyetin yüce bayrağı her an bu yurtta dalgalanacak,
Su bütün Batı Trakyalılar kıyamete kadar hür yaşayacak!

Süleyman Askeri - P. Kurmay Bnb. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanı, Dedeoğaç, 3 Eylül 1913. Kaynak: <https://www.rodopruzgari.com/bati-trakya/17835-bati-trakya-turk-cumhuriyeti-ve-milli-marşı.html>

EK-4 Türkçe ve Yunanca iki dilli olarak hazırlanan diploma örnekleri.

Kaynak: Büyük Müselli Köy Folklor Derneği - Gümülcine; Özkan Hüseyin-Bursa

BAĞIMSIZ
GÜVEN

bağımsız "GÜVEN" listesinin yayın organıdır

PARAYLA SATILMAZ YIL: 1 SAYI: 10 CUMA 23 HAZİRAN 1989

İδιοκτήτες και Υπεύθυνοι
Εμιν Σεραχεδίν
Μολλά Ισμαήλ
Σαδίκ Αχμέτ Σαδίκ
Μπιζανίου 15 69.100 Κομοτηνή

SAHİBİ ve SORUMLULARI
EMİN SABAHADDİN
MOLLA İSMAIL
SADIK AHMET SADIK
Tel: (0531) 29623

BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK TOPLUMU İLK KEZ OLARAK
YUNAN MİLLET MECLİSİNE
BAĞIMSIZ TÜRK MİLLETVEKİLİ GÜNDERDİ

Her türlü baskı ve ayırım -
lara rağmen,
Devlet ve polis terörünün
her an hissedilmesine rağmen,
Bağımsız listelerin oyları-
nın azalmasını sağlamak üzere
Türkiye'den gelecek soydaşla-
rımıza sınır kapılarının kapa-
tilmesine rağmen,
Oykullanmak üzere denetim
altındaki köylere gitmek iste-
yen soydaşlarımıza gerekli i-
zin belgelerinin verilmesinde
güçlükler çıkarılmasına rağmen,
Öy kullanılması sırasında,
kimi soydaşlarımızın oykullan-
maları bir takım bürokratik ge-
rekçelerle engellenmesine rağmen,
Kullanılan oylardan binler-
cesi geçersiz sayılmasına rağmen,
Olağanüstü sayıda askerin i-
limizde oykullanmasını sağlaya-
rak seçim barajını yükseltmele-
rine rağmen,
BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLE-
Rİ 70 YILLAK AZINLIK TARİHLE -
RİNDE İLK KEZ OLARAK YUNAN MİL-
LET MECLİSİ'NE BİR BAĞIMSIZ
TÜRK MİLLETVEKİLİ GÜNDERMEYİ
BAŞARMIŞLARDIR.
NE MUTLU BATI TRAKYA MÜSLÜ-
MAN TÜRK TOPLUMUNA!
BÜYÜK ZAFERİMİZ KUTLU OLSUN!

G Ü V E N

EK-6 Dr. Sadık Ahmet'in 26 Ocak 1990 tarihinde mahkeme kararının açıklanmasının ardından, Selanik Dudullu cezaevine gönderilişi.

Kaynak: Ali Ayazmalı Arşivi

Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli

Batı Trakya Türklerinin Yunan Parlamentosuna bağımsız milletvekili seçmesini engellemeyi amaçlayan Yeni Seçim Kanunu tasarısı Mitsotakis Hükümeti tarafından parlamentoya getirildi.

BTS HABER MERKEZİ

Batı Trakya Türklerinin Yunan Parlamentosuna bağımsız milletvekili seçmesini engellemeyi amaçlayan Yeni Seçim Kanunu tasarısı Mitsotakis Hükümeti tarafından parlamentoya getirildi. Tasarı parlamentoya getirildiği şekliyle "Bir kişinin milletvekili seçilmesi için Yunanistan çapında en azından yüzde 3'lük oy oranını tutturmasını" öngörüyor. Batı Trakya'daki Türk azınlığın ise tek liste halinde seçimlere katılması halinde ülke çapında alacağı oy oranı yüzde 3'lük barajın altında kalıyor.

Yeni Seçim Kanunu tasarısının görüşülmesine Kasım ayı başlarında başlanacağı açıklandı.

Başbakan Mitsotakis tarafından basına açıklanan, hükümetin parlamentoya getirdiği ve açıkça "bağımsız adaylara ve küçük partilere karşı" olan kanun tasarısı hakkında görüşlerini açıklayan Gümülcine Bağımsız Türk Milletvekili Dr. Sadık Ahmet "Bu bağımsız azınlık adaylarının parlamentoya seçilmemesi kanunudur, azınlığın bağımsız adaylarına şimdiye kadar getirilen en büyük engeldir." şeklinde konuştu. Dr. Sadık Ahmet "Bizim seçilmememiz için böyle bir Seçim Kanunu getirilmek istenmektedir." diyerek yeni kanun tasarısının görüşüleceği Meclis oturumlarında özellikle bu orana bütün güçleriyle itiraz edeceklerini söyledi.

Dr. Sadık Ahmet ayrıca Batı Trakya Türkleri arasında durumun değerlendirilmesi için Yüksek Azınlık Kurulu'nun toplantıya çağırılacağını da belirterek "Biz Türk azınlık olarak hakkımızı arıyoruz. Millet vekili olsak da olmasak da aramaya

devam edeceğiz" dedi.

Mitsotakis kabinesinin parlamentoya getirdiği yeni seçim sistemi tasarısı Batı Trakya'daki Türk azınlığına karşı olan hükümlerinden başka seçimlerde birinci gelecek partinin şimdiki seçim sistemine oranla daha kolay çoğunluk sağlamasını öngörüyor. Yeni tasarı ayrıca, "üçüncü partiye daha fazla milletvekili kazanma şansı tanıyarak dolaylı olarak gelecek seçimlerde ana muhalefetteki PASOK ile Sol İttifak'ın işbirliği yapmasını engellemek istiyor. Atina'da yapılan ilk hesaplar yeni seçim kanunu tasarısı kanunlaştığında birinci gelen partinin yüzde 43-44 arası bir oran tutturduğu takdirde ço-

ğunluk sağlayacağını gösteriyor.

Yeni seçim sistemi önerisini gazetecilere açıklarken parlamentoda tasarılarına hiçbir değişiklik kabul etmeyeceklerini beyan eden Başbakan Mitsotakis tasarı hakkında "Ülkede yürürlükteki seçim sistemi yüzünden ortaya çıkan siyasi istikrarsızlığı bertaraf ediyor" şeklinde konuştu. Mitsotakis ülkede genel seçimlerin Mayıs 1994'te yapılacağını ve erken seçimin söz konusu olmadığını belirtti.

Mitsotakis kabinesinin açıkladığı bu yeni tasarı Yunanistan'da "küçük çoğunluğa dayalı hükümetler ve koalisyonlar dönemini" de sona erdirmeyi hedeflediği iddia edildi.

Gümülcine'de Zorbalık

Türk işyerleri ve Camiler soyuluyor

BTS HABER MERKEZİ

Gümülcine'de Türklerle karşı hırsızlık, gasp ve evlere girmeye teşebbüs olaylarının artması tedirginlik meydana getirdi. Kimliği bilinmeyen kişiler Kırmahalle'deki Yüksek Mescid Camii'nin kapısını zorlayarak içeri girdikten sonra, dolapları ve çekmeceleri karıştırdılar ve camide bir süre kaldıktan sonra kaçtılar.

Yine önceki gece Gümülcine'deki Türk mahallesinde bulunan sigara-gazete bayilerinden ikisi soyuldu. İki Türk sigara-gazete bayisini soyanlar yine aynı mahaledeki iki Türk'ün dükkanlarına girmek istedilerse de başaramadılar.

Bir süre önce de Türk mahallesindeki sigara-gazete bayileri soyulmuştu.

Öte yandan, Gümülcine'deki Türk mahallesinde üç Türk'ün evlerine girilmek istendiği de haber verildi.

DOSTLUK EŞİTLİK BARIŞ PARTİSİ KURUCULARI KONFERANS SALONU

DOSTLUK EŞİTLİK BARIŞ PARTİSİ KURUCU ÜYELERİ

. Dr. Sadık Ahmet	(Milletvekili)
. İdris Mehmet	(Rençper)
. Yusuf Hüseyin	(Din Görevlisi)
. Sadık Sadık	(Din Görevlisi)
. Şerif Şerif	(Din Görevlisi)
. Hasan Paçaman	(Vaiz)
. Mustafa Mustafa	(Rençper)
. Salih Sulko	(Öğretmen)
. Şaban Makaracı	(Tüccar)
. Ali Ahmet	(Rençper)
. Ali Başoğlu Hüseyin	(Rençper)
. Halil İsmail	(Rençper)
. Yüksel Nuriöglu	(Eczacı)
. Niyazi Hasan	(Öğretmen)
. Ahmet Kurt	(Din Görevlisi)
. Orhan Mustafa	(Rençper)
. Ali Molla	(Makine Mühendisi)
. Nazif Şakir	(Kooperatif Y.K. Üyesi)
. Necmi Abdürrazzak	(Öğretmen)
. İbrahim Ahmet	(Rençper)
. Ahmet Salih Çavuş	(Makinist)
. Mehmet Devocioğlu	(Veteriner)
. Sayit Seyit	(Rençper)
. Ahmet Haciosman	(Vaiz, gazeteci)
. Remzi Hasan	(Rençper)
. Ali Bağdatlı	(Esnaf)
. Hüseyin Esat	(Rençper)

EK-9 Dr. Sadık Ahmet tarafından hazırlanıp, Yunanistan Yüksek Mahkemesi'ne (Areios Pagos) sunulan DEBP Kuruluş Başvuru Dilekçesi.

Π ρ ο ς
τον Εισαγγελέα
Αρείου Πάγου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΟ

Δ Η Λ Ω Σ Η

Για την ίδρυση πολιτικού κόμματος Σαδίκ Αμέτ Σαδίκ του Αμέτ και της Φειμέ, έτος γεννήσεως 7/1/1947, τόπος γεννήσεως Αγρα Σατών Ροδόπης, κατοίκου Κομοτηνής, οδός Χαρ. Τρικούπη 83.

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 59/23.9.1974 και τον ισχύοντα εκλογικό νόμο, δηλώνω ότι ίδρυσα πολιτικό κόμμα με τον τίτλο "ΚΟΜΜΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ (Κ.Ι.Ε.Φ) " και έμβλημα του κόμματος έχει χρώμα λευκό το οποίο απεικονίζεται μέσα σ' ένα κύκλο με ένα άσπρο περιστέρι και ο κύκλος από τις δύο πλευρές έχει κλαδί ελιάς.

Το κόμμα σέβεται το δημοκρατικό πολίτευμα, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες. Ο σκοπός του κόμματος είναι να φροντίσει για καλή διαβίωση των Ελλήνων πολιτών.

Το καταστατικό και το πολιτικό πρόγραμμα του κόμματος θα δημοσιευθεί προσεχώς. Αι αρχαί του κόμματος αντιτίθενται προς πάσαν ενέργειαν αποσκοπούσαν εις την βία κατάληψη της εξουσίας ή την ανατροπήν του ελευθέρου δημοκρατικού πολιτεύματος.

ΕΚΘΕΣΗ ΕΓΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

Αθήνα 12 Σεπτεμβρίου 1991

Ο Δηλών

Σαδίκ Αμέτ Σαδίκ

Στην Αθήνα και στο Κατάστημα της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου σήμερα την 12ην Σεπτεμβρίου του έτους 1991 ημέρα της εβδομάδας Πέμπτη και ώρα 10,30 ενώπιον του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Σωζιανού Παναγιώτη παρουσία και του Γραμματέα της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου Θεόδωρου Βαρθολομαίου εγχειρίστηκε η δήλωση αυτή για ίδρυση πολιτικού κόμματος υπό τον ο οποίος βεβαίωσε και προφορικά το περιεχόμενο αυτής. Ο Εγχειριστής Ο Αντεισαγγελέας Ο Γραμματέας

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ
Αρ. Πρωτ. 3953
Χρονολογία 12 ΣΕΠ. 1991

Kaynak: Ahmet Haciosman Arşivi - Gümülçine.

EK-10 DEBP Amblemi

Kaynak: <http://www.debpartis.org>

EK-11 DEBP'in resmen açıldığını ilan eden bildiri.

**BATI TRAKYA MÜSLÜMAN - TÜRK TOPLUMUNUN
İLK SİYASİ PARTİSİ OLAN
DOSTLUK - EŞİTLİK-BARIŞ
Partisinin resmen kurulması nedeniyle
RODOP İLİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLİ
Dr. SADIK AHMET'İN
AZINLIĞIMIZA ÖNEMLİ AÇIKLAMASI**

Sevgili Soydaşlarım,

Bugün, 70 yıllık Batı Trakya Müslüman Türk toplumu tarihinde ilk kez gerçekleşen fevkalâde önemli siyasi bir olayın gerçekleştiği süksestini sizlere vermek istiyorum.

Toplumumuz artık kendi sesi, kendi siyasi kuruluşu, kendi siyasi partisinin resmen var olduğu müjdesini sizlere duyurmak istiyorum.

Dostluk - Eşitlik - Barış. Toplumumuzun ilk partisinin başlığı bu üç söz - lükten oluşuyor.

Bu sözcükler rastgele seçilmedi. Her birinin, Batı Trakya Müslüman - Türk toplumumuzun bu içinde bulunduğu yığın tarzı ve ilkeleriyle doğrudan doğruya ilişkisi vardır.

DOSTLUK : Herseyden önce toplumumuz, insanı her türlü dostluktan yemdir. Kendi aramızda dostluk, yan yana yaşadığı farklı - yan vatandaşlarla dostluk, vatan ve anava - ton yöneticileriyle halklarımızın dostluğu ve genelde de tüm dünya insanların dostluğu partimizin baş hedefi ve ilkesidir. .

EŞİTLİK : Batı Trakya Müslüman - Türk toplumumuz özellikle son 30 yıldan beri öz benini çoktık " Eşit vatandaş " meselesi si Partimizin başlığındaki EŞİTLİK ace - çüğüyle kavgalığını bulmaktadır. Partimizin başlıca mücadelesi işte bu eşitliğin sağ - laması yomadır olacaktır.

BARIŞ : Bugün üye sayısının 38'e u laşan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konfe - ransı (AGİK)'nin başlıca ilkelerinden biri dünyada barıştır. Hal böyleyken biz de bu ana ilkenin dışında kalamazdık. Kaldı ki, dostluk ve eşitliğin sağlanmasıyndan sonra bölgenizde barışın sağlanması doğal bir so nuçtur.

**SOYDAŞLAR
DOSTLUK - EŞİTLİK - BARIŞ PARTİSİ
SİZİN PARTİNİZDİR**

Değerli Soydaşlarım,

Partimizin adı ve bu adın niçin ter - cih edildiği, yukarıdaki şekilde kısaca a - çıkladıktan sonra şimdi de kuruluş neden - lerini özetleneğe çalışalım :

Hepimizin bildiği gibi, Bağımsız Lis - telarla bağlantısız siyasi mücadelenin son üç mecliste meyvesini vermiş ve son Nisan 1991 seçimlerinde her iki listeden de bi - rer bağımsız milletvekili çıkarmak suretiy le başarı ötürük noktasına ulaşmıştı.

Böyle bağımsız sesin propagandası ko - runularından bu sözcüklere de yer veri - yorduk : " Bugünkü mücadelamız haksız - likların ortadan kalkması ve Batı Trakya Müslüman-Türk toplumuna eşit vatandaş meselesi yapılması için - dir. Ancak, haklarımız verilise ölle mücadelaya son verilmeyecektir. Batı - ta Bağımsız Anıtlık listelerinden , Azınlık Partisine de adını sabitli - riz. Bu bizim anayasal haklarımızdır. "

Ülkedeki siyasi gelişmeler, bizim nor - mal şartlar altında partileşmemizi engel - leniş ve bir an önce Partimizin oluşmasını zorunlu kılacaktır.

Çünkü iktidar, Millet Meclisinde azın için sesini susturmaya hedef almıştı.

Çünkü bütün siyasi partiler, yurt içi ve yurt dışında, birer Yunanistan parlamenti olarak toplumumuzun sorunlarını dile getirmekten rahatsız oluyorlardı.

Çünkü bundan böyle azınlığın kendi sesi olan politikacılarımızın milletvekili seçilememeleri için % 3'lük seçim barajı getirmiştir.

Bu şartlar altında bize iki tercih kalıyordu :

Ya partilerin emir eri gibi davranan, partilerin çizgisi ve direktiflerinden çıkamayan kişilerden medet umacağız, ya da kendi siyasî şemsiyemiz altında kenetlenerek, milletvekili çıkaramazsak da DÜNYA ALEME KARŞI BİR GÜÇ OLDUĞUMUZU, MİLLETVEKİLİMİZ OLMASA DA SİYASİ TEMSİLCİLERİMİZİN VAR OLDUĞUNU KANITLIYACAKTIR.

İşte biz, DOSTLUK - EŞİTLİK - BARIŞ (D.E.B.) Partisini kurmakla bu ikinci yolu seçtik. Yolumuzun "Uzun ince bir yol" olduğunu biliyoruz. Ancak, Batı Trakya Müslüman-Türk toplumunun sağ duyusuna güveniyor, bugüne kadar nice zorlukları aşmasını başardığı gibi, bu yolda da başarıya ulaşacağına inanıyoruz.

Aziz Batı Trakya Müslüman Türk'ü

Partimizin adı ve kuruluşu nedenleri dışında amaçları ve ilkeleri hakkında da birkaç söz söylemek istiyorum.

İlk amacımız, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun bugün içinde bulunduğu güç yaşam koşullarından kurtulması, anayasal, yasal ve Uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan insanlık ve azınlık haklarının verilmesi, eşitlik ilkesine riayet edilmesi için mücadele vermektir.

Her siyasî partinin hedefleri ve amaçları arasında milletvekili çıkarma ve onun da ötesinde iktidar olma ilkesi vardır. Tabii biz de milletvekili çıkarmak isteriz. Ancak unutmayalım ki bu parti, MİLLETVEKİLİ ÇIKARMAMIZIN ENGELLENMESİNDE DOĞMUŞTUR. Bu bakımdan bazıların dediği gibi "Milletvekili çıkaramayacak olduktan sonra partiye ne gerek var ? " Düşüncesi yanlıştır. Partiler, hele hele bizler gibi azınlık partileri, milletvekili çıkarmadan da toplum mücadelesi verecek yararlı olabilirler.

Aslında, pek çok kez dile getirdiğim gibi, bir azınlık önde geleni olarak, ülke içinde olduğu kadar ülke dışında da yapılacak işler vardır. Yönetim, seçim barajları getirerek ülkemiz parlamentosuna temsilci göndermemizi önleyebilir ama, partimizin içinden çıkacak temsilcilerimizin dış dünyada sorunlarımızı anlatmalarına kimse engel olamaz.

Ayrıca, milletvekili seçmiş olmakla her şey çözümlenecek değildir. Öyle olmuş olsaydı, şimdi hiçbir sorunumuz olmaması gerekirdi; çünkü 70 yıldan beri milletvekilimiz var. Sorunlarımız çözümlendi mi ? Şu halde, milletvekili seçmesek de parti sayesinde yapılabilecek çok iş var demektir.

Bunun dışında, belki Yunan Meclisine, baraj nedeniyle milletvekili gönderemeyiz ama, YAPILACAK İLK SEÇİMLERDE AVRUPA PARLAMENTOSUNA TEMSİLCİ GÖNDEREBİLİRİZ.

Değerli soydaşlarım,

Dostluk-Eşitlik-Bariş Partisi hakkında biraz da kişisel görüşlerimi sıralamaya çalıştım.

Bir parti kurulması hakkında ilk önerileri bana sizler, siz değerli soydaşlarım verdi. Ben bunun sadece öncülüğünü yaptım.

D.E.B. Partisi, bir şahsın değil Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun partisidir.

D.E.B. Partisi, liderlik-başkanlık partisi değil, kitle partisidir Partinin başında bulunanlar, her zaman tabanın düşünce ve kararlarını uygulamak zorundadır.

D.E.B. Partisi, demokrasi kurulları içinde çalışacak ve üyelerinin sempatisi ile desteğini alanlar bu partinin başına geçeceklerdir.

D.E.B. Partisi, azınlık içinde herkese eşit değeri vermekte ve kapılarını herkese açmaktadır. Hiçbir kimseye karşı ön yargılı olmayıp, tüm insanımızı bağrına basmayı amaçlamaktadır.

D.E.B. Partisi olarak inancı-
mız odur ki,kişiler gider veya de-
ğişir ama,D.E.B.Partisi taze kan -
larla toplumsal işlerini sürdürür.

Sevgili Soydaşlarım,

Dostluk - Eşitlik - Barış Partisinin
resmen kurulması dolayısıyla kaleme aldı-
ğım bu açıklama ile sizlere en derin sev-
gi ve saygılarımı sunarken,hepinizi D.E.B
Partisine üye olmağa çağırıyorum.Bu çağrı
ma severek uyacağınızdan da zerre miktar
şübhem yok .

Mutlu günlere ulaşılması umuduyla...

Rodop İli Bağımsız Milletvekili

Dr. SADIK AHMET

EK-12, 13 Ekim 1991 Tarihinde Yapılan DEBP Kurucu Üyeleri İlk Toplantısı'na ait Orijinal Tutanak Örneği.

13/10/1991
TÜRK GENÇLER BİRLİĞİNDE (KÜTÜPHANEDEN)
DOSTLUK - EĞİTİK - BARİŞ - PARTİSİNİN
TANIŞMA TOPLANTISI

Nazif = Bazıları kendi isimlerinden bizi vurmak, balta-
lamak isteyenler var. Bunlara dikkat edilmesi lazım.
Bizi koruyan yönüne gidilmeli var.

Dr. Sedik = Burada karşı olanlar var. Türkiye'de karşı olan
yok parti hususunda. Konsolosluk'ta da böyle şey yok.
Yapılan iş döşen iş kimse buna karşı çıkamaz.

Nazif = Milletvekili seçimlerinde İmamcık ile karşılaştım.
Semi Neşre'ye karşı seçmiş olsaydı, semi arkadaşın gelirim.
Fakat semi partiye rumlar seçti.

Ramzi = Bence üye olarak kayıt işlemleri yapılsın. Ne
kadar üye olursa aramızda işimiz o kadar olacak.

Dr. Sedik = Üye işlemlerine başladık bile. Bunlar yapıl-
cak. Gelenler var. Üye olmak için sıraya girilen var.
Her taraftan üye kaydına başlanacak.

Orhan = Daha sık toplanmamız lazım. Bunun önünde
bir gazete partinin çıkarılması lazım. Derneğin bölünme iste-
yine karşı gazetemiz onları susturması lazım.

Dr. Sedik = Gazete çıkacak. Bu olacak.

Orhan = Akşamda bir basın toplantısı yapıldı. Bütün

EK-13, 24 Aralık 1991 Tarihli DEBP Kurucu Üyeleri İkinci Toplantısı'na ait
Orijinal Tutanak Örnekleri.

Abdül Hakk'ın İnternetleri
DEB PARTİSİNİN İKİNCİ
TOPLANTISI 24/12/91
TÜRK GENÇLER
BİRLİĞİ

Söyle: Açılış konuşmasını DEB milletvekili Dr. Sadık yaparsın.

Dr. Sadık:

Biz insanmış insanlarla beraberiz. Bu ikinci toplantımız yalnız Kurucular Kurulu değil de hepimize biriz - Üye konusunda fazla caba sarfedilmesi istenmedi.

Geçende Zahiye gittik, 1000'in üzerinde üye varmış ande. Benliğimizden taviz vermeden yapamadık istiyoruz. Din ve dil unsurları birleşince Türk Dünyası ortaya çıktı. Avrupa ve Amerika'nın korkusu Türk Dünyasından, biterler de isterler de artık yaman Türk Dünyası.

Hiçbir kimseye bu zamanda baskı yapılamaz. Kurultu olan istin geliyor. Bizim de kurultu olursanız lazım.

Son 20 gün içinde ülke dışında faaliyetlerimiz oldu "Balkanlar barut fıçısı" dedim işte bunu patlatamıyız dedim - Yugoslavya patladı.

Gençlerde Meclis'teki olayları gördünüz. Bunların bu hareketlerinin neler olduğunu gösteriyor.

Göre adasını gördün. Oradaki gençleri zencilerin bayraklara sattıklarını duyduk.

Burada da Abdül Melikçi Yorgo'ya paspas çekilir. Bu olmamalı.

Bunların da çok Türkân olarak iktidara sahip bizi görmek istiyorlar var. Bunlara çok destek etmiyoruz. Kurultu ve zengin ve kendi kendini desteklemek mecburiyetindeyiz.

Zencileri sattıkları gibi bizi de sattıkları istiyorlar çıkacak.

Aranızda arkadaşlarımızın bulunması aramızdaki bağların kurulması için.

Her kimse de gelebilir dedik. Size bu kalabalığın
hiçbirine dant gitmemiştir. Siz niye geldiniz, elinize
dantıya mi mi idi? Y.K. ile Partinin arasında bişey
söylüyeğim.

Karar:

1- Vaizlerin Y. Cami Kütüphanesinde atılmasın
konusu.

2- Taraklar (Ağıt Hara Hapishanesi) musesini.

Q. Sedik:

Yunanlıyla bir olup vaizlenimize hakaret
etmesinler. Cukur o yeri iade etsinler

Karar

25-1-1992

D.E.B. Kurucu Üyeler Toplantısı,

Toplantı yeri = Gümülüne Türk Gençler Birliği
Kütüphanesi.

Mv. Dr. Sadık Ahmet = Böyle sık sık toplanmamız iyi oluyor.
Y. Tabiihiler Derneğinde, bir hafta önce yapılan seçimler-
de en çok oy alan ve Başkan seçilen Ali Kamber de aramızda-
kendilerini kutlar toplumumuzla hayırlı olmasını temenni ederim.
Amacımız topluma faydalı olmak.

Dr. Sadık; yarın Yürütme Kurulu toplantısına pideceğim
toplantıda, Müftü İbrahim Şerif'i aktif olarak yer alması,
ingiz ve sıfatını kullanmasını ondan istiyeyim mi?
Üyelerim hepsi birden "İsteyim" dendi

Şerif (Durhasanlar köyü imamı): Bizden imamlar olarak camiler
de seçimi yapılması istendi. Bizde yaptık. Ve hiç te korkmadık.
İbrahim Şerif'te sıfatını kullanması lazım.

Dr. Sadık A: Yarın kendisine bu teklifi pütürelim.

Paçaman: Kanunlara göre isim kullanırsam enseme hakkı
var. Ve hatta elbisesini giysem dahi suç değil İbrahim.
Siz nedersiniz?

Hüseyin = Bunun böyle olacağını bilmezmiş mi?

Şerif = Bu yola çekilirken karşılığacağı pütüfün hiç
düşünmemiş mi?

Ahmet Kurt = Sıfatını kullanırsa Meccanunun kendi-
sine dava açacağından korkuyor. Seçilmiş Müftü olarak
kullanılır.

Dr. Sadık: İki bölümünü genel Kongreye bırakalım.
Genel Kongre 10-11 Nisan tarihinde bence çok uygun.

Börsal = Her köyde örgütlenmeye gidelim. Temsilinin yanında yardımcılarını da olsun.

Ali = Yalnızca tüzüğün incelenmesi ile ilgili bir toplantı yapalım.

Dr. Sadık AE yakın zamanda tüzüğün türkçesini sizlere vereceğim.

Tüzüğün incelenmesi ile ilgili toplantı en kısa zamanda yapılması kararı benimsenmiştir.

Toplantıya 24 Kurucu üye katıldı.

Dinleyici olarak: Ali Kamber, H. Mustafa,
Arif Hüseyin.

Sekretar

Necmi Abdürrezek

16-Şubat-1992

D.E.B. Partisi Kurucular Kurulu Toplantısı.
Yer = Gümileine Türk Gençler Birliği Kütüphanesi.

Gündem:

- 1- İş bölümü
- 2- Kitap sorunu

Konuşmacılar:

Dr. S.A.:

Önceki toplantımızda ^{tedijimz} karar uyarınca iş bölümü yapacağız. Birde sonuçlarda kitap sorunu ortaya çıktı. Bundan böyle bütün sorunlarla toplumun parti temsil edeceği. Bu konuda millet bizden karar bekliyor. Toplumun temsil ederken, ilgili kuruluşlarla temsilatörleriyle iş birliği içinde çalışılacak.

Karacaöğlen Köyü Müdürü Mehmet'in acil hava hapisanesi ile ilgili bir önerisi var. Fakat ben ve Müdürler Atınada olacağız. Bunu sonra tartışacağız. Şapçıdaki olayı biliyorsunuz. Söylenene göre yogo'nu alınsın diye imzalamış. Üç soydaşımız da olsa otları koruyacağız. Elimizden geldiğince müdafianı yapacağız.

Ali = Geçici olarak, Başkan, Genel sekreter 5 kişilik idare heyetini seçelim. Genel Kongre çalışmaları hazırlanması ve iş tüzük çalışmalarını yapmalar.

Şerif = Medrese deli öğrenciler yıllarında, Akademi 6
asıldığını, istikbal sizde gelecek, helha akış aemaltes,
kurtulacakmış diyenlerindir asıl suç.

Dr. S.A = Eğitimde, Türk öğretmenler birliği ile işbirliği
yaparak sorunların halledilmesini sağlama.

Akademikileri Türkiye kursa davet ediyor. Onların
bir fırsatıdır. Kurslara giderlerse durum değişecektir.
İmtihanları süresinde.

Parti adına duyuruları hazırlanıp dağıtılacak.

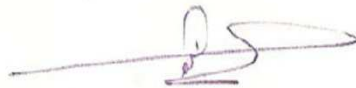
Dr. = Açık hava toplantılarını ile ilgili mahkeme
10 mertebe pürüştürülecek. Aleyhine karar çıkarsa

Cumhurbaşkanı (13 Mart) direniş için ne yapıyor?

Karar: idare heyeti toplanıp direniş
kararı alınacak.

Şekreter

Heemî Abdürreşah

Ek-16 Dostluk Eşitlik Barış Partisi Tüzüğü

DOSTLUK EŞİTLİK BARIŞ PARTİSİ TÜZÜĞÜ

13 EYLÜL 1991

PARTİNİN ADI

Madde: 1

“Dostluk-Eşitlik-Barış” isimli bir parti kurulmaktadır.

MERKEZİ

Madde: 2

“Dostluk-Eşitlik-Barış” Partisi’nin merkezi Rodop ilinin Gümölcine şehridir.

PARTİNİN AMBLEMİ

Madde: 3

Partinin amblemi, iki yanı zeytin dalı ile çevrilmiş bir yuvarlağın ortasında beyaz bir güvercinden oluşmaktadır.

GAYESİ-FAALİYETİ

Madde: 4

Parti, toplumun, demokratik, yasalar karşısında eşitlik, eşit vatandaşlık ve insan haklarına saygı ilkeleri doğrultusunda oluşmasını kabul eden, taşrada ve şehirlerde yaşayan tüm Yunan vatandaşlarının eşitlik duygularını temsil etmektedir. Ülke içinde ve dışında insan haklarını korumaya yönelik tüm kuruluş ve teşkilatları tanımakta ve kabul etmektedir. Tüm dünyada insanlar aleyhine mevcut olan haksızlık, baskı ve ayrımları kınamaktadır. Eski ve yeni teknoloji, özellikle nükleer araçlarla çevrenin kirletilmesini şiddetle kınamaktadır. GREEN PEACE ilkelerini, yeşilleri ve doğanın dengesinin korunmasını prensiplerini kabul etmektedir. İşsizliğe, cahilliğe ve uyuşturucu maddelere karşı mücadeleden yanadır. Topluma en iyi şekilde sağlık hizmeti verilmesini destekler, uluslararası sağlık, sosyal yardım, atletizm ve eğitim kuruluşları ile işbirliği yapmayı kabul etmektedir. Tüm dünya ulusları arasında, barışı, bir sevgi ve dostluk sembolü olarak kabul etmektedir. Çeşitli dinlerin bir arada ilkelerini kabul eder, ırk ayrımını şiddetle kınar, keza gerek basın, gerek toplu iletişim araçları ile insanlar arasında kargaşa ve yanlış yönlendirilmeye yönelik demagogileri de şiddetle kınar. Kadın ve erkek eşitliğinden yanadır.

Madde: 5

A- Partinin temel ilkesi demokratik teşkilatlanma ve demokratik icraattır.

B- Partinin düzenli bir şekilde teşkilatlanması, üyelerine demokratik ideolojinin oluşumu, siyasi çizginin tayini, programın yapımı, belediyeler, nahiyeler, kooperatifler, birlikler, vilayet komisyonları temsilcileri, cemaat yönetim kurulları ve diğer yerel kuruluşlar üyeleri ile milletvekili ve Avrupa Parlamentosu milletvekili adaylarının seçiminde bilfiil yer alma imkânını sağlar.

Madde: 6

Partinin ilkelerini, tüzüğünün öngördüğü vecibeleri yerine getirmeyi kabul eden, 18 yaşını doldurmuş bulunan ve gerek ahlakı, gerek tutum ve davranışları ile demokratik değerlere ve insan haklarına saygılı olanlar partiye üye olabilirler.

Madde: 7

Bir şahsın partiye üyeliğine o şahsın başvuru dilekçesi ve iki kişinin tavsiyesini takiben, aday üyenin ikamet mahallindeki Parti Yerel Teşkilatı karar verir. Yerel Teşkilatın bu kararının Bölge Teşkilatı tarafından onaylanması gerekir. Bölge Teşkilatı, Yerel Teşkilatın almış olduğu bu karara iki ay içinde olumsuz bir cevap vermezse, başvuru kabul edilmiş sayılır.

Madde: 8

Bir üyenin parti tüzüğünde öngörülen amaçlara aykırı amaçlar güden başka partiye, teşkilatlara, gruplara veya hareketlere iştiraki veya bu tip gayretleri ve girişimleri desteklemesi üyelik vasfı ile bağdaşmaz.

Madde: 9

Üyelerin yükümlülükleri şunlardır: Partinin faaliyetlerinde yer almak, politik gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak, çoğunluğun almış olduğu kararlara saygılı olmak ve üyelik aidatını ödemek.

Madde: 10

Her üyenin partiye aylık asgari aidatı Merkez Kurulu tarafından tayin olunur. Bu aidatın, üyenin ait olduğu Yerel Teşkilat'a, Bölge Teşkilatına ve Merkez Teşkilatına dağılımı, Parti Kurultayının tayin edeceği oranlarda olur. Buna paralel olarak, her kademe ve derecedeki teşkilat, üyelerinin çoğunluğunun onayladığı bir kararla gönüllü aidat tahsili usulleri de tayin edebilir. İşsiz, emekli veya çalışamayacak durumda bulunan üyeler için indirimli aidat uygulanır.

Madde: 11

Bir üyenin üyelik vasfı partiden istifası veya ihracı ile son bulur.

Madde: 12

A- Partinin organları şunlardır:

- Yerel Teşkilat
- Bölgesel Teşkilat
- Merkez Teşkilatı

Merkez Teşkilatının organları ise aşağıdadır:

- Merkez Kurulu
- Siyasi Büro
- Başkan
- Genel Sekreter
- Merkez Denetleme Kurulu
- Disiplin Kurulu
- Parlamento Gurubu

B- Parti'nin en yüksek organı Parti Kurultayı'dır. Kurultay'ın kararları partinin tüm organları için bağlayıcıdır.

C- Partinin her birimi, bir üst teşkilatın talimatlarını harfiyen uygular ve tüm faaliyetleri ve ekonomik tasarrufu hakkında bir üst teşkilata düzenli olarak bilgi verir.

Madde: 13

YEREL TEŞKİLAT

a- Yerel Teşkilat, bir bölgede, bir semtte, bir köyde, bir nahiyede veya bir şehirde parti üyelerinin sayısı oranında meydana getirilen bir gruptan oluşmaktadır. Yerel Teşkilat partinin o bölgedeki sorunlarla ilgili görüş ve tutumunu dile getirir, keza o bölgede partinin ideoloji ve programının tanıtılması ve parti tabanının faaliyete geçirilmesi yükümlülüğünü üzerinde bulundurur.

b- Yerel Teşkilatı oluşturan üyelerin çoğunluğunun katıldığı Kongre bu teşkilatın en yüksek yönlendirici organıdır. Olağan olarak yılda bir defa toplanır ve aralarında başkan, sekreter ve kasadarın da bulunduğu ve beş kişiden oluşan yürütme organı olan "Yerel Kurul"unu seçer.

c- Olağanüstü Kongre, Yerel Kurul'un kararı veya Kongre üyelerinin hiç olmazsa yarısının talebi üzerine toplanır. Kongre, Bölge Kurultayı'nda yer alacak Yerel Teşkilat veya teşkilatların temsilcilerini seçer.

d- Toplanacak kongre için davet, toplantı tarihinden hiç olmazsa iki hafta önce yapılır. Bu davetin yazılı olması ve basın yoluyla da duyurulması gerekir.

e- Yerel Komite, her yıl yapılacak olan olağan Kongrede, mali icraatı ve diğer faaliyetleri hakkında üyelere hesap verir.

Madde: 14

BÖLGESEL TEŞKİLAT

a- Bölgesel Teşkilat, bir seçim bölgesine tekabül eder. Bu teşkilat bulunduğu bölgede partinin görüşlerini dile getirir, ayrıca, partinin ideoloji ve programının tanıtılması ve bölgesinde bulunan Yerel Teşkilatların faal duruma getirilmesi sorumluluğunu üzerinde bulundurur.

b- Bölgesel Teşkilat, Merkez Kurulu'nun onayını kaydıyla, üyelerinin sayısında meydana gelebilecek değişiklikler çerçevesinde bir Yerel Teşkilatı birden fazla Yerel Teşkilatlara bölmek veya birden fazla Yerel Teşkilatı bir Yerel Teşkilat çatısı altında toplama yetkisine sahiptir. On kişiden az üyenin bulunduğu yerlerde Bölgesel Teşkilat "Yerel Nüveler" oluşturabilir ve bu nüvelerin üye sayısı on rakamının üzerine çıktığı zaman bunlar Yerel Teşkilata dönüştürülebilir.

c- Bölgesel Teşkilatı oluşturan Yerel Teşkilatların temsilcilerinden meydana gelen Bölge Kurultayı Parti'nin en yüksek yönetim organı olup bölgesindeki milletvekilliği sandalye sayısını esas alıp, parti adına milletvekili veya Avrupa Parlamentosu adaylarını belirlemekle yükümlüdür.

d- Milletvekilleri veya Avrupa Parlamentosu milletvekilleri Bölge Kurultayının çalışmalarına katılabilirler, ancak, herhangi bir Yerel Teşkilatın temsilcilik sıfatını haiz değillerse oy kullanamazlar.

e- Bölge Kurultayı olağan olarak yılda en az bir defa toplanır ve bunu Yürütme Organı olan ve aralarında Başkan, Sekreter ve Kasadarın da bulunduğu 7 kişiden oluşan Bölge Kurulu'nu seçer. Bölge Kurultayı, Bölge Kurulu'nun kararı veya Bölge Teşkilatı'nı oluşturan üyelerin çoğunluğunun talebi üzerine olağanüstü de toplanabilir.

f- Belediye ve Nahiye seçimleri, sendikaların, şirketlerin, vakıfların, birliklerin yönetim kurulu üyeleri ve il meclisi v.s. teşkilatlara üye seçimi sırasında takip edilecek politika ve taktik konusunda Bölge Kurulu mesuliyetini müdriken Merkez Organları'na tekliflerde bulunabilir.

g- Bölge Teşkilatı Kurultay'a temsilciler gönderebilir.

Madde: 15

YETERLİ SAYI

Yerel Teşkilatların ve Bölge Kurultaylarının Genel Kurullarında oy kullanma hakkına sahip üyelerin yarısının hazır bulunması halinde çoğunluk sağlanmış olur. Yıllık olağan Genel Kurul ve Bölge Kurultay'ı toplantılarında, gerek Kurultay, gerek Kongrelere temsilci seçimi

için yapılacak toplantılarda toplantı saati olarak tespit edilmiş bulunan saatte çoğunluk sağlanamamışsa, toplantı, bir hafta sonra, katılan üyeleri sayısına bakılmaksızın, aynı gün ve aynı saatte gerçekleştirilir.

Madde: 16

MERKEZ KURULU

a- Merkez Kurulu, iki Kurultay arasında Partinin en yüksek organıdır. İşbu tüzükle Parti'nin başka bir kuruluşuna tevdi edilmemiş tüm konularda yetkilidir.

b- Merkez Kurulu, Kurultay tarafından seçilen 30 kişiden oluşmaktadır. Bu Kurula Parti'nin Başkan ve Genel Sekreteri de iştirak etmektedir.

c- Merkez Kurulu, Kurultay'ın almış olduğu kararları uygulamakla yükümlüdür. Kurultayı toplantıya davet eder, toplantının gündemini belirler ve nizamnameyi tanzim eder.

Önerisi üzerine Genel Sekreteri ve iki vekilini seçer. Siyasî Büro için üyeleri arasından 5 asıl, 2 yedek üye seçer. Keza üyeleri arasından Disiplin Kurulu için 5 üye belirler. Çeşitli çalışma ve heyet grupları oluşturabilir. Merkez Teşkilatının bütçe bilânçosunu onaylar. Bir üyenin Partiden ihracı veya geçici olarak tard edilmesi konusunda Disiplin Kurulu'nun kararını ikinci derecede muhakeme eder. Bir üyenin hangi kuruluş ve guruplara iştirakinin, bunları desteklemesinin üyelik vasfı ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususunu tayin ve tespit eder.

ç- Merkez Kurulu yılda asgari üç defa toplanır. Üyelerin çoğunluğu hazır bulunduğu zaman yeterli sayı sağlanmış olur. İhtiyaca binaen, Başkan ve Sekreterin takdiri üzerine olağanüstü toplantılar da yapabilir.

d- Merkez Kurulu yetkilerinin bir kısmının yürütülmesini Siyasi Büroya tevdi edebilir.

Madde:17

SİYASİ BÜRO

a- Parti Başkanı, Genel Sekreteri ve Merkez Kurulu tarafından seçilen 5 üyeden oluşmaktadır.

b- Her ay en az bir defa olağan toplantıya, Başkan veya üyelerin 1/3'ünün ihtiyaç duyduğu durumlarda da olağanüstü toplantıya davet olunabilir.

c- Başkan ve üyelerin çoğunluğunun hazır bulunduğu durumlarda sayısal yeterlilik sağlanmış addedilir.

ç- Parti Bölge Komitesi'nin tekliflerini esas alarak milletvekili adaylarını ve kontenjan milletvekillerini belirlerler. Siyasi Büro, istisnai olarak ve bazı gerekçeler göstererek Bölge Komitesi tarafından tavsiye olunan adaylar dışında da aday belirleyebilir.

d- Siyasi Büro, Merkez Kurulun toplantıları arasında geçen devrelerde Parti'nin en yüksek organıdır. Parti Kurultayı'nın almış olduğu kararlar doğrultusunda Parti'nin siyasi çizgisini tayin eder. Partinin takip etmesi gereken taktiği belirler ve genel olarak, tüzük hükümleri ve Merkez Kurulu'nun kararları çerçevesinde, tüm önemli konularla iştiğal eder.

e- Yunanistan içinde ve dışında yapılacak toplantı ve Kurultay'larda Partiyi temsil etmek üzere, Parti üyeleri arasından heyetler oluşturur veya temsilciler seçer.

Madde: 18

BAŞKAN

a- Başkan, Kurultay'da isim okunarak ve Kurultay üyesi kartı ibraz edilerek, açık oylama ve mutlak çoğunlukla seçilir. Mutlak çoğunluğun oyları temin edilemediği takdirde, seçim en fazla oyu alan ilk iki aday arasında tekrarlanır ve en fazla oyu alan aday Başkan seçilir.

b- Başkan, partiyi temsil eder ve Merkez Kurulun, Siyasi Büro'nun ve Parlamento Grubu'nun başkanlığını deruhte eder. Mazereti olduğunda veya gaybubetinde kendisini temsil edecek vekilini tayin eder.

c- Başkan, parlamento temsilcilerini ve partinin faaliyet bölümlerini belirler. Ayrıca, Siyasi Büro'nun almış olduğu kararların uygulanması konusunda tüm sorumluluğu üzerinde bulundurur.

d- İstifa ettiği veya görevini ifa edemeyecek durumda bulunduğu takdirde, Kurultay toplanana kadar, Merkez Kurulu tarafından geçici başkan seçilir. e- Başkan, partiyi, Yunanistan içinde ve dışında yapılacak Kurultay'larda, kongrelerde, konyelerde veya ihtiyaç duyulan her yerde temsil eder. Başkanın mazereti bulunduğu durumlarda bu temsilcilik sıfatını başka bir parti üyesine veya üyelerine tevdi edilir.

Madde: 19

GENEL SEKRETER

a- Genel Sekreter, Merkez Kurulu tarafından seçilir.

b- Genel Sekreter, Siyasi Büro'nun kararları çerçevesinde, partinin organizasyon çalışmalarına nezaret eder ve Başkana birinci dereceli yardımcı olarak görev yapar.

Madde: 20

MERKEZ DENETLEME KURULU

a- Merkez Denetleme Kurulu 5 kişiden oluşur ve Kurultay tarafından seçilir. Merkez Denetleme Kurulu kendi arasından başkan ve başkan yardımcısını seçer.

b- Merkez Denetleme Kurulu, Merkez Teşkilatının veya takdirine göre, partinin herhangi bir kuruluşunun ekonomik yönetimini denetleyecek heyeti seçer.

c- Merkez Denetleme Kurulu üyeleri, oy kullanma hakkına sahip olmaksızın Merkez Kurulun ve buna bağlı diğer alt kuruluşların toplantılarını izleyebilirler.

d- Merkez Kurulunun her toplantısında, Merkez Denetleme Kurulu yapmış olduğu çalışmalar konusunda bu Kurula bilgi verir ve gerçekleştirilmiş olduğu kontroller hakkında Parti Kurultayına raporlar sunar.

Madde: 21

DİSİPLİN KURULU

Disiplin Kurulu 5 asıl ve 2 yedek üyeden oluşur ve Merkez Kurulu tarafından seçilir. Üyelerinden birini başkan olarak seçer. Üyelere partiden ihraç veya geçici tard cezasını veren yegâne parti organıdır. Bir üst kuruluş olarak, Bölge Meclisi tarafından verilmiş olan disiplin cezalarını yargılar.

Madde: 22

PARLAMENTO GRUBU

a- Parlamento Grubu, partiye mensup milletvekilleri ve Avrupa Parlamenterlerinden oluşmaktadır. Gerek Millet Meclisi'nde, gerek Avrupa Parlamentosunda partinin politikasını uygulamakla yükümlüdür.

b- Parlamento Grubu, kendi iç tüzüğünü düzenler ve Sekreterini seçer.

c- Parlamento Grubu, faaliyetleri hakkında Merkez Kurulu'na ve siyasi Büro'ya bilgi verir.

d- Parlamento Grubu'nun üyeleri, partinin diğer tüm üyeleri gibi, tamamen eşit şartlar altında, kuruluşların faaliyetlerine iştirak etmek zorundadırlar.

Madde: 23

KURULTAY

a- Kurultay, partinin en yüksek organıdır. Temel ideolojik ilkeleri tespit eder, programı onaylar, tüzüğü kısmen tadil ve itmam eder, partinin siyasi çizgisini tayin eder, parti başkanını, Merkez Kurulu ve Merkez Denetleme Kurulu üyelerini seçer.

b- Kurultay, olağan olarak, her iki yılda bir toplanır. Görevden ayrılan Merkez Kurulu'nun faaliyetlerini ve hesaplarını denetler, Merkez Denetleme Kurulu'nun raporunu kabul eder. Başkanı ve Merkez Denetleme Kurulunu seçer.

c- Kurultay, Merkez Kurul'un, başkanın veya parti organlarının çoğunluğunun takdiri üzerine, lüzum görüldüğü hallerde olağanüstü toplanır.

d- Kurultay, milletvekillerinden, Avrupa Parlamentosu milletvekillerinden, Bölge Teşkilatları temsilcilerinden, Merkez Kurulu ve Merkez Denetleme Kurulu üyelerinden oluşmaktadır. Kurultay'a ayrıca, parti yan kuruluşlarından ve hariçteki kuruluşlardan da temsilciler katılır.

e- Kurultay'a davetle, Kurultay toplantısı arasında asgari iki aylık bir sürenin olması gerekmektedir.

f- Gündemde yer alan konularla ilgili karar alınabilmesi için Kurultay'a teklifte bulunma hakkı Merkez Kurulu, Parlamento Grubu, Bölge Teşkilatları, parti yan kuruluşları ve hariçteki teşkilatlara aittir. Bu tekliflerin Kurultay toplantı tarihinden, en geç bir ay önce sunulmuş olması gerekir. Sunulan bu teklifler, tartışılmak üzere, Kurultay Başkanlık Divanı tarafından Kurultay'a getirilir.

g- Üyeleri tarafından yazılı olarak sunulan bu teklif ve kararların Kurultay çalışmaları süresinde tartışılıp karara bağlanması, keza komisyonlar oluşturulması hususu Kurultay tarafından karara bağlanır.

Madde: 24

ÇALIŞMA VE PROGRAMLAMA KOMİSYONLARI

a- Siyasi Büro, partinin kamu hizmet alanlarındaki faaliyetlerini yürütmek üzere, milletvekilleri, Avrupa Parlamentosu milletvekilleri ve Parlamento dışı liderlerden oluşacak 'Çalışma ve Programlama Komisyonları' oluşturur.

b- Bu komisyonların görevi, temel sorunların tespiti ve bunların partinin ideolojik programı doğrultusunda zamanında çözüme kavuşturulmasını teminen sistemli programlı ve bilimsel çalışmalar yapmaktır.

c- Günlük ve haftalık gazete ve dergiler kurmak ve bunların yayınlanmasını sağlamak.

d-Radyo istasyonları kurmak ve bunları faaliyete geçirmek.

e-Televizyon istasyonları ve benzer kamu iletişim araçları kurmak ve bunları faaliyete geçirmek.

Madde: 25

HARIÇTEKİ TEŞKİLATLAR

Merkez Kurulu'nun kararıyla Bölge Teşkilatları benzeri kuruluşlar yurt dışında da oluşturulabilir.

Madde: 26

PARTİ YAN KURULUŞLARI

a- Her Bölge Teşkilatında, aynı mesleği icra eden veya aynı kuruluşlara ve özel ilgi gruplara mensup olan üyeler parti yan kuruluşları oluşturabilirler.

b- Yan Kuruluşların görevi, partinin ilke ve gayelerini kendi faaliyet sahaları dahilinde yaymak ve mensup oldukları dalın konuları hakkında partiyi bilgi sahibi yapmaktır.

c- Yan Kuruluşların teşekkülünü ve bunların oluşumu ile ilgili tüzükleri Merkez Kurulu tayin ve tespit eder.

Madde: 27

ŞEHİR VE KASABA MERKEZLERİNDEKİ PARTİ ÖRGÜTLERİ

Şehirlerden veya taşra köylerinden olup büyük şehir merkezlerinde veya diğer şehirlerde çalışmakta olan şahıslar, Merkez Kurul'un onayı sonucu, çalıştıkları veya ikamet ettikleri yerlerde "Yerel Teşkilât" kurabilirler.

Madde: 28

DİSİPLİN SUÇLARI

a- Tüzüğün öngördüğü vecibeleri yerine getirmeyen veya parti organlarının faaliyetini düzenleyen iç tüzüğü aykırı fiillerde bulunan üyeler disiplin suçu işlemiş addedilir.

b-Aşağıdaki fiiller ağır disiplin suçu teşkil etmektedir:

- 1- Partinin ideolojik ilkelerine ve siyasi çizgisine aykırı faaliyetlerde bulunmak.
- 2- Parti Tüzüğü hükümlerinin ve parti kararlarının sistemli olarak ihlali.
- 3- Partiye ve parti ideolojisine aykırı davranışlar.

c- Disiplin cezaları aşağıdakilerden oluşmaktadır:

- 1- Dikkatinin çekilmesi - tavsiyelerde bulunma.
- 2- İhtar.
- 3- Üç aydan dokuz aya kadar geçici tard.
- 4- Partiden kesin olarak ihraç.

d- Disiplin kovuşturmasını Parti Kademe Organları kendi üyeleri için yürütür. Keza bu kovuşturmayı Bölge Kurulu, Merkez Kurulu, Merkez Denetleme Kurulu ve Parlamento Grubu kendi üyeleri için yürütür. Disiplin kovuşturmasını yürüten organ, ayrıca bu ihlali yargılama yetkisine haizdir. Disiplin suçları hakkında verilen kararlara bir üst kuruluş katında itirazda bulunulabilir. Geçici tard veya partiden kesin ihraç cezası verme yetkisi yalnızca Disiplin Kurulu'na aittir. Disiplin Kurulu'nun vermiş olduğu cezalara Merkez Kurulu katında itirazda bulunulabilir. Parti Merkez Kurulu'nun talebi üzerine veya bu Kurul'un toplantı yapmadığı dönemlerde Siyasi Büro tarafından vaki talep üzerine kovuşturmayı zorunlu olarak yetkili organ yürütür.

e- Siyasi Büro, bir üyenin geçici olarak partiden ihraç kararını, itiraz dilekçesi bir üst organda yargılanana dek durdurma hakkına sahiptir. Keza bireysel veya grup olarak verilmiş geçici tard cezalarını da nihaî disiplin kararı verilene kadar durdurma yetkisine haizdir.

Madde: 29

PARTİNİN GELİR KAYNAKLARI

a- Üyelerinin yapacak olduğu düzenli ve fevkalade malî katkıları ve üye kayıt ücretleri.

b- Bağışlar, vasiyetler, düzenlenen seyahatlerden yemeklerden, gecelerden v.s, elde edilecek gelirler.

c- Partiyi ekonomik yönden desteklemek amacına matuf olmak üzere, Merkez Kurul'un alacağı karar uyarınca çeşitli işyeri faaliyetlerinden sağlanacak gelirler. (Kitap, gazete, dergi yayınlama, kitabevi çalıştırma v.s.)

d- Partinin Merkez Kurulu tarafından onaylanacak her türlü gelirler. e- Partinin dağılım durumunda, her türlü menkûl ve gayri menkûl serveti, kendiliğinden, bulunduğu yerdeki Azınlık vakıflarına intikâl eder.

Madde: 30

a- İşbu tüzük hükümleri Merkez Kurulu tarafından düzenlenecek ve 3/4 çoğunluğun katılacağı ilk olağan Kurultay'a kadar, partinin ideolojik ilkelerine ve kuruluş amaçlarına halel getirmeksizin, siyasi faaliyetleri doğrultusunda itmam edilip uygulanabilir.

b- Siyasi Büro'nun teklifi üzerine, Merkez Kurulu ilk parti Genel Kurultayına kadar gerek kendi üye sayısını, gerekse Siyasi Büro üyelerinin sayısını arttırabilir.

c- Merkez Kurulunun tayin ve tespit edeceği ön koşullar ve hükümler uyarınca, Kurultay'da, her temsilci, merkez Kurulu üyeliğine adaylığını koyabilir.

d- İlk Disiplin Kurulu, istisnai olarak, Kurucular Meclisi tarafından seçilir.

e- İlk Parti Kurultayına katılacak Parti Yan Kuruluşları ve ülke dışı örgütleri temsilcilerini tayin ve tespit usulüyle sayılarını Merkez Kurulu tayin eder. Ancak, her halükarda üyelerin çift oy hakkı kabul edilmez.

f- Seçimle işbaşına gelecek Yerel ve Bölgesel Komiteler oluşuncaya kadar, Genel Sekreter'in teklifi üzerine geçici heyetler oluşturulur veya Siyasi Büro tarafından, örgütlenmeden sorumlu şahıslar tayin edilir.

Madde: 31

TÜZÜĞÜN GEÇERLİLİĞİ

İşbu tüzük, Yargıtay'a sunulduğu andan itibaren geçerlidir.

Ek-17 Dr. Sadık Ahmet'in Fotoğrafi

Kaynak: <http://media.dunyabulteni.net/haber/2017/01/09/dr-sadik-ahmet-2.jpg>
(03.06.2018)

Ek-18 Ahmet Haciosman tarafından hazırlanıp, Yunanistan Yüksek Mahkemesi'ne (Areios Pagos) sunulan 14 Şubat 1999 tarihli kongre sonucu.

Αριθμός Πρωτοκόλλου: 4

Προς

τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου

ΔΗΛΩΣΗ

ΕΠΙΣΤΕΛΙΑ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ
ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Αριθ. Πρωτ. 6109
Ημερομην. 6/9/99
Υπόψη Δ.Α.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ

Αριθ. Πρωτ. 2689
Ημερομην. 6/9/99

Από τον πρόεδρο του Πολιτικό Κόμματος υπό την επωνυμία " **Κόμμα για την Ίση Μεταχείριση των Ανθρώπων** " η άλλως " **Κόμμα Ισότητας Ειρήνης και Φιλίας** " (Κ.Ι.Ε.Φ), τον ΧΑΤΖΗ ΟΣΜΑΝ (επών) Αχμέτ (όνομο) του Ραήφ και της Αισέ, κάτοχος του υπ άρθ. Ν 737818 Δ.Α κάτοικος Κομοτηνής οδός Επταλόφου 9.

Σύμφωνα με το Ν. Δ 59 /23.9.1974 και τον ισχύοντα εκλογικό νόμο ιδρύθηκε από τον αείμνηστο πρόεδρο και ιδρυτή μας τον Σαδίκ Αμέτ Σαδίκ το πολιτικό κόμμα με τον τίτλο " **ΚΟΜΜΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ (Κ.Ι.Ε.Φ) "** που εδρεύει στην Κομοτηνή επί της οδού Π. Μαυρομιχάλη 4-6 .

Η ίδρυση του άνω πολιτικού κόμματος δηλώθηκε στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου στις 12 Σεπτεμβρίου 1991 με αριθμό πρωτοκόλλου 3953 .

Με την παρούσα δήλωση Σας δηλώνω ότι στο πέμπτο τακτικό συνέδριο που διενεργήθηκε στις 14 Φεβρουαρίου του 1999 στην Κομοτηνή, σύμφωνα με το καταστατικό μας για την ανάδειξη του προέδρου,

Εγώ ο ΧΑΤΖΗ ΟΣΜΑΝ (επών) Αχμέτ (όνομο) του Ραήφ και της Αισέ, κάτοικος Κομοτηνής εξελέγη πρόεδρος του άνω κόμματος κατόπιν των εκλογών που διεξήχθησαν στις 14 Φεβρουαρίου 1999.

Προβαίνω στην παρούσα δήλωση ως προς γνώση Σας.

Με τιμή

Κομοτηνή 2.2./2.1999

Ο Πρόεδρος του Κόμματος Ειρήνης και Φιλίας (Κ.Ι.Ε.Φ)

ΧΑΤΖΗ ΟΣΜΑΝ ΑΧΜΕΤ

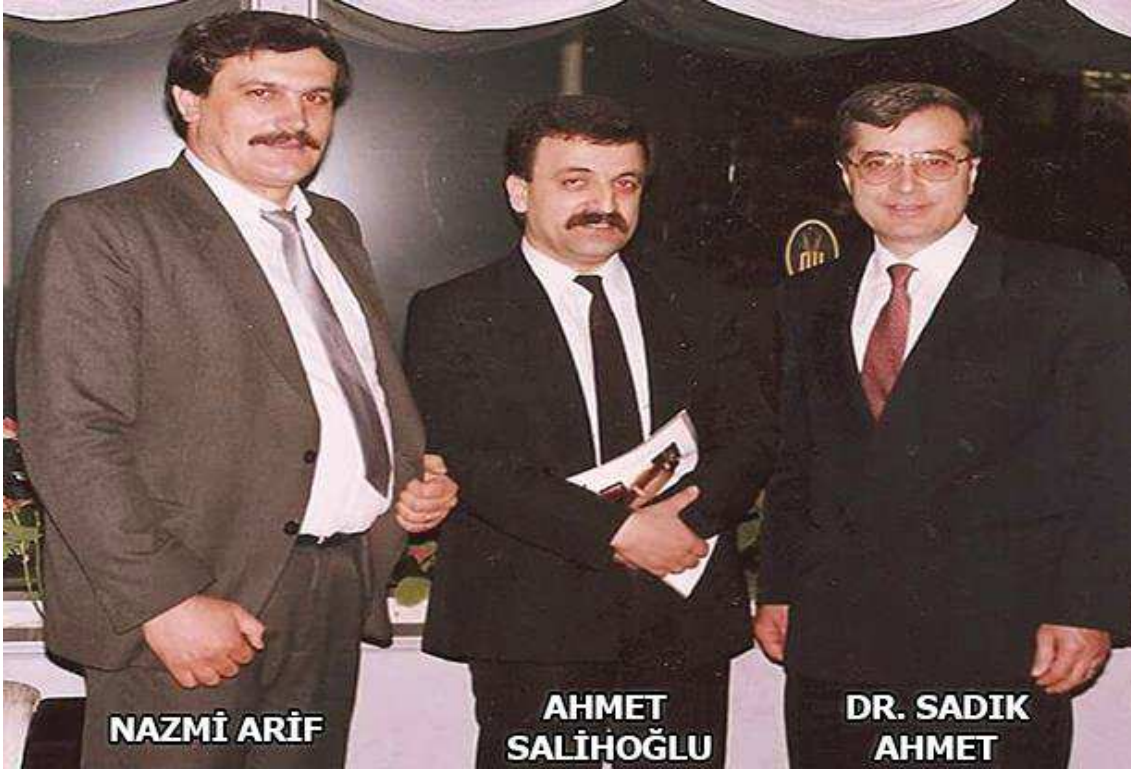
Kaynak: Ahmet Haciosman Arşivi - Gümülçine.

Ek-19 DEB Partisi Onursal Başkanı Işık Sadık Ahmet

Kaynak: Samsun Haber | Samsun Gazetesi <https://www.samsungazetesi.com/samsun-haber/samsun-da-dev-kongre-yarin-basliyor-h877082.html> (06.06.2018)

Ek-20, Nazmi Arif, 1989 yılında Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Salihoğlu ile birlikte.

Kaynak: Nazmi Arif Arşivi

Ek-21, Ahmet Haciosman'ın Yunan Parlamentosu'nda bir fotoğrafı.

Kaynak: <http://thrapost.com/?p=724> (07.06.2018)

Ek-22, DEBP'in genel başkanlarından merhum Mustafa Boşnak'ın fotoğrafları.

Kaynak: <https://rodopruzgari.com/haber-arsivi/21756>

Ek-23, DEBP'in mevcut genel başkanı Mustafa Ali Çavuş.

Kaynak: DEBP Genel Merkezi - Gümülçine.

Dostluk- Eşitlik- Barış Partisi
MERKEZ KURULU TOPLANTISI
KARARI

Biz aşağıda imzası bulunan D.E.B. Partisi Merkez Kurulu üyeleri, 9 Nisan milletvekili genel seçimlerinde, Partimizin 12 Şubat 2000 Cumartesi günü seçimlere girme kararından sonra, ND ve PASOK Partileri'nin resmi tekliflerinden sonra, 17 Şubat 2000 Perşembe günü yaptığı Olağan Merkez Kurulu Toplantısı'nda, OYBİRLİĞİ ile Ahmet HACIOSMAN'ı PASOK Parti'sinden milletvekili adayı onayladığımızı ve sonuna kadar desteklediğimizi belirtiriz.

- 1- Mustafa Boşnak
- 2- Orhan Mustafa
- 3- Cevat Abdurrahman
- 4- Ahmet Kurt
- 5- İbrahim Baltalı
- 6- Şerif Şerif
- 7- Şerif Şerif
- 8- Hasan Paçaman
- 9- Murat Yunus
- 10- Rıdvan Koca Mümün
- 11- Ali Yaşar
- 12- Hasan Ahmet
- 13- Hüseyin Babaemin
- 14- Ahmet Ahmet
- 15- Ahmet Mustafa Mehmet
- 16- Ali Halil
- 17- İsmail Rahim
- 18- İdris Mehmet
- 19- Şerif Ali
- 20- Şerif İsmail
- 21- Sait Paşalı
- 22- Hasan Kara Hüseyin
- 23- Hasan Mehmet
- 24- Cihat Hüseyin

- 25-Bilal Molla
26-Aydın Mehmet Arif
27-Abdül Hoca
28-Hasan Çolak
29-Mücahit Dükkancı
30-Hasan Bekir Usta
31-Necmi Abdürrazzak
32-İbrahim Salihoğlu
33-Mehmet Avcı

[Handwritten signatures in blue ink, corresponding to the list above]

Kaynak: Ahmet Hacıosman'ın Kişisel Arşivi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : DERİN, MURAT
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 14.03.1982 - İpsala
Telefon : 0 545 363 19 07
E-mail : muratderin@trakya.edu.tr
muratderin22@gmail.com

Eğitim

<i>Derece</i>	<i>Eğitim Birimi</i>	<i>Mezuniyet Tarihi</i>
Yüksek lisans	ÇOMÜ SOBE Balkan Araştırmaları	2018
Lisans	İstanbul Üniv. Auzeff - Coğrafya	2015
Lisans	Anadolu Üniv. İşletme Fak. İşletme	2005
Önlisans	SDÜ Yalvaç Myo – Bilg. Muh ve Vergi U.	2003
Lise	Keşan İlhami Ertem Ticaret Meslek Lisesi	1999

İş Deneyimi

<i>Yıl</i>	<i>Yer</i>	<i>Görev</i>
2009-2018	Trakya Üniversitesi	Bilgisayar İşletmeni

Yabancı Dil

İngilizce, Almanca, Yunanca.

Yayınlar

Trakya Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Batı Trakya Türkleri Konusundaki Farkındalık Düzeyine İlişkin Bir Saha Araştırması: İpsala Meslek Yüksekokulu Örneği, Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi, UAESEB/TES, Antalya 2016 (Öğr.Gör. Ahmet CİVANOĞLU ile birlikte)

Güncel Verilerle Batı Trakya Türk Basın Yayını, VII. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series, March 24-25 Tekirdağ. (Öğr.Gör. Ahmet CİVANOĞLU ile birlikte)